

VUSÛLÎ
[ö. 1000/1592]

DÎVÂN
[İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin]

Hazırlayan
Hakan TAŞ

Ankara 2010

©
T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
3308

KÜLTÜR ESERLERİ
500

ISBN 978-975-17-3542-3

www.kulturturizm.gov.tr
e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr

Bu kitap ilk kez internet ortamında yayımlanmaktadır.

Ya ğm ur ' a ...

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Hakan TAŞ

1973 Kasımının 11'inde Afyonkarahisar ilinin Bolvadin ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini aynı yerde tamamladı. 1995'te Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2004'te İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda, *Vahyi Divanı ve İncelenmesi* adlı tezle Doktor unvanını aldı. 2010 Nisanının 16'sında ise Eski Türk Edebiyatı alanında Doçent oldu.

Şu anda Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyatı Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

ÖZET

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır: I. Bölümde 16. yy şairi Vusuli'nin hayatı ve edebî kişiliği üzerinde durulmuştur. II. Bölümde "Metin ve Çeviri" yer almaktadır. III. Bölümde, metinde açıklanmaya muhtaç kavramların izahı yapılmıştır. IV. Bölüm "Dizin"e ayrılmıştır.

ABSTRACT

This work has four chapters. In the first, an Ottoman poet of 16th century Vusuli's life and his literary character are dwell on. In the second, text and translation takes part. In the third, some concepts from the text are explaine because of necessity. Lastly, index is in the chapter four.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	5
ÖNSÖZ.....	7
KISALTMALAR.....	9
İŞARETLER.....	11
I. VUSULİ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	13
A. Vusuli'nin Hayatı.....	13
1. Adı ve Mahlası.....	13
2. Hayatı ile İlgili Bilgiler.....	13
3. Ölümü.....	14
4. Eseri.....	15
B. Edebî Kişiliği.....	17
1. Kendi Şiiri ve Şairliği Hakkındaki Değerlendirmeleri.....	21
2. Dil ve Üslup.....	22
3. Deyimler.....	29
II. VEZİN.....	33
Kullanılan Vezinler.....	39
III. METİN.....	43
A. Yazmanın Tanıtılması.....	43
B. Metin Kurulurken Tutulan Yol.....	44
C. Yazı Çevirimi Dizgesi.....	46
METİN VE ÇEVİRİ.....	49
[GAZELLER].....	51
[TARİHLER].....	194
[KITALAR].....	196
[NAZM].....	197
[RUBAİ].....	197
[MÜFREDLER].....	198
IV. AÇIKLAMALAR.....	201
KAYNAKLAR.....	259

V. AÇIKLAMALAR DİZİNİ.....	275
VI. DİZİN	277

ÖNSÖZ

Klasik Türk edebiyatı alanındaki metin çalışmalarını üç biçimde değerlendirmek mümkündür: İlki, eskilerin yaptığı gibi yalnızca tenkitli bir metin kurmak; ikincisi, tenkitli bir metnin yanı sıra metin üzerinde, dolayısıyla şairin edebî kişiliğini ortaya çıkarmak amacıyla inceleme yapmak; üçüncüsü ise, hazır metin üzerinden tahlil veya tetkik yapmaktır. Bunların adları değişebilir; ama içerik olarak belirtilen biçimdedir ve bunların hepsi de bu alan için kabul gören çalışmalardır.

Son zamanlarda bu çalışmaları -ötekilerden farklı olarak- özellikle metnin anlaşılmasının gerekliliği üzerine vurgu yapan başka çalışmalar izledi. Bu çalışmaların en belirgin özelliği, metnin, günümüzün Türkçesine aktarılması ve metin üzerindeki kimi açıklanmaya muhtaç kavramların “Açıklamalar” başlığı altında izah edilmesidir. İşte elinizdeki kitap da bu tür çalışmalardandır.

Kitap, dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, şairin hayatı ve edebî kişiliği üzerinde durulmuş, metinde geçen deyimler elden geldiğince atlanmadan gösterilmeye çalışılmıştır. “Vezin” konusu biraz daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

İkinci bölüm, “Metin ve Çeviri”ye ayrılmıştır. Metin, bilinebilen tek yazma üzerinden tesis edilmiştir. Döneme ait mecmualar taranmış, *Dîvân*'da olan şiirler farklarıyla birlikte gösterilmiştir (bk. Metin Kurulurken Tutulan Yol). İkinci bölümde metin yayımının yanı sıra çeviriye de yer verilmiştir. Beyitler elden geldiğince anlaşılır bir hâlde günümüzün Türkçesine aktarılmaya çalışılmıştır. Şiirin şiir olabilmesi aynı zamanda farklı anlam katmanlarına da açık olabilmesi demektir. Bu durum, metne farklı bakış açılarıyla da yaklaşılabilceği anlamına gelir. Kimi yerlerde eğik çizgi (/) işaretiyle, ikinci anlama geçişlerin gösterilmesi mecburiyeti doğmuştur.

Üçüncü bölüm, metindeki kimi noktaların açıklamalarıdır. Açıklamalarda ana kaynaklardan bilgiler derlendiği gibi, özellikle on altıncı yüzyıldaki öbür şairlerin konuyla ilgili benzer söyleyişlerine de yer verilmiştir. Böylece bir konunun aynı zaman diliminde yaşayan şairlerce gelenek çerçevesindeki işleniş biçimine de ayna tutulmuş oldu.

Dördüncü bölüm, “Dizin”e ayrılmıştır. Metnin çevirisi verildiğinden sözlük yapmaya gerek görülmemiş, ilgililer için çalışmanın sonuna ayrıntılı bir dizin eklenmiştir.

Şunu özellikle belirtmek isterim ki, içerisinde çeviri de bulunan bu çalışmada, birtakım eksikliklerin ve yanlışlıkların bulunacağı tabîdir. Metin kısmında teklif edilen okuma önerilerine ve çevirinin kimilerine farklı bakış açılarıyla itiraz edilebilir, yapıcı tenkitlerin esere ve hazırlayıcısına katkı sağlayacağı muhakkaktır.

İçerenköy, 2010

KISALTMALAR

AT	Ana Türkçe
ay.	Aynı anlamda
Az.	Azerice
bk.	Bakınız
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
DLT	Dîvânu Lugâti 't-türk
DTCFM	<i>Mecmû'a</i> : AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yazmaları <i>Muzaffer Ozak 1 Kitaplığı</i> 923.
EDPT	CLAUSON, Sir Gerard: <i>An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish</i> : Oxford 1972. xlviii+999 s. Oxford University Press.
ENMN	EDİRNELİ NAZMÎ: <i>Mecma'u 'n-nezâ'ir</i> : [Hazırlayan:] M[ehmet] Fatih KÖKSAL: <i>Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)</i> : Ankara 2001, xv+3043+[vii] s.
Fa.	Farsça
G.	Gazel
h	Haşiye
H	Hicri
Hlç	Halaçça
K.	Kaside
Kit.	Kitaplığı
KBY	<i>Mecmû'a</i> : Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. 3005.
krş.	Karşılaştırmamız
Kt.	Kıta
Ktp.	Kütüphanesi
L.	Lügaz
M	Miladi
Mo.	Moğolca
Mf.	Müfred
N.	Nazm

Orh.	Orhon Türkçesi
OTWF	ERDAL, Marcel: <i>Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon</i> , I-II: Wiesbaden 1991. Turcologica 9.
ö.	Ölümü
PerM	Pervâne Beg: <i>Mecmû'a-i Nezâ'ir</i>
R.	Rubai
s.	Sayfa
SF	<i>Mecmû'a</i> : Süleymaniye Ktp. <i>Fatih Kit.</i> 3849.
ss.	Sayfa sayısı
sy.	Sayı
t.y.	Basım tarihi yok
T.	Tarih
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TS	DİLÇİN, Cem (düzenleyen): <i>Yeni Tarama Sözlüğü</i> : Ankara 1983, XI+476+[VII] s. Türk Dil Kurumu Yayınları: 503.
Trkm.	Türkmence
Tuv.	Tuvaca
Tü.	Türkçe (Türkiye Türkçesi)
Uyg.	Uygurca
Ü	Vusûlî: <i>Dîvân</i> : İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. <i>İbnülemin Mahmud Kemal İnal Kit.</i> 10160.
vb.	Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi
y.	Yıl
Yak.	Yakutça
yr.	Yaprak
YUyg.	Yeni Uygurca

İŞARETLER

- <> metinden çıkarılan harf, sözcük parçası ya da sözcüğü gösterir.
- [ ] metne, yerine göre, bir ya da birkaç sözcük, sözcük parçası ya da yalnızca bir harf eklendiğini gösterir.
- < **1.** türeyiş yolunu gösterir; **2.** önceki biçimi gösterir; **3.** aracı ve kaynak dili gösterir.
- > önceki biçimi gösterir.
- ~ **1.** ayrı zamanlı iki dil dönemindeki aynı biçimi gösterir; **2.** metinde aynı sözcüğün iki ayrı biçimini gösterir.
- / **1.** ve; **2.** ya da.
- // aparatta ikinci mısraya geçişi gösterir.
- * belirlenmemiş, varsayıma dayanan biçimi gösterir.
- + ada gelen eki gösterir.
- **1.** eylem kök ya da gövdesini gösterir; **2.** eyleme gelen eki gösterir; **3.** Türkiye Türkçesinde ayrı fakat metinde bitişik yazılmış olan biçimleri gösterir.

I. VUSULÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

A. Vusuli'nin Hayatı

1. Adı ve Mahlası

Adı Mehmed'dir.¹ Şiirlerinde Vusûlî mahlasını kullanmıştır. *vusûl* [< Ar. *v-s-l*] 'bir nesneye erişip ulaşmak, bir nesneyi bir nesneye ulaştırıp yetiştirmek ve eklemek' anlamındadır.²

2. Hayatı ile İlgili Bilgiler

Vusûlî [ö. 1592] hakkında kaynakların verdiği bilgiler sınırlıdır. Kimi kaynaklar, Üsküplü olduğunu ifade ederler.³ 'Âşık Çelebî [1520-1571], Macaristan'daki Arad dergâhında beylik yaptığını söyler.⁴ Şairin doğum yılı hakkında ulaşılabilen kaynaklarda her hangi bir bilgi mevcut değildir. Vusûlî, Yahyalı ocağına mensup KÜÇÜK BALI PAŞA [ö. 1543]'nın⁵ oğlu olup ümeranın en iyilerindedir.⁶ Hatta Hasan Çelebî

¹ 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*: 80^a; KINALI-ZÂDE: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 2. c. 1047. s.; BEYÂNÎ: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 322. s.; GELİBOLULU 'Âlî: *Kühü 'l-Ahbâr ve Levâkihu 'l-Efkâr*: 330. s.; RİYÂZÎ: *Riyâzu 'ş-Şu'arâ*: 145^b; KÂTİB ÇELEBÎ: *Kaşfu 'z-Zunûn....*: 1. c. 819. s.; Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu 'l-A'lâm*: VI. c. 4688^b; MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*: 208. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: 2. c. 1172. s.

² al-FÎRÛZÂBÂDÎ: *al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît*: III. c. 375. s.

³ RİYÂZÎ: *Riyâzu 'ş-Şu'arâ*: 145^b; MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*: 208. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: 2. c. 1172. s.

⁴ 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*: 80^a.

⁵ 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*: 80^a; TUMAN: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: 2. c. 1172. s. Osmanlı komutanı. Belgrad'ın zaptına Bosna Beyi olarak katılan ve fetihten sonra Semendire ve Belgrad muhafızlıklarına atanan Bali Beyin Kanuni [ö. 1566]'nin Mohaç seferinde büyük hizmetleri ve kahramanlıkları görülmüş ve 1541'de Budin bir eyalet merkezi hâline konduktan sonra buraya Macar Süleyman Paşa'dan sonra Beylerbeyi yapılmış ve bir müddet sonra Peşte'de ölmüştür (*Türk Ansiklopedisi*: V. c. 148^a).

⁶ 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*: 80^a; BEYÂNÎ: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 322. s.; GELİBOLULU 'Âlî: *Kühü 'l-Ahbâr ve Levâkihu 'l-Efkâr*: 330. s.; KÂTİB ÇELEBÎ: *Kaşfu 'z-Zunûn....*: 1. c. 819. s.; Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu 'l-A'lâm*: VI. c.

[1546-1603], *emîr-i hatîr* [= büyük, şanlı emir]⁷ şeklinde bir nitelemeye bulunmuştur.

Kaynaklarda cesur, cengâver ve kerim bir zat olduğu dile getirilmektedir. *Künhü 'l-Ahbâr* sahibi, “ümerâ-yı mücâhidîn miyânında kadri sermed ve lutf u kerem ü sehâ vü himem tarîkında büzürgvâr u ser-âmed bir emîr-i nâmdâr ve dilîr-i gazâ-girdâr idi. Dâ'imü 'l-evkât kapusından üç dört yüz âdem eksük olmazdı”⁸ diyerek kahramanlığı ve cömertliğine vurgu yapmıştır. *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*'da da aynı durumu ifade eden ibareler mevcuttur.⁹

Tezkire sahipleri arasında yalnızca Beyânî [ö. 1597] ve Hasan Çelebî [1546-1603], Vusûlî'nin şiirleri hakkında görüş beyan etmişlerdir. Beyânî: “...kişver-i fesâhatün mîr-i mîrânı ve memâlik-i belâgatün server-i sultânı...”¹⁰ derken; Hasan Çelebî: “...ebyât-ı belâgat-simâtı latîf ü makbûl sihâm-ı eş'âr-ı fesâhat-şi'ârı nişâne-i kabûl-ı ehl-i 'irfâna vusûl bulmuşdur. İklîm-i belâgatün mîr-i suhandânı olmağla müretteb ve mükemmel dîvânı vardır”¹¹ diyerek şiirinin latif ve makbul, kendisinin de belagat ikliminin söz sultanı olduğunu belirtmiştir.

3. Ölümü

Vusûlî'nin, içerisinde ölümü ile ilgili bilgi bulunan *Sicill-i Osmanî* dışındaki bütün kaynaklarda H 1000/M 1592'de öldüğü belirtilmektedir.¹² Mehmed Süreyyâ [ö. 1908], şairin ölüm tarihini H

4688^b; MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*: 208. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: 2. c. 1172. s.

⁷ KINALI-ZÂDE: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 2. c. 1048. s.

⁸ GELİBOLULU 'ÂLî: *Künhü 'l-Ahbâr ve Levâkihu 'l-Efkâr*: 330. s.

⁹ 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü 'ş-Şu'arâ*: 80^b.

¹⁰ BEYÂNÎ: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 322. s.

¹¹ KINALI-ZÂDE: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 2. c. 1047. s.

¹² RİYÂZÎ: *Riyâzu 'ş-Şu'arâ*: 145^b; KÂF-ZÂDE FÂ'İZÎ: *Zübdetü 'l-Eş'âr*: 110^b; KÂTİB ÇELEBÎ: *Kaşfu 'z-Zunûn*....: 1. c. 819. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: 2. c. 1172. s.

1007/M 1599 olarak bildirmektedir,¹³ ki bu bilgi doğru değildir. Riyâzî [ö. 1644], *Riyâzu 'ş-Şu'arâ'*'sında¹⁴ Vâlihî [ö. 1599]'nin Vusûlî'nin ölümü için düşürmüş olduğu bir tarihi delil getirmiş, Nail TUMAN [ö. 1958] da muhtemelen Riyâzî'den aldığı bilgiyi yineleyerek Mehmed Süreyyâ'nın yanlış olduğunu ifade etmiştir.¹⁵

Tarih mısrası şudur:

ÂUîô« »— U² ¶*² « —uî vîd^{3/4}— [= Kabrini nûr eyle yâ Rabbe 'l-enâm]¹⁶

4. Eseri

Riyâzî [ö. 1644], Fâ'izî [1572-1622] ve Mehmed Süreyyâ [ö. 1908] şairin, divan sahibi olduğunu söylerken Beyânî [ö. 1597] ve Ş. Sâmî [1850-1904], bu divanın mürettep, 'Âlî [1541-1600], mükemmel, Hasan Çelebî [1546-1603] ise hem mürettep hem mükemmel vasıflarını taşıdığını bildirmektedir.¹⁷ 'Âşık Çelebî [1520-1571]'de bu konu ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. Kaynaklar, şairin bundan başka bir eserinden söz etmezler.

Bilinebilen tek yazması, İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. *İbnülemin Mahmud Kemal İnal Kit.* 10160 numarada kayıtlı olan *Dîvân-ı Vusûlî* adlı eserin, mürettep ve mükemmel bir nüsha olduğu kanaatinde değilim. Bu görüşü, şu sebeplerle desteklemek istiyorum: Birincisi, *Dîvân*'da nazım biçimi olarak yalnızca gazel, beş tarih, iki

¹³ MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i Osmani Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*: 208. s.

¹⁴ RİYÂZÎ: *Riyâzu 'ş-Şu'arâ'*: 145^b.

¹⁵ TUMAN: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: 2. c. 1172. s.

¹⁶ , = 100 + »= 2 + —= 200 + Ê= 50 + Ê= 10 + Ê= 50 + Ê= 6 + —= 200 + «= 1 + Ê= 10 + %= 30 + ^= 5 + Ê= 10 + «= 1 + —= 200 + »= 2 + «= 1 + %= 30 + «= 1 + Ê= 50 + «= 1 + Â= 40= 1000 [= 1592]

¹⁷ RİYÂZÎ: *Riyâzu 'ş-Şu'arâ'*: 145^b; KÂF-ZÂDE FÂ'İZÎ: *Zübdetü 'l-Eş'âr*: 110^b; MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i Osmani Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*: 208. s.; BEYÂNÎ: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ'*: 322. s.; Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu 'l-A'lâm*: VI. c. 4688^b; GELİBOLULU 'ÂLÎ: *Künhü 'l-Ahbâr ve Levâkihu 'l-Efkâr*: 330. s.; KINALI-ZÂDE: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ'*: 2. c. 1047. s.

kıta, bir nazm, bir rubai, altı müfred bulunmaktadır. Mürettep ve mükemmel olduğu iddia edilen bir divanda en azından kaside nazım biçiminin de bulunması gerekirdi.

İkincisi, yazmada 22^bde, metinde 126. gazelin 5. beytine denk düşen şöyle bir beyit vardır:

*‘Akli var-ısa VUSŪLİNÜŦ eger başında
Leylî-i zülfüne Mecnûn gibi meftûn olsun*

Bu beyit, 126. gazele vezin bakımından kesin olmamakla birlikte, kafiye bakımından kesinlikle uymaz. Dolayısıyla bu beytin ya mahlas beytinden önceki bütün beyitleri atlandı, gözden kaçtı ya da şair ikinci mısrayı farkına varmayarak başka bir biçimde kurguladı, ki bu pek karşılaşılan bir durum değildir.

Aynı şekilde yazmada 30^bde, metinde 173. gazelin matla beytine denk düşen başka bir beyit daha vardır:

*Bahâr erdi ‘acebdür dil yine divâne olmazsa
Eger sâkî aña dâr-ı şifâ mey-hâne olmazsa*

Bu beyit de vezin ve kafiye bakımından 173. gazele uymaz. Yukarıda söylenen muhtemel düşünceler bu beyit için de geçerlidir.

Üçüncüsü, Vusûlî’den söz eden bütün kaynaklarda, ‘Âşık Çelebî hariç, şairin *Dîvân*’ından alındığı belirtilen örnek beyitler, istinsahımıza esas olan yazmada da mevcuttur. Ancak ‘Âşık Çelebî’deki kimi örnek beyitler¹⁸ adı geçen yazmada yoktur; yalnız

¹⁸

*Gül gibi çünkü küşâd oldı gazâ meydânı
Lâle-reng eylese tañ mı şühedâ meydânı
‘Arızunda hâl-i ‘anber-bâruñı ey yüzi ağ
Her kaçan seyr etsem olur baña her tag üsti bâğ
Saña yétmez mi delil ey meh ben abdâl olduğum
Tekye-i mihnetde tende her yanan dağum çerâğ (‘ÂŞIK ÇELEBÎ: Meşâ‘irü ‘ş-Şu‘arâ: 80^b).
Rûy-ı zerdümden kaçurma gerden-i sîmînüñi
Zib için zer-varak çek şem‘-i kâfûr üstine (‘ÂŞIK ÇELEBÎ: Meşâ‘irü ‘ş-Şu‘arâ:
(KILIÇ, F.: 284. s.).*

‘Âşık Çelebî’nin şairin *Dîvân*’ından hiç söz etmediğini de göz ardı etmemek gerekir.

Dolayısıyla istinsahımıza esas olan yazma, muhtemelen mürettep ve mükemmel başka bir yazmadan istinsah edilmiş olmalı.

B. Edebî Kişiliği

Vusûlî, *Dîvân*’ında ağırlıklı olarak *gazel*, seyrek olarak da *kıt’a* ve *nazm* nazım biçimlerini kullanmıştır. Gazel tarzında, elifbanın *zâl* ve *mîm* harfi dışındaki bütün harfleriyle gazel yazmıştır. 126. ve 173. gazel dörder beyittir. 126. gazelde mahlas, 173. gazelde de *matla* beyti yoktur. 29. gazel *musammat gazel* tarzında yazılmıştır.

Beyitleri arasında anlamca münasebet bulunan manzumelere, özellikle gazellere *yek-âhenk gazel* denir.¹⁹ *Dîvân*’daki 29., 82., 90., 91., 94., 97., 110. ve 139. gazeller, bu tarz gazellerdendir.

Şairlerin *matla’* beytinin birinci veya ikinci mısrasını, *matla’* dışında her hangi bir beyitte yinelemelerine *redd-i matla’* denir. *Redd-i matla’*’nın bir kusur sayılmaması, yinelenen mısranın *berceste* olması şartına bağlıdır. *Dîvân*’daki 98. gazelde *redd-i matla’* yapılmıştır.

Gazel içinde birden fazla mısraları birbiriyle kafiyeli beyit varsa, bu tür gazellere *zü ’l-metâli’ gazel* denir.²⁰ 148. gazel bir *zü ’l-metâli’* örneğidir.

Klasik Türk edebiyatında şairler çoklukla bir beyit içerisinde aynı sözcüğü aynı anlamda iki kere kullanmaz; yahut kullanmamaya azami ölçüde dikkat ederler, bir gazel içerisinde de iki kere aynı redifi kullanmaları hoş görülmez. Vusûlî, *câna deger* (G. 25/1-4), *cânumdur* (G. 57/1-3), *‘aynidur* (G. 66/3-5), *hâk-i râhuz biz* (G. 67/1-2), *bâkümüz* (G. 73/1-3), *kabûl étmez* (G. 77/2-5) rediflerini yineleyerek tekrara düşmüştür.

¹⁹ Tâhirü ’l-Mevlevî: *Edebiyat Lûgatı*: 180^a.

²⁰ SARAÇ, Y.: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*: 48. s.

Vusûlî'nin üslubunda ilk bakışta kendisini hissettiren, duru ve akıcı anlatımıdır. Şu beyitteki külfetsiz söyleyiş, ifade edilen düşüncenin açıklığı ve yapmacıklığa düşmeden dile getirilişi, şairin dili kullanmadaki gücünü göstermektedir:

*Cümle 'âlem baş kaldurmazdı hergiz secdeden
Kaşlarıñ vasfını tahrîr êtseler mihrâbda (G. 146/3)*

Vusûlî, “Ey Vusuli! Güneş, felek ormanından aslan gibi çıktığında yıldız ceylanlarının dağılmasına şaşılır mı?” anlamına gelebilecek aşağıdaki beytinde, orijinal benzetmeler kullanmıştır:

*Ëy VUSÛLÎ tañ-mı tağılsa gazâlân-ı nücûm
Bîşezâr-ı çarhdan çıkdukça şîrâne güneş (G. 82/5)*

Güneşin doğuşunu tasvir eden şair; gökyüzünü ormana, gökyüzündeki güneşi ormandaki ceylanları kovalayan aslana ve yıldızları da aslandan kaçan ceylanlara benzeterek belki de o güne değin güneşin doğuşu üzerine başka şairlerde görülmeyen bir hayal geliştirmiştir.

“Ey yay kaşlı (sevgili)! Her ne zaman yayını avcuna alsan gözlerim halka gibi okunun parmağında kalır” biçiminde günümüzün Türkçesine aktarılabilecek şu beyitte,

*Her kaçan ëy kaşı ya alsañ kemânuñ kabzaña
Gözlerüm engüşt-i tîründe kalur zihgîrveş (G. 86/4)*

Vusûlî, okçuluk terimlerini kullanarak orijinal bir hayal geliştirmiştir. *Zihgîr*, kemankeşlerin başparmaklarına geçirdikleri boynuz ve kemikten yapılmış uzunlama yüzük gibi bir şey olup kemankeşler yayı onunla tutup çekerler. Şair gözün yuvarlıklığı ile halka arasında da bir münasebet kurarak nasıl halka parmakta takılıysa benim de gözlerim oraya, öylece takılır kalır, demek istemektedir.

Vusûlî, edebî sanatları kullanmakta da başarılıdır. Kültür ve dilin yapısında tabîi olarak var olan benzetmeler, geçici anlam ve

ödünç anlamların yanı sıra teşbihler, mecazlar ve istiareler bulmakta güçlük çekmez. Bu sanatlardan öte *Dîvân*'da tevriye, hüsnütalil, leffüneşir, cinas ve özellikle irsalimeselin hissedilir biçimde göze çarptığı görülmektedir. İrsalimesele bir örnek:²¹

Cân vèr VUSÛLİ çün êresin subh-ı vaslına
Zîrâ ki söyünür êrişicek seher çerâğ (G. 96/5)

“A Vusuli! Kavuşma sabahına erişmek için can ver; zira kandil seher vaktine erişince söner”

Teşbihte maksat ve gaye asıl olarak benzeyen ile ilgilidir. Benzeyenin durumu açıklanmak, ona ait olduğu varsayılan niteliklerin imkân dâhilinde bulunduğu iddiasına delil getirilmek, onun üstün ve eksik tarafları abartılarak ifade edilmek istenir. Kısaca teşbihte maksat, ekseriya benzeyenin ne hâl ve sıfatta olduğunu açıklamak olup bundan dolayı benzetme yönünde, yani müşterek oldukları yönde kuvvetli olan taraf kendisine benzetilen kılınır; fakat bazen kendisine benzetilen olarak bilinen şeyler mübalağa ifade etmesi için benzeyen kılınır. Cesur bir insanı arslana değil, arslanı insana benzetmek gibi. Aslında burada iddia olunan şey işaret edilen insanın daha cesur olduğudur. Yani kendisine benzeyen olan insanın bu ortak özellikte daha üstün olduğu var kabul edilmektedir. Bu tarz teşbihlere *teşbih-i maktûb* adı verilir.²²

Ger hilâl öykünse kaşuğa tamâm eksü[k]lüdür
Gün yüzüğe mâh teşbih êtse kendin kem degül (G. 126/2)

“Hilal senin kaşına özense büsbütün kusurludur; ama dolunay senin güneş yüzüne kendisini benzetse bu, bir kusur değildir”

Görüldüğü gibi Vusûlî, sevgilinin kaşını hilale ve yüzünü aya benzeten şairlerden bir adım öne geçerek hilalin sevgilinin kaşına ve

²¹ *Dîvân*'daki irsalimesellerin listesi: G. 16/4, G. 65/5, G. 75/1, G. 75/4, G. 81/5, G. 87/1-2, G. 92/2, 4, G. 111/4, G. 133/2, G. 137/1, 2, 4, G. 151/5, G. 153/2, G. 154/4.

²² SARAÇ, Y.: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*. 133. s.

ayın sevgilinin yüzüne benzediğini öne sürmekte ve onlardan hayal ve mübalağada bir perde ileriye geçmektedir.²³

*Gözüm yaşına ebr öykündüğü 'çün ra' dvâr âhum
Yüzine silleler basdı karası çok zamân gitmez (G. 75/2)*

“Bulut, gözyaşlarıma özendiği için şimşek gibi ahım onun yüzüne tokat attı, morartısı çok zaman geçmez” biçiminde günümüzün Türkçesine aktarılabilir beyitte Vusûlî, bulutun siyahlığını, sevgilinin gözyaşına özenmesinden dolayı meydana geldiği sebebine bağlayarak çok güzel bir hüsnütalil örneği vermiştir.

Vusûlî, sözcüklerle oynayarak hem cinas yapmakta hem de metni tekdüzelikten kurtarmaktadır:

*Bize bir yâr-ı dil-ârâm olsa
Gamdan anuñla dil ârâm olsa*

*Çıkmasa sözden 'inâd eylemese
Ehl-i hâl olsa dilâ râm olsa (G. 150/1-2)*

Vusûlî, her şair gibi divan şiirinin önemli kişilerini okumuş, incelemiş, kimilerinin şiirlerine benzer şiirler yazmıştır; fakat Vusûlî'nin şiirleri üzerinde doğrudan doğruya bir şairin etkisi vardır denilemez. -Yalnızca bir yerde (G. 2/5) Bâkî [1526-1600]'nin tarzına kendi şiirini uydurmasından söz etmektedir- Yıllar boyu aynı konuların işlenmesi dolayısıyla klasik şiirde benzer söyleyişler ve mazmunlar oluşmuştur, tabii olarak Vusûlî'nin şiirlerinde de başka şairlerin şiirleriyle denklik kurulabilecek benzer söyleyişler ve mazmunlar vardır. Yalnız şunu unutmamak gerekir ki, bu tür dil, ifade ve mazmun benzerlikleri karşılaştırmalı bir inceleme sonucunda hemen hemen her şairin divanında görülebilir. Bir şairin kimden ya da kimlerden etkilendiği, kimi ya da kimleri etkilediği ise apayrı bir çalışma konusudur.

²³

G. 1/4, G. 64/1, G. 96/1, G. 155/1'de de *teşbih-i maktûb* örnekleri görülmektedir.

Bu belirlemeden sonra, *Vusûlî Dîvân*'ı incelendiğinde 46. gazelin, vezin ve redif anlamında, *Bâkî Dîvân*'ındaki 55. gazelle; 111. gazelin ise 266. ve 267. gazelle; aynı şekilde *döne döne* redifli 157. gazelin *Necâtî Beg Dîvân*'ındaki 467. gazelle; 147. gazelin *İshâk Çelebî Dîvân*'ındaki 229. gazelle ve 125. gazelin *Yakînî Dîvân*'ındaki 119. gazelle örtüştüğü görülmüştür.

1. Kendi Şiiri ve Şairliği Hakkındaki Değerlendirmeleri

Klasik edebiyatın şairleri, her afaki varlığa edebî bir titizlikle yaklaştıkları gibi, bizzat kendilerine, şair olarak tablalarına (yani tabiatlarına, iç âlemlerine, gönüllerine, düşünce ve hayal dünyalarının derinliklerine), şiir olgusuna, sanat ve edebiyat gerçeğine de aynı araştırmacı gözle bakmasını bilmişler; şiirlerinde ve edebî yazılarında şiir ve sanat ile ilgili değerlendirmelerini doğrudan veya dolaylı olarak şiir diliyle ifade etmişlerdir. Bazen mesnevilerin bağımsız bölümlerinde (örneğin “Der Vâsî Suhan”, “Der Vâsî Şîr” gibi başlıklar altında), bazen divanların önsözlerinde, zaman zaman kasidelerin övgü kısımlarında veya gazellerin özellikle makta beyitlerinde söze, hayale, söz ve anlam ilişkilerine; şairin şiir ve edebiyattaki konumuna; söz ve anlam sanatlarına; sanata, bir sanat kolu olarak edebiyat ve özellikle şiire dair klasik şairlerin estetik (daha doğrusu şiirlik) değerlendirmelerine her zaman rastlamak mümkündür.²⁴

Dîvân'daki şiirlere bakıldığında şairin, şairlik bakımından kendisini çok da övmediği görülmektedir. *Dîvân*'da Türk şairlerinden Bâkî [1526-1600] ile İran şairlerinden Enverî [ö. 1189?]'nin adları geçmekte ve *Vusûlî*'nin bu şairlerin şiir vadisinde tuttıkları yolu benimsediği anlaşılmaktadır.

Tarz-ı BAKİYE VUSÛLÎ yûri uydur şî'rûn
Ëdegör kâ'ide-i âb-ı hayâtı icrâ (G. 2/5)

²⁴

DOĞAN, M. N.: “Klâsik Edebiyatımızda Sanat ve Şiir Felsefesi (poetika)”, *Eski Şiirin Bahçesinde*: 101-102. ss.

Aşağıdaki beyitte Enverî (enveri) sözcüğü tevriyeli biçimde kullanılmıştır. Beyit iki türlü anlaşılabilir: “A Vusuli! O sevgiliyi öven şiirini görenler; ‘Bu Enveri’nin şiiridir’ derler”; aynı zamanda “A Vusuli! O sevgiliyi öven şiirini görenler; ‘Bu onun en güzel şiiridir’ derler”.

VUSÛLÎ ol mehüñ vasfında şî'rün
Görenler dër bu nazm-ı ENVERİ'dür (G. 50/5)

Birçok şairde de görüldüğü gibi Vusûlî, kendi şiirini inciye benzetmektedir:

VUSÛLÎ cevher-i medhün okudukça saçar dürler
Ayağın toprağına dîde-i gevher-nisâr ayru (G. 145/5)

“Vusuli, övgü nazmını okudukça senin ayağının toprağına inci (gibi gözyaşı) akıtan göz ayrı, Vusuli ayrı inciler saçar”

2. Dil ve Üslup

Şairin dili kullanımına ve anlatımında öne çıkan kimi belirgin noktalara göz atmak, şiirin dış yapısını oluşturan ses ve biçim özellikleri üzerinde durmak Vusûlî'nin üslubunun ana hatlarını çizmek bakımından yararlı olacaktır.

Vusûlî'nin şiirlerinde üslup çerçevesinde değerlendirilebilecek kimi hususları burada sıralamak istiyorum:

Klasik edebiyatta her beytin bir anlam bütünlüğü vardır. Beytin anlamı kendi içinde tamamlanır; ancak çok az görülmekle birlikte bu kuralın dışına çıktığı da olmuştur. Bir şiir parçasında anlamın içinde bulunduğu beytin dışına çıktığı beyitlerin her birine ‘başka bir beyte bağlı olan beyit’ anlamında *beyt-i merhûn* adı verilir.²⁵ Vusûlî’de birkaç yerde (G. 1/1-2, G. 150/1-3, T. 1/2/3) anlamın öbür beyte taşıdığı görülmektedir:

²⁵

‘Alî Şîr-i NEVÂYÎ: *Mizânü 'l-Evzân*: 172. s.

*Ëy göñül şol mey ki dèrler bâde-i tevhîd aña
Ne anı Cem gördi mâlik oldı ne Cemşîd aña*

*Dest-i sâkîden şu kim nûş eyledi ol bâdeyi
Hızırveş oldı müyesser devlet-i câvîd aña (G. 1/1-2)*

“Ey gönül! Tevhit şarabı denilen şu içkiyi, ne Cem gördü, ne de Cemşit ona sahip oldu; sakinin elinden o (tevhit) şarabını içen kimseye, Hızır gibi sonsuz mutluluk (ölümsüzlük) nasip oldu”

Sorulu cevaplı olarak, karşılıklı konuşma biçiminde yazılan şiirler, edebiyatta *mürâca‘a* olarak adlandırılır. Bir üslup özelliği olarak Vusûlî’nin gazelin bütününe yaymasa da beyitler arasında yer yer bu üslubu yeğlediği görülmektedir:

***Dédüm** kim tekye-i gamla fenâ dağını n’eylersin
Eyitdi dil kadîmî ol benüm evüm ocağumdur (G. 48/2)*

***Dédüm** kûyunda dil hâk olmak ister
Gülüp nâz-ıla **dêdi**-kim yêridür (G. 50/4)²⁶*

Şairin Üsküplü olması sebebiyle özellikle hitap cümlelerinde yer yer mahallî öğelerden (G. 4/3), G. 63/1, G. 105/5, G. 144/5, G. 160/5) yararlandığı görülmektedir:

*Âsitânuş var-iken gayri kapuya varmağa
A benüm şâhum ne bâbidur gedâ-yı devletün (G. 118/4)*

*İçerler bâde-i nâbı öperler la‘lünî sâkî
Buña Rûm êlleri dèrler be bunda başka ‘âdet var (G. 62/4)*

Şairin ‘ey’ anlamında zaman zaman *ay* sözcüğünü (G. 58/3, G. 96/2) yeğlemesi dikkate değer bir durumdur:

²⁶ *Dîvân*’daki listesi: G. 1/4, G. 3/5, G. 13/2, G. 23/2, G. 39/1, G. 63/5, G. 66/3, G. 81/1, G. 94/5, G. 102/5, G. 106/2, G. 108/2, G. 111/5, G. 126/3, G. 144/5, G. 152/3, G. 154/1, 3, 4, G. 174/1, G. 184/1.

Görince hasret-i mâh-ı ruhuyla encüm-i eşküm
Şeb-i gamda ‘aceb ay âfitâbum kim taña kalmaz (G. 76/3)

Vusûlî, *Dîvân*’ın bütününe bakıldığında şiirlerini yalın, duru bir Türkçe ile ifade etmiştir; fakat az da olsa *keyfiyyet-i câm-ı şarâb-ı ergavân* (G. 79/4^b), *pây-mâl-i yâr-ı şûh-ı dil-firîbem* (G. 128/1^a), *seyr-i mir’ât-ı ruh-ı pâkünde* (G. 130/4^a) *firâk-ı la’l-i leb-i ter* (G. 141/5^b) gibi Farsça terkiplere de başvurduğu görülmektedir. Örnek bir beyit:

Ümîd-i sûd-ı kâlâ-yı vefâ-yı yâr-ıla hergiz
Diyâr-ı ‘ışk-ı cânân içre bî-kâr olmasun kimse (G. 147/3)

Atasözleri ve deyimlerin söze kattığı anlam inceliklerinden öbür Türk şairleri gibi Vusûlî de yararlanmıştır. Ancak bazı deyimlerde Farsça biçimler yeğlenmiştir: *ayak bas-* (*kadem bas-* G. 138/3), *yerden götür-* (*hâkden götür-* G. 38/2), *yerle bir ol-* (*hâk-ile yeksân ol-* G. 83/4), *yerle bir et-* (*hâk-ile yeksân et-* G. 59/2).

Sözcük veya ibarelerin yinelenmesi, beyitlerin anlamı ve ses örgüsünün inşasında önemli bir yer tuttuğu gibi şairin üslubunun dikkat çekici bir noktasını da teşkil eder. Bütün söz veya sözcük tekrarlarını, *tekrîr* şemsiyesi altında toplanabilecek olan *reddü ‘l-‘acûz ‘ala ‘s-sadr, i‘âde, ‘aks* gibi sanatların içine katmak mümkündür.

Sözcük anlamı ‘sonu başa çevirmek’ olan *reddü ‘l-‘acûz ‘ala ‘s-sadr* şiirde beytin, düz yazıda bir cümlenin veya ibarenin sonunda yer alan sözcüğü kendisinden önce yinelemektir. Zira ‘*acûz* düz yazıda ibarenin sonu, nazımda beytin son kısmı, *sadr* düz yazıda cümle başı, nazımda beytin ilk başı demektir.²⁷ Örneğin:

Pâreye atılmazuz pendi kulağa koymazuz
Kulağımızca kılurlarsa bizüm her pâremüz (G. 70/2)

Hâlisu ‘l-kalb yüz ursam n’ola seng-i rehünje
Zer mehekde bilinür olsa mukarrer hâlis (G. 87/2)

²⁷

SARAÇ, Y.: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*. 263. s.

İkili söz tekrarları şiirde, ahengin sağlanmasına yardımcı olmakla birlikte beytin anlamının sağlamlaşması ve ifadenin etkileyciliğinin artırılmasında önemli bir vazife üstlenir.

Görenler tutduğun mesken dil-i şûrîde küyünde
Mahal dèrler aña gâyet-de şâhum ol mahal dèrler

Güzeller şâhı dèrlerse saña incinme lutf eyle
Güzel dèrler benüm devletlü sultânım güzel dèrler (G. 28/3, 4)

Seg-i küyüñ sıfâli olmak istermiş sınık başum
Velî ol ulu devletdür benüm başumda devlet yok (G. 100/4)

Yinelenen sözcüklerin sayısı dörde çıktığında beyitteki ses uyumu daha açık bir biçimde hissedilmektedir:

Gerek vèr bûse-i la' lüñ ger[ek]se tîğüñ ur câna
Gerek öldür gerek dirgür baña senden ferâgat [yok] (G. 100/3)

Bir güzelsin sen begüm ağyârı çok şeydâsı çok
Hârî çok bir goncasın hem bülbül-i gûyâsı çok (G. 104/1)

Î'âde, beytin son sözcüğünün öbür beytin ilk sözcüğü olmasıdır.²⁸ Î'âde, reddü 'l-'acûz 'ala 's-sadr ve söz tekrarları açısından çok uygun bir örnek olduğu için 59. gazelin tamamını aşağıya aktarıyorum:²⁹

Nêçe bir nâr-ı firâk-ıla yana cân nêçe bir
Nêçe bir hasret-ile gözden aka kan nêçe bir

Nêçe bir serv gibi ser-keş olup sâyeleyin
Nêçe bir êde beni hâk-ile yeksân nêçe bir

28

SARAÇ, Y.: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: 267. s.

29

Mısra başında tekrar edilen sözcüklerin edebî sanat açısından değerlendirilmesinin yanında, aynı zamanda bir kafiye meselesi olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündeki açıklamalar için bk. AYDEMİR, Y.-ÇELTİK, H.: "Redife Farklı Bir Bakış: Divan Şiirinde Ön Kafiye ve Ön Redif", *Bilg*: Ankara 2008, 46. sy. 193-214. ss.

*Nêçe bir hâr arasında açılıp gül gibi âh
Baña kan yutdura ol gonca-i handân nêçe bir*

*Nêçe bir âteş-i ‘ışkuñla kebâb ola ciğer
Döne döne baña cevr eyleye devrân nêçe bir*

*Nêçe bir bir yüzi gül şavkına mânend-i hezâr
Bâğ-ı ‘âlemde VUSŪLİ ola destân nêçe bir (G. 59/1-5)*

Şiirde ahengi sağlayan öğelerin başında ses tekrarları gelir. Her dilin kendisine özgü bir sesbirimleri manzumesi olduğu ve ses örgüsünün bir dilden öbürüne değiştiği bilinmektedir. Şiir, yazıldığı dilin ses sisteminden alınma sesler üzerine kurulur ve onların yardımı ile iletilir. Şiirde ahengi sağlayan öğeler ölçü ve uyaktır. Bu iki öğe şiirdeki ses düzenlemelerini de belirler. Seslerin belirli aralıklarla yinelenmesi şiiri musikiye yakınlaştırır ve ahengin çekiciliğine dayalı bir hava yaratır. Mimaride, resimde, heykelde, tefriş sanatlarında, musikide olduğu gibi edebiyatta da bir unsurun, bir sesin belirli aralıklarla yinelenmesi, insan üzerinde büyüleyici bir etki bırakır.

Klasik şiirdeki ses ve söz düzenlemelerini incelerken Türkçenin yapısı ile Arapça ve Farsçadan gelen sözcükleri göz ardı etmeden tekrarları, ölçüyü, uyağı ve değişik denklilikleri gösterge kabul ederek doğrudan metinleri değerlendirmek biçimsel incelemede sağlıklı sonuçlara ulaşmayı kolaylaştırır.³⁰

Beş beyitlik musammat bir gazel olan 29. gazelin ilk üç beytinde *bir* sözcüğü, dolayısıyla /b/ sesi düzenli olarak yinelenmektedir.³¹

*Bir dil-bere şeydâ-y-iken dil bir dahı cânân arar
Bu derde düş[en] kimseyi ben görmedüm dermân arar*

³⁰ MACİT, M.: *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları*: 57-59. ss.

³¹ Mısra başında tekrar edilen sözcüklerin edebî sanat açısından değerlendirilmesinin yanında, aynı zamanda bir kafiye meselesi olarak değerlendirilmesi gerektiği yönündeki açıklamalar için bk. AYDEMİR, Y.-ÇELTİK, H.: “Redife Farklı Bir Bakış: Divan Şiirinde Ön Kafiye ve Ön Redif”, *Bilgi*: Ankara 2008, 46. sy. 193-214. ss.

***Bir** âfîtâb-ı bî-nazîr **bir** tal'atı bedr-i münîr*

***Bir** kaşı ya kirpügi tîr **bir** gamzesi fettân arar*

***Bir** pâdişâh-ı kâmurân **bir** hüsn-i hulki çok cüvân*

***Bir** dil-ber-i nâzük-miyân **bir** şâh-ı 'âlî-şân arar (G. 29/1-3)*

Aşağıdaki mısırda /y/ sesi yinelerek bir ahenk oluşturulmaya çalışılmıştır:

*VUSÛLÎ **yara açmağa yarar** cismümde bir **yêr yok** (G. 134/5)*

3. Deyimler

- ad çek- (G. 78/4)
- ağzını ara- (G. 107/4)
- aklını al- (G. 64/1), (G. 64/4), (G. 106/3), (G. 108/1), (G. 121/5)
- araya gir- (G. 109/1)
- ayağ bağı (G. 131/2)
- ayağ çek- (G. 95/5)
- ayağa bin- (G. 165/4)
- ayağa düş- (G. 173/1)
- ayağı yere basma- (G. 105/3)
- ayağın dur- (G. 27/5)
- ayağına düş- (G. 13/3), (G. 46/4), (G. 164/1), (G. 177/5)
- ayağına su dök- (G. 119/2)
- ayağına yüz sür- (G. 1/4), (G. 28/2)
- ayak al- (G. 170/4)
- ayak bas- (G. 131/4)
- ayak götür- (G. 76/2)
- ayaktan çık- (G. 124/3), (G. 159/3)
- ayakdaş ol- (G. 107/2), (G. 123/2)
- basup geç- (G. 111/2)
- baş açuk (G. 92/5)
- baş eğ- (G. 30/3)
- baş eğme- (G. 34/5)
- baş kaldur- (G. 146/3), (G. 185/4)
- baş ko- (G. 155/5), (G. 165/4)
- baş koş- (G. 48/4), (G. 110/4)
- baş ortaya koy- (G. 133/2)
- baş üzre (G. 183/1)
- başdan ayağa (G. 125/4)
- başdan çıkar- (G. 173/3)
- başına kıyâmet kop- (G. 122/2)
- başında od yan- (G. 94/3)
- başını alıp git- (G. 137/3)
- başını vèr- (G. 11/3), (G. 130/5)
- bél bağla- (G. 107/3)
- boğazı iplü (G. 35/2)
- boyun ol- (G. 131/4)
- boyun vèr- (G. 152/2)
- cân evi (G. 65/1)
- cân vèr- (G. 14/4), (G. 36/4), (G. 41/1), (G. 65/2), (G. 70/4), (G. 96/5), (G. 109/5) (G. 111/1^{a-b}), (G. 152/5^{a-b}), (G. 174/5), (T. 4/2)
- cân bağışla- (G. 185/5)
- câna değ- (G. 25/1, 4)
- cândan geç- (G. 7/5), (G. 129/2, 4), (G. 133/2), (G. 174/1)
- cânı çık- (G. 27/2)
- cânı çıka yaz- (G. 85/3)
- cânı yok (G. 102/1, 5)
- cânına kâr èt- (G. 37/1)
- cânına kıy- (G. 65/5)
- cânını acıt- (G. 131/4)
- cânını al- (G. 109/4), (G. 129/2)

- cânını sürü- (G. 35/1)
- çeküp çevür- (G. 110/2)
- çok başlu (G. 144/1, 5)
- defter èt- (G. 26/1)
- dest-res bul- (G. 48/5), (G. 80/5),
(G. 85/2)
- devlet el vèr- (G. 80/5), (G. 150/4)
- devlet sür- (G. 17/2), (G. 140/4)
- dik gel- (G. 11/4)
- dil al- (G. 42/1)
- dil uzat- (G. 80/2)
- dil vèr- (G. 70/4), (G. 115/3)
- dili tutul- (G. 99/4)
- diş bile- (G. 44/1)
- dîvâne ol- (G. 77/5)
- el arkası[ını] yèr[e ko-] (G. 1/4)
- el bir èt- (G. 45/2)
- el çek- (G. 138/1), (G. 138/4), (G.
153/5)
- el çekme- (G. 14/5), (G. 17/3), (G.
54/3), (G. 68/4)
- el sun- (G. 121/4)
- el ur- (G. 12/4)
- el uzat- (G. 131/3)
- el üzre tutul- (G. 105/3)
- el vèr- (G. 6/2)
- el yu- (G. 17/1), (G. 134/4), (G.
176/2)
- el[i] èr- (G. 62/2)
- el[i] èrme- (G. 3/4)
- elden git- (G. 124/3) (G. 153/1)
- elden koma- (G. 135/2)
- ele gir- (G. 125/5), (G. 177/3)
- fursat el vèr- (G. 13/3)
- gam çek- (G. 72/3), (G. 79/3)
- gam yème- (G. 40/5), (G. 54/2),
(G. 76/5), (G. 77/4)
- göğè çıkar- (G. 183/3)
- gömgök delü (G. 168/2)
- göñline gir- (G. 19/3), (G. 65/1)
- göñli ak- (G. 163/5)
- göñli bulan- (G. 76/2)
- göñlin bulandur- (G. 85/4)
- göñlini al- (G. 109/4)
- göñlini ele al- (G. 6/2), (G. 106/4),
(G. 124/4)
- göñül vèr- (G. 17/5), (G. 84/5), (G.
106/2), (G. 159/5), (G. 172/4)
- göñülден geç- (G. 161/3)
- göz dik- (G. 9/3), (G. 171/1), (Mf.
5)
- göz göre (G. 63/4)
- göz kıp- (G. 127/1)
- göz ucıyla işâret eyle (G. 132/1)
- göz ucıyla nazar kıl- (G. 151/2)
- gözi ac (G. 18/5)
- gözi açıl- (G. 105/1)
- gözi ile yè- (G. 18/5), (G. 68/1)
- gözine gir- (G. 114/2)
- gözünü aç- (G. 8/2), (G. 114/1)
- gözümünj nûrı (G. 47/1), (G.
137/2)
- hâk ol- (G. 5/2), (G. 7/2), (G. 50/4),
(G. 60/1, 5), (G. 95/5)

- hâkden götür- (G. 38/2)
- hâkden kaldur- (G. 51/4)
- hâk-i reh ol- (G. 33/5)
- hâk-ile yeksân ét- (G. 59/2)
- hâk-ile yeksân ol- (G. 83/4)
- hîçe sat- (G. 49/1)
- iş işle- (G. 133/2)
- işini altun eyle- (G. 22/4), (G. 86/5)
- işini başa èlet- (G. 151/1)
- kadem bas- (G. 138/3)
- kan dere bat- (G. 105/2)
- kan derle- (G. 159/3)
- kan dök- (G. 72/3)
- kan ét- (G. 42/3)
- kan eyle- (G. 38/4)
- kan iç- (G. 162/4)
- kan kaşan- (G. 85/1)
- kan kus- (G. 85/4)
- kan ol- (G. 15/1-2), (G. 83/5)
- kan olası (G. 84/2)
- kan yutdur- (G. 59/3)
- kanı kuru- (G. 116/4)
- kara günlü (G. 119/5)
- kendüsin yêrden yêre ur- (G. 8/1)
- kol kanat ol- (T. 5/3)
- kulağa koyma- (G. 70/2)
- kulak çek- (G. 30)
- kulak tut- (G. 113/3)
- kurı yêre (G. 179/3)
- küfri ez-ber okut- (G. 37/2), (G. 160/2)
- küp düş- (G. 166/3)
- miyân-beste (G. 92/5)
- ocağuna su kuy- (G. 33/2)
- oda yan- (G. 135/3)
- ‘ömrümün varı (G. 46/2)
- pâreye at- (G. 49/4)
- pâreye atıl- (G. 70/2)
- pâyma yüz sür- (G. 171/3)
- pây-mâl eyle- (G. 51/4)
- sağ esen (G. 183/1)
- söz aç- (G. 131/1, 5)
- söz dutma- (G. 81/1)
- söz yok (G. 125/3)
- sözden çıkma- (G. 150/2)
- sözine gel- (G. 119/4)
- sözini geçir- (G. 114/3)
- tağ üsti bâğ ol- (G. 155/3)
- tîğ içür- (G. 51/3), (G. 52/4)
- uydı ulaşdı (G. 4/1)
- üstine ditre- (G. 109/3), (G. 154/5)
- üstine düş- (G. 5/3)
- üstine gel- (G. 3/5)
- vefâ ét- (G. 78/5)
- yakasına yapış- (G. 53/5)
- yakasız oñmaduk (G. 53/3)
- yan başı gel- (G. 110/1)
- yanup yakıl- (G. 3/1), (G. 11/4), (G. 50/3)
- yêr ét- (G. 142/3)

yıldızı düşkün (G. 5/5)

yok yere (G. 88/3)

yol bul- (G. 97/5)

yol  t- (G. 77/1)

yüz basa gel- (G. 77/1), (G. 119/1)

yüz bul- (G. 40/3), (G. 171/2), (G. 185/4)

yüz bulma- (G. 90/2), (G. 168/4)

yüz karası (G. 168/2)

yüz kızdur- (G. 170/4)

yüz sür- (G. 8/1), (G. 82/4)

yüz süri- (G. 19/5)

yüz ur- (G. 87/2)

yüz v r- (G. 20/1)

yüz v rme- (G. 46/4), (G. 128/4)

yüz yu- (G. 136/1)

yüzi gül- (G. 105/1)

yüzi kızar- (G. 20/4)

yüzi suyu (G. 57/3)

yüzine gül- (G. 6/3), (G. 14/2), (G. 94/4)

yüzine kir getir- (G. 156/2)

yüzini yere düşürme- (G. 106/4)

yüzüñ güller üstine (G. 154/1)

II. VEZİN

Vusûlî, umumiyetle aruzu Türkçeye uygulamada başarılıdır. Bunda, önceki yüzyıllara göre şiir dilinde Arapça ve Farsça sözcüklerin daha bir yoğunluk kazanmasının etkili olması muhtemeldir. Bunun yanı sıra şairin kimi aruz kusurlarını işlediği de görülmektedir. Sözlük anlamı ‘eriştirme, ulaştırma’ olan *vasl*, edebiyatta, bir sözcüğün son sesini, sonraki sözün ünlü ile başlayan ilk hecesine vurmaktır. Eski şairler, /a, e, i, o, ü/ ile başlayan sözcüklerde ulamayı uygun görürler; fakat ‘*ayn* ve *hâ* harflerine yapılan ulamayı kusur sayarlardı. Buna edebiyat sözlüklerinde çoklukla *vasl-ı ‘ayn* denmiş;¹ Mu‘allim Nâcî [1850-1893] ise, buna *hücnet* adını vermiştir.²

Vusûlî, üç yerde bu aruz hatasına düşmüştür:

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Olup ser-pâ-bürehne bahr-i ‘ışka talmak isterler
Budur abdâllar soyunup ‘uryân olmağa bâ‘is (G. 15/3)

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün
Müctes . . - - / . . - - / . . - - / . . - -

Benem ki devlet-i dehr-ile iftihârum yok
Cihânuş ‘izzet ü câhına i‘tibârum yok (G. 99/1)

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - -

Çıkmasa sözden ‘inâd eylemese
Ehl-i hâl olsa dilâ râm olsa (G. 150/2)

¹ Tâhirü ’l-Mevlevî: *Edebiyat Lûgatı*: 179^a.

² SARAÇ, Y.: “Şiir Tenkidine Dair Bir Örnek-Muallim Naci ve Muallim”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: XXIX. c. 249. s.

Aşağıdaki beyitlerde işaretli yerlerde ulama yapmamak akışı sekteye uğratmakta, ulama yapıldığında ise med yapılması gereken işaretli yerlerde yapılan meddin açık hecesi kaybolmakta böylece vezinde eksik heceye sebep olmaktadır:

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Şol lebi şekker nigâra yâr_olmuş müdde'î
Hem-nişîni tûtünün zâğ u kelâğ olmak ne güç (G. 16/4)

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Gören sen çâr-ebîrû mâh-rûyuñ la' l-i nâbın dër
Sanasın la' lden bir hâtem olmuşdur iki kaşlu (G. 144/2)

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Hasta câna bârî sen dermân_eyle ey ecel
Ol tabîb-i câna derdin dëmege dermânı yok (G. 102/3)

Vusûlî, med yapılmaması gereken kimi yerlerde de med yapmıştır. Sonu /n/ ünsüzüyle biten uzun hecelerde med yapılmaması gerekir. İLAYDIN, *Türk Edebiyatında Nazım* adlı kitabında *Birleşik Heceler* başlığı altında şunları söylemektedir: Birleşik heceler söylenişleri itibarı ile alışık bulunduğumuzdan daha dolgun ses veren hecelerdir. Bir tam + bir yarım hece değerindedirler. Bunlar da uzun heceler gibi yalnız Arapçadan, Farsçadan geçen sözcüklerde bulunurlar, *âb*, *bâb* gibi. Bu çeşit hecelerin sonundaki ünsüzün /n/ olmaması şarttır. Bu ünsüzle biten *ân*, *kân*, *cân* gibi yabancı heceler birleşik değil tok sayılırlar.³ Yalnız burada bir noktayı belirtmek gerekmektedir ki, /n/ ünsüzünden önce uzunluğun olması şarttır; ama bunun yalnızca elif olması gerekmez.⁴

³ İLAYDIN, H.: *Türk Edebiyatında Nazım*: 36-37. ss.

⁴ ELWELL-SUTTON, *The Persian Metres*: 4. s.

Birkaç örnek:

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . . . / . - . . / - . -

Künc-i belâda hastayam el-ân gel yetiš

Ëy cân tabîbi kıl baña dermân gel yetiš (G. 83/1)

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - . / - . - . / - . - . / - . -

Tîrüñe kurbân cânüm tığña başum fedâ

Cân u baş-ıla begüm her hidmete biz kâbilüz (G. 71/2)

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . . . / . - . . / - . -

Nâm u nişân terkini ur ëy göñül yüri

'Âlem içinde kasduñ eger nîk-nâm ise (G. 148/3)

Vusûlî, kimi yerlerde de med yapılması gerektiği hâlde med yapmamıştır. Sözlük anlamı 'çocuk oturağı üzerinde emeklemek; karın üstünde sürünerek gitmek; ordu hâlinde düşman üzerine yürümek' anlamlarına gelen *zihâfîn* ıstılah anlamı ise; uzun okunması gereken bir hecenin vezin gereği kısa okunmasıdır.⁵ *Zihâf*, aruz terimi olarak iki anlama sahiptir. Bunların ilki aruz *tef'ile*lerinde meydana gelen değişikliklerdir; fakat Türk edebiyatında bu anlamı unutulmuş ve *zihâf*, uzun okunması gereken hecelerin kısa okunması, diğer bir ifade ile de kapalı hecelerin açık hece hâline getirilmesine ad olmuştur. Dolayısıyla imalenin tersi bir durum söz konusudur.

Zihaf örnekleri incelendiğinde bunlar iki grupta değerlendirilebilir:

1. Metnin edebî değerini düşüren zihaf lar: Uzun ünlülerin kısa ünlü şeklinde yani açık hece olarak değerlendirilmesidir. Bu tür zihaf lar metnin edebî değerini düşürür.

⁵

Tâhirü 'l-Mevlevî: *Edebiyat Lûgatı*: 182^a.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

İştiyâkum şöyledür ol sâkî-i cân-bahşa kim

Bulabilsem suyn içerdüm yuyup ayağımı (G. 184/2)

Yukarıdaki beyitte *sâkî* biçiminde okunması gereken kelime *sâki* biçiminde kısa okunmuş ve zihaf yapılmıştır.⁶

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Şol lebi şekker nigâra yâr olmuş müdde'î

Hem-nişini tûfînüñ zâğ u kelâğ olmak ne güç (G. 16/4)

Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu türden zihafların metnin edebî değerini düşürdükleri doğru olmakla birlikte, bu sözcüklerin yapısına bakıldığında -şairlerin yettiği ortam ve Türklerin sözcükleri söyleyiş biçimleri de hesaba katılırsa- yabancı dilden dilimize giren ve halkın kendi ağız yapılarına uydurarak kimi uzunlukları kısalttıkları sözcükler olduğu görülür. Yani bu dönemde kısa olarak söylenen sözcüklerdir. Dolayısıyla şairlerin bu türden sözcükleri zihaf kastı ile yapmadıkları düşünülebilir.⁷

2. Metnin edebî değerini düşürmeyen ve bir ölçüde hoş görülen zihaf lar: Bu tür zihaf ların başında, med ile okunması gereken yerleri med ile okumamak gelir. Bu zihaf çeşidi ilki gibi büyük bir kusur sayılmaz:

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

Biñ yaşarsak dahı bu zâl-i cihânda âhir

Kahbe dünyâ yemeyince bizi hîç kor mı birer (G. 68/3)

⁶ *sâkî* sözcüğünde yapılan zihaf ların listesi: G. 22/2, G. 44/2, G. 45/1, G. 56/2, G. 79/4, G. 105/1, G. 116/4, G. 136/3, G. 153/4, G. 155/5, G. 157/3, G. 159/3, G. 164/1, G. 170/4, G. 186/3.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. TAŞ, H.: *On Altıncı Yüzyıl Divan Şairlerinde Vezin Kullanımı*: İstanbul 2000. Yüksek Lisans Tezi.

Bu beyitteki *hiç* kelimesinin bir kapalı bir açık yerine bir kapalı hece olarak okunması zihaf olmakla birlikte yukarıdaki örneklerdeki kadar metni edebî değerden düşürdüğü söylenemez

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Elüm çekmem eger kânûn êderse baña zulmi çarh
Bi-hamdi 'llâh ki kavlı-i Hakka şer' a inkıyâdum var (G. 54/3)

Vezein bakımından dikkat çekici bir hususiyet de Vusûlî'nin kimi Türkçe sözcüklerde med yapmasıdır. Bu sözcüklerin yapısı incelendiğinde uzatma yapılan hecelerin gerçekte birincil uzun ünlülü olduğu anlaşılmaktadır; bu durum hecelerdeki medlerin tabîi olduğunu gösterir.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Ser-â-ser êy VUSÛLİ 'âlemi al-ıla kul eyler
*Kırmızı yelken ile geyse dil-ber **al** kemhâyı (G. 187/5)*

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

*Yakañda **al** atlas sanma boynuña düşüp kanum*
Begüm andan eser tavk-ı giribânuñda kalmışdur (G. 42/4)

âl: DLT *âl* “turuncu renkli ipek kumaş, turuncu”, Trkm. *âl* “al, kırmızı”, Özb. (Har.) *âl* ay., Yak. *âlay* “al” < *âl+ay*⁸

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . - -

*Karşudan ok gibi geh geh o kaşı **yay** geçer*
*Gâh olur göremezüz gün yüzini **ay** geçer (Mf. 3)*

8

TEKİN, T.: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: 40, 171. s.

ây: Uyg. (Br.) *ây* “ay”, DLT *ây* “ay, kamer; 30 gün”, Trkm. *ây* “ay”, Az. (Kaş.) *ây ay.*, Tat. (Miş.) *ây ay.*⁹

yây: DLT *yâ* “yay”, Trkm. *yây ay.*, Yak. *sâ ay.*, Kırg. *câ ay.*, Karag., Soy., Kand. *t’â ay.*, CC *ya, yâ ay.*, Tat. *ceye ay.*, Tü., Az. *yay ay.* < **yâ*¹⁰

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Çıkaldan başlar cân-ıla dilde mihrün artupdur

Meseldür ey kemân-ebrû mahabbet iki başdandur (G. 53/4)

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Cümle ‘âlem baş kaldurmazdı hergiz secdeden

Kaşlaruñ vasfını tahrîr etseler mihrâbda (G. 146/3)

bâş: DLT, KB *bâş* “baş”¹¹

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

Varmış-ıdum kûyuña gördüm ise yeyüñde seng

Taş yasadnmuş VUSŪLİ anda hâk olmuş yatur (G. 60/5)

tâş: Uyg. (Br.) *tâş, tâs* “taş”, DLT *tâş ay.*, Trkm. *dâş ay.*, Yak. *tâs ay.*, Hlç. *tâ^aş ay.*, YUyg. *tâş, taş ay.*, Özb. (Har.) *dâş ay.*, Karag. *tayş ay.* < **tâş*¹²

Bu durumda, nasıl Arapça ve Farsça sözcükler için medli kullanımlar aruzda bir kusur olarak görülmüyor, hatta ahengi artırıcı bir unsur kabul ediliyorsa Türkçe sözcüklerdeki medli kullanımlar da

⁹ TEKİN, T.: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: 46, 58, 66, 95, 100. s.

¹⁰ TEKİN, T.: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: 48, 119, 127, 154, 175. s.

¹¹ TEKİN, T.: *İrk Bitig. Eski Uygurca Fal Kitabı*: 42. s.

¹² TEKİN, T.: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: 51, 54, 96, 126, 174. s.

aruzda bir kusur olarak görülemez. Aruzla Türkçeyi kullanan şairleri hata yapmakla itham eden inceleyicilerin, bu hususu yeniden gözden geçirerek daha temkinli olmaları yerinde olacaktır.¹³

Kullanılan Vezinler

Dîvân'da on beş çeşit vezin kullanılmıştır. Bunlardan sıklık bakımından ilk sırayı *hezec* bahrinin aldığı görülmektedir. *Hezec* bahrini, *remel*, *muzâri'*, *hafif* bahirleri takip etmiş, *Müctes* ile *recez* bahri ise birer kez kullanılmıştır.

16. yüzyıl şairlerinin divanlarına bakıldığında¹⁴ çoklukla *remel-i müsemmen-i mahzûf* (*Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün*) ölçüsünün ilk sırayı almasına karşın Vusûlî, *hezec-i müsemmen-i sâlim* (*Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün*) ölçüsünü daha çok kullanmayı tercih etmiştir. Bu vezin on altı heceli olduğu için aruzun en uzun veznidir. Fakat onun uzunluğu yalnız hece sayısından gelmez. *Recez-i müsemmen-i sâlim* (*Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün*) vezni de on altı hecelidir. Bunun onlardan uzun oluşu verdiği sestene doğuyor. Bir açık heceden sonra üç uzun hecenin yalnız bir cüzde bulunuşu onu en uzun sesli vezin yapmaktadır.¹⁵

Kullanılan vezinlerin listesi şöyledir:¹⁶

Hezec [= Türkü]

1. Hezec-i müsemmen-i sâlim (*Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün*): 67.

2. Hezec-i müseddes-i mahzûf (*Mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün*): 9.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bk. TAŞ, H.: "Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*: İstanbul 2008, 19. sy. 143-156. ss.

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. TAŞ, H.: *On Altıncı Yüzyıl Divan Şairlerinde Vezin Kullanımı*: İstanbul 2000. Yüksek Lisans Tezi.

¹⁵ [SEVÜK], İ. H.: *Edebiyat Bilgileri*: 2. s.

¹⁶ Vezinlerdeki adlandırmalar, 'Alî Şîr-i NEVÂYİ'nin *Mizânü 'l-Evzân* adlı eserine göre yapılmıştır.

3. Hezec-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf (*Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*): 8.

4. Hezec-i müsemmen-i ahreb (*Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün*): 1.

Recez [= Titrek]

5. Recez-i müsemmen-i sâlim (*Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*): 1.

Remel [= Koşma]

6. Remel-i müsemmen-i mahzûf (*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*): 61.

7. Remel-i müsemmen-i mahbûn-ı mahzûf (*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*): 17.

8. Remel-i müsemmen-i mahbûn-ı maktû' (*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fâ'lün*): 1.

9. Remel-i müseddes-i mahzûf (*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*): 2.

10. Remel-i müseddes-i mahbûn-ı mahzûf (*Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*): 1.

Muzâri' [= Benzer]

11. Muzâri'-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf (*Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*): 25.

12. Muzâri'-i müsemmen-i ahreb (*Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün*): 3.

Müctes [= Kopuk]

13. Müctes-i müsemmen-i mahbûn-ı mahzûf (*Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*): 1.

Hafif [= Yeğni]

14. Hafif-i müseddes-i mahbûn-ı mahzûf (*Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün*): 5.

15. Hafif-i müseddes-i mahbûn, sâlim-i sadr u maktû'-ı 'arûz u darb (*Fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün*): 1.

III. METİN

A. Yazmanın Tanıtılması

Çalışmaya konu olan *Dîvân-ı Vusûlî* adlı yazmanın, bilinebilen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. *İbnülemin Mahmud Kemal İnal Kit.* 10160 numarada kayıtlıdır.

Nesih hatla istinsah edilmiş yazma, bordo renkli, şemsesiz, mıklepsiz, basit bir karton cilt hâlinde olup 34 yaprak, 15 satırdan müteşekkildir. Yazmanın kimi yerlerinde (1^b, 2^a) karşı sayfada mürekkep izleri vardır; kimi yerlerde ise (1^b, 2^a, 2^b) siliklikler mevcuttur. Yazma reddadelidir. Yazmanın kenar boşluğunda bir gazel (31^b), yer yer de tek beyitler vardır (5^a, 6^b, 20^b).

Yazmada kimi tamlama “i”leri akuzatif eki gibi gösterilmiştir: bâd-ı: bâdı (1^b, G. 2/2), ruhsâr-ı: ruhsârı (11^b, G. 61/3), hâsıl-ı: hâsılı (13^a, G. 69/5), dûd-ı: dûdı (17^b, G. 94/3), sebzezâr-ı: sebzezârı (24^a, G. 135/5), cân-ı: cânı (27^b, G. 154/5), serv-i: servi (28^a, G. 158/2), âşık-ı: ‘âşıkı (28^a, G. 158/3) vb. örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yazmada yer yer müstensihden kaynaklanan yanlışlıklar vardır: cehd: cahd (3^a, G. 10/3), hûb: h^vâb (3^a, G. 11/1), mutrib: muztarip (6^b, G. 30/6), gözünî: gözini (9^a, G. 46/1), dîdeden: dîden (9^b, G. 47/1), kaldur: kaldurur (10^a, G. 51/4), dür-i dendânuña: dür-dâneñe (13^a, G. 68/1), sâ‘id-i sîm-durur: —bšLš X U (22^b, G. 125/4), leked-kûb: »u½ b*½ (23^a, G. 128/1), çeşm-i: çeşmüm (28^a, G. 157/5), revânlarla: ë¼d*î «ËdÄ (28^a, G. 158/2) vb. örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yazmada, aynı sözcüğün farklı biçimde imla edildiği örnekler de vardır: —bš¼UL*G (9^b, G. 47/4), —œ)¼UL*G (31^b, G. 177/2), ¶MJ² (« (2^b, G. 9/4), pLî) J² (« (birçok yerde), Vî)²) # (4^a, G. 15/3), ¶M²) # (34^b, Kt. 1/1).

Yazmanın başı:

*Ėy göñül şol mey ki dèrler bâde-i tevhîd aña
Ne anı Cem gördi mâlik oldı ne Cemşîd aña*

Yazmanın sonu:

*Ėy VUSŪLİ dèdiler târîhini
Dâyimâ olsun cihânda ber-karâr*

B. Metin Kurulurken Tutulan Yol

Metin, bilinebilen tek yazma üzerinden tesis edilmiştir. Döneme ait mecmualar taranmış, *Dîvân*'da olan şiirler farklarıyla birlikte gösterilmiş, olmayanlar ise ihtiyaten metne dâhil edilmemiştir.¹ Tezkirelerde geçen örnek beyitlerdeki farklılıklar da dipnotlarda gösterilmiştir.

Yazmada yanlış ya da eksik yazılan kimi sözcükler düzeltilerek dipnota verilmiştir. Vezin ve anlam bakımından ayırt edilebilen farklılıkların dipnotta gösterilip gösterilmemesi, araştırmacılarca tartışmalı bir sorundur. Yazmanın niteliği hakkında bilgi vermek, *Dîvân*'da hiçbir saklı sorunun kalmamasını sağlamak adına, tüm farklar dipnotta gösterilmiştir.

Kimi sözcüklerin imlalandırılmasında birincil biçimler tercih edilmiştir: *güzend*² gibi. Türkçe olduğu düşünülen 'yanık' anlamındaki *dağ* sözcüğü kısa ünlüyle gösterilmiştir.

Yazmada, bir sözcüğün son harfi olarak *he* bulunmaktaysa ve *he*'den sonra akuzatif *hemze* ile gösterilmişse, bu tür sözcükler *kimsei*,

¹ *Mecmû'a*: Bibliothèque Nationale de France Turc 288, 26^a-27^a; *Mecmû'a*: Süleymaniye Ktp. *Hacı Mahmud Efendi Kit.* 5214/2 32^a; *Mecmû'a*: AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yazmaları *Muzaffer Ozak 1 Kit.* 923, 53^a; PERVÂNE BEG: *Mecmû'a-i Nezâ'ir*: Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. *Bağdat Kit.* 406, 187^a, 376^b, 409^b; *Mecmû'a-i Nezâ'ir*: Süleymaniye Ktp. *Hasan Hüsnü Paşa Kit.* 1031, 195^b; *Mecmû'a*: Millet Ktp. *Ali Emiri Kit.* 574, 26^b; *Mecmû'a*: Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. 3005, 76^a.

² *güzend*: kâf-ı 'Acemüñ zammıyla zarar ma'nâsınadır. YILMAZ, O.: *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdi-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme-Tenkitledir Metin)*: 449. s.

kimse-y-i veya *kimse[y]i* biçimlerinde değil, *kimseyi* biçimiyle imla edilmiştir (bk. 29. açıklama).

Metinde kullanılan [ ], < >, - gibi işaretlerin hangi maksatlarla kullanıldıkları için bk. **İşaretler**.

Metnin yazı çeviriminde Eski Türk Edebiyatı alanında bugüne değin uygulanagelen *Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu*'ndaki³ çevriyazı, imlasında ise *Türkoloji Dergisi*'nde yayımlanan "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalede⁴ teklif edilen imla sistemine elden geldiğince uyulmaya çalışılmıştır. Metinde her şiire numara verilmiş, bulunduğu yazma ve yaprak numarası dipnotta belirtilmiştir. Dipnotlarda ^a harfi birinci mısrayı ^b harfi ikinci mısrayı, yazma sayfalarında her ikisi de yaprak yüzlerini gösterir.

*

Not: Birçok eserde görüldüğü ve beklendiği gibi kimi bilgiler bilinenlerin tasnifinden öteye geçmez. Bunlar yine de eserde bulunması beklenen satırlardır. Asıl umulan ve meraklısınca beklenen husus ise bizim bilemediklerimize ne katkısı var sorusunun cevabı olacak satırlardır. Bunları bulmakta kolaylık sağlamak için ele alınan birkaç maddeyi burada zikretmeden geçemeyeceğim: çarhî siper (G. 157/1), küfri ez-ber oku-/okut- (G. 37/2), (G. 160/2), pâreye at-/atıl- (G. 49/4), (G. 70/2), uydı ulaşdı (G. 4/1), yâ Rab (G. 15/4), yakasız oñmaduk (G. 53/3), yüzüñ güller üstine (G. 154/1) vb.

³ *Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu*: İstanbul 1946. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

⁴ ÜNVER, İ.: "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*: 1993, XI. c. 1. sy. 51-89. ss.

C. Yazı Çevirimi Dizgesi

i	'
«	a / â / e / yerine göre öteki ünlüler
»	b
Ū	p
Ⓔ	t
À	s
Ã	c / ç
<	ç
Õ	h
Œ	h
œ	d
<	z
—	r
"	z
"	s
`	ş
'	s
ı	z / d
ı	t
´	z
ÿ	‘
	ğ
—	f

,	k
½	k / g / ŋ
‰	l
Â	m
Ê	n
Ë	v / yerine göre o / ô / ö / õ / u / û / ü
^	h / a / e / i
È	y / yerine göre è / ı / i / î

METİN VE ÇEVİRİ

[GAZELLER]

[Harfû 'l-Elif]

1.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ey gönül şol mey ki dërler bâde-i tevhîd aña
Ne anı Cem gördi mâlik oldı ne Cemşîd aña

Dest-i sâkîden şu kim nûş eyledi ol bâdeyi
Hızrveş oldı müyesser devlet-i câvîd aña
3. Uymayınca ehl-i 'ışka olmaz îmânunğ dürüst
Ey mukallid edemezsin vâz gel taklîd aña

Ol mehünğ hüsnini gördi yüz sürüp ayağına
Dedi el arkası yêrde pençe-i hurşîd aña
5. Ölse etmezdi VUSÛLİ dehr-i dûna ser-fürû
Şöyle istiğnâ vèrüpdür 'âlem-i tecrîd aña

1

Ü: 1^b.

1

Ey gönül! Tevhit şarabı denilen şu içkiyi, ne Cem gördü, ne de Cemşit ona sahip oldu.

2

Sakinin elinden o (tevhit) şarabını içen kimseye, Hızır gibi sonsuz mutluluk (ölümsüzlük) nasip oldu.

3

Ey taklitçi! Aşk ehline uymazsan imanın düzgün olmaz; sen ona benzeyemezsin vazgeç.

4

Güneş ışıkları, o ay (yüzlü) güzelin güzelliğini görünce ayağına kapanıp pes (böyle güzellik olur mu?) dedi.

5

Tecrit âlemi, Vusuli'ye öyle bir gönül tokluğu kazandırmıştı ki, o ölse de rezil dünyaya baş eğmezdi.

2.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Bahr-i hüsn içre n'ola ey dür-i yek-dâne şaşa
Ger sade f dâye olup lü'lü' olursa lâlâ

Bize açılmak imiş kasdı o gonca-dehenün
Açma ammâ bunu bir kimseye ey bâd-ı sabâ
3. Tığ u tîrün ne kılur cism-ile câna görseñ
Ben anı şerh edemem sînemi gel gör yârâ

Zâl-i dehrün degül imişse ser-i mûyı sefid
Subh-dem başına yakmazdı şafaktan hınnâ
5. Tarz-ı BÂKîye VUSÛLÎ yûri uydur şî'rün
Edegör kâ'ide-i âb-ı hayâtı icrâ

3.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Şeb-i fûrkatde açup dağ-ı dil-i zârı şaşa
Gel-e ey şem' yanup yakılayın bârî şaşa

2

Ü: 1^b.

1

Ey eşsiz inci! Güzellik denizinde, senin için sedef dadı, inci de lala olursa buna şaşılır mı?

2

Ey sabah meltemi! O gonca ağızlığının amacı bize açılmakmış; ama sen bunu bir kimseye açma.

2^b bunu bir: burayı. Hasan Çelebî: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: 1048; *DTCFM*: 53^a / bâd-ı: bâdı.

3

Ey sevgili! Senin kılıç ve okun, bedenimle ruhuma ne yapar bir bilsen; ben onu anlatamam, gel de göğsüme bir bak.

4

İhtiyar dünyanın/Dünya Zal'ın saçının ucu beyaz olmasaydı, sabah vaktinde başına şafak kızılığıyla kına yakmazdı.

5

Ey Vusuli! Yürü, Baki'nin tarzına şiirini uydur da bengi suyun kuralını icra et.

3

Ü: 1^b.

1

Ey mum! Ayrılık gecesinde zayıf, zavallı gönlümün yanık yarasını hiç olmazsa sana açıp sızlanayım, gel.

- Devlet-i ‘ışk-ıla biz genc-i murâda êrdük
Dehrûñ êy h^vâce kamu dirhem ü dînârı saña
3. Êy gönül kesdi yine müdde‘îyi yanından
Çün deminde bulunur hancer-i hûn-h^vârî saña
- Mîve-i vasla çün el êrmedi aksun yaşum
Hâlüm ağlayayın êy serv-i sehî bârî saña
5. Êy VUSÛLÎ bu seher gün gibi üstüme gelüp
Göstereyin-mi dedî devlet-i bîdârî saña

4.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Donadup cism-i za‘îfi her zamân eyler cefâ
Eşk-i hûn-âlûd-ı çeşmüm uydı ulaşdı baña
- Gevher-i yâkûtı eşküm hâlümü tahrîr êdüp
Saña göndermiş velî çalmış rakîb-i bed-likâ
3. Isırup la‘lüh işâret eyle[yüp] ağyârûña
A benüm rûh-ı revânum cânuma êtme cefâ

---

² Ey tüccar! Biz aşkın saadetiyle istek hazinesine kavuştuk; dünyanın bütün gümüşü altını senin olsun.

³ Ey gönül! O, sahte âşığı yanından uzaklaştırdı; zira nefesinde senin için zulüm hançeri bulunur.

⁴ Ey fidan boylu sevgili! Kavuşma meyvesine yetişemediği için gözyaşım aksın, bir kez hâlimi sana yanayım.

⁵ Ey Vusuli! Bu seher, güneş gibi/apaçık ziyaretime gelip “Sana uyanıklık saadetini göstereyim mi?” dedi.

⁴ Ü: 2^a.

¹ Gözümün kanlı yaşları, zayıf bedeni giydiren süsleyerek her zaman işkence eder, bana (sonunda) yapacağını yaptı.

² Gözyaşım hâlimi yazarak yakut incisini sana göndermiş; ancak çirkin yüzlü rakip (onu) çalmış.

³ A benim canım! Dudağını ısırıp da başkalarına işaret ederek canıma eziyet etme.

Görmez idi dîde-i cân ‘âlem-i ‘ıŝkuñ senüñ
Olmasa mir’ât-ı dil âyîne-i ‘âlem-nümâ

5. Mübtelâñ olana rahm eyle dëmiş cânâneye
Ëy VUSÛLÎ söylemiş düşmen yine senden yaña

5.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sanma atından düşüpdür ëy gönül ol dil-rubâ
Berg-i güldür kim düşürmişdür anı bâd-ı sabâ
Ben şehîd-i tîğ-ı ‘ışkı hâk olduğın görüp
Nûr gibi nâzil oldı üstüme ol meh-likâ
3. Gün gibi ben hâkûñ üstüne düşüp rahm eyledüñ
Mihrün ile sâyeveş pâ-mâlün olursam n’ola
Mihrveş hâke tenezzül étmeden ‘âr étmedin
Tañ-mıdur dërlerse hurşîd-i cihân-ârâ saña
5. Yeri düşerse vefâ eyle VUSÛLÎ bendeñe
Yıldızı düşkün garîbüñdür senüñ ëy meh-likâ

⁴ Gönül aynası, dünyayı gösteren ayna olmasaydı, can gözü, senin aşk âlemini görmezdi.

⁵ Ey Vusuli! Düşman, sevgiliye “Sana tutkun olana merhamet eyle” demiş; (görünen o ki) yine senden yana konuşmuş.

⁵ Ü: 2^a.

¹ Ey gönül! O gönül uğrusu atından düşmüş sanma; o, sabah melteminin düşürdüğü gül yaprağıdır.

² O ay yüzlü, ben aşk kılıcından şehit olmuşun toprak olduğunu görünce nur gibi üstüme yağdı.

³ Ben toprak olmuşun üstüne güneş gibi düşüp merhamet ettin; senin aşkınla gölge gibi ayaklar altında kalırsam buna şaşılmaz.

⁴ Güneş gibi toprağa (zerreye) inmekten utanmadın; sana cihanı süsleyen güneş derlerse buna şaşılır mı?

⁵ Ey ay yüzlü! Vusuli kölene yeri gelirse vefa et; o senin talihsiz bir zavallındır.

6.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Mübtelâ eden bu ben bî-çâreyi cânâ saña
Horlık kılmış müyesser baña istiğnâ saña
Pây-mâl étme ele al gönlin[i] 'âşıklarun
Hamdu li-llâh el vèrüpdür dostum dünyâ saña
3. Geh rakîbün geh benüm yüzüme güldüğün nedür
İki yüzlülük düşer mi ey gül-i ra'nâ saña
Olmadum ağyâr-ıla gerçi keş-â-keşden halâs
Ey kemân-ebrû 'aceb bilsem ne kıldum yâ saña
5. La'lünjî sunup VUSÛLÎ bendeñ ihyâ eyledün
Var-ısa saña sunuldu mu'ciz-i 'Îsâ saña

7.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ser-i kûyunda hâk oldı ser-i bî-devletüm cânâ
Erişdi kadrüm eflâke yüceldi rif'atüm cânâ

6

Ü: 2^a.

1

Ey sevgili! Ben çaresizi sana düşkün eden, bana aşağılanmayı sana da yüksekte bakmayı nasip etmiş.

2

Dostum, Allah'a şükür, dünya sana fırsat tanımıştır; âşıklara güler yüz göster, iltifat et, onları ayaklar altına atma.

3

Ey rana gül! Bazen rakibin bazen de benim yüzüme güldüğün nedir? İki yüzlülük sana yakışıyor mu?

4

Ey yay kaşlı! Gerçi rakiplerle çekişmeden kurtulamadım; acaba sana ne yaptım, bir bilsem?

5

Dudağımı uzatıp Vusuli köleni dirilttin; galiba İsa'nın mucizesi özellikle sana verildi.

7

Ü: 2^b.

1

A sevgili! Senin sokağının başında talihsiz başım toprak oldu; ancak değerim göklere yükseldi ve derecem arttı.

Unudur tumturâk-ı câm-ı Cemle bezm-i Cemşîdi
Benüm mey-hâne sadrında görenler hürmetüm cânâ

3. Beni sûfî görüp mest ü melâmet eglese tañ-mı
Ne bilsün ol benüm keyfiyyetüm yâ hâletüm cânâ

Cefâ ile çeküp sînemden aldı tîr-i müjgânın
Kemân ebrûlaruñ cevri olupdur âfetüm cânâ

5. VUSÛLÎ gibi âhir fûrkat ile cânndan geçdüm
Dükendi kalmadı ârâm u sabr u tâkatüm cânâ

[Harfü 'l-Bâ]

8.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Hâk-i pâyuña yüzün çün sürmedi ey mâh-tâb
Kendüsin yerden yere ursa 'aceb-mi âfitâb
Bâdenüñ ayağına meclisde yad el degmesün
Durmasun etrâfi dolansun gözin açsun habâb
3. Meclisüñe gelmege lâyük olupdur dostum
Çiğ sanma şimdi haylî puhte olmışdur kebâb

² A sevgili! Meyhanenin baş köşesinde benim saygınlığımı görenler; Cem'in kadehinin gösterişiyle Cemşit'in meclisini unuttur.

³ A sevgili! Sofî beni sarhoş bir hâlde görüp kınasa buna şaşılır mı, o benim keyfimi, hâlimi nereden bilsin?

⁴ A sevgili! Cefa ile göğsümde (sakladığım) kirpik oklarını çekip alan yay gibi kaşlarının eziyeti âfetim olmuştur.

^{4^b} olupdur: alupdur.

⁵ A sevgili! Gücüm kuvvetim ve huzurum kalmadı, tükendi; sonunda Vusuli gibi ayrılık (yüzünden) canımdan bezdim.

^{5^b} sabr: sabrum.

⁸ Ü: 2^b.

¹ Ey (yüzü) ay ışığı (gibi olan sevgili! Güneş, ayağının toprağına yüzünü sürmediği için kendisini yerden yere vursa buna şaşılır mı?

² Mecliste şarap kadehine yabancı bir el dokunmasın (diye); su kabarcığı gözünü açsın, durmasın, etrafı kolaçan etsin.

³ Dostum! Senin meclisine gelmeye layık olan kebapı çiğ sanma, şimdi hayli pişmiştir.

Şerbet-i hicrân-ıla neçün bizi êtdi helâk
Ol tabîb-i cân u dil söyleş baña vërsün cevâb

5. Vâ'izüñ pendî VUSÛLÎ bizi bir gün öldürür
Kim getirür bu mesel meşhûrdur efsâne h'âb

9.

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Hafîf - . - - / . - - / . . -

1. Şeb-i zülfüñ ruhuña êtme nikâb
Gider ey âfitâb-ı 'âlem-tâb
Alınup sâkî câm-ı la'lüñden
Sıkılırsa n'ola müdâm şarâb
3. Çatlasun çeşmi dilerem Hakdan
Câm-ı la'lüñe göz dikerse habâb
Ne yüz-ile utanmayup 'acebâ
Ruhuña öykine gül-i sır-âb
5. Gitdi mey devri êrdi mâh-ı sıyâm
Nëye dönüp durur VUSÛLÎ kebâb

⁴ Bizi ayrılık şerbeti ile niçin öldürdü? O can ve gönül hekimine söyleyin bana cevap versin.

⁵ Ey Vusuli! Vaizin öğütü bir gün bizi öldürecek; şu atasözü meşhurdur: Efsane (masal) uyku getirir.

⁹ Ü: 2^b.

¹ Ey dünyayı aydınlatan güneş! Geceye benzeyen saçınla yanağımı örtme, kaldır.

² A sakî! Şarap senin kırmızı dudak kadehinden alınıp da sürekli sıkılırsa buna şaşılır mı?

³ Su kabarcığı, kıpkırmızı kadehine göz koyarsa Allah'tan (kıskançlıkla) gözünün çıkmasını dilerim.

⁴ O suya kanmış gül, acaba utanmadan ne yüzle senin yanağına özenir?

⁵ A Vusuli! Şarap dönemi bitti gitti, oruç ayı geldi; kebap niçin dönüp duruyor?

10.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Âşinâ olmağa bize oldı [ol] deryâ nasîb
Gark-ı bahr-i hayret oldı dil dahı dër yâ nasîb
Bende ol devlet nişânı yok-ki tîrûnden ölem
Ëy kemân-ebrû velî kesmem ümîdüm yâ nasîb
3. Her ne deñlü cehd kılâm küşte-i tîğuş olam
Âh kim vèrilmedi andan baña kat'â nasîb
Her kişiyeye devlet-i vaslı müyesser eyleyen
Mihnet ü hicrânı kılmışdur baña derdâ nasîb
5. Çün bugün vasluñ VUSÛLiye müyesser olmadı
Ol sa'âdet bilmezem kime ola ferdâ nasîb

11.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Kâkülün sevdâsıdur 'âşıklara sevdâ-yı hûb
Dağ-ı mihrün ehl-i şevk içinde mahbûbu 'l-kulûb

10

Ü: 3^a.

1

Dalmak için bize o deniz nasip oldu; gönül hayret denizine daldı, "Ya nasip" der.

2

Ey yay kaşlı! Bende o devlet nişanı yok ki, senin okundan öleyim; ancak umudumu kesmem, ya nasip.

3

Her ne kadar senin kılıcınla ölmeye çalışsam da; yazık ki, bana ondan asla bir hisse verilmedi.

4

3^a cehd: cahd.

4

Herkese kavuşma mutluluğunu nasip eden yazık ki, bana sıkıntı ve ayrılığı nasip etmiştir.

5

Bugün Vusuli'ye nasip olmayan kavuşma mutluluğu yarın bilmem kime nasip olacak?

11

Ü: 3^a.

1

Âşıklara en güzel sevda, senin kâkülünün sevdasıdır; aşkının yarası, tutkulu (sana âşık) insanlar arasında kalpler dostudur.

1ª hûb: h'âb.

Bilmeye sırr-ı dehânuñ dostum bir zerrece
Fî 'l-mesel ger hurdedânlar olsa 'allâmu 'l-guyûb

3. Dil 'aceb ser-bâzlık fennini ta'lim eylemiş
Zülfüñüñ çevgânına meydânda başın vèrdi top
Yâra karşı yine çok yandı yakıldı ehl-i bezm
Şem'-i meclis anuñ-içün dik gelüp kaldırdı çûb
5. Yétmiş iken birliğe dil gamze-i dil-dûz ile
Ey VUSÛLÎ hancerin n'eylersin ortaya sokup

12.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Baña yâr eyleyüp ol kâmet-i şimşâdumı yâ Rab
Kuluñam gamdan âzâd êt dil-i nâ-şâdumı yâ Rab
Osandurdı meded bu zâl-i gerdûn tatlu cânımdan
Beni gâyet acıtmışdur al andan dâdumı yâ Rab
3. 'Adem mülkine gitsem çünkü bed-nâm-ı cihân oldum
Kimesne bilmese dünyâda bârî adumı yâ Rab

² Dostum! İncelikleri anlayanlar farzedelim görünmeyi bilseler; yine de zerre kadar bile senin ağzının sırrını bilemezler/senin ağzının bir zerre olduğunu bilmezler.

³ Gönül, baş feda etmeyi nasıl da öğrenmiş; meydanda saçının çevganına bir anda başını verdi/başını top etti.

⁴ Meclistikiler sevgilinin karşısında yine çok sızlandılar; meclisin mumu onun için isyan edip sopa kaldırdı.

⁵ Ey Vusuli! Gönül, gönül diken gamze ile birliğe ulaşmışken hançerini ortaya sokup da ne yapmaya çalışırsın?

^{5^b} ortaya: orta yere.

12 Ü: 3^a.

¹ Ey Rabbim! O şimşir boylu sevgiliyi bana yâr edip mutsuz gönlümü kederden, sıkıntıdan kurtar, ben senin kulunum.

² Ey Rabbim! Bu acımasız/Zal (gibi zalim) felek beni tatlı canımdan bezdirmiştir; ondan benim hakkımı al, beni çok incitmiştir.

³ Ey Rabbim! Yokluk ülkesine gideyim; zira cihanda adım kötüye çıktı, hiç olmazsa dünyada adımları kimse bilmesin.

Gönül mülkinde ‘ıŝkuñ hânesin yapmağa el urdum
Beni sâbit-kadem kıl muhkem ét bünyâdumı yâ Rab

5. VUSÛLİveş reh-i dâr-ı bekâya ‘azm êtdükde
Kerem kıl tûşe-i lutfunđan eyle zâdumı yâ Rab

[Harfü ’t-Tâ]

13.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel . . -- / . . -- / . . -- / . . -

1. Nakd-i cânum leb-i la‘lün neden aldı rişvet
Katlüme çünki hatuñ vêrđi efendi hüccet

Gel[-e] öldür beni êy rûh-ı revân gitme dêdüm
Nâz-ıla güldi geçüp cânuña dêdi rahm ét
3. Yine mey-hâneye var pîr-i mugânuñ êy dil
Ayağına düŝegör el vêrür-ise fırsat

Varak-ı zer ruh-ı zerdüme ber-â-ber olıma
Tecribe eyledüm êy sîm-beden ben kat kat
5. Bezm-i ağıyârdan alduñ çıkarup dildârı
Êy VUSÛLİ yürü tınma saña çıkdı sohbet

⁴ Ey Rabbim! Gönül ülkesinde aşk evini yapmaya giriştim; beni dayanıklı kıl ve binamı/aşk ve muhabbetimi sağlamlaştır.

⁵ Ey Rabbim! Vusuli gibi sonsuzluk yurdunun yolunu tuttuğumda, lütfet de ağığımı senin lütfunun ağığından eyle.

13 Ü: 3^b.

¹ Efendi! Madem senin ayva tüylerin ölümüm için emir verdi; la’l (gibi kırmızı) dudağın can akçemi neden rüşvet olarak aldı?

² Ey canım kanım! “Gitme, gel beni öldür” dedim; nazla gülüp geçerek “Canına da mı acımazsın” dedi.

³ Ey gönül! Yine meyhaneye git de fırsat olursa meyhanecinin ayaklarına kapanıver.

⁴ Ey gümüş tenli sevgili! Altın yaprağı sararmış benzime denk değildir; ben bunu kat kat (defalarca) tecrübe ettim.

⁵ Ey Vusuli! Sevgiliyi rakiplerin meclisinden çekip çıkardın; sohbet sana çıktı, lafi bırak da yürü.

14.

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Şâyed o sanem saña visâlin êde himmet
Ey dil yûri var eyleye Allâh 'inâyet
Dil hânesini yıkdı dönüp yüzüme güldi
Ya'nî ki tesellîler êdüp êtdi meremmet
3. Cânâneye vasl olmadın ayırdı dirîğâ
Bilmem ne vêrûpdür k'alımaz başa bu fûrkat
Cân vêrdüğüm ol kâfir-i bî-dîn gamından
Mahşerde êde küşteleri başa şahâdet
5. Dîvâne olup ol sanem-i hûr-likâdan
El çekme VUSÛLÎ sakın eyleme sefâhet

[Harfü 's-Sâ]

15.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Nedendür goncaveş gönlüm tolu kan olmağa bâ'is
Hezârâsâ hezârân gamla nâlân olmağa bâ'is

14

Ü: 3^b.

1

Ey gönül! O put (kadar güzel olan sevgili), seninle vuslatı arzu ederse yürü git, Allah yardımcın olsun.

2

Gönül evini yıktı, bir de dönüp yüzüme güldü; yani teselli ederek küçük bir tamiratta bulundu.

3

Yazık ki, ayrılık sevgiliye kavuşmadan ayırdı; benimle ne alıp veremediği var, bilmiyorum?

3^b k'alımaz: ki alımaz.

4

O dinsiz kâfirin aşkıyla can verdiğime; mahşerde, öldürdükleri bana tanıklık etsin.

5

A Vusuli! O güneş yüzlü put (gibi sevgilinin yüzünden) deli divane olup da sakın akılsızlık edip vazgeçme.

15

Ü: 4^a.

1

Gonca gibi gönlümün kanla dolmasına, binlerce dertle bülbül gibi inlemeye sebep nedir?

- Benüm rûh-ı revânum reşk-ile bizi helâk étme
Lebüñ sunma rakîbe kim olur kan olmağa bâ'is
3. Olup ser-pâ-bürehne bahr-i 'ışka talmak isterler
Budur abdâllar soyunup 'uryân olmağa bâ'is
- Varup bezm-i rakîb-i hâra ol gül-pîrehen yâ Rab
Ne olmuş goncaveş çâk-i girîbân olmağa bâ'is
5. Alup cân nakdini vaslı metâ'in va' de étmişken
Nedür yine VUSÛLÎ ol peşîmân olmağa bâ'is

[Harfü 'l-Cîm]

16.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Çeşm-i bîmârundan ayru baña sağ olmak ne güç
'Âşık-ı gam-dîdeye gözden irag olmak ne güç
- Bir yaña şîrîn gamı bir yaña Husrev derhemi
Kûh-ı gam Ferhâdına dağ üzre dağ olmak ne güç
3. Aylarca meclisinde degme bir bed-gevherün
şem'-i ruhsârı anuñ her şeb çerâğ olmak ne güç

² A benim canım! Bizi kıskançlıkla yok etme; dudağını rakibe sunma, (yoksa) cinayet çıkmasına sebep olur.

³ Abdalların soyunup çıplak olmalarına sebep; baştan aşağa çıplak bir hâlde aşk denizine dalmak istemeleridir.

⁴ Acaba o gül gömlekle, alçak rakibin meclisine varınca gonca gibi yakasının yırtılmasına ne sebep olmuş?

⁵ A Vusuli! Can akçesini alıp kavuşma malını vaat etmişken onun yine pişman olmasına sebep nedir?

16 Ü: 4^a.

¹ Senin baygın bakışlı gözünden ayrı (kalarak) yaşamak ne zor; dert görmüş (çekmiş) âşığa gözden uzak olmak ne güç.

² Bir yandan şirin'in derdi öte yandan Husrev'in verdiği sıkıntı; gam dağının Ferhat'ına yara üstüne yara ne güç.

³ Onun yanağının mumunun aylarca sıradan bir soysuzun meclisinde her gece çıra olması ne kadar güçtür.

Şol lebi şekker nigâra yâr olmuş müdde‘î
Hem-nişîni tûtînün zâğ u kelâğ olmak ne güç

5. Tîğ-ı âhî şevk-ile çekdi VUSÛLîyi komañ
Kabza-i dîvânede yalın yarağ olmak ne güç

17.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Elün yu mâ vü menden ey gönül [gel] mâ-sivâdan geç
Gider çün u çirâyı vâz gel her mâ-cerâdan geç
Cihân mülkinde devlet sürmek isterseñ emîrâne
Ferâgat kûşesinde şâh olup tâc [u] kabâdan geç
3. Ruhına mihrün artur zülfi sevdâsından el çekme
Eger uslu isen bâkî kalan ağ u karadan geç
Hadeng-i mihnete kılma tahammül şimdiden soñra
Nişân-ı tîr-i gamm olma dilâ ol kaşı yadan geç
5. Hevâdâr olma ol serv-i revâna bâğ-ı ‘âlemde
Gönül vër gayri sevdâya VUSÛLÎ bu hevâdan geç

---

⁴ Âşıklık iddiasında bulunan, o şeker dudaklı sevgiliye dost olmuş; papağana karga ve kuzgunun arkadaş olması ne zulümdür.

⁵ Vusuli, ah kılıcını coşkuyla çekti, onu bırakmayın; divanenin kabzasında yalın kılıç olmak ne güç.

17 Ü: 4^a.

¹ Ey gönül! Gel, “ne” ve “kim”i terk et, masivadan vazgeç; (bir işin) “niçin”ini “nasıl”ını bırak, maceradan vazgeç.

² Dünya yurdunda beyler gibi hüküm sürmek istersen tacı ve tahtı bırakarak feragat köşesinde padişah ol.

³ Akıllıysan bütün öbür ak ve karalardan vazgeçip (beyaz) yanağına sevgini arttır ve (siyah) saçının sevdasından (karalığından) el çekme.

⁴ Ey gönül! Bundan sonra sıkıntı okuna sabretme; yay kaşlıdan geçerek gam okunun hedefi olma.

⁵ Ey Vusuli! Dünya bahçesinde yürüten serviye (uzun boylu sevgiliye) heves etme; başka sevdaya gönül ver, bu hevesten vazgeç.

18.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . . . / . - - . / - . -

1. Alışa tañ-mı anuñ ile ey gönül mizâc
Bir sâfi-meşreb ola mı çün sâgar-ı zücâc
Ey cân tabîbi şerbet-i vasluñla ölmedin
Dermân olaydı eylemege hastaña 'ilâc
3. Muhtâc olma her der-i sifle-me'âba gel
Dergâh-ı 'ışka eyle gönül 'arz-ı ihtiyâc
Satup yürüme 'âşıkı çün müşterî-durur
Bâzâr-ı hüsnüñe vèren ey mâh-rû revâc
5. Gözi ile VUSÛLİ yer ağyâr-ı seg bizi
Var mı anuñ gibi bu cihân içre gözi ac

[Harfü 'l-Hâ]

19.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . . . / . - - . / - . -

1. Gam milketinde eyleyeyin bî-şumâr feth
Kalmaya tenglik anda ola çok diyâr feth

18

Ü: 4^b.

1

Ey gönül! Onunla (sırça kadehle) mizaç alışsa buna şaşılır mı, sırça kadeh gibi bir temiz tabiatlı var mı ki?

2

Ey can hekimi! Kavuşma şerbetinle ölmeden, hastana ilaç eylemeye derman olsaydı.

3

A Gönül! Gel, alçakların sığınağı olan her kapıya el açma; aşk kapısına ihtiyacımı arz et.

4

Ey ay yüzlü! Âşığı başından savıp da yürüme; zira o güzellik pazarını kızıştıran müşteridir.

5

A Vusuli! Köpek rakip gözü ile bizi yiyor (hasedinden göz ediyor); bu dünyada onun gibi bir açgözlü var mıdır?

19

Ü: 4^b.

1

Gam ülkesinde o kadar çok fetih yapayım ki; orada darlık kahmasın, her taraf açılsın.

- Dünyâyı ‘âşık eyledi kendüye gûyiyâ
Mülk-i cihânı eyledi bir şehriyâr feth
3. Âh-ıla girdüm ol sanemün gönline yine
Top-ıla eyledüm sanasın bir hisâr feth
- Zülfî ucında taraf-ı dehen basdı ceş-i hat
Rûm ellerinde eyledi san bir kenâr feth
5. Yüz süriyü VUSÛLÎ gelüpdür eşigüne
Lutfuñ kapusın eyle eyâ kâmkâr feth

[Harfü 'l-Hâ]

20.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - / . . - / . . - / . . -

1. Sarkar oldu ruhuña zülf-i mu'anber güstâh
Yüz vèrüp her dem anı 'ârızuñ eyler güstâh
- Benzerem dèr yüzine bilmeyüp eksüklüğini
Neden oldu 'acebâ mâh-ı münevver güstâh
3. Kılca 'aybuñ bulımaz ol senün ey sîm-beden
Ko miyânuña tolaşsun kemer-i zer güstâh

---

² Herkesi kendisine âşık etmesi sanki bir hükümdarın cihanı fethetmesi gibidir.

³ O put (gibi güzel sevgilinin) gönlüne yine ah ile girdim; top ile bir kaleyi fethettim sanırsın.

⁴ Hat askeri, saç ucundaki ağız çevresini bastı; Rum illerinde bir kıyıyı fethetti sanırsın.

⁵ Ey kutlu! Vusuli, yüz sürerek senin eşigine gelmiştir, lütuf kapısını aç.

20 Ü: 4^b.

¹ Amber kokulu saç, senin yanağına küstahça sarkıyor, (onun bu şekilde) küstahlık etmesi, senin yanağının her an yüz vermesindedir.

² Parlak ay, kendi eksikliğini görmeyip sevgilinin yüzüne benzediğini söyler; acaba böyle küstah olmasının sebebi nedir?

³ Ey gümüş tenli (sevgili)! Altın kemer senin kıl kadar bile aybını bulamaz; bırak belinde küstahça dolansın.

N'ola meclisde kızarsa yüzi hacletden
Öykünüp la'lüğe olmuş mey-i ahmer güstâh

5. Mihrüñi gördi VUSÛLİ diler oldu vasluñ
Her zamân lutfi şehün kulları eyler güstâh

[Harfü 'd-Dâl]

21.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Hecrünle hastayam meded eyle başa meded
Gel ölmedin yetiş meded ey dil-rubâ meded

Gark oldu dil ümîd-ile gitdi bulunmadı
Bahr-i gamuñda étmege bir âşinâ meded
3. Ben bilürem o zâlim-i bî-rahm ne'y-düğün
Derd-ile görse öldüğümü kılmaya meded

Kurtaramaz kimesne beni dest-i gussadan
Başa meger kim eyleye câm-ı safâ meded
5. Lâyık degül VUSÛLİ yabanlarda kalmağa
Hicrân elinde bendeñi lutf ét koma meded

⁴ Kırmızı şarap, senin la'l (gibi kırmızı) dudağına özenip hayasızlaşmış; mecliste utancından yüzü kızarırsa buna şaşılır mı?

⁵ Vusuli, senin sevgini/güneş (gibi yüzünü) gördü de kavuşmayı istedi; her zaman sultanın lütfü, kulları küstah eder.

^{5^b} şehün: şehrün.

21 Ü: 5^a.

¹ Ey gönül alan sevgili! Senin ayrılığınla hasta oldum; gel, yetiş, ben ölmeden çare kıl.

² Gönül, senin gam denizinde dalgıç olmak için ümitle daldı ve kayboldu, yetiş!

³ Ben o merhametsiz zalimin ne olduğunu bilirim; dertten öldüğümü görse yardım etmez.

⁴ Beni sıkıntının elinden, zevk kadehinin dışında, kimse kurtaramaz.

⁵ (Ey sevgili!) Vusuli ıssız yerlerde kalmaya layık değildir; köleni (onu) ayrılığın elinde bırakma, merhamet et.

22.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Biñ kerre eyler-ise rakîb eylesün hased
Ben âsitân-ı devletünjı eyledüm sened

Sun destüme ayağı ele nakd-i 'aklı al
Olsun ko sâkî bey' u şirâmuz yed^{en} bi-yed
3. Karaya atdı keştî-i hurşîd[i] rûzgâr
Sanma hilâl-i bahr-i felekd'oldı cezr ü med

Varını tarh êdüp işin[i] altun eyledi
İksîr-i hâk-i pâyuna rûhum senünj hased
5. Jeng-i riyâdan âyîneveş kalbi sâf isej
Besdür VUSÛLÎ saña cihân içre bir nemed

23.

Mef'ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Ol kâkül-i miskîn ile ol zülf-i muca''ad
Hem 'ömr-i dırâz 'âşîka hem devlet-i sermed

22

Ü: 5^a.

1

Rakip, bin kez de kıskanırsa kıskansın; ben senin devletinin eşğine dayandım.

2

A saki! Kadehi elime ver, akıl akçesini eline al; bırak, alışverişimiz elden ele olsun.

3

Rûzgâr (zaman), güneş kayığını karaya oturttu; felek denizinin hilalinde gelgit olduğunu sanma.

4

A benim ruhum! Varlığımı terk edip işini altın eyleyen/işini yoluna koyan ayak toprağının iksirine helal olsun.

5

A Vusuli! İkiyüzlülük kirinden ayna gibi arınmışsan sana dünya içinde bir keçe yeter.

23

Ü: 5^a.

1

O misk kokulu kâkül ile kıvırcık saç, âşık için hem uzun ömür hem de ebedî mutluluktur.

Gönlümü dedi bend edicek zülf-i siyâhuñ
Gördüm ben anuñ kaydını sen olma mukayyed

3. Mecrûh olup saña begüm baş-ıla geldi
Ser-hadd-i gamuñda n'ola dil olsa ser-âmed
- Her birisi bir yere tayanup-durur ammâ
Ben tekve-i 'ıškuñı edindüm yine mesned
5. Añmazsın eger ölse dahı şimdi VUSULİ
Bir dem ola yâd eylesesin bendeñi şâyed

24.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gitmesün dil dergehünñden zâr u şeydâ nâ-ümîd
'Âlem-i vasluña êrgür étme cânâ nâ-ümîd
- Yeltenürsin bûy-ı zülfi-y-çün egerçi ey sabâ
Ol hevâ ile yelenler kaldı ammâ nâ-ümîd
3. Vasluñ ümmîdin eden çokdur velîkin yok-durur
Bencileyin 'âşık u şeydâ vü rüsvâ nâ-ümîd

² Senin siyah saçın gönlümü ele geçirince, "Ben onu kayıt altına aldım, sen tasalanma" dedi.

³ Beyim, gönül senin için yaralanıp yarasıyla geldi; gam sınırında komutan olsa şaşılır mı?

⁴ Herkes bir yere dayandığı hâlde ben yine senin aşk tekkene sığındım.

⁵ Vusuli köleni şimdi ölse de sen hatırlamazsın; ama bir an gelir de belki hatırlarsın.

24 Ü: 5^b.

¹ A sevgili! Gönül senin kapından ümitsiz ve perişan bir hâlde ayrılmasın; kavuşma âlemine ulaştır, ümitsiz bırakma.

² Ey saba! Her ne kadar (sevgilinin) saçı kokusuna heves edersen de o arzuyla koşanlar eli boş döndüler.

³ Sana kavuşmayı ümit eden çoktur; ancak benim gibi âşık, çılgın, rezil ve ümitsiz de yoktur.

Tîğ-ı hûn-âşâm-ı yârı iki yüzlü sanmañuz
Kimseyi étmez benüm boynuma kat'â nâ-ümîd

5. Çün bugün kıldı habîbüne VUSÛLÎ inkiyâd
Pâdişâhum umaram olmaya ferdâ nâ-ümîd

[Harfü 'r-Râ]

25.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Sâkiyâ sanma leb-i la'lüne peymâne deger
Öykünimez aña gerçi o dahı câna deger
Şavkuñ ile yine ey mâh-ı cihân ögürürem
Şu'le-i âh bugün mihr-i dirahşâna deger
3. Görürem söylese yâkût lebin depredecek
Dür-i dendâni anuñ la'l-i Bedahşâna deger
Yüregüm gibi n'ola saklar-ısam peykânun
Bilürem ey kaşı ya ben anı kim câna deger
5. Ey VUSÛLÎ n'ola her demde perîşân olsa
Şâne gördün-mi nece zülf-i perîşâna deger

⁴ Sevgilinin kan içen kılıcını ikiyüzlü sanmayın; (yalansa günahı) benim boynuma, kimseyi asla o kırmaz/ümitsiz bırakmaz.

⁵ Padişahım! Vusuli bugün senin sevgiline boyun eğdi; yarın ümdinin kırılmayacağını umarım.

25 Ü: 5^b.

¹ A saki! Senin la'l(e benzeyen) dudağına kadeh değer zannetme; o (kadeh) dahi cana değer olduğu hâlde ona benzeyemez.

² Ey cihanın ay (yüzlüsü)! Şevkinle (gece) bir ah ederim; ahımın kıvılcımları bugün (gün ortasındaki) parlak güneşe kadar erişir.

³ Yakuta (benzeyen) dudağımı hareket ettirip konuşunca onun inci dişlerinin Bedahşan'dan çıkarılan la'le bedel olduğunu görüyorum.

⁴ Ey yay kaşlı! Senin temrenini yüreğim gibi saklarsam ne olur? Ben onun cana iyi geldiğini/değerini çok iyi bilirim.

⁵ Ey Vusuli! Tarağın her zaman perişan olduğuna şaşılır mı? Onun dağınık saçına nasıl dokunduğunu görmedin mi?

26.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Eşitdüm defter étmiş yine 'uşşâkını ser-tâ-ser
Rakîbi kâfiri yazmış velîkin hâric ez-defter
Çeküp tuğ u 'alem serdâr-ı mülk-i hüsn olmazdı
Boyuñ üzre eger zülfünje kâkül olmasa hem-ser
3. Cemâlün mushafına mikleb olmuş yelkenün gerçi
Velîkin anı açmazdan begüm biz eyledük ez-ber
Beni katl étmege kasd étse ol hûnî temâşâdur
Takılır tîğı yanına sokulur araya hancer
5. Katı ser-keşlenür ol serv-kad 'uşşâka meyl étmez
VUSULİ bâd-ı âhum korkaram bir gün anı sarsar

27.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gerçi kim pâlûde-i cism-i terün lezzetlüdür
Leblerün halvâsı ammâ hak bu kim şerbetlüdür

26

Ü: 5^b.

1

Âşıklarını baştan başa kitaba yazdığını duydum; ancak kâfir rakibi kitabın dışında tutmuş.

2

Kâkül, senin boyun üzerinde saçınla eşit olmasaydı, tuğ ve sancak çekip güzellik ülkesine serdar olmazdı.

3

Beyim, yelken (takke)n gerçi güzelliğinin mushafına miklep olmuş; ancak biz onu açmadan/çaktırmadan ezberlemiştik.

4

O kan içici beni öldürmeye kastetse bu seyirlik bir manzara oluşturur; kılıcı yanına takılır, araya hançer sokulur.

5

A Vusuli! O servi boylu aşırı dikbaşlılık edip âşıklara meyletmez; ahımın fırtınası korkarım bir gün onu sarsar.

27

Ü: 6^a.

1

Taze bedeninin peltesi lezzetli olsa da doğrusunu söylemek gerekirse dudaklarının helvası daha tatlıdır.

- Leblerün ger çıksa ağzumdandır hemân cânım çıkar
 Dutduğuma dostum incinme kim cân tatludur
3. Ey sanem şöyle hayâlünle musavver oldu-kim
 Deyr-i dil şimdi hele büt-hânedendir sûretlüdür
- Devlet-i 'ışkında dil olsa 'aceb-mi ser-bülend
 Ol boyı serv-i ser-efrâzum yüce himmetlüdür
5. Ayağın dursa bize tañ-mı VUSÛLİ mey-fürûş
 Rind-i mey-âşâmlar mey-hânededir hürmetlüdür

28.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Seni gâyet-de ey gonca-dehânım bî-bedel dârer
 Velîkin hem-nişînün hârveş bir nâ-mahal dârer
- Nasîb olmadı kim çirkin yüzüm sürem ayağın
 Eşidürüz velî elden nazîrün yok güzel dârer
3. Görenler tuttuğın mesken dil-i şûrîde kûyunda
 Mahal dârer aña gâyet-de şâhum ol mahal dârer

---

² Senin dudakların ağzımdan uzaklaştığı anda canım çıkar; dostum, onu önemseydiğimi dert etme, can tatludur.

³ Ey put (gibi güzel sevgili)! Gönül manastırı hayalinle öyle bezendi ki şimdi puthaneden daha resimli hâle geldi.

⁴ Gönül, onun aşk devletinde yüksek yerlerde olsa şaşılır mı? O boyu benzerlerinden üstün olan servi büyük himmet göstermiştir.
^{4^b} serv-i: servi.

⁵ Ey Vusuli! Şarapçı bizim için ayakta dursa şaşılır mı? İçki içen rintler meyhanede saygı görürler.

28 Ü: 6^a.

¹ Ey gonca ağızlım! Senin, güzelliğin zirvesinde olduğunu; ancak sana hiç de uygun olmayan dikenle düşüp kalktığını söylüyorlar.

² Başkalarından, eşin benzerin olmayan bir güzel olduğunu duyarız; ancak şu çirkin yüzümü ayağına sürmek nasip olmadı.

³ A şahım! Çılgın gönlü(mü)n senin sokağını mesken tuttuğunu görenler, "O yer ona çok uygundur" derler.

Güzeller şâhı dèrlerse saña incinme lutf eyle
Güzel dèrler benim devletlü sultânım güzel dèrler

5. İnanma bezm-i ‘ömre ey VUSÛLÎ kim o meclisde
Sunulur ‘âkibet her kişiye câm-ı ecel dèrler

29.

Müstef ilün müstef ilün müstef ilün müstef ilün
Recez - - - - / - - - - / - - - - / - - - -

1. Bir dil-bere şeydâ-y-iken dil bir dahı cânân arar
Bu derde düş[en] kimseyi ben görmedüm dermân arar
Bir âfitâb-ı bî-nazîr bir tal‘atı bedr-i münîr
Bir kaşı ya kirpügi tîr bir gamzesi fettân arar
3. Bir pâdişâh-ı kâmurân bir hüsn-i hulki çok cüvân
Bir dil-ber-i nâzük-miyân bir şâh-ı ‘âlî-şân arar
Bir dil-rubâ ister gezer ‘aynıma gelmez bahr ü ber
Eşkiyle dağ-ı gam yeter ne âb arar ne nân arar
5. Gördüm VUSÛLÎ-i gedâ her cânibe eyler nidâ
Beñzer yine ol bî-nevâ ku[l] olmağa sultân arar

⁴ Benim devletli sultanım, sana güzeller şâhı derlerse lütfeyle, gücenme; güzel derler, güzel.

⁵ Ey Vusuli! Ömür meclisine inanma; sonunda o mecliste her kişiye ecel kadehi sunulur, derler.

29 Ü: 6^a.

¹ Gönül, bir güzeli sevmişken yeniden sevgili ister; ben bu derde düşüp de derman arayanı görmedim.

² (Gönül) benzersiz bir güneş, parlak yüzlü bir ay, yay kaşlı, ok kirpikli, aldatıcı süzgün bakışlı (bir sevgili) ister.

³ (Gönül) talihli bir padişah, güzel huylu bir genç, ince bedenli bir güzel, şanı yüce bir şah ister.

⁴ Deniz ve yer gözüne görünmez, bir sevgili arar gezer; gözyaşıyla gam yarası ona yeter, ne su ne de ekmek ister.

⁵ Fakir Vusuli'nin her tarafa seslendiğini gördüm; o nasipsiz herhâlde kul olmak için sultan arıyor.

30.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Sanma siper okuğa hemân[â] kulak çeker
Zihgîr ile kemân dahı cânâ kulak çeker
Nâr-ı gamuñla dutuşıcek küşte-gîr-i 'ışk
Görüp beni bu resme tüvânâ kulak çeker
3. Farkında âşiyâne-i murg-ı cinân degül
Ëy serv baş egüp saña Tûbâ kulak çeker
Mengûş-ı yâr sanma girân geldi gûşına
Sözüm eşitdi lü'lü-i lâlâ kulak çeker
5. Keştî-i câm kim denizün bir kulağıdur
Pür çekdügüm görüp baña deryâ kulak çeker
Çengini sanma mutrib alup gûş-mâl eder
Gördi hamîde kaddümi baña kulak çeker
7. Görüp VUSÛLİ tıfl-ı dilün kâbiliyyetin
Üstâd-ı 'ışk reşk-ile aña kulak çeker

30

Ü: 6^b.

- 1 A sevgili! Yalnızca hedefin senin okuna kulak çekeceğini sanma, kiris tutamağı ile yay da kulağımı verir.
- 2 Aşk pehlivanı gam ateşiyle tutuşunca beni böyle güçlü kuvvetli görüp el ense çeker.
- 3 Ey servi! Başındaki, cennet kuşunun yuvası değil; Tuba başını eğip seni dikkatle dinlemektedir.
- 4 Yârin küpesi kulağına ağır geldi zannetmeyin; parlak inci sözümü duydu da kulağımı uzatıyor.
- 5 Denizin kulaklarından biri olan kadeh gemisi dolu dolu çektiğimi görünce deniz de bana kulak uzatıyor (özeniyor).
- 6 Çalgıcı, sazını alıp kulağımı бүker sanma; benim бүkүlmüş boyumu gördü de bana nispet yapıyor.
6^a mutrib: muztarib.
- 7 A Vusuli! Aşk üstadı, gönül çocuğunun kabiliyetini görünce kıskançlıkla ona özeniyor.

31.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Kulu olsam ol boyı âzâd benden incinür
Kıl dèsem ben bendeçe âzâd benden incinür
Derdin anlayup eşiden rahm éder ben hastaya
Olmayan feryâduma mu'tâd benden incinür
3. Âh u efgân eylemezsem yâr hâlüm anlamaz
Ger kılursam nâ-gehân feryâd benden incinür
Tatlu tatlu söyleşür ellerle cânım acıdur
Söylesem ben ol şeh-i bî-dâd benden incinür
5. Êy VUSŪLİ hâlümü ağlasam olur bî-huzûr
Yüzini gördükçe [ol dil]şâd benden incinür

32.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Mahabbetden ilâhî ol meh-i nâ-mihre hâlet vèr
Beni yakdı aña da zerre deñlü bir harâret vèr

31

Ü: 6^b.

1

O uzun boylunun kulu olsam benden hazzetmez; ben köleni azat et desem de bana gücenir.

2

Derdini işitip anlayan ben hastaya acır; benim inlemelerime alışık olmayan da benden rahatsız olur.

3

Sevgili, ben inleyip sızlamazsam hâlîmi anlamaz; (ben de) ansızın inlersem bana alınır.

4

Başkalarıyla tatlı tatlı konuşup beni üzer; ben konuşmak (istesem) zalim sultan bana gücenir.

5^h

Ey Vusuli! O sevgili dert yansam huzursuz olur; fakat yüzünü gördükçe de bana gücenir.

32

Ü: 6^b.

1

Allah'im! O merhametsiz aya muhabbet ver; beni yakdı, ona da zerre kadar bir sıcaklık ver.

- Ya vasl ile sevindür yâ firâk-ıla helâk eyle
Ya insâfa getür anı ya başa sabr u tâkat vèr
3. Celâli şem‘ine pervâneveş yâ Rabbi yak cânım
Yahod şevk-ile gönline anuñ dahı mahabbet vèr
- Belâ-yı ‘ışkı çekmekden hele ben bî-mecâl oldum
Bu bir bâr-ı girândur sen hemân yâ Rabbi kuvvet vèr
5. VUSÛLİ dest-i hicrândan halâs olsun hele evvel
Kerem kıl èy ecel bir lahza ârâm eyle mühlet vèr

33.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Uğradan başımı gavgalara efgânımdur
Üstüme ağız açan çâk-i girîbânımdur
- Nâr-ı fûrkatle tutışmak olur-ıdı ammâ
Ocağuma su kuyan dîde-i giryânımdur
3. Meclis içre başa hâlet getüren bâde degül
Şevküme bâ‘is olan şem‘-i şebistânımdur

² Ya kavuşma ile sevindir ya da ayrılık ile mahvet; ya onu insafa getir ya da bana güç kuvvet ver.

³ Rabbim! Onun yüceliği mumuna beni pervane gibi yak; yahut da şevk ile onun gönlüne de sevgi ver.

⁴ Rabbim! Artık ben aşk derdini çekmekten hâlsiz kaldım; bu ağır bir yükür, bana büsbütün kuvvet ver.

⁵ Ey ölüm! Vusuli hele bir ayrılığın elinden kurtulsun; ona lütfet, biraz rahatlık ver, süre tanı.

33 Ü: 7^a.

¹ Beni kavgalara düşüren inlememdir; hakkımda konuşan yaka yırtığımdır.

² Ayrılık ateşi ile yanmak mümkündü; ancak ocağıma su döken (onu söndüren) ağlayan gözümdür.

³ Meclis içinde beni hâlden hâle sokan şarap değildir; coşkunluğuma sebep gece kandilimdir.

Sitem-i hâr-ı belâyı çıkarup cânımdan
Gül gibi gönlüm açan gonca-i handânumdur

5. Âsitânına varup hâk-i reh-i yâr olmak
Ëy VUSÛLÎ benüm ol yol-ıla erkânımdur

34.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Benüm bir serv-kadd ü lâle-had gonca-dehânım var
Gamından gül gibi gönlümde bir dağ-ı nihânım var
Yine ölmelüsi oldum bugün bir çeşm-i kattâlün
Varup ahvâlümü bildürmege ammâ ne cânım var
3. Ben[i] gördüğü yerde bilse tañ-mı ol kemân-ebrû
Tenümde oklarının yarısından çok nişânım var
Terahhum eyle sultânım zamânıdur cihândur bu
Deme 'uşşâkuma cevri edeyin dahı zamânım var
5. Diyâr-ı 'ışka şâham hayme-i eflâke baş egmez
VUSÛLÎ âh-ı âteşnâkden bir sâyebânım var

---

⁴ Canımdan bela dikeninin acısını çıkarıp gül gibi gönlümü açan ağzı açık goncamdır.

⁵ Ey Vusuli! Benim tarzım, sevgilinin eşiğine varıp yolunun toprağı olmaktır.

34 Ü: 7^a.

¹ Benim servi boylu, lale yanaklı, bir gonca ağızlım var; onun derdinden gönlümde gül gibi gizli yanık yaram var.

² Bugün yine öldürücü bir gözün kurbanı oldum; ancak varıp da durumumu bildirmeye gücüm yok.

³ O yay kaşımın beni gördüğü yerde tanımasına şaşılır mı? Zira bedenimde oklarının yarısından çok iz var.

⁴ Sultanım, "Bu dünyadır, âşıklarıma eziyet edeyim, daha zamanım var" deme; merhamet etmenin zamanıdır.

⁵ Ey Vusuli! Aşk diyarının sultanıyım, feleklerin çadırına baş eğmeyen ateşli ahtan bir gölgeğim var.

35.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Hasret-i la'lünle gönlüm cism-i bî-cânın sürür
N'eylesün dil-hasta vü bî-çâredür cânın sürür
Uçurmuş zülfüne şeh-bâz kendin beşzedüp
Bir boğazı iplüdür yanınca urganın sürür
3. Hat degül mir'ât-ı ruhsârı gubâr-âlûd olur
Her kaçan kim zülf-i miskîn hâke dâmânın sürür
Bir güzel gördüm bugün mest-i şarâb-ı nâz olup
Câmesinüñ bir ucı destinde bir yanın sürür
5. Gonca-i bâğ ey VUSÛLÎ yâra açılmış gibi
Kim sabâ gördüm ele almış girîbânın sürür

36.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Gözüm yaşı meger kim serv-kaddüñ ârzü eyler
Ki her dem sû-be-sû bâğ-ı cihânı cüst-ü-cü eyler

35

Ü: 7^a.

1. Gönlüm senin dudağının hasretiyle cansız bedenini sürükler; ne yapsın çaresiz bir gönül hastasıdır, can çekiyor.
2. Doğan kendisini senin zülfüne benzetip övünürmüş; aslında o, yanında urganını sürükleyen boynu bağlı (bir köle)dir.
3. Her ne zaman misk kokulu saç yere eteğini sürse (görünen) ayva tüyleri değildir; yanağının aynası toza bulanır.
4. Bugün naz şarabından sarhoş olmuş elbisesinin bir ucu elinde (bir ucu da) yanında sürüklenen bir güzel gördüm.
5. Ey Vusuli! Bağ goncası sevgiliye açılmış olsa gerek; zira sabah melteminin onun yakasını ele alıp sürdüğünü gördüm.

36

Ü: 7^b.

1. Her zaman her tarafta dünya bahçesini dolaşan gözyaşım; anlaşılan senin servi boyunu arıyor.

Taladukça beni itler gibi yanunđa ağyârum
Ağız açup kilâb-ı kûyuğ üstüme gulû eyler

3. Revâdur secdegâh étse kaşuğ mihrâbını kiblem
Şu ‘âşık kim ciğer kanıyla her demde vuzû eyler
- Yoluđa cânını vërmez dëyü bühtân édüp her dem
Beni yanunđa sultânüm rakîb öldürmelü eyler
5. VUSÛLÎ zülf-i müşğîninden eylersem n’ola şekvâ
Beni divâne vü rüsvâyî vü şeydâyî bu eyler

37.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Tîğ-ı hasret cânuma kâr étđi cânân bî-haber
Ben helâk oldum o zâlim dahı el-ân bî-haber
- Küfri ez-ber okudur gerçi firâk-ı zülf-i yâr
Çekdüğüm gamdan velî ol nâ-müsülmân bî-haber
3. Gussa vü gam gelmedin hicrân helâk étđi beni
Bî-haberdür var-ısa bi-llâhi yârân bî-haber

² Rakiplerim senin yanında beni köpek gibi daladıkça, sokağının köpekleri ağzını açıp üstüme saldırıyorlar.

²a ağyârüm: ağyârüğ.

³ A kiblem! Her zaman ciğer kanıyla abdest alan şu âşığa, senin kaşının mihrabını secdegâh etmesi yakışır.

⁴ A sultanım! Rakip benim için “Senin yoluna can vermez” diye her zaman iftirada bulunup beni senin yanında öldürülecek adam olarak tanıtır.

⁵ A Vusuli! Onun misk kokan saçından şikâyet etsem şaşılmaz; beni deli divane ve rezil eden budur.

³⁷ Ü: 7^b; KBY: 76^a.

¹ Hasret kılıcı canıma tak etti, (fakat bundan) sevgili habersiz; ben mahvoldum, ama o zalimin ise hâlâ haberi yok.

² Sevgilinin saçından ayrı kalmak sövüp saydırır; ancak benim çektiğim dertten o kâfirin haberi yok.

³ Dert ve tasa gelmeden ayrılık/yalnızlık beni öldürdü; dostların Allah için herhâlde bundan haberi yok.

³a étđi: eyler KBY: 76^a.

Zevke dâyirdür safâ-yı câm-ı la'lûñ anlamaz
Sûfî ahmak vâ'iz-i şehri ise nâ-dân bî-haber

5. Ey VUSÛLÎ tañ degül rahm eylemezse hâlüme
Çekdügüm derd ü belâ vü gamdan olan bî-haber

38.

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Lebünnden dad umup saña gönül feryâda gelmişdür
Meded zulm edüp öldürme esirge dâda gelmişdür
Gubâr-ı kûy-ı cânân olduğun tuymış sabâ ey dil
Götürüp hâkden yine mübârek-bâda gelmişdür
3. Kul oldı cân-ıla gönlüm yine bir serv-i âzâda
Egerçi-kim cihân gülzârına âzâde gelmişdür
Sunulmuş cân-fezâlık devr içinde câm-ı la'line
Velî kan eylemek ol gözleri cellâda gelmişdür
5. VUSÛLÎ yadlarla dil-berâ feryâd eder sensiz
Meger kim yad olan 'ahd-ile peymân yâda gelmişdür

⁴ (A sevgili!) Senin dudak kadehinin safası zevke dairedir; sofi ahmak şehir vaizi ise akılsız ve cahil (olduğu için) anlamaz.

⁵ Ey Vusuli! Çektiğim derd, bela ve sıkıntıdan bihaber olanın bana merhamet etmemesine şaşmamalı.

38 Ü: 7^b.

¹ Gönül senin dudağının tadını umup sızlanmaya gelmiştir; zulmedip öldürme, başıyla lütf(un) için gelmiştir.

² Ey gönül! Sabah meltemi senin, sevgilinin sokağı toprağı olduğunu duymuş; yerden kaldırıp kutlu olsuna gelmiştir.

³ Gönlüm her ne kadar dünya güllüğüne hür bir şekilde gelse de kendi isteğiyle yine bir servi boyluya kul oldu.

⁴ Dudağının kadehine zaman içinde cana can katıcılık özelliği verilmiş; ancak cinayet işlemek (sırası) o gözleri cellat (gibi olan) sevgiliye gelmiştir.

⁵ Ey sevgili! Vusuli senin yokluğunda başkalarıyla birlikte olmaktan feryat ediyor; anlaşılan artık unutulmuş o söz/yemin hatırına gelmiştir.

39.

Mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Dédüm baña kıyan hep gamzelerdür
Dédi bilmezsın ol 'ayn-ı nazardur

Hatâ édüp melek dërsem saña ger
Baña incinme şâhum kul beşerdür
3. Rakîbi vâ' iz-i zemmâm basdı
Yalancı dostum itden beterdür

'Aceb olmaz hezârân verd-i terden
Ruhuñ yegdür dësem yüz ol kadardur
5. VUSULİ âsitânuñ vasfın êtmiş
Nazar eyle efendim hoşca yërdür

40.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Dil hatuñ fikriyle cânâ mahzenü 'l-esrârdur
'Aks-i ruhsârıñla dîde matla' u 'l-envârdur

Zülfî zencîri yeri oldı dil-i dîvânemüñ
Ol sebebden başına 'âlem rakîbüñ dard[ur]

39

Ü: 8^a.

- 1 "Bana zulmeden hep gamzelerdür" dedim; "Bilmezsın, o nazarın ta kendisidir" dedi.

1ª hep: esb.

- 2 A sultanım! Hata edip sana melek dersem; bana güvenme, kul beşerdür.
- 3 Dostum, dedikoducu vaiz, rakibi bastırđı; yalan, (vaiz) it (rakipten) de beterdür.
- 4 Binlerce taze gülden senin yanağın yüz kat daha üstündür, desem şaşılmaz.
- 5 Efendim, Vusuli senin eşîğini anlatmış; bir bak, ne hoş bir yerdir.

40

Ü: 8^a.

- 1 A can! Gönül senin hattının düşüncesiyle sırların saklandığı yerdir; göz de gül yüzünün yansımasıyla nurların doğuş yeridir.
- 2 Saçının zinciri deli gönlümün yeri oldu; bu yüzden dünya rakibin başına dar gelir.

3. Sîm-i eşk ü çihre-i zerd-ile yüz bulsam n'ola
Kadrin arturan kişinüñ dirhem ü dînârdur
Nakd-i cân al var iken hüsnüñ metâ'ına revâc
Gâfil olma dostum bâzârlık bâzârdur
5. Ger dehânı fikri kılsa yêrümüz mülk-i 'adem
Ëy VUSÛLÎ gam yême yoklukda 'âlem vardur

41.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Hidmetinde dil yalın yüzlülerün pervânedür
Şem'-i 'ışka cân vêrür 'âşık olanlar yâ nedür
Zülfünün zencîrine bağlanmak isterse gönül
Sen anuñ êtdüğine kalma o bir dîvânedür
3. Kimden ümmîd-i vefâ kılsam 'aceb 'ışkuñda ben
Gönlüm ise bir delü 'akl ise bir bîgânedür
Zulmet-i hecründe dil la'lün êdermiş ârzû
Hızırveş kasdı anuñ ser-çeşme-i hayvânadur

³ Gözyaşı gümüşü ve sararmış çehreyle yüz bulsam ne olur? Kişinin değerini artıran gümüş ve altın paradır.

⁴ Güzelliğine rağbet varken can akçesini al; dostum gafil olma, pazarlık kızıştır.

⁵ Ey Vusuli! Onun ağzının fikri yerimizi yokluk mülküne çevirirse endişelenme, yoklukta âlem vardır.

41 Ü: 8^a.

¹ Gönül tüysüz, parlak yüzlülerin hizmetine pervanedir; âşık olanlar aşk mumuna can verirler, başka ne olabilir ki?

² Gönül senin saçının zincirine bağlanmak isterse; sen onun kusuruna bakma, o bir delidir.

³ Senin aşkın konusunda acaba kimden vefa beklemem? Gönlüm bir deli, akıl ise (idraktan) mahrumdur.

⁴ Gönül, senin ayrılığının karanlığında dudağını arzu ediyor; onun amacı Hızır gibi dirilik pınarıdır.

5. Zâl-i dehrün vèrme nakd-i dil metâ‘-ı mihrine
Ëy VUSÛLÎ aldanur mı er olan dünyâ nedür

42.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dil almak gerçi-kim zülf-i perişânunda kalmışdur
Velî cân-bahşlık la‘l-i dür-efşânunda kalmışdur
Heves kılmaz aña ‘arz etseler Tûbâ vü uçmağı
Gönül murgı senün serv-i hırâmânunda kalmışdur
3. Gelür yoluña kalmaz hancerünle êtdüğün kanlar
Benüm şâhum sen anı sanma kim yanunda kalmışdur
Yakanda al atlas sanma boynuña düşüp kanum
Begüm andan eser tavk-ı girîbânunda kalmışdur
5. ‘Aceb olmaz VUSÛLÎ menzil-i maksûda êrmezse
Reh-i hayretde ol bî-çâre seyrânunda kalmışdur

⁵ Ey Vusuli! İhtiyar dünyanın sevgi malına gönül parasını kaptırma; dünya nedir, er olan buna aldanır mı?

42 Ü: 8^b.

¹ Kendine âşık etmek gerçi senin perişan saçına kalmıştır; ancak can bahşetmek de senin inci saçan dudağının görevidir.

² Tuba ve cenneti ona sunsalar heves etmez; gönül kuşu, senin servi gibi salınan boyunda kalmıştır.

³ A şahım! Senin hançerinle döktüğün kanlar, yanına kalır sanma; (bir gün) yoluna çıkar.

⁴ Beyim, yakandakini al kumaş sanma; kanım boynuna düşüp gerdanlığında ondan iz kalmıştır.

⁵ Vusuli, istek menziline ulaşmazsa buna şaşılır mı? O çaresiz, hayret yolunda seni seyretmekte kalmıştır.

43.

Fâ' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Hafîf - . - - / . - - / . . -

1. Ruh-ı sâkî kaçan ki gül gül olur
Kamu bezm ehli anda bülbül olur

Güli bülbül görürse hem-dem-i hâr
Âteş-i gayrete düşüp kül olur
3. Câna geçdi bu néce gamzedür âh
Başdan aşdı bu néce kâkül olur

Zülf-i miskînüñi salındursañ
Basduğuş yer efendi sünbül olur
5. Êrişür ey VUSÛLî menziline
Reh-nümûmı kimüñ tevekkül olur

44.

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / . - - / - - -

1. Ağyâr katı dış biler olmuş ne hâldür
Şehd-i lebüñi sunma aña kim vebâldür

Hurşîd-i câm ile bizi şevke getir yine
Durgutma sâkî devr serî' u 'z-zevâldür

43

Ü: 8^b.

1 Sakinin yanağı ne zaman (kızarıp) gül gül olsa bütün meclis ehli hemen bülbül kesilir.

2 Bülbül, gülü dikenle dost görürse kıskançlık ateşine düşüp kül olur.

3 Bu içime işleyen nasıl bir gamzedir, bu başı aşan nasıl bir kâkül olur?

4 Efendi! Misk kokan saçlarını bir sallasan savurduğun yer sünbül olur.

5 Ey Vusuli! Kimin kılavuzu tevekkül (kadere rıza) olursa o menziline ulaşır.

44

Ü: 8^b.

1 Rakip fena şekilde dış biliyor, ne hâldir? Dudağının balını ona sunma, bu yasaktır.

2 A saki! Güneş (gibi olan) kadehle bizi şevke getir; zaman çabuk geçmektedir, bekletme.

3. Hattı egerçi karaladı safha-i ruhın
Tuğra-yı zülf dahı velî bî-misâldür
Gamdan hayâle dönmiş iken ben kuluñ rakîb
Nâzük miyânuñı kuca bu ne hayâldür
5. Çeksem VUSŪLİ n'ola eger duhter-i rezi
Pîr-i mugân çü dedi saña ol helâldür

45.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sâkî-i bâlâ-kad ü câm-ı musaffâ bundadur
Gel berü gül devridür serv-i dil-ârâ bundadur
Ân-ı hüsnüñ zülf-i miskînüñle el bir êtdiler
Ara yêrde gitdi dil yâ andadur yâ bundadur
3. Anda görmez görmeyen bunda Hakuñ dîdârını
Zâhid-i a'mâ bunu bilmez temâşâ bundadur
Elde iken anla esrâr-ı Yed-i beyzâyı gel
Nâr-ı Mûsâ pertev-i envâr-ı Mevlâ bundadur

---

³ Her ne kadar ayva tüyleri yüzünü karaladıysa da zülfünün tuğrası benzersizdir.
⁴ Ben kulun dertten kıl gibi incelmişken rakip, ince belini kucaklıyor, bu nasıl hayaldir/imkânsız olduğu hâlde nasıl kucaklıyor?
⁵ A Vusuli! Meyhane piri, “O sana helaldir” demişken üzümün kızını kucaklasam (şarabı içsem) ne olur?
45 Ü: 9^a.
¹ Uzun boylu saki ve saf şarap buradadır; gel bu yöne, gül devridir, gönül süsleyen servi de buradadır.
² Güzelliğinin cazibesıyla misk kokan saçın birlik oldular; gönül “ya onda ya bundadır” (oyununda) arada kaldı.
³ Hakk’ın güzel yüzünü burada görmeyen orada da göremez; kör zahit bunu bilmez, zaten gülünçlük buradadır.
⁴ Gel de “ak el”in sırlarını elde fırsat varken anla; Musa’nın ateşi, Allah’ın nurlarının ışığı buradadır.

5. Görmek istersen eger dîdâr-ı Hakkı bî-gümân
Ëy VUSÛLÎ aç gözün mir'ât-ı meclâ bundadur

46.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Gözüñi görmeyenler nergis-i bîmârı görsünler
Kadün seyr êtmeyenler serv-i hoş-reftârı görsünler
Éder 'arz-ı cemâl ol 'ömrümün varı cefâ étmez
Ser-i kûy-ı nigâra turmasunlar varı görsünler
3. Hamîde kaddüme bâr-ı cefâñı yüklenüp geldüm
Benüm çekdüklerümü halk-ı 'âlem bârî görsünler
Elinde sîm ü zer olmayana dildâr yüz vèrmez
Gerek biñ kez ayağına düşüp yalvarı görsünler
5. VUSÛLÎ hâl-i zârumdan haberdâr olmayan gelsün
Dil-i nâlân ile bu dîde-i hûn-bârı görsünler

⁵ Ey Vusuli! Hakk'ın yüzünü şüphesiz görmek istersen; gözünü aç, parlak görüntü aynası buradadır.

46 Ü: 9^a.

¹ Gözünü görmemiş olanlar baygın bakışlı nergisi görsünler; boyunu seyretmeyenler güzel yürüyüştü serviyi görsünler.

¹ Gözüñi: Gözini.

² Sevgilinin sokağının başında durmasınlar, gidedursunlar; o sevgili yüzünü gösterir, eziyet etmez.

³ Bükülmüş boyuma senin cefa yükünü yüklenip geldim; bari çektiklerimi herkes görsün.

⁴ Sevgili, elinde altın ve gümüş olmayana ayağına kapanıp bin kere yalvarsalar da yüz vermez.

⁵ A Vusuli! Benim acıklı hâlimi bilmeyen gelsin de bendeki inleyen göntül ile kan ağlayan gözü görsünler.

47.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Gözümün nûrı dîdeden hayâlün sanma hâlîdür
Görünen merdüm-i çeşmüm degül hâlün hayâlidür
Egerçi sîne-i pür-zahmumı açar dil ü cânım
Velî bu dîde-i giryâmı görseñ ağlamalıdır
3. Helâk etmeñ mukarrer idi çeşm-i tîğ-ı gamzeyle
Beni cânlanduran ammâ leb-i la'lün zülâlidür
Ser-i kûyuñı terk edüp yabana gitmek isterse
Dil-i mecnûnumı ey zülf-i leylâ bağlamalıdır
5. Eger şekker lebün vasf eylese şîrîn-edâ eyler
VUSULİ gerçi bir dîvâne-meşreb lâ'ubâlîdür

48.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Bugün rûşen eden dil hânkâhın tâze dağumdur
İlâhî haşre dek söyünmesün yansun çerâğumdur

47

Ü: 9^b.

1

Gözümün nuru! Hayalinin gözden uzak olduğunu sanma; görünen gözbebeğim değil, senin beninin yansımasıdır.

1^a dîdeden: dîden.

2

Her ne kadar gönlüm ve canım yaralarla dolu göğsümü açıp (gösterse de) bu ağlayan gözü görünce ağlamak gerekir (ağlanacak hâlde olan odur).

3

Gözündeki yan bakış kılıcıyla yok etmen kesindir; ancak bana hayat veren senin kırmızı dudağının saf suyudur.

3^a çeşm-i: çeşmi.

4

Ey siyah saçlı! Deli gönlüm, senin sokağını terk edip ıssız yerlere gitmek isterse onu bağlamak gerekir.

5

Vusuli, her ne kadar deli yaratılışlı bir yüz­süz olsa da senin şeker dudaklarını vasfederse tatlı bir eda ile söyler.

48

Ü: 9^b.

1

Bugün gönül tekkesini aydınlatan taze yaramdır; ey Allah'ım! Bu kıyamete kadar sönmesin, yansın, benim kandilimdir.

- Dédüm kim tekye-i gamla fenâ dağını n'eylersin
Eytidi dil kadîmî ol benüm evüm ocağumdur
3. Ben ol şîr-i peleng-i kîne-cûyam ey gözi âhû
Başumda görinen dağ-ı siyeh kara kulağumdur
- Dilâ kavs-ı kuzah tek tevsen-i gerdûna baş koşmam
N'èdeyin mezra'-ı dehri ne çiftüm ne orağumdur
5. Bulaldan dest-res ol Hızır-hattuñ câm-ı la'line
VUSÛLİ elde san ser-çeşme-i hayvân ayağumdur

49.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Lebünji seyr édüp sarrâf la'lin hîçe satmışdur
Görüp dür dişlerün gavvâs bahr-i fikre batmışdur
- Bugün gördüm rakîbî çâr-sûy-ı gamda ser-gerdân
Anı ol Yûsuf-ı hüsn-i bahâ var-ısa satmışdur
3. Meger kim uçurup zülfüne teşbîh eylemiş kendin
Anuñ'çün ipini sayyâd şeh-bâzuñ uzatmışdur

² “Gam tekkesi ile yokluk yarasını ne yapacaksın?” dedim; gönül “O benim eskiden beri evim barkımdır” dedi.

³ Ey ahu gözlü! Ben kin güden kaplanın aslanıyım; başımda görünen siyah yara ise benim karakulağımdır.

⁴ Ey gönül! Gökkuşaağı gibi felek atına koşulmam; dünya tarlasını ne yapayım? Benim ne çiftim çubuğum ne de orağımdır.

⁵ Ey Vusuli! O, Hızır gibi ayva tüyleri olan sevgilinin dudaklarının kadehine yol bulduğumdan beri bengi su sanki elimde kadehimdir.

49 Ü: 9^b.

¹ Sarraf, senin dudağını seyredip (kendi) la'lini yok pahasına satmıştır; dalgıç da inci dişlerini görüp düşünce denizine dalmıştır.

² Bugün rakibi dert çarşısında perişan bir hâlde gördüm; olsa olsa o güzellik Yusuf'u onu satmıştır/atlatmıştır.

³ Anlaşılan (doğan) yüksekte atıp kendisini senin zülfüne benzetmiş; onun için avcı doğanın ipini uzatmıştır.

Hadeng-i tîr-i gamzen bu dil-i sad-pârede n'eyler
Kemân ebrûlaruñ anı meger pâreye atmışdur

5. Ezelde ser-keş idi sîneye gelmekte dildârum
Komış ol 'âdeti şimdi VUSÛLÎ yâr yatmışdur

50.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Gönül bu kahbe dünyâdan berîdür
Hilâfî yok sözünüñ ol eridür

'Aceb-mi nâfe satsa kendüsini
Ol âhû gözlünüñ hâk-i deridür
3. Gül-âb ardınca yanup yakılırsa
Güle 'ayb eyle[me]ñ alnı deridür

Dêdüm kûyuñda dil hâk olmak ister
Gülüp nâz-ıla dâdi-kim yêridür
5. VUSÛLÎ ol mehüñ vâsfında şî'rüñ
Görenler dêr bu nazm-ı ENVERîdür

⁴ Gamzen oku temreninin bu yüz parça olmuş gönülde ne işi var? Anlaşılan yay kaşların onu gözden çıkarmıştır.

⁵ A Vusuli! Sevgilim ezelde sineye gelmekte dikbaşıydı; yâr şimdi o âdeti bırakmış, sakinleşmiştir.

50 Ü: 10^a.

¹ Gönül bu kahpe dünyadan arınmıştır; yalanı yok, o sözünün eridir.

² Kendisini nâfe gibi gösterse buna şaşılır mı? O ceylan gözlünün kapısının toprağıdır.

³ Gül suyunun ardından sızlanırsa onu kınamayın, alnının teridir.

⁴ "Gönül senin sokağında toprak olmak istiyor" dedim; nazlı nazlı gülüp, "yeridir" dedi.

⁵ A Vusuli! O sevgiliyi öven şiirini görenler; "Bu Enveri'nin şiiridir" derler.

51.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Murâdı dünyede ancak hemân bir kadd-i dil-cûdur
Akar her gördüğü serv-i revâna sanki dil cûdur
Süreyyâ encüm-i eşke ber-â-ber olamaz hergiz
Bilürem ey kamer-tal'at ki zîrâ göz terâzûdur
3. Dil-i bîmâra tîğ-ı âbdârıyı içür durma
Bilürsin ey tabîb-i cân gıdâsı hastanun sudur
Gerekse hâkden kaldur gerekse pây-mâl eyle
Dil-i divânemüz ey zülfi miskîn saña bağludur
5. Şeb-i fûrkatde yüzün görmedi ey mâh-ı tâbânum
VUSÛLİNÜN anuñ'çün gözine 'âlem karañudur

52.

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Cismi semen libâsı anuñ berg-i lâledür
Sîmîn dügmeler anuñ üstinde jâledür

51

Ü: 10^a.

1

Muradı dünyada yalnızca gönül çeken bir boy olan gönül. her gördüğü servi boylu sevgiliye bir akarsu gibi akar.

2

Ey ay yüzlü! Her ne kadar göz terazi ise de Ülker yıldız kümesi gözyaşı yıldızına denk olamaz, bunu biliyorum.

3

Ey can hekimi! Hasta gönle parlak kılıcını içir, durma; hastanın gıdasının su olduğunu bilirsın.

4

Ey misk saçlı! Deli gönlümüz sana bağlıdır; onu ister topraktan kaldır ister ayaklar altına al.

4^a kaldur: kaldurur.

5

Ey ay (gibi) parlak (sevgilim)! Vusuli, ayrılık gecesinde senin yüzünü göremediği için âlem onun gözüne karanlık görünür.

52

Ü: 10^a.

1

Bedeni yaban gülü, elbisesi lale yaprağıdır; gümüş renkli dügmeler onun üstünde çiy tanesidir.

- Nakd-i visâle érmedin olmaz gönül emîn
Zîrâ ki çeşm-i müdde'î aña havâledür
3. 'Aks-i lebünle dîde-i pür-hûn sâkiyâ
Rengîn mey-ile sanki tolu bir piyâledür
- Allâh için biricik içür tîğunı baña
Dil-teşneyem tahassürüm âb-ı zülâledür
5. Oldı VUSÛLÎ mâh o mihrün kalenderi
Boynında tavrıdır görinen sanma hâledür

53.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dilâ rûz-ı ezel kısmet Hudâ-yı zü 'l-minendendür
Bu rüsvâlık bu şeydâlık ne sendendür ne bendendür
- Bulursañ sırrunı fâş ét haber sor 'ışk-ı Leylâdan
Dilâ Mecnûn-ı şeydâyı yabandan sanma evdendür
3. Açılır gül gibi her bir yakasız oñmaduklarla
Ben ol serv-i hırâmânı sanurdum pâk-dâmendür

² Gönül, kavuşma akçesine ulaşmadan güvende sayılmaz; zira âşıklık iddiasında bulunanın gözü ondan alacaktır.

³ Ey saki! Kan dolu göz, dudağının aksinden sanki renkli şarapla dolu bir kadeh olmuştur.

⁴ Allah için bana bir kere kılıcını içir; gönlü susamışım, yangınlığım berrak suyadır.

⁵ A Vusuli! Ay, o güneşin kalenderi oldu; onun boynunda görüneni ay ağılı sanma, tasmasıdır.

53 Ü: 10^b.

¹ Ey gönül! Ezel günü kısmet hamd sahibi Allah'tandır; bu rezillik, bu divanelik ne senden ne de bendendir.

² Ey gönül! Bulursan sırrını açıkla, Leyla'nın aşkından haber sor; çılgın Mecnun'u dışarıdan sanma, evdendir.

³ Züğürt ve uğursuzlarla gül gibi açılır; ben o salınan serviyi namuslu sanırdım.

Çıkaldan başlar cân-ıla dilde mihrün artıptur
Meseldür ey kemân-ebrû mahabbet iki başdandır

5. VUSÛLİ gözlerüm gördüğü yere dek giderdüm lîk
Yakama yapışur yaşum komaz bir kanlu reh-zendür

54.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Eger yüz biñ belâ gelse başa sanmañ 'inâdum var
Benüm lutf-ı Hudâya i'timâdum i'tikâdum var
Sürülsem gam yemem ger âsitân-ı ehl-i dünyâdan
Benüm dergâh-ı Hakka çün-kim ey dil istinâdum var
3. Elüm çekmem eger kânûn ederse başa zulmi çarh
Bi-hamdi 'llâh ki kavî-i Hakka şer'a inkıyâdum var
Elümde tutar-ısam tañ-mıdur soñ demde uçmağı
Ki şer'-i Mustafâ gibi benüm kolum kanadum var
5. Cihânuñ devletinden nâ-murâd olmak diler gönülüm
VUSÛLİ kimse bilmez başka bir özge murâdum var

---

⁴ Ey yay kaşlı! Can ve gönülde yaralar baş vereli sevgin artmıştır; "Muhabbet iki başandır" bir atasözüdür.

⁵ A Vusuli! Gözlerimin gördüğü yere dek giderdim; ancak yaşım yakama yapışır, bırakmaz; kanlı bir yol kesicidir.

54 Ü: 10^b.

¹ Bana yüz bin bela gelse de inadım var sanmayın; benim Allah'ın lütfuna inancım güvencim var.

² Ey gönül! Allah'ın kapısına dayancım olduğu için dünya ehlinin eşiğinden uzaklaştırılsam üzülmem.

³ Felek bana zulmetmeyi âdet hâline getirse de vazgeçmem; Allah'a şükür, Allah'ın sözüne ve hükmüne güvencim var.

⁴ Cenneti son ana kadar elimde tutarsam buna şaşılır mı? Mustafa'nın şeriatı gibi benim kolum kanadım var.

⁵ A Vusuli! Gönülüm dünyanın mutluluğundan tat almak istemez; benim kimsenin bilmediği başka, ayrı bir dileğim var.

55.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Söyledürse murg-ı cânı la'l-i dil-ber söyledür
Tûtî-i gûyâları gûyâ ki şekker söyledür

Şöyle dil ballandır[ur] şekker-lebüñ vasfını kim
Gûş eden yine sorup anı mükerrer söyledür
3. Döndi mutrib bülbüle sâkî mey-i gül-fâmndan
Âdemi bilmem ne hâletdür bu kâfer söyledür

Tûtî-i câna yine âyîne-i dîdâr-ı 'ışk
Bir şeker-leb şevkine şîrîn gazeller söyledür
5. Ey VUSŪLİ kâbiliyyetdür velî ehl-i dili
İltifât-ı pâdişâh-ı heft-kişver söyledür

56.

Fâ' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Hafîf - . - - / . - - / . - -

1. Zülfün ey meh sehâba dönmişdür
Ruhlarıñ âfitâba dönmişdür

Sâkî-i dehr-i dîn elinden âh
Eşk-i çeşmüm şarâba dönmişdür

55

Ü: 10^b.

1

Papağanı nasıl şeker konuşturuyorsa can kuşunu da sevgilinin dudağı konuşturuyor.

2

Gönül, o şeker dudaklının niteliklerini öyle ballandıra ballandıra (anlatır ki) dinleyen yine sorup tekrar tekrar konuşturur.

3

Ey saki! Bu kâfir (içkideki) hâl nasıl bir hâl ki, çalgıcı gibi renkli şaraptan bülbüle dönmüştür.

4

Aşk yüzünün aynası, bir şeker dudaklının şevkine yine can papağanına tatlı gazeller söyletiyor.

5

Ey Vusuli! Gönül ehlini (âşıkları) yedi ülke padişahının iltifatı söyletiyor; (bu) ancak (böyle) mümkündür.

56

Ü: 11^a.

1

Ey sevgili! Saçın buluta, yanakların da güneşe benzemiştir.

2

Yazık ki, alçak dünyanın sakisi elinden gözyaşım şaraba dönmüştür.

3. Sancılıp sîh-i mihnete ciğerüm
Nâr-ı gamda kebâba dönmişdür
Ögüdür bulduğın hemân ey dil
Çarh bir âsiyâba dönmişdür
5. Bahr-i eşkümde ey VUSÛLÎ benüm
Gözlerüm san habâba dönmişdür

57.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dehânuñ goncası perverde-i gülzâr-ı cânumdur
Nihâl-i tîrûñ ey kaşî kemân hâtır-nişânumdur
Ölürdüm lebleründen bir nefes düşsem cüdâ zîrâ
Biri rûh-ı revânumdur birisi yâr-ı cânumdur
3. Ben ağladıkça ol gül-ruh tarâvetler eder tahsîl
Yüzi suyu letâfet bâğınuñ eşk-i revânumdur
Baña sevdâ-yı zülfüñ 'âlem içre 'ömr-i sermeddür
Hayâl-i la'l-i nâbuñ hod hayât-ı câvidânumdur
5. VUSÛLÎ sâgar-ı çeşmüm mey-i la'li firâkıyla
Şarâb-ı hûn-ı dilden tolu câm-ı ergavânumdur

---

³ Ciğerim sıkıntı şişine saplanıp gam ateşinde kebab hâline gelmiştir.
⁴ Ey gönül! Felek, bulduğunu hemen öğüten bir değirmene dönmüştür.
⁵ Ey Vusuli! Gözlerim, gözyaşı denizimde sanki bir su kabarcığına dönmüştür.
57 Ü: 11^a.
¹ Ey yay kaşlı! Ağzının goncası can güllüğünün yetiştirmesidir; fidana (benzeyen) okun hâlâ aklımdadır (aklımda öyle yer etmiştir).
² Dudaklarından bir soluk ayrı düşsem ölürdüm; zira biri canım, öbürü canımın canıdır.
³ O gül yanaklı ben ağladıkça yeniden tazelenir; letafet bahçesinin yüz güzelliği/itibarı akıttığım gözyaşıdır.
⁴ Saçının sevdası benim için dünyada ebedî bir ömürdür; saf dudağının hayali ise bizatihi sonsuz bir hayattır.
⁵ A Vusuli! Kadehe (benzeyen) gözüm, sevgilinin dudağının şarabından ayrı kalmakla gönül kanı şarabıyla dolu erguvan renkli kadehtir.

58.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Tîğ-ı kazâ gönülde neden pâre pâredür
Yétmez mi gamzesiyle dilüm pâre pâredür

Gözüm yaşına rahm éde sandum o meh görüp
Lâkin cefâsın étdi ziyâde sitâredür
3. Mehden ziyâde olduğı envâr-ı tal' atunç
Ay âfitâb-ı hüsn katı âşikâredür

Sanma lebüñi kapladı hatt-ı zümürüdîn
Pîrûze hokka içre o bir la'l pâredür
5. Bahr-i gamuñda oldı şinâver VUSULİ lîk
Ey dürr-i pâk meyli anuñ hep kenâredür

59.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Nêçe bir nâr-ı firâk-ıla yana cân nêçe bir
Nêçe bir hasret-ile gözden aka kan nêçe bir

58

Ü: 11^a.

- 1 Kaza kılıcı gönülde niçin parça parçadır; gönlümün onun göz işaretiyle paramparça olması yetmez mi?
- 2 O ay (yüzlü sevgilinin) gözyaşımı görünce acıyacağını sandım; ancak eziyetini artırdı, ne uğursuz yıldızım var.
- 3 Ey güzellik güneşi! Senin yüzünün ışıklarının aydan daha fazla olduğu apaçıktır.
- 4 Zümrüt renkli ayva tüylerinin, dudağının çevresini kapladığını sanma; o, mavi renkli hokka içindeki la'l parçasıdır.
- 5 Ey temiz inci! Vusuli, senin gam denizine daldı; ancak onun meyli hep kıyıyadır.

59

Ü: 11^b.

- 1 Can ne zamana kadar ayrılık ateşiyle yanacak ve kan ne zamana kadar hasret ile gözden akacak?

- Nêçe bir serv gibi ser-keş olup sâyeleyin
Nêçe bir êde beni hâk-ile yeksân nêçe bir
3. Nêçe bir hâr arasında açılıp gül gibi âh
Baña kan yutdura ol gonca-i handân nêçe bir
- Nêçe bir âteş-i ‘ışkuñla kebâb ola ciğer
Döne döne baña cevır eyleye devrân nêçe bir
5. Nêçe bir bir yüzi gül şavkına mânend-i hezâr
Bâğ-ı ‘âlemde VUSÛLÎ ola destân nêçe bir

60.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sâyeâsâ hasret-i kaddünle hâk olmuş yatur
Hey kıyâmet gel yetiş ‘âlem helâk olmuş yatur
- Bezm-i ‘uşşâk içre yâd olmuşdur ol nâzük-beden
Anuñ-içün pîrehenler çâk çâk olmuş yatur
3. Sen sunarsın derdi yok nâ-merde vasluñ şerbetin
Hasta-diller hasret-ile derdnâk olmuş yatur

---

² Servi gibi ne zamana kadar dikbaşlılık edecek; beni ne zamana kadar gölge gibi yerle bir edecek?

³ O gonca, daha ne kadar dikenler arasında açılacak ve bana daha ne kadar kan yutturacak?

⁴ Senin aşkının ateşi ile ciğer daha ne kadar kebab olacak; devran ne zamana kadar bana döne döne eziyet edecek?

⁵ Vusuli, bülbül misali bir gül yüzünün şevkine, âlem bahçesinde daha ne zamana kadar destan olacak.

60 Ü: 11^b.

¹ Ey şahane güzel! Gel yetiş, âlem helak olmuş, senin boyunun hasretiyle gölge gibi toprak olmuş hâlde yatıyor.

² O nazik bedenli, âşıklar meclisinde hatırlandığı için gömlekler paramparça olmuş, yatıyor.

³ Sen dertsiz namerde kavuşma şerbetini sunarsın; hasta gönüllüler ise hasretle dertli dertli yatıyorlar.

Kûşesinde zâhid-i efsürde-dil dönmiş hemân
Şol kadîde sâkin-i künc-i megâk olmuş yatur

5. Varmış-ıdum küyuña gördüm ise yeñünde seng
Taş yasdanmış VUSÛLÎ anda hâk olmuş yatur

61.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Her kimüñ kim dünyede bir yâr-ı ferruh-fâli var
Tâli' ü baht-ı müsâ'id devlet ü ikbâli var
Öykünürmiş kaddine sen şehd-la'lün ney-şeker
Bu ne şîrîn kıssadur bunun ne dadı balı var
3. Beñ komış ey murg-ı dil ruhsâr-ı al üstindedür
Dâm-ı zülfinden hazer eyle yine bir hâli var
Zülf-i ser-keş kangı birin hâkden ref' eylesün
Kâkül-i pür-çîn-i yârıñ neçe biñ pâ-mâli var
5. Aksa her servüñ ayağına su gibi gam degül
Her kimüñ cânâ VUSÛLİveş dil-i meyyâli var

⁴ Soğuk (katı) gönüllü zahit köşesinde, tıpkı mezar dibinde yatan bir deri bir kemik kalmış (garibana) dönmüştür.

⁵ Senin köyüne varmış, kolunda taş görmüştüm; Vusuli taşa dayanmış, orada toprak olmuş, yatmaktadır.

61 Ü: 11^b.

¹ Dünyada talihli bir yârı olan kimsenin iyi bir talihi ve mutluluğu var demektir.

² Şeker kamışı, sen bal dudaklının boyuna öykünürmüş; bu ne güzel kıssadır, bunun ne dadı ne balı var.

³ Ey gönül kuşu! Al yanağı üzerinde beni var; onun saçının tuzağından sakın, yine bir şeyler yapacak gibi.

³a ruhsâr-ı: ruhsârı.

⁴ Sevgilinin kıvrımlarla dolu kâkülü için binlerce ayağa düşmüş var; dikbaşlı saç hangi birini yerden kaldırsın?

⁵ Ey sevgili! Vusuli gibi şıpsevdi gönüllü herkesin, sevgili (gördüğü) her servin ayağına akması dert değil.

62.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Firâk-ı yâr-ıla cânda egerçi dağ-ı hasret var
Kayurmaz ey dil-i şeydâ hele ümmîd-i vuslat var
Ne zûr-ı pençe-i bâzû ne elde sîm ü zer mevcûd
Visâle néce el êrsün ne kuvvet var ne kudret var
3. Bizi bir câm meyle 'âleme şâh eyledüñ gitdi
Hakîkat bildüm ey pîr-i mugân sende velâyet var
İçerler bâde-i nâbı öperler la'lüñi sâkî
Buña Rûm elleri dêrler be bunda başka 'âdet var
5. Êşitdüm usluluk sevdâsı var imiş dimâğunđa
VUSÛLİ şöyle beñzer sende yine bir sefâhet var

63.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. 'Arûs-ı dehr-ile yâr olmağı sanduñ düzenlikdür
Ërenler hakkı bilmezsin be sûfî kahbe zenlikdür

62

Ü: 12^a.

- 1 Ey çılgın gönül! Sevgiliden ayrılmakla her ne kadar bedende hasret yarası oluşmuşsa da madem kavuşma umudu var, (bu) önemli değil.
- 2 Ne kol kuvveti ne de elde altın gümüş var; el(im) kavuşmaya nasıl ulaşsın, ne gücü ne kudreti var.
- 3 Ey meyhanecilerin piri! Bizi bir kadeh şarap ile âleme padişah ettin; sende ermişlik olduğunu gerçekten bildim.
- 4 A saki! Saf şarabı içerler, senin dudağımı öperler; hey, bana bak! Buraya Rum ülkesi derler, burada başka bir âdet var.
- 5 A Vusuli! Zihninde akıllılık sevdası olduğunu duydum; demek ki sende hâlâ bir düşkünlük var.

63

Ü: 12^a.

- 1 Be sofi! Dünya gelini ile sevgili olmayı rahatlık sandın; erenler hakkı için sen bilmezsin, bu kahpe karılıktır.

Nukûd-ı cân u dil harc oldu [hattâ] câme-i cismüm
Yoluñda bezl éderdüm anı ammâ ol kefenlikdür

3. Kerem kıl müdde‘îler meclisine varma ey gül-ruh
Sakın çâk olmasun dâmân-ı nâmûsuñ dikenlikdür
- Alup göz göre [her dem] ol perî-zâdı nihân etmek
Rakîbâ âdemîlik sanma anı ehremenlikdür
5. Dédüm cânâ kuluñam ben neçün benden kaçarsın sen
Cüdâ éden beni senden VUSŪLİ dedi benlikdür

64.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

Muzâri‘ - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Hurşîd ebri sanma ki ey meh nikâb éder
Bakmağa hüsnüñe yüzi döymez hicâb éder
- Ağyâr-ı dîve cennet-i kûyın mahal görüp
Komaz kusûr baña cefâda ‘azâb éder
3. Sîm-i sirişk sanma döküp akça gözlerüm
‘İşkunñda çekdügüm gam-ı hecri hisâb éder

² Can ve gönül akçesi harcandı; hatta beden elbisemi de senin yolunda harcardım, ancak o kefenliktir.

³ Ey gül yanaklı! İyilik et de âşıklık iddiasında bulunanların meclisine varma; namus eteğini (kolla), sakın yırtılmasın, orası dikenliktir.

⁴ Ey rakip! Her an o peri gibi güzel sevgiliyi göz göre göre (yanına) alıp gizlemeyi adamlık sanma, bu tam bir şeytanlıktır.

⁴^b ehremenlikdür: —bJ *M | d •

⁵ “Ey sevgili! Ben senin kulum, niçin benden kaçarsın?” dedim; “Ey Vusuli! Seni benden ayıran benliktir” dedi.

64 Ü: 12^a.

¹ Ey ay (gibi olan sevgili)! Güneşin bulutu örtü yaptığını sanma; senin güzelliğine bakmaya yüzü dayanamaz, utanır.

² (Sevgili) şeytan rakibe sokağının cennetini layık görür; bana cefada kusur bırakmayıp (sürekli) azap eder.

³ (Onları) gözyaşı gümüşü sanma, gözlerim (para tahtasına) akçe döküp aşkın (sebebiyle) çektiğim ayrılık acısını hesap ediyor.

Meyl étme genc-i vashına her bir perî-ruhıñ
‘Aklın alıp ol âdemüñ ey dil harâb eder

5. Bezm-i belâda hûn-ı ciğer nûş eder müdâm
Sâkî VUSÛLÎ sanma ki sahbâ-yı nâb eder

65.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Göñlüme giren niğârıñ hancer-i hûn-pâşıdır
Cân evinde yer eden şol gamze-i evbâşıdır
Cân vèrürken saña dil ney gibi nâlân olsa ger
Dostum incinme lutf eyle ki soñ ferdâşıdır
3. Ey kaşı yay <yâ> gerçi tîrûnden göñül mecrûhdur
Lîk zahm-ı hancer-i gamzeñ belânuñ başıdır
Pister-i sıhhat dilâ hâk-i der-i cânânedür
Bâliş-i râhat cihânda iç eşigi taşıdır
5. Cânına kıymak VUSÛLînüñ revâ mı leblerüñ
Hod meseldür cân cânıñ dostum kardaşıdır

---

⁴ Ey gönül! Her peri yanaklının kavuşma hazinesine meyletme; o insanın aklını alıp sarhoş/harap eder.

⁵ A saki! Vusuli'nin bela meclisinde saf şarap içtiğini sanma; o sürekli ciğer kanı içiyor.

65 Ü: 12^b.

¹ Gönlüme giren sevgilinin kan dökücü hançeridir; kalpte yer eden şu şımarık gamzesidir.

² Gönül, senin için can verirken ney gibi feryat ederse dostum incinme lütfet, son inlemesidir.

³ Ey yay kaşlı! Gönül gerçi okundan yaralanmıştır; yalnız belanın başı senin keskin bakış hançerinin yarasıdır.

⁴ Ey gönül! Sıhhat döşeği sevgilinin kapısı toprağıdır; dünyada rahat yastığı (ise) onun ev eşiginin taşıdır.

⁵ Dostum! Senin dudakların Vusuli'nin canına kıysa olur mu? Zira meseldir: “Can canın kardeşidir”
⁵^b kardaşıdır: kardaşım.

66.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Libâs-ı atlas u zer-beft dehrün gerçi zeynidür
Dil-i dîvâneme şâl-ı fenâ besdür hüseynîdür
Ne sengîn-dil idügin bilürem mîzân-ı 'akl-ıla
Dêmeñ ol Yûsuf-ı hüsn-i bahâyı baña yeynidür
3. Eşigün Ka'besinde eşk-i çeşmümden haber sordum
Gören dedî anuñ'çün zemzemün gûyâ ki 'aynidur
Ezelden bûse-i la'lün alup cân nakdin êtmîş 'ahd
Gönül şimden-gêrû teslîm êtsün çünki deynidür
5. Sararmışdur VUSÛLİ hasta-dil ey gül-bün-i hod-rû
Firâk-ı çeşmün ile nergisün hakkâ ki 'aynidur

67.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dilâ iksîr-i 'ıška mâlik olmuş hâk-i râhuz biz
Gınâ-yı kalbe êrdük mülk-i istiğnâya şâhuz biz

66

Ü: 12^b.

1

Sırmalı kumaş ve atlas elbiseler gerçi dünyanın süsüdür; yokluk şalı hüseyni olan deli gönlüme kâfidir.

2

Ne taş kalpli olduğumu akıl ölçüsü ile bilebiliyorum; o güzellik Yusuf'unun bana hafif olduğunu söylemeyin.

3

Eşiğinin Kâbesinde gözyaşımından haber sordum; gören onun için sanki zemzemin kaynağıdır, dedi.

4

Ezelden dudağımı öpüp can akçesi vermeye söz vermiş; gönül artık (canı) teslim etsin, çünkü borcudur.

5

Ey kendiliğinden yetişen fidan! Gönlü hasta Vusuli gözünün ayrılığıyla sararmıştır; (bu hâliyle) doğrusu nergisin aynıdır.

67

Ü: 12^b.

1

Ey gönül! Biz aşk iksirine sahip olmuş yol toprağıyız; kalp zenginliğine kavuştuk, istiğna ülkesinin padişahıyız.

Gehî tahte 's-serâdayuz gehî fevk-i Süreyyâ<da>yuz
Gehî ser-tâc-ı 'uşşâkuz geh olur hâk-i râhuz biz

3. Du'âmuz okına menzil makâmı *kâbe kavseynün*
Hamîde kaddümüzle bir kemân-ı tîr-i âhuz biz

Livâ'-i âhı çekdük 'asker-i eşküñ hisâbı yok
Bugün mülk-i melâmetde şeh-i encüm-sipâhuz biz

5. Sanemlerde görüp nûr-ı Hudâyı sâcid-i Hakkuz
VUSÛLİ kimse bilmez vâkıf-ı sırr-ı ilâhuz biz

68.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Dür-i dendânuña beñzer var-ısa jâle meger
Kim gözi ile yedi gitdi anı nergisler
Eyledi kaddümi ya tîr-i müjeñ cevri senün
Göre ben 'âşıkun ey kaşı kemânum ne çeker
3. Biñ yaşarsak dahı bu zâl-i cihânda âhir
Kahbe dünyâ yemeyince bizi hiç kor mı birer

² Kimi toprak altında kimi Süreyya yıldızının üstündeyiz; bazen âşıkların baş tacı, bazen de yolunun toprağı oluruz.

³ *Kabe kavseynin* makamı duamızın okuna menzildir; bükük boyumuzla ah okunun yayıyız.

⁴ Ah bayrağını çektik, gözyaşı askerinin sayısı yok; biz bugün kınanmışlık ülkesinde yıldızlar sayısınca asker in padişahıyız.

⁵ Vusuli! Allah'ın nurunu put (gibi güzellerde) görüp Hakk'a secde etmekteyiz; biz Allah'ın sırrına vâkıfız, kimse bilmez.

68 Ü: 13^a.

¹ Senin inci dişlerine birazcık benzeyen çiy tanesini nergisler gözleriyle yiyip bitirdiler.

² 1^a Dür-i dendânuña: Dür-dâneçe.

² Ey yay kaşım! Senin kirpik okunun eziyeti belimi büktü; ben âşğın ne çektiğini bir görsen.

³ Bu ihtiyar dünyada bin yıl yaşasak da sonunda kahpe dünyâ bizi birer birer yemeden bırakır mı?

Râstî 'ışk [u] mahabbetden elüm çekmem ben
Yine sevdüm seni ey serv-i revân toğrı haber

5. Gözi yaşına VUSŪLİNÜŃ efendi kalma
Nûr-ı dîdem nece êtsün saña derdini döker

[Harfü 'z-Zâ]

69.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' - - - / - - - / - - - / - - -

1. Ben mest-i 'ışk idüm dahı câm olmadın henûz
Bezm-i elest ü 'ayş-ı müdâm olmadın henûz
Ebrû-yı yâr secdegehüm idi dâyimâ
Mihrâb-ı 'ıška kimse imâm olmadın henûz
3. Me'vâ edinmiş idi ser-i kûyını gönül
Firdevs ü 'Adn u Dâr-ı selâm olmadın henûz
Mihr-i ruhuñla kâmetüm olmuş-ıdı hilâl
Ey yüzi mâh bedr-i tamâm olmadın henûz
5. Ben Tûr-ı 'ıška çıkmış-ıdum hâsıl-ı kelâm
Mûsî Kelîm ü dahı kelâm olmadın henûz

⁴ Ey servi boylu sevgili! Ben doğrusu aşk ve sevgiden feragat etmem; yine seni sevdim, gerçek budur.

⁵ Efendi! Vusuli'nin gözyaşına kanma; gözümün nuru! Ne yapsın, sana derdini döküyor.

69 Ü: 13^a.

¹ Ben daha kadeh, elest meclisi ve şarap içme yokken sarhoştum.

² Daha aşk mihrabına kimse imam olmamışken yârin kaşları sürekli secdegâhımdı.

³ Gönül, sevgilinin sokağımı Firdevs, Adn ve Selam yurdu (adlı cennetler) olmadan önce sığınak edinmişti.

^{3^b} Dâr-ı selâm: Dâr-ı İslâm.

⁴ Ey ay yüzlü! Ay henüz tam dolunay olmadan önce boyum senin yanağının sevgisiyle/güneşiyle hilal hâline gelmişti.

⁵ Sözün özü, Kelim Musa ve söz yaratılmadan önce ben aşkın Tur dağına çıkmıştım.

^{5^a} hâsıl-ı: hâsılı.

Dil vâkıf idi haddün ü hattun rumûzına
Mihr-ile mâh u zulmet-i şâm olmadın henûz

7. Êrmiş-idi VUSÛLÎ senün 'îd-i vasluña
Kadr ü berât u mâh-ı sıyâm olmadın henûz

70.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Tîğ-ı 'ışk-ıla oñulmadın dahı bir yaramuz
Yine bir yâra düşüpdür bu dil-i bî-çâremüz
Pâreye atılmazuz pendı kulağa koymazuz
Kulağımızca kılurlarsa bizüm her pâremüz
3. Dağ-ı gamla lâleveş yakduñ vücûdum cümleten
Kanda görürsün bizüm şimden-gêrû sen karamuz
Saña dil vërdük velîkin geçmedi çün minnete
Kalmadı yoluña cân vërmekden özge çâremüz
5. Êy VUSÛLÎ umma andan zerrece mihr ü vefâ
Bilmiş ol hercâyîdür gün gibi ol meh-pâremüz

⁶ Güneş, ay ve akşamın karanlığı olmadan önce de gönül, yanağının ve ayva tüyelerinin remizlerine vâkıfı.

⁷ Vusuli kadir, beraat ve ramazan ayı olmadan önce senin kavuşma bayramına erişmişti.

70 Ü: 13^a.

¹ Bu çaresiz gönül, bir yaramız bile aşk kılıcıyla iyileşmeden yine bir sevgiliye kapılmıştır.

² Bizi paramparça etseler dahi değerimizi küçültmeyiz; başkasının öğüdüne kulak asmayız.

³ Dert yarasıyla lale gibi vücudumu hepten yaktın; bundan sonra sen karamızı/aybımızı nereden göreceksin?

⁴ Sana gönül verdik, fakat makbule geçmedi; yoluna can vermekten başka çaremiz kalmadı.

⁵ Ey Vusuli! O ay parçamızın güneş gibi sürekli döndüğünü bil de ondan zerre kadar sevgi ve dostluk bekleme.

71.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Keştî-i câmı çeküp ey sūfi biz lâ-ya'kiluz
Kulağumuza sözüñ girmez bizüm deryâ-dilüz
Tırüne kurbân cânum tığuna başum fedâ
Cân u baş-ıla begüm her hidmete biz kâbilüz
3. Sûretâ beñzer mi ol gonca-lebe bi-llâhi gül
Söyle ey bülbül kerem eyle saña biz kâyilüz
Gülşen-i hüsnüñe eşkümler revân olsam n'ola
Serv-i kaddüñe su gibi dostum biz mâylüz
5. Ey VUSŪLİ devr-i gerdün katı sür'at üzredür
Bâde-i câmı anuñ'çün çekmede müsta'cilüz

72.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Gönül murgı cihân bâğında dutmaz âşiyân sensiz
Karâr etmez eger uçmağ ola aña mekân sensiz

71

Ü: 13^b.

1

Ey sofî! Biz şarabı içtikten sonra aklı kaybederiz; sözün kulağımıza girmez, biz her şeye kayıtsızız.

2

Beyim! Canım okuna sadak, başım da kılıcına feda; canla başla her hizmeti kabul ederiz.

3

Allah aşkına, gül, görünüşte gonca dudaklıya benzer mi? Ey bülbül! Kerem et de söyle, biz sana katılırız.

4

Dostum! Güzelliğinin gül bahçesine gözyaşımı akıtsam ne olur? Biz senin boyunun servisine su gibi akmaktayız.

5

Ey Vusulî! Feleğin devri çok süratlidir (zaman çabuk geçmektedir); onun için şarabı içmekte acele etmekteyiz.

72

Ü: 13^b.

1

Gönül kuşu dünya bahçesinde sensiz yuva yapmaz; ona cennet mekân olsa bile, sensiz orada da durmaz.

Yine meydân-ı gamda tîr-i endûha nişân oldum
Büküldi kâmetüm ya oldı ey kaşı kemân sensiz

3. Ne gamlar çekdügin bilseñ dil-i gam-dîdemüz şimdi
Ne [kanlar] dökdügin görseñ bu çeşm-i hûn-feşân sensiz

Gönülde kalmadı sabr u karârüm cümleten gitdi
Katı hâlüm mükedderdür gel ey ârâm-ı cân sensiz

5. Gehî ağyâr yanında gehî künc-i meşakkatde
VUSÛLİ ağlar iñler âşikâre vü nihân sensiz

73.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sâdedür âlâyış-i tenden çü rûh-ı pâkümüz
Ölmişüz ölmezden öñ yokdur ecelden bâkümüz
Bilmemek derdin revâ-mıdur dil-i pür-yaranuñ
Saña hod şerh eyleyüpdür sine-i sad-çâkümüz
3. İstedüğüñ cân-mıdur yoluña ölsün dostum
Öldürürseñ-de reh-i 'ışkuñda yokdur bâkümüz

² Ey yay kaşlı! Yine dert meydanında gam okuna hedef oldum; sensizlikte boyum yay gibi büküldü.

³ Dert görmüş gönlümüzün şimdi ne sıkıntılar çektiğini bir bilsen! Bu kan saçan gözün de sensiz ne kanlar döktüğünü bir görsen!

⁴ Ey kalbe huzur veren (sevgili)! Gönülde sabır ve tahammülüm kalmadı, hepten gitti; hâlüm sensiz çok kederlidir, artık gel.

⁵ Vusuli bazen rakiplerin yanında bazen de sıkıntı köşesinde sensizlikten açık gizli ağlayıp inlemektedir.

73 Ü: 13^b.

¹ Temiz ruhumuz bedenim gösterişinden azade olduğu için ölmeden önce ölmüşüz, (bu yüzden) ecelden korkumuz yoktur.

² Yüz parçaya ayrılmış göğsümüz sana sürekli açıklıyorken yara dolu gönlün derdini bilmemek olur mu?

³ A dostum! İstedüğün can ise senin yoluna ölsün; aşkın yolunda öldürürsen de korkumuz yoktur.

Rûbeh-i gerdûn şikârimuz yêrine bağlanur
Terkiye asmaz anı ammâ bizüm fitrâkümüz

5. Sûfîyüz lâkin berîyüz hırka-i sâlûsdan
Ëy VUSÛLÎ kandan olsun tâcumuz misvâkümüz

74.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Nuklümüz gevher bizüm la'l ü zer olsa câmumuz
Gelmeye hergiz kinâra serv-i sîm-endâmumuz
Âh kim göstermedi bize cemâlûñ mihrini
Tâli' -i bed-ahter-ile baht-ı nâ-fercâmumuz
3. Hürveş bir âfitâb-ı hüsn ser-gerdâniyuz
Rûşen olsa gün gibi tañ-mı cihânda nâmumuz
Hak murâduma beni êrgürmesün dünyâda ger
Var-ısa nâ-kâmlıktan özge êy dil kâmumuz
5. Ëy VUSÛLÎ câm-ı Cem nûş étmez istiğnâ éder
Meclis-i gamda eñ ednâ dürd-i mey-âşâmumuz

---

⁴ Tilkiye benzeyen felek avımız yerine bağlanır; ancak bizim fitrakimiz onu terkiye bile asmaz.

⁵ Ey Vusuli! Sofiyiz ancak ikiyüzlülük hırkasından da uzağız; bizim sarığımız misvakimiz nereden olsun.

74 Ü: 14^a.

¹ Bizim mezemiz inci, kadehimiz de la'l ve altından olsa da ak tenli servi asla kucağa gelmez.

² Kötü talihli yıldız ile uğursuz bahtımız ne yazık ki, güzelliğinin güneşini bize göstermedi.

³ Güneş gibi bir güzellik güneşinin etrafında dönmekteyiz; adımız dünyada apaçık ortada olsa buna şaşılır mı?

⁴ Ey gönül! Bizim istediğine ulaşmamaktan (talihsizlikten) başka bir isteğimiz varsa Allah isteğimize ulaştırmasın.

⁵ Ey Vusuli! Gam meclisinde bizim en aşağı şarap tortusu içenimiz; Cem'in kadehini içmez, nazlanır.

75.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Ser-i dağ-ı dilümden âh étmezsem duhân gitmez
Yel olmayınca tağlar başı üstinden tuman gitmez
Gözüm yaşına ebr öykündüğü' çün ra' dvâr âhum
Yüzine silleler basdı karası çok zamân gitmez
3. Sen ey kaşı kemân ok gibi gitdün gelmedün ammâ
Geçer her demde hâtırdan hadeng-i cân-sitân gitmez
Müjeñ tîrine teslîm étmedin ben cânımı gitmem
Cihânda er olan zîrâ komadın bir nişân gitmez
5. Cihânuñ şâdlığından degüldür gussası eksük
VUSÛLİ bu gülistânuñ bahârından hazân gitmez

76.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Yürü ey bülbül ötme kimseye bâğ-ı fenâ kalmaz
Gülün beñzi bozılır çeşm-i nergis-de baka kalmaz

75

Ü: 14^a.

1

Yel olmayınca dağların başından sis gitmediği gibi ben inlemezsem gönüldeki yaramın başından duman gitmez.

2

Bulut, gözyaşlarıma özendiği için şimşek gibi ahım onun yüzüne tokat attı, morartısı çok zaman geçmez.

3

Ey yay kaşlı! Sen ok gibi gittin, gelmedin; ancak can alıcı ok her zaman gönülden geçer, gitmez.

4

Kırpiklerinin okuna canımı vermeden gitmem; zira dünyada er olan bir iz/nişan bırakmadan gitmez.

5

A Vusuli! Dünyada sevinç olduğu kadar üzünc de vardır; bu gül bahçesinin baharından güz gitmez.

76

Ü: 14^a.

1

Ey bülbül! Yürü, ötme, fena bahçesi kimseye kalmaz; gülün benzi sararır, nergisin gözü de bakıp durmaz.

- Eger meydân-ı sohbetden götürse ayağı sâkî
Bulanur ehl-i bezmün göñli meclisde safâ kalmaz
3. Görince hasret-i mâh-ı ruhuñla encüm-i eşküm
Şeb-i gamda ‘aceb ay âfitâbum kim taña kalmaz
- Ten-i zâr u za‘îfün üstine bâr-ı gamuñ ur kim
Yükün altında cânâ umaram ol mübtelâ kalmaz
5. Erişür menzil-i maksûda tîr-i âh-ıla bir gün
Yabanda ey VUSULİ gam yeme peyk-i du‘â kalmaz

77.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Yüzümüzi basup gelmez bizi lutf-ıla kul étmez
Vefâ etmekligi var-ısa ol ‘uşşâka yol étmez
- Mizâc alışdı ey sûfî zülâl-i la‘l-i dil-berle
Şarâb-ı Kevseri aslâ benüm gönülüm kabûl étmez
3. N’ola ey kaşı ya sırr-ı derûnum bilse peykânıñ
Anuñ gibi dil-i mecrûha bir kesî duhûl étmez

² Saki sohbet meydanından ayağını çekerse/kadehi götürürse meclistekilere üzüntü çöker, orada eğlence kalmaz.

³ Ey (yüzü) güneş (gibi olan sevgilim)! Gam gecesinde ay (gibi) yanağının hasretiyle yıldız (gibi) gözyaşımı görünce kim şaşırılmaz ki?!

⁴ Ey sevgili! İnleyen zayıf bedenim üzerine gam yükünü yükle; o müptela, yükün altında kalmaz umarım.

⁵ Ey Vusuli! Dua postacısı yabanda kalmaz; er geç ah okuyla menziline varır.

77 Ü: 14^b.

¹ Baş üstünde yerimiz yok bizi iyilikle kulluğa kabul etmez, vefa etmekliği olsa da bunu âşıklar için âdet edinmez.

² Ey sofi! Mizaç sevgilinin dudağının saf suyuna alıştı; benim gönlüm asla Kevser şarabını kabul etmez.

³ Ey yay kaşım! Senin temrenin benim gönül sırrımı bilse şaşılmaz; yaralı gönle onun gibi bir (başka) yiğit giremez.

Kayurma ey gönül gam yeme hicrândan elem çekme
Hayâl-i vasl-ı dildârıñ seni bir dem melûl étmez

5. Murâdum zülfinüñ zencîrine dîvâne olmakdur
VUSÛLİ gayri tedbîri benüm ‘aklum kabûl étmez

78.

Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Olup kahrıña râzî lutfıña dil ilticâ étmez
Berîdür havf-ı hicrândan visâlünü recâ étmez
Halâs olmaz belâlardan safâ-yı kalbe erişmez
‘Alâyıkdan geçüp her kim-ki terk-i mâ-sivâ étmez
3. Cefâ şeklini mir’ât-ı ruh-ı dildâr göstermez
Vefâyı ol sanem ‘uşşâka gerçi sûretâ étmez
Neden çekdüñ dëyü rez duhterini adumuz çekme
Bulınur mı anı mey-h^vârelerde zâhidâ étmez
5. Cefâ vü nâz u istiğnâyı eksük eyleme andan
VUSÛLİye yalnız cevruñ ey hûnî vefâ étmez

---

⁴ Ey gönül! Endişe etme, ayrılıktan dolayı üzülme, dert çekme; sevgiliye kavuşma hayali seni bir an bile üzmez.

⁵ A Vusuli! İsteğim senin saçının zincirine deli olmaktır; başka bir tedbiri benim aklım kabul etmez.

78 Ü: 14^b.

¹ Gönül kahrına razı olup lütfuna sığınmaz; ayrılık korkusundan uzaktır, kavuşmayı da ummaz.

² Engelleri geçip masivayı terk etmeyen kişi; belalardan kurtulup huzurlu bir kalbe ulaşamaz.

³ Gerçi o put (gibi güzel sevgili) görünüşte âşıklara vefa etmez; (ama) sevgilinin yanağının aynası işkence edasını göstermez (taşımaz).

⁴ A zahit! Neden şarap içtin (üzümün kızını kucakladın) diye bizi kınama; şarap içenlerde bunu yapmayan var mı?

⁵ Ey kan içici! Vusuli’den eziyet ve nazı eksik etme; ona yalnız zulmün kâfi gelmiyor.

79.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Biz ol 'âşıklaruz kim iki 'âlemde mekân tutmaz
Hümây-ı lâ-mekânuz yerde gökde âşiyân tutmaz
Cihânda gönlümüzi egleyen zencîr-i zülfündür
Ta'alluk bendi ile bizi kayd-ı hânümân tutmaz
3. Dilâ Mansûr-ı hayrân gibi ber-dâr olsa gam çekme
Şu kim ser-rişte-i esrârını dilde nihân tutmaz
Kimün kim dest-gîri ola ey dil sâkî-i vahdet
Anı keyfiyyet-i câm-ı şarâb-ı ergavân tutmaz
5. Meger zülfî dil-i dîvâneyi bend eyleye yohsa
VUSÛLİ anı zencîr-ile kayd-ı rîsmân tutmaz

[Harfü 's-Sîn]

80.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / - - - / - - -

1. Sîneñde yara açmağa étme dilâ heves
Çün yâra şerh eyle[ye]mez anı hiç kes

79

Ü: 15^a.

1

Biz her iki dünyada da yeri olmayan âşıklarız; yerde ve gökte de yuvası olmayan yersiz yurtsuz umayız.

2

Dünyada gönlümüzü avutan senin saçının bağıdır; bizi ev bark kaygısı dünyayı sevme bağı avutmaz.

3

Ey gönül! Aşk sırlarının ipucunu gönülde gizlemeyen, kendinden geçmiş Mansur gibi asılsa da tasalanma.

^{3^b} tutmaz: étmez.

4

Ey gönül! Vahdet sakisi kimin elinden tutarsa onu erguvan renkli şarap kadehinin keyfiyeti tutmaz.

5

A Vusuli! Bu deli gönlü ancak saçı bağlayabilir; yoksa onu zincir ile ipten bağ tutmaz.

80

Ü: 15^a.

1

Ey gönül! Göğsünde yara açmaya heves etme; zira onu hiç kimse yâre açıklayamaz.

- Dil uzadurdu gerçi irakdan eşidürüz
Asılı kaldı gûş edicek nâlemi ceres
3. Üstinde dağ sanma olup güller-ile zeyn
Dil bülbüline sîne-i çâk oldu bir kafes
Ey cân tabîbi bî-kes ü bîmâr olanlara
Künc-i belâda mirvaha yéter per-i meges
5. Bezm-i vefâda el vère devlet VUSÛLîye
Sâkî ayağuş öpmege bulursa dest-res

81.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Dédüm ey dil ney gibi gel etme feryâda heves
N'eyleyeyin sözümi dutmadı bir dem bir nefes
Dilden etmezmiş benüm gibi figân u nâleyi
Dil ucu ile edermiş âh u figânı ceres
3. Yine kıymetlendürürsin hatt-ı sebz-i la'lüñi
Yohsa cân otı-mıdır bi-llâhi ey 'Îsî-nefes
Hâsıl olmaz nesne bir tûl-i emeldür vâz gel
Zülf-i miskîninden ey dil rişte-i ümmîdi kes

² Zilin uzaktan dilini uzattığını duyarız; ancak inlememi duyunca asılı kaldı.

³ Parçalanmış göğüs güllerle süslenip gönül bülbülüne kafes oldu; onun üstündekini yara sanma.

⁴ Ey can hekimi! Kimsesiz ve hasta olanlara bela köşesinde yelpaze olarak sineğin kanadı yeter.

⁵ Ey saki! Vusuli vefa meclisinde ayağını öpmeye kuvvet bulursa onun talihi yaver gitsin.

81 Ü: 15^a.

¹ Ey gönül! "Gel, ney gibi feryada heves etme" dedim; bir an bir soluk dahi sözümlü tutmadı, ne yapayım?

² Çan, benim gibi gönülden değil; dilinin ucuyla feryat edermiş.

³ Ey İsa nefesli! Dudağının taze ayva tüylerini yine kıymetlendirirsin; Allah aşkına yoksa can ilacı mıdır?

⁴ Ey gönül! (Sevgilinin) misk kokulu saçından umudu kes; zira bu sonucu olmayan bitmez tükenmez bir hırsır, vazgeç.

5. H^vân-ı vasluñı dirîğ étme VUSÛLÎ bendeden
Ni‘met-i efzûna sultânum ziyân étmez meges

[Harfü ’ş-Şîn]

82.

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sebzezâr-ı çarha [çıkıdı] yine seyrâna güneş
Başladı tâvus-ı kudsî gibi cevlâna güneş
Şa‘şa‘a sanma görinen ey meh ol zencîridür
‘Ârızuñ mihrini gördi oldı dîvâne güneş
3. Tañ-mıdur ger hûblar hüsnünğden alsa pertevi
Nûr bağışlar bilürsin mâh-ı tâbâna güneş
Hâk-i pâyuña yüzün sürmekle ey mihr-i cemâl
Êrgürüpdür başını eyvân-ı Keyvâna güneş
5. Êy VUSÛLÎ tañ-mı tağılsa gazâlân-ı nücûm
Bîşezâr-ı çarhdan çıkdukça şîrâne güneş

⁵ Sultanım! Vusuli kulundan kavuşma sofranı esirgeme; bu kadar nimetin yanında bir sineğin lafı olmaz (ne zararı olur ki).

82 Ü: 15^b.

¹ Güneş, felek yeşilliğine yine gezintiye çıktı da mukaddes tavus kuşu gibi dolanmaya başladı.

² Ey ay! Görüneni parıltı sanma, o senin güneş gibi olan yanağını görüp de deliye dönen güneşin zinciridir.

³ Güneş, parlak aya nur verir, bilirsin; bu yüzden güzellerin senin güzelliğinden ışık almasına şaşılır mı?

⁴ Ey güzellik güneşi! Güneş, senin ayağının toprağına yüzünü sürmekle başını Zuhal’ın çatısına erişirmiştir.

⁵ Ey Vusuli! Güneş, felek ormanından aslan gibi çıktığında yıldız ceylanlarının dağılmasına şaşılır mı?

83.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / - - - / - - -

1. Künc-i belâda hastayam el-ân gel yetiş
Ëy cân tabîbi kıl baña dermân gel yetiş
Mülk-i dile erişdi belâ ceyşi hey dirîğ
Sultânüm olmadın dahı vîrân gel yetiş
3. Ëy Yûsuf-ı vilâyet-i Mısır-ı melâhatüm
'Âlem olup-durur baña zindân gel yetiş
Sen serv sâye sala dèyü bir gün üstüme
Oldum yolunğa hâk-ile yeksân gel yetiş
5. Cevrûn eder VUSÛLİ[yi] bir gün helâk âh
Arada olmasun yine bir kan gel yetiş

84.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - - - / - - - / - - - / - - -

1. Sandum evvel 'âlem-i 'ışkuñ safâsı var imiş
Bilmedüm âhir ki biñ dürlü belâsı var imiş
Kandadır fî '1-cümle vèrse câm-ı la'lînden haber
Bâde dèrler sâkiyâ bir kan olası var imiş

83

Ü: 15^b.

- 1 Ey can hekimi! Şimdi bela köşesinde hastayım; bana derman ol, gel, yetiş!
- 2 Sultanım, gönül yurduna bela askeri ulaştı, yazık; viran olmadan gel, yetiş!
- 3 Ey benim güzellik Mısır'ındaki/ülkesindeki Yusuf'um! Dünya bana zindan olmuştur, gel, yetiş!
- 4 Sen servi, bir gün bana gölge olsun diye yolunda yerle bir oldum; gel, yetiş!
- 5 (Ey sevgili!) Eziyetlerin Vusuli'yi bir gün helak edecek, yazık; yine arada kan dökülmesin, gel, yetiş!

84

Ü: 15^b.

- 1 Önce aşk âleminin huzuru varmış sandım; ancak sonunda bin türlü belasının olduğunu bilemedim.
- 2 Ey saki! "Bade" dedikleri bir kan olası (şarap) varmış, nerededir? Hep kadehe benzeyen dudağından haber verse ya!

3. Tîr-i gamzen yine bir dil-hastañ étmişdür helâk
Karaya girmiş kaşuñ beñzer ki yâsı var imiş
Küfr-i zülfüñ ey sanem îmân idügin bilmemek
Gâfil idüm dîn-i ‘ışk içre hatâsı var imiş
5. Ey VUSÛLÎ bilmedüm bir yâra vërdüm göñlümi
Bencileyin nece yüz biñ mübtelâsı var imiş

85.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Geçüp şeb-dîz-i âhum tevsen-i çarhı utandurmış
Şafak sanmañ görinen aña ol kanlar kaşandurmış
Miyânına sarılmış nakd-i vasla dest-res bulmuş
Êşitdüm kim rakîb ol h^vâce-i hüsnî tolandurmış
3. Firâk-ı la‘lüh-ile za‘fdan cânım çıka yazmış
Hele bir pâre gelmiş hancerüh anı tayandurmış
Surâhî dediler kanlar kusarmış gece meclisde
Var-ısa dürd-i mey sâkî anuñ göñlin bulandurmış

³ Senin gamzenin oku yine gönül hastasını helak etmiştir; kaşın karalar giymiş, herhâlde bir yası var.

⁴ Ey put (gibi olan sevgili)! Saçının karalığının iman olduğunu bilmemenin aşk dini içinde hatası varmış; ben gaflette bulundum.

⁵ Ey Vusuli! Benim gibi binlerce tutkunu olan bir yâre gönül vermişim; bilemedim.

85 Ü: 16^a.

¹ Ahımın hızlı atı, feleğin dikbaşı atını geçerek onu utandırmış; görüneni kızılık sanmayın, o ona kan iştetmiş.

² Rakibin o güzellik tüccarını dolandırdığını duydum; beline sarılmış, kavuşma akçesine ulaşmış.

³ Senin la'l (renkli dudağın)dan ayrı kalma(nın verdiği) zayıflıktan canım az kalsın çıkacaktı; hele hançerin gelerek onu bir parça tutmuştur.

⁴ A saki! Sürahinin gece mecliste kanlar kustüğünü söylüyorlar; herhâlde şarabın tortusu onun gönlünü bulandırdı.

5. Sular sepmiş VUSÛLÎ cânuma peykânı cânânun
Dil-i sûzâna tîğ-ı âteşinin tâ ki yandurmuş

86.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Yüzün ağ alnuñ açuk ey kaşı ya şemşîrveş
Râstî meydân-ı hüsnün yügrügisin tîrveş
Avlayımaz sen gözi âhûyı ey çâpük-süvâr
Kendüsin asdurmayan fitrâkûñe nahcîrveş
3. Serv Tûbâ kaddünün şeydâsı olduğın görüp
Bağlamışdur ayağın âb-ı revân zencîrveş
Her kaçan ey kaşı ya alsañ kemânun kabzaña
Gözlerüm engüş-t-i tîründe kalur zihgîrveş
5. Rûy-ı zerdün sür VUSÛLÎ hâk-i pâ-y-ı dil-bere
İşün altun eylesün dersen eger iksîrveş

⁵ A Vusuli! Sevgilimin ateşten kılıcı yanık gönlü tekrar yakarken temreni canıma su serpmiş.

86 Ü: 16^a.

¹ Ey yay kaşlı! Kılıç gibi yüzün ak alnın açıktır; doğrusu güzellik meydanının ok gibi hızlı gidenisin.

² Ey iyi ata binen! Kendisini av gibi senin atının terkisine astırmayan sen ceylan gözlüyü avlayamaz.

³ Akarsu, servinin senin Tuba boyunun delisi olduğunu görünce zincir gibi ayağımı bağladı.

⁴ Ey yay kaşlı (sevgili)! Her ne zaman yayını avcuna alsan gözlerim halka gibi okunun parmağında kalır.

⁵ A Vusuli! İksir gibi işini altın etmek/amacına ulaşmak istersen sararmış yüzünü sevgilinin ayak toprağına sür.

[Harfü 's-Sâd]**87.**

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Kıldı gönlümüzi ol zülf-i mu'anber hâlis
Getürür kalbe safâ ger ola 'anber hâlis
Hâlisu 'l-kalb yüz ursam n'ola seng-i rehüçe
Zer mehekde bilinür olsa mukarrer hâlis
3. Kîmyâ-yı gamuğa tañ-mıdur olsak tâlib
Ne kadar kalb ise gönlümüzi eyler hâlis
Sırrumuz câm-ı Sikender gibi étmezdi 'iyân
Olmasa sâf u mücellâ mey-i ahmer hâlis
5. Nâme-i gamda VUSŪLİ dër-iseñ kimdür eger
Efkaru 'n-nâs gedâ bende-i kemter hâlis

[Harfü 'd-Dâd]**88.**

Mef' ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / - - - / - - -

1. Yârıñ cemâlidür baña gülzârdan garaz
Bâğ-ı cihânda güldür olan hârdan garaz

87

Ü: 16^a.

1

O amberli saç gönlümüzü arıttı, amber halis olursa kalbe sefa getirir.

1^a Kıldı: Kaldı.

2

Temiz bir kalple yolunun taşına yüzümü sürsem ne olur? Zira altın saf olsa da (değeri) mihenkte bilinir.

3

Gam kimyanı istesek şaşılır mı? Ne kadar sahte olsa da gönlümüzü temizler.

4

Saf, parlak kırmızı şarap katkısız olmasaydı İskender'in kadehi gibi sırrımızı açığa vurmazdı.

5

Gam mektubunda Vusuli'nin kim olduğunu sorarsan; "İnsanların en fakiri, müflis, âciz samimi bir köledir" (yazarım).

88

Ü: 16^b.

1

Benim için gül bahçesinden maksat sevgilinin yüzüdür; dikenden maksat da dünya bahçesindeki güldür.

Dil sendedür sen anı alup eyledüñ nihân

Ëy şüh-ı bî-vefâ nedür inkârdan garaz

3. Turmaz çü ‘ahd-i bûs-ı dehâna o gonca-leb
Yok yere bârî ney-ki bu ikrârdan garaz

Dünyâ gamından eyle halâs öldürüp anı

Ëy hûnî añladuñsa bu bîmârdan garaz

5. H^vâba varur gözüm anı düşde görem dëyü
Budur VUSÛLİ devlet-i bîdârdan garaz

89.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ëy perî vasluñdur ancak baña ‘âlemden garaz
Merhamet kıl âdemîlikdür çü âdemden garaz
- Çünkü ol bî-mihr bir gün lutf-ıla şâd eylemez
Ëy gönül bilsem nedür bu çekdügün gamdan garaz
3. Ayağundan seyl-i eşküm yine ırmağ eyledüñ
Alduñ ëy serv-i revânum bilmezem nemden garaz

² Ey vefasız sevgili! Gönül sendedir, sen onu alıp gizledin; inkâr etmekteki maksadın nedir?

³ O gonca dudaklı, ağız öptürme sözünde durmadığı gibi hele, boşu boşuna bunu söylemekteki/itiraf etmekteki amacı nedir?

⁴ Ey kan içiçi! Bu sayrılıktan neyin kastedildiğini anladınsa onu öldürüp de bu dünya tasasından kurtar.

⁵ Gözüm onu düşte göreyim diye uykuya dalıyor; ey Vusuli! Asıl uyanık kalma saadeti budur.

89 Ü: 16^b.

¹ Ey peri (gibi olan sevgili)! Benim için dünyadan maksat sana kavuşmaktır; zira insandan maksat da adamlıktır, merhamet et.

² Ey gönül! O merhametsiz bir gün bile iyilikle seni memnun etmezken bu çektiğin sıkıntıdan amacının ne olduğunu bir bilsem?

³ Ey servi boylu sevgili! Gözyaşı selimi ayağından yine ırmak gibi akıttın/uzaklaştırmak istedin; (buna rağmen) neyimden kötü niyet sezdin, bilmiyorum?

Nâr-ı hicrânun neçün yandurmaya ağıârunı
Kâfiri yakmak-durur lâ-büd cehennemden garaz

5. Ağlamaz-ısañ VUSÛLÎ ile merdümlük êdüp
Yâ nedür êy dîde-i gam-dîde hem-demden garaz

[Harfü 't-Tâ]

90.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / - - - / - - -

1. Âyîne-i ruhuñdan olup âşikâr hat
Mir'ât-ı cânı kıldı yine pür-gubâr hat
Devrinde verd-i 'ârızunıñ bulmayınca yüz
Çizdi benefşe gibi nigârâ kenâr hat
3. Nakkâş gibi kıl kalem ile êder senün
Levh-i kitâb-ı hüsnüñi nakş ü nigâr hat
Zülfün gibi olur mı-ki tomâr-ı 'anberîn
Hattun misâli var-mı 'aceb müşg-bâr hat
5. Hatt-ı lebin VUSÛLÎ tırâş eyledükçe yâr
Yâkût hâtem üzre sanasın kazar hat

⁴ Senin ayrılık ateşin rakiplerini niçin yakmaz? Hâlbuki cehennemden kastı kâfiri yakmaktır.

⁵ Ey gamlı göz! İnsanlık edip Vusuli ile ağlamazsan (olmaz), arkadaş olmaktan maksat ya ne ola ki?

90 Ü: 17^a.

¹ Hat, yanağının aynasından belirince yine can aynasını toz içinde bıraktı.

² Ey sevgili! Hat, senin yanağının gülü döneminde yüz bulamayınca menekşe gibi yan çizdi.

³ Hat, nakkaş gibi kıl kalemle senin güzellik kitabının levhasını süsler.

⁴ Amber tomarı (hiç) senin saçın gibi olur mu; senin hattın gibi misk yağdıran hat var mı acaba?

⁵ A Vusuli! Sevgili dudağının üzerindeki ayva tüylerini tıraş ettikçe yakut yüzük üzerine hat nakşeder, sanırsın.

91.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Katlüme tezvîr hüccetler düzüp ey yâr hat
Êtdi telbîs-ile cânumdan beni bîzâr hat
Hatt-ı la'lünden 'aceb-midür dehânuñ olsa fâş
Gizlü sırrı eyleyicidür begüm izhâr hat
3. Her ne deñlü başını kessen yine bulur hayât
Âb-ı hayât içdi la'lünden meger ey yâr hat
Hıfz için ağyârdan dâyim cemâli güllerin
Gülşen-i hüsnine çekdi gûyiyâ divâr hat
5. Ey VUSÛLİ hüsnine erişmesün dëyü güzend
Safha-i ruhsârı üzre nüshalar yazar hat

[Harfü 'z-Zâ]

92.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. İgen dil-berler étmez rûy-ı zerd ü eşk-i terden haz
Meger kim var-ısa anlar éderler sîm ü zerden haz

91

Ü: 17^a.

1

Ey sevgili! Hat, benim katlime uydurma deliller düzüp hile ile beni canımdan usandırdı.

2

Beyim, dudağındaki tüylerinden ağzının sırrı anlaşılırsa buna şaşılır mı? Zira hat gizli sırrı açığa çıkarıcıdır.

3

Ey sevgili! Hat, dudağından dirilik suyu içtiğinden olsa gerek her ne şekilde başını kessen yine hayat buluyor.

4

Hat, yüz güzelliğinin güllerini rakiplerden sürekli korumak için sanki güzellik güllüğüne duvar çekti.

5

Ey Vusuli! Hat, güzelliğine nazar değmesin diye yanağının sayfasına muskalar yazar.

92

Ü: 17^a.

1

Sevgililer sarı yüzden ve taze gözyaşından fazla hazzetmezler; meğer onlar yalnızca altın ve gümüşten hazzederlermiş.

- Gam-ı hatt-ı gubârıñ yèyen aldı leblerüñ hazzın
 Begüm hayrân olan artuk éder halvâ-yı terden haz
3. Lezîz olur visâlün mîvesi éy nahl-i sîm-endâm
 Anuñ'çün her kim olursa éder sen sîm-berden haz
- Başa çün girye étdürdüñ birez sabr eyle öldürme
 Begüm eyyâm-ı bârânda igen olmaz seferden haz
5. Baş açuk bir miyân-beste kuluñ olmak diler şâhum
 Murassa' tâc-ıla étmez VUSÛLÎ zer kemerden haz

93.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Éder el sâkiyâ peymânenen haz
 Gönül aldı leb-i cânânenen haz
- Yüri éy 'akl gelme bezm-i 'ışka
 Olinmaz anda çün bîgânenen haz
3. Sığışmaz 'akl-ıla dil bir arada
 Ki huşyâr eylemez mestânenen haz
- Gönül hazz almadı vâ'iz sözinden
 Egerçi-kim olur efsânenen haz

² Beyim! Senin gubari hattının gamını/esrarını çeken dudaklarının tadını aldı; hayran olan taze helvadan çok hoşlanır.

³ Ey sırma boylu fidan! Kavuşma meyvesi lezzetli olur; bu yüzden kim olursa gümüş bedenli olan senden hoşlanır.
^{3^b} sîm-berden: sîm-bedenden.

⁴ Beyim! Zira beni ağlattın, biraz dayan, öldürme; yağmurlu günlerde yolculuktan hiç tat alınmaz.

⁵ A şahım! Vusuli, pervasız, her işe amade/beli kuşaklı bir kulun olmak ister; süslemeli taç ile altın kemerden hazzetmez.

93 Ü: 17^a.

¹ A saki! Başkası kadehten hazzeder; gönül ise sevgilinin dudağından hoşlanır.

² Ey akıl! Yürü git, aşk meclisine gelme; zira orada yabancıdan hoşlanılmaz.

³ Akıl ile gönül bir arada bulunmaz; zira ayık olan sarhoştan hazzetmez.

⁴ Her ne kadar efsaneden hazzedilirse de gönül vaiz sözünden zevk almadı.
^{4^b} efsâne: âfsâne.

5. VUSÛLÎ gelmese kendüye tañ-mı
Varup her kim alur mey-hâneden haz

[Harfü 'l-'Ayn]

94.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Düzdi encüm bezm-i çarhı zeyn édüp peyveste şem'
Yakdı pervîn anda ey meh şevküñe bir dest[e] şem'
Ërteye çıkar dëmem ben anı böyle za'f-ıla
Oldı hecr-i şehd-i la'lünden ziyâde hasta şem'
3. Dûd-ı âhı göklere tañ-mı boyansa her gece
Hem başında od yanar hecr-ile hem pâ-beste şem'
Sanma kim güler yüzüñe ey çerâğ-ı bezm-i şevk
Ağladukça hâl-i zârını saña âheste şem'
5. Nâr-ı âh-ıla sakın dil yakmasun dünyâ evin
Ëy VUSÛLÎ kim dëdi vër saña dest-i meste şem'

⁵ Ey Vusuli! Meyhaneye gidip nasıplenen kişinin kendisine gelmemesine şaşılır mı?

94 Ü: 17^b.

¹ Ey ay (gibi sevgili)! Yıldızlar, sürekli mumlarla süsleyip felek meclisini donattı; ülker yıldızı orada senin aşkına bir deste mum yaktı.

² Senin şeker gibi dudağının ayrılığından fazlaca yorgun düşen mumun bu zayıflıkla sabaha çıkacağını sanmıyorum.

³ Mumun dumanının ahı her gece göklere yükselse şaşılır mı? Hem ayağı bağlıdır hem de ayrılıktan başında ateş yanar.

^{3^a} Dûd-ı: Dûdı.

⁴ Ey eğlence meclisinin kandili! Mum yavaşça hâlini sana ağladıkça onun senin yüzüne güldüğünü sanma.

⁵ Ey Vusuli! Gönül dünya evini ah ateşi ile sakın yakmasın; kim sana sarhoşun eline mum ver, dedi.

[Harfû 'l-Gayn]**95.**

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sînede ey şem'-i şeb-ârâ yakup bir tâze dağ
Tekye-i 'ışkuñda ben abdâluñı êtdüñ çerâğ

Var-ısa pervâneye kasd eylemişdür hısm-ıla
Şem' meclisde bu şeb çekdi yine yalıñ yarağ
3. Kanda gitsün gülşen-i kûyuñ koyup dil bülbüli
Sümbülünle gül yüzün olmuşdur aña râğ u bâğ

Nergisün nabzını dutdum çeşmünün bîmâridur
Ëy tabîb-i cân kimesne yok gibi 'âlemde sağ
5. Bâde-i 'ömrün VUSÛLÎ cür'aveş çün hâk olur
Bir el öñdün 'ârif ol çek bezm-i dünyâdan ayağ

96.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - . - - / . - - - / - . -

1. Şem'-i ruhuñ gamıyla gönül kim yakar çerâğ
Hurşîd ü mâh nisbet aña muhtasar çerâğ

95

Ü: 17^b.

- 1 Ey geceyi süsleyen mum! Göğüste bir taze dağ yakıp aşk tekkesinde ben abdalımı kandil/çırak yaptın.
- 2 Mum, mecliste bu gece yine yalın kılıcını çekti; öfkeyle galiba pervaneye kastetti.
- 3 Gönül bülbülü senin mahallenin gül bahçesini bırakıp nereye gitsin? Sümbülünle gül yüzün ona çimenlik ve bahçe olmuştur.
- 4 Ey can hekimi! Nergisin nabzını tuttum, gözlerinin hastası olmuş; sanırım âlemde sağlıklı kimse kalmamış.
- 5 A Vusuli! Ömür şarabın mademki cür'a gibi toprak olacak; bir an önce arif ol da dünya meclisinden ayağımı/kadehini çek.

96

Ü: 17^b.

- 1 Yanağının mumu derdiyle kandil yakan gönlün yanında güneş ve ay sönük bir kandil kalır.

- Her câyı rûşen étse n'ola mâh ay güneş
 Hercâyılıkda var-ısa senden yakar çerâğ
3. Gaflet şebinde gözlerümi h^vâb alup-durur
 Yak dağ-ı 'ışkı dilde kerem kıl oyar çerâğ
- Sevdâ-yı hatt-ı 'ârız u mihr-i ruhuñ komam
 Mâh olsa sîm micmer ü mihr olsa zer çerâğ
5. Cân vèr VUSÛLİ çün éresin subh-ı vaslına
 Zîrâ ki söyünür érişicek seher çerâğ

[Harfü 'l-Fâ]

97.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bahr-i in'âmuñ çü bî-haddür eyâ Dürr-i Necef
 Keff-i lutfuñdan n'ola her katreye érse tuhef
- Ehl-i İslâm arkasında tîğuşuñ étدی huzûr
 Cümle 'âlem zât-ı pâkûñden senüñ buldı şeref
3. Nûr-ı fazluñdan şular kim 'ilm kılmaz iktibâs
 Zulmet-i cehl içre şem'âsâ éder 'ömrin telef

² Ey güneş! Hercayilikte senden kandil yakan ayın her tarafı aydınlatmasına şaşılır mı?

³ Gaflet gecesinde gözlerime uyku çökmüştür; aşk yarasını gönülde yak, lütfet de bir ışık yak/hayra gir.

⁴ Ay, gümüş micmer, güneş altın kandil olsa ben güneş gibi olan yanağının ve ayva tüylerinin sevdasından vazgeçmem.

⁵ A Vusuli! Kavuşma sabahına erişmek için can ver; zira kandil seher vaktine erişince söner.

97 Ü: 18^a.

¹ Ey Necef'in incisi (Hz. Ali)! Senin ikram denizinin sınırı olmadığından lütfunun avucundan her damlaya hediye ulaşsa ne olur?

² Müslümanlar senin kılıcının arkasında rahata kavuştular; herkes senin temiz kişiliğinden şeref buldu.

³ Senin fazilet ışığından ilim elde etmeyenler; mum gibi cehalet karanlığında ömrünü telef ederler.

Hirmen-i 'ıŝkuŝda almayan murâdı hâsılın
Hâsılı âdem degül dësem odur gâv-ı 'alef

5. Bilmedi ol şâhı kimdür nefesine yol bulmayup
Ëy VUSÛLÎ kime keşf olmazsa sırr-ı *man* 'araf

[Harfü 'l-Kâf]

98.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Olupdur gözlerüm ağlamağ-ıla kana müstağrak
San oldu iki merdüm lücce-i 'ummâna müstağrak
Bugün bir katre-i nâ-çîz iken devletlü sultânım
Beni deryâ-yı lutfuñ eyledi ihsâna müstağrak
3. Yëtiŝ ëy hızz-hat yüzüñi bir dahı gözüm görsün
Kim olam gibi eşk-i dîde-i giryâna müstağrak
Kenâr-ı vasla bir çâre bulunmaz 'ışk-ı dil-berde
Meded oldum yine deryâ-yı bî-pâyâna müstağrak
5. VUSÛLÎ kaddur ol lebleri mercân firâkıdan
Olupdur gözlerüm ağlamağ-ıla kana müstağrak

⁴ Aşk harmanında isteğinin ürünüñü toplamayana insan değıl kısacası saban öküzü desem yeridir.

⁵ Ey Vusuli! "men aref" sırrımı keŝfetmeyen kişi, kendi benliğıne giremeyip şahın kim olduğınu anlamadı.

98 Ü: 18^a.

¹ Gözlerim ağlamakla kana boğulmuŝtur; sanki iki adam okyanusta kaybolmuŝtur.

² A aziz sultanım! Bugün ben değıersiz bir damla iken lütuf denizin beni ihsana boğdu.

³ Ey koyu ayva tüylü! Gözüm yüzünü bir daha görsün; (zira) ağlayan gözün gözyaŝları arasında boğulmak üzereyim yetiş.

⁴ Sevgilinin aŝkında kavuşma sahiline çıkar yol bulunmaz; yine dipsiz bir denize battım, yetiş!

⁵ A Vusuli! O dudakları mercan gibi olan sevgili nerededir? Gözlerim onun ayrılığından ağlamakla kanlanmıŝtır.

99.

Mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Müctes . . . - / . . . - - / . . . - / . . . -

1. Benem ki devlet-i dehr-ile iftihârum yok
Cihânuñ 'izzet ü câhına i'tibârum yok
Libâs-ı 'âriyet-i saltanatla fahr êtmem
Pelâs-ı fakr u fenâdan cihânda 'ârum yok
3. Misâl-i zerre-i ser-geşteyem dönüp dururım
Firâk-ı mihr-i ruhuñla benüm karârum yok
Görince yüzüñi 'aklum şaşar dilüm tutulur
Huzûruña dêmege derdüm iktidârum yok
5. Ne derse pîr-i hîred êy VUSÛLİ hoş ammâ
Velî güzelleri sevmekde ihtiyârum yok

100.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . . . - / . . . - / . . . - / . . . -

1. Beni öldür reh-i gamda cefâña çünki gâyet yok
Yolunda öldüğüm bildüm baña senden 'inâyet yok

99

Ü: 18^a.

1. Dünya mutluluğu ile övünmeyen ve dünyanın makam ve mevkisine itibar etmeyen bir kimse (varsa) o benim.
2. Ödünç saltanat elbisesi ile övünmem; dünyada fena ve fakirlik elbisesinden utancım yok.
2^b Pelâs-ı: Pelâs u.
3. Uçuşan zerreler gibi dönüp durmaktayım; güneş gibi yanağının ayrılığında benim dur durağım yok.
4. Yüzünü görünce aklım şaşar, dilim tutulur; huzurunda derdimi söylemeye dermanım yok.
5. Ey Vusuli! İhtiyar akıl ne derse iyi hoş da güzelleri sevmekte irade elimde değil.

100

Ü: 18^b.

1. Beni öldür, zira gam yolunda eziyetine sınır yok; a yolunda öldüğüm! Anladım, senden bana yardım yok.

Vefâ vü lutfun ağyâra senüñ bî-hadd imiş dèrler
Ben anı bilmezem ammâ cefâña hiç gâyet yok

3. Gerek vèr bûse-i la'lün ger[ek]se tîğun ur câna
Gerek öldür gerek dirgür baña senden ferâgat [yok]

Seg-i kûyun sifâli olmak istermiş sınık başum
Velî ol ulu devletdür benüm başumda devlet yok

5. Dehânı bûsesin aldukça olur tâze vü hurrem
VUSULİ gonca-i bâğ-ı İremde bu letâfet yok

101.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Hey müsülmânlar ne müşkildür bu kâfer ayrılık
Kimseye 'âlemde olmasun müyesser ayrılık
Gamdan âzâd olmadum olalı ol şehden cüdâ
Gelmesün kullar başına hây begler ayrılık
3. Ayırıp ol Yûsuf-ı gül-çihreden Ya'kûbveş
Baña zindân êtdi dünyâyı birâder ayrılık

² Senin vefa ve lütfunun rakibe karşı sınırsız olduğunu söylüyorlar; ben onu bilmiyorum, ancak cefanın hiç sonu yok.

³ Gerek dudağından öpücük ver gerekse kılıcını cana batır; gerek öldür gerek dirilt, bana senden ayrılık yok.

⁴ Kırık başım senin sokağındaki köpeklerin çanağı olmak ister; bu büyük bir mutluluktur, ancak benim başımda talih yok.

⁵ Vusuli, ağzının öpücüğünü aldıkça hep taze kalır; İrem bahçesinin goncasında (bile) bu letafet yoktur.

101

Ü: 18^b.

¹ Ey Müslümanlar! Bu kâfir ayrılık ne zor iştir; dünyada kimse ayrılığa düşer kalmasın.

² Beyler! O şaktan ayrıldığımdan beri gamdan kurtulmadım; aman hiçbir kulun başına ayrılık gelmesin.

³ Ah Kardeş! Ayrılık, Yakup'a olduğu gibi o gül yüzlü Yusuf'tan ayırdı da bana dünyayı zindan etti.

Bâğ-ı dehri kâfirem vèrürdüm ise cennete
 Êy melek-manzar içinde olmasa ger ayrılık

5. Hîç sağ olmaz çeken ben bildüğüm budur hele
 Êy VUSÛLÎ böyle ise dünyede her ayrılık

102.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Her kimüñ [kim] cânda şevk-i leb-i cânânı yok
 Mürde-i efsürdeye beñzer ten[in]de cânı yok
 Goncaveş hâr-ı belâdan gönli kan tolsa n'ola
 Bâğ-ı hüsn içre kimüñ kim bir gül-i handânı yok
3. Hasta câna bârî sen dermân eyle ey ecel
 Ol tabîb-i câna derdin dèmege dermânı yok
 Öykünürse sen hilâl-ebrûya mâh eksüklüdür
 Âfitâbum hüsnüñüñ bir zerrece noxsânı yok
5. Kasd eder cânâ leb-i handânuña dèdüm rakîb
 Güldi vü biñ nâz-ıla dèdi VUSÛLÎ cânı yok

---

⁴ Ey melek görünüşlü! Dünya bahçesinin içinde ayrılık olmasaydı, kâfir olayım, onu cennete değışir miydim.

⁵ Ey Vusuli! Dünyada her ayrılık böyleyse benim bildiğim bunu çeken sağ kalmaz.

102 Ü: 18^b.

¹ Canda sevgilinin dudağının şevkini taşımayan kimse, bedeninde ruhu olmayan cansız cesede benzer.

² Güzellik bahçesinde gülen bir gülü olmayan kişinin bela dikeniyile gönlüne gonca gibi kan dolsa şaşılır mı?

³ Ey ölüm! O can hekimine, derdini söylemeye dermanı yok; hasta cana bari sen derman et.

⁴ A güneş (gibi olan sevgilim)! Ay, sen hilal kaşlıya özenirse hatalıdır; senin güzelliğinin zerre kadar bile noxsanı yok.

⁵ “Ey sevgili! Rakip, gülen dudağına kasteder” dedim; nazlı nazlı gülerek “A Vusuli! Canı yok” dedi.

103.

Mef'ûlü fâ' ilâtün mef'ûlü fâ' ilâtün

Muzâri' - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. Yâr eşiginde sanma her hor u zâra yêr yok
Ancak hemân yalnız ben hâksâra yêr yok

Su gibi sâfi-dil ol bir serv ayağında
Dîdâr 'âşıkıysan bûs u kinâra yêr yok
3. Kaddüñ firâkı cismüm hâke ber-â-ber êtdi
Gel hey kıyâmetüm gel bu intizâra yêr yok

Toğrusını dèyelüm gördükçe serv-kaddüñ
Turmaz bu eşk-i hûnîn sabr u karâra yêr yok
5. Bâğ-ı cihânı tutdı kaddi güzel güzeller
Şimdi VUSÛLİ bunda serv [ü] çenâra yêr yok

104.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bir güzelsin sen begüm ağyârı çok şeydâsı çok
Hârı çok bir goncasın hem bülbül-i gûyâsı çok

103

Ü: 19^a.

- 1 Sevgilinin eşiginde her hakir kimseye yer olmadığını sanma; zaten yalnızca ben hakire yer yok.
- 2 Bir servinin ayağında su gibi saf gönüllü ol; sevgilinin yüzüne âşıkısan öpme ve kucaklamaya yer yok.
- 3 Senin boyunun ayrılığı bedenimi toprakla bir hâle getirdi; gel hey şahane sevgilim gel, bu bekleyişe gerek yok.
- 4 Doğrusunu söylemek gerekirse servi boyunu görünce bu kanlı gözyaşı sabır göstermeyip durmadan akar.
- 5 A Vusuli! Boylu poslu güzeller dünya bağımlı zaptetti; şimdi burada servi ve çınara yer yok.

104

Ü: 19^a.

- 1 Beyim! Rakipleri ve delisi çok bir güzelsin; hem de dikenli ve şakıyan bülbülü çok bir goncasın.

- Kulun olmuşdur kamu begler ağalar dostum
Görmedüm bir pâdişeh sencileyin paşası çok
3. Hem-ser olmaz bâğ-ı hüsn içre saña bir serv-kad
Cennetün birdür hemân ancak degül Tûbâsı çok
- Vâz gel saña birâder degmez ol Yûsuf-cemâl
Vaslına tâlib anuñ bî-had imiş dünyâsı çok
5. Ol güzeller şâhınuñ gördüm VUSÛLİ kulların
Gerçi a'lâsı nihâyetsiz velî ednâsı çok

[Harfü 'l-Kâf]

105.

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Hezec - - ./ . - - ./ . - - ./ . - -

1. Êrişdi gibi devri yine sâkî şarâbuñ
Câmuñ yüzi güldi gözi açıldı habâbuñ
- Pır pır yine meclisde döner kan dere batmış
Otlanmışa benzer ne iki hâli kebâbuñ
3. El üzre tutulursa n'ola devri êrişdi
Şimdi ayağı yer mi basar bâde-i nâbuñ

---

² A dostum! Bütün beyler ağalar senin kulun olmuştur; senin gibi paşası çok bir padişah görmedim.

³ Güzellik bağı içinde sana benzer bir servi boylu bulunmaz; cennetin Tuba'sı da zaten bir tanedir, çok değil.

⁴ A birader! O Yusuf yüzlü güzel sana kalmaz, bırak; ona kavuşmaya istekli parası pulu çok kişi var.

⁵ A Vusuli! O güzeller şahının kullarını gördüm; değersizleri çok olmakla birlikte itibarlılarının sayısı da belirsiz.

105 Ü: 19^a.

¹ A Saki! Şarabın devri yine gelmek üzere; kadehin yüzü güldü, hava kabarcığının gözü açıldı.
¹^b güldi: gülден.

² Bu kebabın hâli ne böyle? Mecliste pır pır dönüyor; kan ter içinde kalmış, ateşlenmişe benziyor.

³ Saf şarabın devri geldi, şimdi sevinçten yerinde duramaz; el üstünde tutulursa buna şaşılır mı?

Sıkılmış idi gerçi boğazın mutrib-i hicrân
Açıldı hele giderek âvâzı rebâbuğ

5. Sunup lebini sonra neden tığını çekmek
Ashı be VUSÛLÎ ne iki bu şeker-âbuğ

106.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ârzü-yı hâtırum gerçi cemâlüñdür senüñ
Cân u dil maksûdı ammâ kim visâlüñdür senüñ
Hâl-i miskînüñe cân-ıla gönül vèrdüm dèdüm
Nâz-ıla güldi dèdi her dem bu hâlüñdür senüñ
3. Ehl-i bezmüñ aldı 'aklını harâmîler gibi
Duhter-i rez gerçi [kim] èy muğ helâlüñdür senüñ
Yüzini her dem yère düşürme gönlin ele al
Zülf-i miskînüñ ezelden pây-mâlüñdür senüñ
5. Fehm-i tab'üñdur VUSÛLÎ bendeñi gûyâ eden
Husrevâ aña zahîr olan kemâlüñdür senüñ

---

⁴ Ayrılık çalgıcısı boğazını sıkılmış olsa da sazın sesi giderek açılmaya başladı.
⁵ Be Vusuli! Dudağımı sunduktan sonra kılıç çekmek neden, bu dargınlığın aslı ne ki?
106 Ü: 19^b.
¹ Aklım senin yüzünü arzu etmekteyken can ve gönlün isteği sana kavuşmaktır.
² “Misk kokulu benine isteyerek (canla beraber) gönlümü verdim” dedim; nazlı nazlı gülererek “Senin hâlin her zaman böyledir” dedi.
³ Ey ateşe tapan! Senin helalin olan şarap haramiler gibi meclistikelerin aklını aldı.
⁴ Misk kokulu saçın ezelden beri senin ayağının altındadır; onu her zaman utandırma, ona iltifat et.
⁵ Ey Padişah! Vusuli köleni konuşturan senin yaratılışının anlayışdır; (zira) senin olgunluğun ona arka çıkmaktadır.
^{5^b} zahîr: zâhir.

107.

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Segrir gözi hayr ola yine kible-nümânun
Göre gibi eşigini ol Ka'be-i cânun
Meydân-ı mahabbetde aña olmaz ayakdaş
Sâkî yükini kim ki çeker ratl-ı girânun
3. Zerrîn kemer üzre yine hancer nedür ey dost
Katlümüze bël bağladı belki-de miyânun
Bir söz alımadum neçe kez ağzun aradum
Var-ısa meger yoğ imiş ey gonca dehânun
5. Gönlümde bitüpdür heves-i kaddi VUSÛLİ
Dil-dâdesiyem hâslı ol serv-i revânun

108.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. 'Aklum alan kâkül-i 'anber-feşânundur senün
Kılca sabrum komayan nâzük miyânundur senün

107

Ü: 19^b.

1

Pusulânın gözü seğriyor, hayrolsun; galiba o can Kâbesinin eşigini görmek üzere.

2

A saki! Dolu kadehin yükünü çeken kişiye, aşk meydanında kadeh arkadaşı/ayak uyduran olmaz.

3

Ey dost! Altın kemer üstündeki hançer nedir? Belin belki de katlimize hazırlanıyor.

4

Ey gonca! Birçok kez ağzını aradım, bir söz alamadım; galiba ağzın yokmuş.

5

A Vusuli! O servi salınışlı boyun hevesi gönlümde hasıl olmuştur; kısacası onun âşığıyım.

108

Ü: 19^b.

1

Aklımı alan senin amber saçan kâkülündür; kıl kadar sabır bırakmayan ise nazik belindir.

Bir meges gördüm lebi üzre nedür cânâ dedüm
Dèdi bilmez misin ey bî-dil o cânuñdur senüñ

3. Yâ boyanmışdur şafak kanına şemşîr-i felek
Yâ meger kim ‘aks-i tîğ-ı hûn-feşânuñdur senüñ
Kimse var mı bilmedük ey dil melâmet olduğuş
Ëlde dilde söylenen hep dâstânuñdur senüñ
5. Pâdişâhum kim-durur dersen VUSULİ çâkerüñ
Bir fakîr ü müstemend ü nâ-tüvânuñdur senüñ

109.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Her kaçan üstüne bûseñ almağa düşsem senüñ
Cenk éder sanur bizi girer araya yelkenüñ
Kankı hâruñ desti êrmiş câme-i gül-gûnuña
Yine ey Yûsuf-cemâlüm çâk olmuş dâmenüñ
3. Çıkarursın sîne-i ağıyâra girüp aradan
Üstüne ditrerken andan dâyimâ pîrâhenüñ

² Dudağı üstünde bir sinek gördüm, “Ey sevgili! Nedir?” dedim; “Ey âşık! O senin canındır, bilmiyor musun?” dedi.

³ Feleğin kılıcı ya şafağın kanına boyanmıştır ya da (görünen) senin kanlar saçan kılıcının aksidir.

⁴ Ey gönül! Senin kınandığını bilmeyen var mı? Halk arasında, dillerde dolaşan hep senin destanıdır.

⁵ Padişahım! “Vusuli kimdir?” dersen; “Senin fakir, zavallı ve âciz bir kölendir” (derim.)

109 Ü: 20^a.

¹ Her ne zaman senin üstüne öpücük almak için kapansam yelken (takken) bizi cenk ediyor sanıp araya girer.

² Ey Yusuf yüzlüm! Hangi dikenin eli gül renkli elbisene değmiş de yine eteğin yırtılmış.

³ Gömleğin sürekli senin üstüne titriyorken sen yabancıların koynuna aradan girip onu oradan çıkarırsın.

Gâh gönlümi alursın derd-ile geh cânımı
Yok-mıdur oranı hey âfet bu nâz u şîvenüñ

5. Cümle ‘âlem dost olmağa nigâra cân vërür
Ëy VUSÛLİ gâfil olma katı çokdur düşmenüñ

110.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün
Muzâri' - - . / - . . . / . - . . / - . -

1. Ser-cümle kıldı dünyeyi dîvâne kâkülün
Yan başı geldi zülf-i perîşân[a] kâkülün
Çekdi çevürdi zülf-i dil-âvîz gönlümi
Bağladı saldı çâh-ı zenahdâna kâkülün
3. Tuğra-yı zülf Rûma revân êtdi hükmini
Sancak çekdi mülk-i Karâmâna kâkülün
Baş koşduğı neden ola ruhsârıñ-ıla ol
Bi-İlâhi yohsa geldi mi îmâna kâkülün
5. Bu ‘arsada VUSÛLİ başın top éder midi
Cânâ müşâbih olmasa çevgâna kâkülün

---

⁴ Ey afet! Dert ile kimi gönlümü kimi canımı alırsın; bu naz ve işvenin bir oranı yok mudur?

⁵ Ey Vusuli! Herkes sevgiliyle dost olmak için canını veriyor; gafil olma, düşmanın epey çoktur.

110 Ü: 20^a.

¹ Kâkülün perişan saçınla baş başa verip herkesi divane etti.

² Güzelin saçı gönlümü çekti çevirdi; kâkülünse bağlayıp çene çukuruna attı.

³ Saçının tuğrası Anadolu'ya buyruğunu geçirtti ve kâkülün Karaman ülkesine bayrak çekti.

⁴ Kâkülünün yanağın ile baş başa vermesi nedendir; Allah aşkına yoksa imana mı geldi?

⁵ Ey sevgili! Kâkülün çevgâna benzemeseydi Vusuli bu meydanda başını top eder miydi?

111.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Cânımı tañ-mı vèürsem yoluña ben kuluñ
Cân vèrenler saña çün olur-ımış makbûlün

Gıtdün ağyâr-ıla ben hâki reh-i gamda koyup
Basup êy şeh bizi geçmek degül idi yoluñ
3. Ucdur bunda ne merdâne güzeller bulunur
Ögme kız nakşı perî-rûların İstânbûluñ

Yârdan ayrılanuñ derdini êy dil baña sor
Hâl-i zârın yine ma'zûl bilür ma'zûlün
5. Dağ-ı sîneñle yèter sîm-i sirişkün dedi yâr
Êy VUSÛLÎ bize lâzım degül akçañ pûluñ

112.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bir dehânı gonca gördük hiç gözler görmedük
Kaddine beñzer anuñ serv-i sanevber görmedük

111

Ü: 20^a.

- 1 Ben kölen canımı senin yoluna versem buna şaşılır mı? Zira senin için can verenler (sana) makbul olurmuş.
- 2 Ey şah! Ben toprak olmuşu gam yolunda bırakıp rakiplerle gittin; yolun/âdetin bizi çiğneyip geçmek/umursamamak değildi.
- 3 İstanbul'un kız nakışlı peri yüzlü güzellerini övme; burası uç (şehri)dir, burada ne mert güzeller bulunur.
- 4 Ey gönül! Yârdan ayrılanın derdini bana sor; düşmüşün hâlini yine düşmüş bilir.
- 5 Yâr, "Ey Vusuli! Göğsündeki yara ile gözyaşı gümüşlerini sunduğun yeter; senin paran pulun bize lazım değil" dedi.

112

Ü: 20^b.

- 1 Gözlerin hiç görmediği bir gonca ağızlıyı gördük; onun boyuna benzer bir yaseminler açmış servi de görmedük.

Râst gelmez ger ber-â-berdür dâsem Tûbâ-y-ıla
Toğrusın demek gerek kaddüñe beñzer görmedük

3. Vasl-ıla her kişi erdi âsumân-ı rif`ate
Cennet-i kûyında yârıñ biz dahı yer görmedük
Kıskanur kendü gözinden sürme-i hâk-i rehüñ
Görmedükdür nergis-i bâğ ey gül-i ter görmedük
5. Ey VUSÛLİ gâyb olmışdur érenler var-ısa
Çok araduk pîrezen dünyâda bir er görmedük

113.

Mefâ`ilün mefâ`ilün mefâ`ilün mefâ`ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Yeri hâk-i mezellet `âşık-ı şeydâyı söyletseñ
Yere göge sığışmaz zâhid-i hod-râyı söyletseñ
Yetiş gel halka-i zikre yine `uşşâkı ihyâ kıl
Demidür ey lebi `Îsâ eger mevtâyı söyletseñ
3. Déyeydüm hâr-ı gamdan ey yüzi gül çekdügüm bir bir
Kulak tutsañ eger ben bülbül-i gûyâyı söyletseñ

---

² Tuba ile beraberdir dersem uygun düşmez; doğrusunu söylemek gerekirse boyuna benzer görmedik.

³ Biz daha yârin sokağının cennetinde yer görmemişken kavuşmakla herkes yücelik göğüne ulaştı.

⁴ Senin yolunun toprağının sürmesini kendi gözünden bile kıskanır; ey taze gül! Bahçenin nergisi görmemiştir görmemiş!

⁵ Ey Vusuli! Bu kahpe dünyada çok aradık, bir er bulamadık; erenler herhâlde kaybolmuşlar.

113 Ü: 20^b.

¹ Çılgın âşığı konuştursan yeri düşkünlük toprağıdır; kendini beğenmiş zahidi konuştursan yere göge sığmaz.
¹^b zâhid-i: zâhidâ.

² Ey İsa dudaklı! Zikir halkasına gel, yetiş, yine âşıkları ihya et; ölüyü dile getirmenin tam zamanıdır.
²^b lebi: leb-i.

³ Ey gül yüzlü! Kulak verip ben şakıyan bülbülü söyletseñ de gam dikeninden çektiklerimi bir bir anlatsam.

O şeh nâz eyledükçe hâl-i ‘uşşâkı beyân etsen
Rebâbı iñledüp meclisde mutrib nâyı söyletseñ

5. Bilürdüñ kim seni dîvâne kıldı eyleyüp da‘vet
VUSÛLÎ halvet etsen ol perî-sîmâyı söyletseñ

114.

Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Çü yakduñ nâr-ı ‘ışkın dilde ol şem‘-i şebistânıñ
Uyuma ey dil-i pervâne aç gözün oyar cânıñ
Dür-i dendânuña beñzetduğı-çün kendüsin jâle
Gözine gönline nergisle girdi verd-i ra‘nânıñ
3. Murâduñ cân-ısa gel ey kemân-ebırü okuñ gönder
Geçürür sözini her kanda varsa tır-i müjgânıñ
Derûn-ı sîne ser-tâ-ser kızıl baş-ıla tolmışdur
‘Aceb-midür akarsa dağ-ı dilden geh kara kanıñ
5. Geçüp gülzâr-ı kûyından giderler seyr-i sahrâya
Hele ben bilmedüm aslın VUSÛLÎ bu temâşânıñ

⁴ A çalgıcı! O şah nazlandıqça âşıkların hâlini açıklasan; mecliste sazı tınlattıp neyi de inletsen.

⁵ A Vusuli! Baş başa kalıp o peri yüzlüyü konuştursan, seni kimin davet ederek çıldırttığını bilirdin.

114 Ü: 20^b.

¹ Ey pervane gönül! Aç gözünü uyuma, canını uyar; zira o gece kandilinin aşk ateşini gönülde yaktın.

² Kırağı kendisini senin inci gibi dişlerine benzettiği için nergisle, güzel gülün gözüne ve gönlüne girebildi.

³ Ey yay kaşlı! İsteğin cansa gel, okunu gönder; kirpiklerinin oku her nereye varsa sözünü geçirir.

⁴ Göğsün içi baştan başa kızıl yaralarla dolmuştur; bazen kanın gönül yarasından kıpkızıl akmasına şaşılır mı?

⁵ A Vusuli! (Sevgilinin) mahallesinin güllüğünü bırakıp sahrayı dolaşmaya giderler; hele ben bu gezintinin aslını bilemedim.

115.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Varup her şeyhe uydun sûfi anı Bû 'l-Hasen sandun
Görüp her pîr-i bî-dendânı sen Veysel 'l-Karen sandun

Sağa ol tîr ü hancer olısdur sonra bilmezsin
Egerçi bâğ-ı dehre aldanup serv-i çemen sandun
3. Seni bu pîrezen dehr ağız açup yutmak isterken
Sen aña dil vërüp bir dil-ber-i gonca-dehen sandun

Pür iken zehr-i gamla bu hum-ı devrân 'aceb bilsem
Sen anı bâde-i gül-reng ile tolu neden sandun
5. VUSÛLİ mesken edinmek nedendür dehr-i fânîde
Bu dâr-ı kühneyi var-ısa bir cây-ı vatan sandun

116.

Fâ' ilâtün mefâ' ilün fa' lün

Hafîf . . - - / . . - - / . . - -

1. Tıfl-ı jâle sular gülistânun
Olmış ey gül senün ter oğlanun

Hâlüne kasd edermiş eşitdük
Çukurında bula zenahdânun

115

Ü: 21^a.

- 1 A sofî! Her şeyhe varıp uydun, onu Ebu'l-Hasan sandın; her gördüğün her dişî dökük yaşlıyı Veysel Karani sandın.
- 2 Dünya bahçesine aldanıp onu çimen servisi sanırsan o sana hançer ve ok olarak geri dönecektir, haberin yok.
- 3 Bu kahpe dünya ağzını açıp seni yutmak isterken sen ona gönül verip gonca ağızlı bir sevgili sandın.
- 4 Bu devranın küpü gam zehri ile doluyken sen onu neden gül renkli şarapla dolu sandın, bir bilsem?
- 5 A Vusuli! Bu fena dünyada yurt edinmek nedendir; bu köhne yurdu herhâlde vatan sandın?

116

Ü: 21^a.

- 1 Ey gül! Küçük çiy tanesi bahçeni suluyor; senin hizmetçin, uşağın olmuştur.
- 2 Benine kastettiğini işittik; onu çene çukurunda bulsun.

3. Umaram başa ger edem da'vî
Toğrula kâmet-i hırâmânı
Cür'ayı sâkî hâke saçdukça
Kurumasun-mı kanı sahbânı
5. Devlet-i vasl gâyet âsândur
Ger VUSÛLîye ola ihsânı

117.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Dehri ey meh eylesün yine münevver tal'atı
'Âlem içre zâhir olsun gün gibi mâhiyyetün
'Ârız-ı dil-ber mi ey şem'-i şeb-ârâ verdi şavk
Çok zamândur görmedük bu vech-ile germiyyetün
3. Âh kim cân-ı 'azîzüm gibi olmadın cüdâ
Bilmedük ey Yûsuf-ı Mısır-ı melâhat kıymetün
Hep gurûr-ı bâde-i gafletledür salındığü
Sûfiyâ tañma yûri tuyduk senün keyfiyyetün
5. Gülşen-i kûy-ı nigârı görmedük mislin hele
Dünyede ancak VUSÛLÎ adı vardur cennetün

³ Umuyorum ki aşk davası ettiğimde salınılı boyun bana doğru olsun (Aşk davamın hakkını ver, doğru ol).

⁴ Saki, cür'ayı toprağa saçtıkça şarabın kanı kurumaz mı?

⁵ Vusuli'ye ihsan edersen kavuşma mutluluğu(nu ihsan et) o çok kolaydır.

117 Ü: 21^a.

¹ Ey sevgili! Senin yüzün dünyayı yine aydınlatsın; âlem içinde niteliğin gün gibi açığa çıksın.

² Ey geceyi süsleyen mum! Sevgilinin yanağı mı sana ışık verdi? Ne zamandır bu şekilde yandığını görmedik de.

³ Ey güzellik Mısır'ının Yusuf'u! Aziz candan ayrı düşmeden (kıymetini anlayamadığımız gibi) yazık ki, senin kıymetini bilmedik.

⁴ A sofi! Hep salınman, gaflet şarabının gururuyladır; senin sarhoşluğunu bildiğimize şaşırma, git yoluna.

⁵ A Vusuli! Sevgilinin sokağındaki gül bahçesinin benzerini görmedik; dünyada cennetin yalnızca adı var.

118.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Sâf ola âyîneveş her dem safâ-yı devletün
Vere sûret 'âleme ey meh likâ-yı devletün
Pâdişâh-ı heft kişver olmadan ben bendeje
Sâye salmak yeg-durur şâhum hümây-ı devletün
3. Dilerem kim bahr-i in'âmuñda dâyim gark ola
Katre-i nâ-çîz ise de âşinâ-yı devletün
Âsitânuñ var-iken gayri kapuya varmağa
A benüm şâhum ne bâbıdur gedâ-yı devletün
5. Bunca ihsâna VUSÛLİ gerçi kim lâyük degül
Kendü bî-had lutfuñ ile muktezâ-yı devletün

119.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Salıñduñ bu yaña serv-i hırâmânım safâ geldün
Salup ben hâküñe sâye yüzümüze basa geldün

118

Ü: 21^b.

- 1 Ey ay (gibi olan sevgili)! Senin devletinin sefası ayna gibi tertemiz olsun; senin devletinin yüzü âleme suret versin.
- 2 Şahım! Yedi ülkenin padişahı olmaksansa ben köleni devlet kuşunun himaye etmesi daha iyidir.
- 3 Senin devletinin dalgıcı değersiz bir damlaysa da nimetler denizine sürekli dalmış olmasını dilerim.
- 4 A benim şahım! Devletinde zavallı olan (dilenci âşıkların) eşiğin varken başka kapıya varmasının ne gereği var?
- 5 Vusuli bunca ihsana layık olmasa da sonsuz lütfun sayesinde devlet buluyor.

119

Ü: 21^b.

- 1 Nazlı sevgilim, bu tarafa doğru yöneldin hoş geldin; ben toprak olmuşu himaye ettin, başımız üstünde yerin var.

- Dökerse su ayağuna ‘aceb-mi çeşm-i giryânım
 Édüp merdümlük éy serv-i revânım bu yaña geldün
3. Diyâr-ı dâr-ı gurbetde unutulmuş-iken benden
 ‘Înâyet eyleyüp devletlü sultânım aña geldün
- Düşersin sen de ‘ışka gel bize cevri eyleme dërdüm
 Bi-hamdi ’llâh sözümüze hele éy bî-vefâ geldün
5. VUSULİ kara günlü kalmış-iken şâm-ı hicrânda
 Göñülden toğduñ éy mihr[üm] güneş gibi çıka geldün

120.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Göñül zencîr-i zülfinden geçüp uslana mı sanduñ
 Yürü éy sūfî incitme beni dîvâne mi sanduñ
- Görüp hum-hâne-i ‘ışk içre bî-hûş olduğum zâhid
 Beni sen sâkin-i mey-hâne yâ mestâne mi sanduñ
3. Dil-i mecnûnumuñ ahvâlini gör sūfî ‘ibret al
 Hikâyât-ı gam-ı Leylâyı sen efsâne mi sanduñ

² Ey servi (gibi) yürüyen (sevgilim)! İnsanlık edip bu tarafa geldin ya; ağlayan gözüm senin ayağına su dökerse buna şaşılır mı?

³ A aziz sultanım! Kölen gurbet yurdunda unutulmuşken sen iyilik edip onu yad ettin/ona geldin.

⁴ Ey vefasız! “Sen de bir gün aşka düşersin gel, bize eziyet etme” derdim; Allah’a şükür hele sözümüze geldin.

⁵ Ey güneş (gibi olan sevgili)m! Vusuli, ayrılık akşamında bedbahtken, güneş gibi gönülden doğup çıkageldin.

120

Ü: 21^b.

¹ Ey sofi! Gönülün sevgilinin saçından geçip uslanacağını mı sandın; yürü git, beni üzme, deli mi sandın?

² A zahit! Aşk meyhanesinde aklımı kaybettiğimi görünce sen beni meyhane sakini ya da sarhoş mu sandın?

³ A sofi! Deli gönlümün hâlini gör de ibret al; Leyla’nın (aşk) derdi hikâyelerini sen efsane mi sandın?

³^b efsâne: âfsâne.

Senünle âşinâyuz ‘âlem-i ervâhdan rûhum
Bu yad ellerde gördünse bizi bîgâne mi sandun

5. İçürmeyince tîğ-ı âbdârun kâni‘ olmaz ol
VUSÛLÎ hancer-i bürrânun ile kana mı sandun

121.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / - -

1. Göster ey mâh bize yine ruh-ı tâbenden
Kim ziyâde éde şevkini bugün tâ benden
Sû-be-sû bâğ-ı cihânı arayup geşt étđi
Eşk-i çeşmüm senün ey serv olup cûyenden
3. Ser-firâz olmak ise dünyede maksûd yéter
Sâyeveş ey boyı serv olur-ısam efkenden
Korkaram kim suna el la‘l-i leb-i cânâna
Hey meded cân[in]a kasd eylesesün düşmen दें
5. Aldı ‘aklını VUSÛLÎ kuluğun v‘allâhi
Husrevâ şîve ile nâz-ıla şîrîn handen

---

⁴ A ruhum! Bizi bu yaban ellerde gördünse biz yabancı mıyız? Seninle ruhlar âleminde tanıştık.

⁵ Vusuli'ye parlak kılıcını içirmedikçe yetinmez; onun, keskin hançerle kanacağını mı sandın?

121 Ü: 22^a.

¹ Ey sevgili! Bugün kölen şevkini artırıncaya kadar yine bize parlak yüzünü göster.

² Ey servi! Gözyaşım senin ırmağın olup her yanda cihan bahçesini arayıp gezdi.

³ Ey servi boylu! Dünyada maksat yükseklere çıkmaksa gölge gibi seni takip etsem yeter.
^{3^b} efkenden: efendün.

⁴ Düşman, korkarım ki sevgilinin dudağına yaklaşmak istiyor; aman söyleyin, o (kendi) canına kastetmesin.

⁵ Ey Husrev! Vallahi Şirin gülüşün naz ve işveyle Vusuli kulunun aklını aldı.

[Harfü 'l-Lâm]**122.**

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Olmak istersen çihân içinde râhat ey gönül
Bî-vefâ dildârdan eyle ferâgat ey gönül
Gel ser-i zülfine tolaşma götüre kâmetün
Yohsa başuğa kopar bir gün kıyâmet ey gönül
3. Anladum bildüm anı kim mihnet ü âlâm imiş
'Âlem içre anılan mihr ü mahabbet ey gönül
Çeke çeke komadı sabr u mecâl ü tâkatüm
Geh kemân-ı hasret ü geh tığ-ı fûrkat ey gönül
5. Nûş edüp hum-hâne-i gamm içre mihnet bâdesin
Nêçe bir olam VUSŪLİveş melâmet ey gönül

123.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Tîr-i âha çarh ey kaşı kemân hâyil degül
Erişür ser-menzile kevn ü mekân hâyil degül

122

Ü: 22^a.

- 1 Ey gönül! Dünyada rahat olayım dersen vefasız sevgiliden vazgeç.
- 2 Ey gönül! Gel saç ucuna dolaşma da yoluna devam etsin/boyun dik dursun; yoksa bir gün başına iş açılır.
- 3 Ey gönül! Dünya içinde sevgi ve aşk olarak anlatılan şeyin sıkıntı ve keder olduğunu anladım.
- 4 Ey gönül! Kimi hasret yayı kimi de ayrılık kılıcını çekmekten bende sabır ve takat bırakmadı.
- 5 Ey gönül! Gam meyhanesinde sıkıntı şarabını içip daha ne kadar Vusuli gibi kınanayım.

123

Ü: 22^a.

- 1 Ey yay kaşlı! Felek ah okuna engel değil; hedefine varır, kâinat buna engel değil.

- Bezm-i Hakka bâde-i ‘ışk-ıla ayakdaş olan
Bir adımda erişür iki cihân hâyil degül
3. Su gibi sâf eyledünse ger gönül âyînesin
Saņa câm-ıla şarâb-ı ergavân hâyil degül
- Berk urur nûr-ı mahabbet sîne-i pür-şevkden
Pertev-i ‘ışkuña bu kandîl-i cân hâyil degül
5. Çâk-i sînemdür VUSÛLİ sırrımı fâş eyleyen
‘İşk-ı yâra perde-i râz-ı nihân hâyil degül

124.

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Tîğ-ı ‘ışk-ı yâr-ıla yine ser-â-ser yara ol
Cân dirîğ étme sakın ger hoş gelürse yâra ol
- Ëy kaşı ya cevri-ile biñ pâre olmuşken yürek
Geldi tîrûñ gönlümi açdı hele bir pâre ol
3. Kûyuña varmasam eglenmez gönül gerçi velî
Ben ayaktan çıkdum elden gitdi vara vara ol

---

² Aşk şarabı ile ayak uyduran bir adımda Hak meclisine erişir, iki dünya da buna engel olamaz.

³ Gönül aynasını su gibi tertemiz ettiysen sana kadeh ile erguvan rengindeki şarap engel değil.

⁴ Sevginin aydınlığı şevk dolu göğüsten ışık saçar; aşk parlaklığına bu can kandili engel değil.

⁵ A Vusuli! Sırrımı açığa vuran göğsümün yırtığıdır; yârin aşkına gizli sırrın perdesi engel değil.

124 Ü: 22^b.

¹ Sevgilinin aşkının kılıcı ile baştan başa yara içinde olman sevgiliye hoş gelirse sakın canını esirgeme!

² Ey yay kaşlı! Yürek zulm ile bin parça olmuşken okun geldi (de) hele gönlümü bir parça daha ferahlandırdı.

³ Senin sokağına varmazsam gönül avunmaz; gerçi benim takatim kalmadı, o da gitgide mahvoldu.

Gussa vü gam müstedâm olsun gelüp egler beni
Ara ol gönüm ele alur efendi ara ol

5. Ol leb-i şîrîn ne bilsün çekdügin Ferhâd-ı dil
Ëy VUSÛLÎ çekmeye urulsa ger tağlara ol

125.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Ol miyân da güzel ol kâkül-i hoş-bû da güzel
Kılca yok 'aybı begüm o da güzel bu da güzel
Toğrusın-mı dèyelüm ëy yüzi gül serv-i revân
Âb-ı rûyuş da latîf ol kad-i dil-cû da güzel
3. Leb-i cân-bahş u dehânuşa begüm söz yokdur
Lîkin ol çeşm-ile ol gamze vü ebrû da güzel
Sâ'id-i sîm-durur baş egilen elde velî
Başdan ayağa kamu sâk-ıla bâzû da güzel
5. Seyr-i dildâr [ile] dil gerçi VUSÛLÎ geçinür
Ele girince velî sâdece pehlû da güzel

---

⁴ Efendi! Sıkıntı ve keder sürekli olsun; kimi zaman o (gussa) beni avutuyor, kimi zaman o (gam) gelip gönümünü alıyor.

⁵ Ey Vusuli! Şirin dudağı gönül Ferhad'ın çektiğini ne bilsin? O dağlara yüklense onlar bile çekemez.

125 Ü: 22^b.

¹ Beyim! O bel de güzel, hoş kokulu kâkül de güzel; kıl kadar aybı yok, o da güzel bu da güzel.

² Ey gül yüzlü, servi boylu sevgili! Doğrusunu söylersek parlak yüzün de hoş, gönül alıcı boyun da güzel.

³ Beyim! Can bahşeden dudağına ve ağzına (söylenecek) söz yoktur; yalnız o göz ile gamze ve kaş da güzeldir.

⁴ Ülkede selam durulan ak koldur; ancak baştan ayağa baldır ve pazı da güzeldir.
4^a Sâ'id-i sîm-durur: —bšLš X U

⁵ Vusuli, gönül gerçi sevgilisini seyretmekle avunur; ancak ele geçince yalnızca kucaklamak da güzel.

126.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Câm-ı la'lüñ olmayınca göñlümüz hurrem degül
İstemez dil âb-ı hayvân olsa câm-ı Cem degül
Ger hilâl öykünse kaşuña tamâm eksü[k]lüdür
Gün yüzüñe mâh teşbîh étse kendin kem degül
3. Gussa vü hicrân beni bir gün helâk eyler dedüm
Nâz-ıla ol bî-vefâ güldi dâdi-kim gam degül
Bî-haberdür ne'y-dügin bilmez ol insâniyyetüñ
Êy perî-peyker rakîb-i ehremen âdem degül

[Harfü 'n-Nûn]

127.

Mef' ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - . - - / . - - - / - . -

1. Göz kıpduğın görđi alındı habâbdan
Meclisde sûfî geçdi bu gece şarâbdan
Gidermedi nikâbını göstermedi yüzün
Ağyâr içinde ben bugün öldüm hicâbdan

126

Ü: 22^b.

- 1 Kırmızı renkli kadehin (dudağın) olmayınca gönlümüz memnun değil; gönül Cem'in kadehi değil, dirilik suyu olsa da istemez.
- 2 Hilal senin kaşına özense büsbütün kusurludur; ama dolunay senin güneş yüzüne kendisini benzetse bu, bir kusur değildir.
- 3 "Dert ve ayrılık bir gün beni helak eyler" dedim; o vefasız nazlı nazlı güldü, "Dert değil" dedi.
- 4 Ey peri yüzlü! Şeytan rakip adam değildir; o insanlığın da ne demek olduğunu bilmez, habersizdir.

127

Ü: 23^a.

- 1 Su kabarcığının kendisine göz kırptığını görüp gücenen sofi, bu gece mecliste şarap içmekten vazgeçti.
- 2 Peçesini çıkarmadı, yüzünü göstermedi; başkalarının içinde ben bugün utançtan (perdeden) öldüm.

3. Nef'-i şarâba durmadın inkâr edüp durur
Vâ'iz çıkardı var-ısa anı kitâbdan
Çün tevbe eyledük n'edelüm biz şarâbsız
Gam sîhi câna geçdi kesildük kebâbdan
5. Olsun yezîd hâk-i derüñ Ka'be bileyin
Irmaz yüzün VUSŪLİ şehâ bu türâbdan

128.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Geh ey dil pâ-y-mâl-i yâr-ı şûh-ı dil-fîrîbem ben
Gehî râh-ı melâmetde leked-kûb-ı rakîbem ben
Gül-i sad-bergveş cismüm 'aceb-mi olsa ger efgâr
Hezârân zahm-ı hâra uğramış bir 'andelîbem ben
3. Ne sıhhat ârzûsı var ne bîm-i mevt hâtırda
Ne ümmîd-i devâ dilde ne muhtâc-ı tabîbem ben
Açılmaz degme hâra verd-i ra'nâ gibi yüz vèrmez
Dilâ bülbül gibi âlüfte-i yâr-ı edîbem ben

³ Vaiz şarabın faydasını durmadan inkâr edip duruyor, herhâlde onu kitaptan kaldırdı.

⁴ Biz tövbe ettik; fakat şarapsız ne yapacağız? Gam şişi canımıza geçti, kebaptan kesildik.

⁵ Ey şah! Kâbe bildiğim kapının toprağı bol olsun; Vusuli bu topraktan yüzünü ayırmaz.

128 Ü: 23^a.

¹ Ey gönül! Kimi alımlı, cilveli sevgilinin ayaklar altına aldığı kişiyim kimi de kınanma yolunda rakibin tekmelediği kişiyim.

¹ leked-kûb: »u½ b*½

² Bedenim yüz yapraklı gül gibi yaralı olursa şaşılır mı? Binlerce dikenin hışmına uğramış bir bülbülüm ben.

³ Gönülde ne sıhhat arzusu ne ölüm korkusu ne de şifa umudu var; hekime dahi muhtaç değilim.

⁴ Ey gönül! Rana gül gibi her dikene açılıp yüz vermeyen bülbül gibi edepli sevgiliye vurulmuşum.

5. Gezersem bezm-i dünyâda ‘aceb-mi vâlih ü hayrân
Şarâb-ı vasl-ı dil-berden VUSÛLÎ bî-nasîbem ben

129.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Revâ mı görmeye lutfuñ seni cânâ seven cânan
Visâlûñ va‘de eyle éver éy gonca-dehen cânan
Aluram cânını déyü geçinür tîr-i dil-dûzuñ
Begüm hod geçmiş-idi gamze-i nâvek-fiken cânan
3. Perî yâhod melek denmez saña rûh-ı musavversin
Yaratmış dest-i kudret cism-i pâkûñ cümleten cânan
Dil-i sûzâna uğrarsa geçerken cânâ peykânûñ
‘Aceb-mi çün yanar oda girer cânâ geçen cânan
5. VUSÛLÎ dünyede sensiz yaraşmaz tañrı hakkı-y-çün
Neye yarar benim rûhum cüdâ düşse beden cânan

⁵ A Vusuli! Dünya meclisinde şaşkın şaşkın gezersem buna şaşılır mı? Sevgiliye kavuşma şarabından nasibim yok.

129 Ü: 23^a.

¹ Ey sevgili! Seni candan sevenin senin lütfunu görmemesi reva mıdır? Ey gonca ağzlı! Sen kavuşmaya söz ver, o buna can atar.

² Beyim! Gönle saplanan okun, canını alırım diye geçiniyor; ok atan gamzen candan daha yeni geçmişti.

³ Sana melek ya da peri denmez, sen cisimlenmiş ruhsun; kudret eli senin temiz bedenini baştan başa candan yaratmış.

³^b kudret: kudretten.

⁴ A sevgili! Temrenin cana geçerken yanan gönülle de karşılaşırsa şaşılır mı? Zira candan geçen yanan ateşe de girer.

⁵ Allah hakkı için Vusuli dünyaya sensiz yakışmaz; a benim ruhum! Beden candan ayrı düşse neye yarar?

130.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Mübtelâ-yı derd-i 'ışk olan devâyı n'eylesün
Cevr-i dil-berden safâ süren vefâyı n'eylesün

Şerbet-i hecrün içen vasluş şarâbın istemez
Bâde-i gam nûş eden câm-ı safâyı n'eylesün
3. Kimseden çün-kim kenâr-ı vasl-ı yâra çâre yok
Gark-ı bahr-i 'ışk olanlar âşinâyı n'eylesün

Seyr-i mir'ât-ı ruh-ı pâkünde 'âlem egleyen
Dostum âyîne-i 'âlem-nümâyı n'eylesün
5. 'Âşık oldur ten libâsından geçüp başın vère
Ey VUSÛLÎ er olan tâc u kabâyı n'eylesün

131.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Safâyı kesb ederken dil hayâl-i la'l-i dil-berden
Temâşâdur bu kim [söz] açdı vâ'iz âb-ı Kevserden

130

Ü: 23^b.

1

Aşk derdine tutulan devâyı ne yapsın; sevgilinin eziyetiyle sefa süren vefâyı ne yapsın?

2

Ayrılık şerbetini içen kavuşma şarabını aramaz; gam şarabını içen de sefa kadehini ne yapsın?

3

Aşk denizine dalanlar dalgıcı ne yapsınlar? Zira yârin kavuşma kıyısına kimseden bir çıkar yol yok.

4

Dostum! Temiz yanağının aynasının seyrinde âlemi avutan, dünyayı gösteren aynayı ne yapsın?

5

Ey Vusuli! Âşık, beden elbisesinden geçip başını verendir; er olan tacı ve kaftanı ne yapsın?

131

Ü: 23^b.

1

Gönül, sevgilinin dudağını hayal etmekten sefa bulurken vaizin Kevser suyundan söz açması seyirlik bir durumdur.

Ayağ bağı degül-mi taht-ı devlet bu gülistânda
Meğer efsürde-dildür hazz edenler tâc u efserden

3. Visâline ‘arûs-ı dehrûñ er-iseñ el uzatma
N’êdersin bir zeni kim arta kalmış ola èllerden
- Ayak basup getürmek-içün ehl-i meclisi şevke
Surâhîye boyun olsa ‘aceb-mi sâkiyâ gerden
5. VUSÛLİ bâğ-ı kûy-ı dil-bere beñzetmedüm anı
Egerçi cenneti vâ‘iz ögüp söz açdı her yêrden

132.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Cân-içün lâyık degül cânâne minnet eylesün
Bir göz ucıyla hemân başa işâret eylesün
- Ölmeyince ‘ışk-ı dildârı gönül terk étmesün
Ne kadar zahmet ise bir pâre gayret eylesün
3. Yâr tahsîl-i sevâb étmek dilerse dünyede
Bî-güneh olanları geh geh ziyâret eylesün

² Bu gül bahçesinde devlet tahtı bir ayak bağı değil midir? Taçtan zevk alanlar meğer duygusuz kimselermiş.

³ Yiğitsen dünya gelinine kavuşmak için el uzatma! Başkalarından arta kalmış kârıyı ne yapacaksın?

⁴ A saki! Boyun, meclis ehlini azmedip şevke getirmek için sürahiye kefil olsa şaşılır mı?

⁵ A Vusuli! Vaiz, her ne kadar cenneti övüp her yerinden konuşmaya başlasa da ben onu (bir türlü) sevgilinin sokağındaki bahçeye benzetemedim.

132 Ü: 23^b.

¹ Sevgilinin can için minnet etmesi yakışık almaz; bana bir göz ucuyla hemen işaret etsin (yeter).

² Gönül ölmediği (yaşadığı) müddetçe güç olsa da bir parça gayret etsin de sevgilinin aşkını terk etmesin.

³ Sevgili dünyada sevap toplamak istiyorsa günahsız olanları zaman zaman ziyaret etsin.
3^a dünyede: dünyâda.

Şerbet-i gamla bizi öldürdüğünü kim bilür
Ol tabîb-i cân u dil bir gayri ‘illet eylesün

5. Ni‘met-i vasluñ sebîl iken VUSÛLÎ derdmend
Lokma-i hicrân-ıla néce kanâ‘at eylesün

133.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Beni ayıran ol ruhsâr-ıla zülf-i perîşândan
Dilerem kim cüdâ düşsün ilâhî dînden îmândan
Baş ortaya koyup tîrûñ girer kalbine ‘uşşâkuñ
Çok iş işler meseldür ey kemân-ebrû geçen cândan
3. Olup Mecnûn-ı Necd-i gamm eger düşdümse sahrâyâ
Kuluñam yine ey Leylî-hırâmum bilme yabandan
Cemâl-i yârdur maksûd olan gülzâr-ı ‘âlemde
Eger didâr olmazsa ne hâsıl bâğ-ı rıdvândan
5. Çıkınca kuşça cânı tenden étmez yâd uçmağı
VUSÛLÎ murg-ı dil ayrılmaz ol serv-i hırâmândan

⁴ Gam şerbeti ile bizi öldürdüğünü kim bilir? O can ve gönül hekimi başka bir sebep söylesin.

⁴^b eylesün: olsun.

⁵ Sen kavuşma nimetinden herkese bol bol dağıtırken dertli Vusuli ayrılık lokmasına nasıl kanaat etsin.

133 Ü: 24^a.

¹ Ey Allah’ım! Beni o yanakla dağınık saçtan ayıranın dinden imandan ayrı düşmesini dilerim.

² Okun canını feda edip âşıkların kalbine girer; ey yay kaşlı! “Candan geçen çok iş işler” (sözü) atasözüdür.

³ Ey Leyla salınışlım! Necid çöllerinin Mecnun’u olup sahraya düştümse de ben senin yine kulunum, elden bilme (yabancı sayma).

⁴ Dünya gül bahçesinde istenen sevgilinin yüz güzelliğidir; cennetten sevgili zuhur etmezse ne elde ederiz?

⁵ A Vusuli! Gönül kuşu o salınarak yürüten sevgiliden ayrılmaz, kuş kadar canı tenden çıkıncaya kadar cenneti hatırlamaz.

134.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Kayurmazdum egerçi derdnâkem sîne-çâkem ben
Gamuñdan öldüğümü bilmedüñ aña helâkem ben
Gönül alçaklığın êtdüñ beni sâyeñde hoş gördüñ
Bu lutfâ lâyük olmağa benüm servüm ne hâkem ben
3. Visâlüh şerbeti çün çâre-sâz-ı derdmendândur
Êşidelden tabîbüm anı gâyet derdnâkem ben
Ayağuş toprağı olmağ-ıçün cânımdan el yudum
Yoluñda su gibi êy serv-kad gör nece pâkem ben
5. VUSÛLİ yara açmağa yarar cismümde bir yer yok
Ser-â-pâ tîğ-ı gamla şerha şerha çâk çâkem ben

135.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dilâ câm-ı leb-i cânândaki cüllâbı n'eylersin
Ciğer kanın içersin sen şarâb-ı nâbı n'eylersin

134

Ü: 24^a.

- 1 Her ne kadar dertli ve yüreği yaralı olsam da aldırış etmiyorum; senin derdinden öldüğümü bilmediğime yanyorum.
- 2 A benim servi boylum! Alçak gönüllülük gösterip beni lütufla hoş gördün; bu iyiliğe layık olmayı hak etmiyorum.
- 3 Tabibim! Sana kavuşma şerbetinin, dertlilerin devası olduğunu duyduktan beri son derece üzüntülüyüm.
- 4 Ey servi boylu! Ayağının toprağı olmak için canımdan geçtim; senin yolunda su gibi bak nasıl tertemizim.
- 5 A Vusuli! Bedenimde yara açmaya uygun bir yer yok; zaten ben gam kılıcıyla baştan ayağa dilim dilim parça parçayım.

135

Ü: 24^a.

- 1 Ey gönül! Sevgilinin dudak (izinini verdiği) kadehdeki gül suyunu ne yaparsın; ciğer kanını içersin, saf şarabı ne yapacaksın?

- Koma elden niyâzı ol kaşı ya âsitânında
Der-i mescid ne bâbuñ kûşe-i mihrâbı n'eylersin
3. Yanarken ey dil-i pervâne par par şem'-i ruhsârı
Oda yansun çerâğ-ı mihr-i 'âlem-tâbı n'eylersin
- Totalum kim cihân mısırında Yûsufveş 'azîz olduñ
Dilâ bu bir iki günlük hayâl-i h'âbı n'eylersin
5. Ümîdüm hâsılını sebzezâr-ı bâğ-ı vuslatda
Bitürmez ey VUSULİ eşkümün şûr-âbı n'eylersin

136.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Yüz yumadı çü dîde-i gevher-nisârdan
Düşdi yetîm-i eşk nazar-ı i'tibârdan
- Hâk olduğum için elem-i rûzgârla
Hat sanma gül yüzünde eser var gubârdan
3. Geldi erişdi mevsim-i 'ayş u safâ yine
Geçmek olur mı sâkî mey-i hoş-güvârdan

² O yay kaşlının eşiğinde niyazı elden bırakma; mescidin kapısında işin ne, mihrabın köşesini ne yapıyorsun?

³ Ey pervane gönül! Onun yanağının mumu parıl parıl yanarken sen dünyayı aydınlatan güneşin kandilini ne yapacaksın? O ateşlerde yansın.

⁴ Ey gönül! Dünya ülkesinde Yusuf gibi aziz oldun var sayalım; bu bir iki günlük hayal uykusunu ne yapacaksın?

⁵ Ey Vusuli! Gözyaşımın acı suyu kavuşma bahçesindeki yeşilliği, umut hasatımı, yetiştirmez, ne yaparsın?

⁵ sebzezâr-ı: sebzezârı

136 Ü: 24^b.

¹ Yetim gözyaşı inciler saçan göze arsızlık ettiği için itibarını kaybetti.

² Onun gül yüzünde ayva tüyü var sanma! Zamane dertleriyle yerle bir olduğum için (yüzünde) topraktan bir iz kalmış.

² Hat: Hitta.

³ A saki! Eğlence mevsimi geldi, hoş tatlı şaraptan vazgeçmek olur mu?

Bâğ-ı cihâmı sanma ki cây-ı karârdur
Serv ü çenâra meyli ko geç cûy-bârdan

5. Olsa hezâr gülşen-i kûyuñda bülbülün
Yegdür VUSÛLÎ êy lebi gonca hezârdan

137.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Cümleten kılsam rakîbe cismümi n'ola revân
İssini seven vèrür dèrler itine üstüh^vân
Gördüğümce zülf-i miskînüñi ağlarsam n'ola
Êy gözüm nûrı yaşardur âdemün çşmin duhân
3. Sen boyı serv-i revânı görmeyelden bâğda
Başın alup gitdi kılmadı karâr âb-ı revân
Êşigünñde râzîyam tîr-i cefâñı ur baña
Yèr götürür her ne kim yağdursa êy meh âsumân
5. Ne revâdur sâyeveş kala VUSÛLÎ hâkde
Her pelîd ile salınasın sen êy serv-i revân

---

⁴ Dünya bağıını dinlenme yeri sanma; ırmak kenarından geç, servi ve çınara meyletme.

⁵ Ey gonca dudaklı! Senin mahallenin gül bahçesinde binlerce bülbülün olsa da Vusuli bin tane (bülbülden) daha iyidir.

137 Ü: 24^b.

¹ Rakibe bedenimi hepten feda etsem ne olur? "Sahibini seven, itine kemik verir" derler.

² Ey gözümün nuru! Senin misk kokan saçlarını gördükçe ağlarsam ne olur? İnsanın gözünü duman yaşartır.

³ Akarsu, sen boylu serviye bağda görmeyeli başını alıp gitti, durmadı.

⁴ Ey ay (gibi sevgili)! Eşiğinde cefa okunu bana at, razıyım; göğün yağdırdığı her şeyi toprak kabul eder.

⁵ Ey salınan servi! Sen her alçakla dolaşırken Vusuli'nin gölge gibi toprakta kalması uygun mudur?

138.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Berî olmak dilersen ey gönül âlâm [u] mihnetden
Gider dilden visâl ümmîdini el çek mahabbetden

Kemend-i zülf-i yâr-ıla mukayyed olma ey dil gel
Ta'alluk riştesin kat' ét halâs ol kayd-ı mihnetden
3. Elüñ uzatma epsem ol safâ-yı suffe-i vasla
Sakın basma kadem gayri yere künc-i ferâgatden

Sebük-bâr ol yürü ta'n-ı rakîbi çekmeden el çek
Zamânıdur halâs ol ey gönül bâr-ı meşakkatden
5. Karâr ét hâk-i gamda sâyeveş ol serv-kadden geç
Tenezzül kıl VUSÛLÎ 'âlem-i bâlâ-yı vuslatdan

139.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Rakîbi dilerem gam milketinde ehl-i câh olsun
Belâ ser-'askeri vü tahtgâhı ka'r-ı çâh olsun

138

Ü: 24^b.

- 1 Ey gönül! Sıkıntı ve dertlerden uzak olmak istersen kavuşma umudunu gönülden uzak tut, sevgiden el çek.
- 2 Ey gönül! Yârin saçının bağıyla kendini bağlama, gel; ilgi ipini kes, mihnet kaydından kurtul.
- 3 Kavuşma sofasının sefasına elini uzatma, sessiz ol; feragat köşesinden başka bir yere sakın yönelme.
- 4 Ey gönül! Yükünü hafiflet, rakibin sitemini çekmekten vazgeç, yürü; meşakkat yükünden kurtulmanın zamanıdır.
- 5 A Vusuli! Gölge gibi gam toprağında kal, o servi boyludan vazgeç; kavuşmanın yüksek âleminden in.

139

Ü: 25^a.

- 1 Rakibin dert ülkesinde mevki sahibi olmasını dilerim; bela başbuğu, tahtının yeri de kuyunun dibi olsun.

- Safâ bezminde ‘uşşâk eyledükçe nağme-i dil-keş
İşi anuñ dem-â-dem nâle vü feryâd [u] âh olsun
3. İlâhî hasta olsun nergis-i çeşm-i nigârâsâ
Perîşân-hâl olup zülfi gibi bahtı siyâh olsun
- Tırâş olsun bu ‘âlem safhasından nâmı hatâsâ
Dehân-ı yâr gibi yoğ olup ‘ömri tebâh olsun
5. Rakîbâ bu durur dünyâda yokdur gayri maksûdum
VUSÛLİveş cihân halkı saña hep hayr-h^vâh olsun

140.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Nêçe bir tek dura sâkî mey[i] sunsun yürüsün
Devr-i bezm êrdi kadeh ortada dönsün yürüsün
- Yâr kaddini görüp serv-i revân gülşende
Bir adım yêr varı bilürse ögünsün yürüsün
3. Bulmaya zülfüne beñzer bu cihân içre senüñ
Nêçe yıl nâfe gerek şâla bürünsün yürüsün

² Âşıklar sefa meclisinde gönül çekici nağmeler yaptıkça (rakibin) işi sürekli inleme sızlanma olsun.

³ Ey Allah’ım! (Rakip) sevgilinin nergise benzeyen gözü gibi hasta olsun; acınacak durumda olup saçı gibi (onun) bahtı da kara olsun.

⁴ (Rakibin) bu âlem sayfasından adı hat gibi kazınsın, sevgilinin ağzı gibi yok olup ömrü harap olsun.

⁵ Ey rakip! Dünyada tek isteğim şudur ki, Vusuli gibi herkes sana (bu şekilde) hayır duada bulunsun(!).

140 Ü: 25^a.

¹ Saki ne zamana kadar sakin duracak? Şarabı sunsun, yürüsün; meclis dönemi geldi, kadeh ortada dönsün, yürüsün.

² Salınan servi, gül bahçesinde yârin boyunu görüp bir adım hareket edebilirse övünsün yürüsün.

³ Nafe yıllarca şala bürünüp dolaşsa da bu dünya içinde senin saçına benzer bulamaz.

Kim-ki sürmek dile[se] devlet ü rif^{at} ey dil
Hâk-i pâ-y-ı reh-i dildâra sürünsün yürüsün

5. Yâr tavrını VUSÛLÎ gazelünde yâd et
Diler-isenî ki levendân[e] okunsun yürüsün

141.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün
Muzâri' - - . / - . . . / . - . . / - . -

1. Sanma beni ki çarh-ı sitemgerden ağların
Hep dil dedükleri şu bed-ahterden ağların
Sanur gözüm yaşını gören ey gönül beni
'Ömrümde çekdüğüm gamı bir yerden ağların
3. Cevrinden öldüğümü benim hiç kayurmadı
Yazuk başa görün kime kimlerden ağların
Çeşminden ağlamam başa hep gamzedür eden
Sanur mısın beni iki kâferden ağların
5. Gözden VUSÛLÎ aksa ciğer kanı tañ-mıdur
Çün-kim firâk-ı la'l-i leb-i terden ağların

---

⁴ Ey gönül! Yücelik ve devlet sürmek isteyen kimse sevgilinin yolunun toprağında sürünsün yürüsün.

⁵ A Vusuli! Levendane okunup söylenmesini istiyorsan yârin tavrını gazelinde an.

141 Ü: 25^a.

¹ Beni zalim felek yüzünden ağlıyor, sanma; hep şu gönül denilen kötü talihten dolayı ağlıyorum.

² Ey gönül! Gözyaşlarımı gören ömrümce çektiğim derdi bir yerden ağlıyorum sanır.

³ Benim kendisinin zulmünden yandığıma aldırış etmedi; günah bana, kime kimlerden ağladığıma bir bakın!

⁴ Beni iki kâfirden mi ağlıyor sanıyorsun? Onun gözünden ağlamam, bana çektiren hep süzgün bakışıdır.

⁵ A Vusuli! Gözden ciğer kanı aksa şaşılır mı? Zira taze kırmızı dudaklının ayrılığına ağlarım.

142.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Benem şîr-i zamân ey rûbeh-i gerdûn zebûnumsun
Bugün fitrâk-i himmetde şikâr-ı ser-nigûnumsun
Gönülden geçdügin bir bir o kaşı yaya şerh eyle
Sen ey tîr-i müje çün vâkıf-ı râz-ı derûnumsun
3. 'Aceb-mi başlar üstinde yer etsen ey gül-i hamrâ
Boyanmış [kana] san-kim penbe-i dağ-ı cünûnumsun
Benem Ferhâd-ı gam farkumda na'lüm tîşe-i mihnet
Sen ey dağ-ı cünûn sînemde kûh-ı Bîsütûnumsun
5. VUSÛLİ râh-ı cânâna sebîl eyleyli cânuñ
Sa'âdet menziline reh-nümâ vü reh-nümûnumsun

143.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Seni sevdüm umaram baña vefâ eyleyesin
Ger vefâ etmez-iseñ bârî cefâ eyleyesin

142

Ü: 25^b.

- 1 Ey tilkiye (benzeyen) felek! Ben zamanın aslanıyım, sen avcumdasın; bugün himmet terkisinde baş aşağı dönmüş avımsın.
- 2 Ey oka (benzeyen) kirpik! Gönülden (nasıl) geçtiğini o yay kaşlıya bir bir anlat; zira sen benim sırrıma vâkıfsın.
- 3 Ey kırmızı gül! Başlar üstünde olsan şaşılır mı? Sanki kana boyanmış delilik yaramın pamuğusun.
- 4 Ben gam Ferhad'ıyım, başımdaki nalım sıkıntı baltasıdır; ey delilik yarası! Sense göğsümde Bisütun dağımsın.
- 5 A Vusuli! Sevgilinin yoluna canını harcayalı beri saadet konağına kılavuzumsun.

143

Ü: 25^b.

- 1 Seni sevdim, bana vefa etmeni umuyorum; vefa etmezsen bari cefa et.

Seni görimesem ol yâr[a] helâk olmuş-ıduñ
Yüri êy dil başa ölince du‘â eyleyesin

3. Çekedur hecr mugaylânını bir gün ki ola
Ka‘be-i vasla êrüp zevk ü safâ eyleyesin

Êy tabîb-i dil ü cân hastaların çoğaldı
Âsitânunı meger dâr-ı şifâ eyleyesin

5. Eyledün idi VUSÛLİye vefâ étmege ‘ahd
Êy perî âdem işeñ ‘ahde vefâ eyleyesin

[Harfü ’l-Vâv]

144.

Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Cihân-dîde geçer çeşmüm benüm ‘âlemde hem yaşlu
Velîkin görmedi zülfün gibi bir dahı çok başlu
Gören sen çâr-ebîrû mâh-rûyın la‘l-i nâbın dër
Sanasın la‘lden bir hâtem olmuşdur iki kaşlu
3. Gehî seng-i cefâñı cisme ur geh tîrûñı cânâ
Vücûdum hânesin yap kendün-içün içlü vü taşlu

² Ey gönül! Seni görmesem o yâr (yüzünden) helak olup gidecektin; yürü, bana ölüncüye kadar dua et.

³ Aynılık dikenine katlanmaya devam et; bir gün belki kavuşma Kâbesine kavuşup zevk ve sefa sürebilirsin.

⁴ Ey can ve gönül hekimi! Hastaların çoğaldı; sanırım eşiğini şifa yurdu hâline getirmelisin.

⁵ Ey peri! Vusuli’ye vefa etmeye söz vermiştin; adamsan sözünde dur.

144 Ü: 25^b.

¹ Benim gözüm dünyada hem gün görmüş hem de yaşlı bilindir; ancak saçın gibi bir tane daha çok başlı/maharetli görmedi.

² Ay yüzlü sevgilinin taze bıyığını ve saf dudağını gören “La’lden iki kaşlı bir yüzük sanırsın” der.

³ Cefa taşını kimi bedene vur, kimi de okunu cana at; vücut binasını kendin için derli toplu yap.

Kerem umma rakîb-i gürg-hûdan kim vefâ gelmez
Gerek ey Yûsuf-ı gül-çihre ol yoldaşlu kardaşlu

5. VUSÛLİ başlarını bağırmuñ ‘arz eyledüm yâra
Dêdi rahmum umup gösterdün anı sen be çok başlu

145.

Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Rakîb eyler başa başka cefâ vü cevri yâr ayru
Beni öldürdi endûh-ı gam-ı hecr-i nigâr ayru
Benüm gibi cefâ çekmiş bulunmaz hâr-ı hicrândan
Düşüpdür gülsitânından egerçi-kim hezâr ayru
3. Bulurlar yerde vü gökde seni elbette ey meh-rû
Gözümün yaşı ayru gitdi âh-ı pür-şerâr ayru
Leb-i cân-bahşuñuñ hecrin çekem lâyı-kımdur cânâ
Revâ mı ola cânından ten-i zâr u nizâr ayru
5. VUSÛLİ cevher-i medhün okudukça saçar dürler
Ayağın toprağına dîde-i gevher-nisâr ayru

⁴ Ey gül yüzlü Yusuf! Dost da olsan kardeş de olsan kurt tabiatlı rakipten cömertlik bekleme; zira ondan vefa gelmez.

⁵ A Vusuli! Bağrımdaki yaraları sevgiliye arz ettim; “Be çok başlı! Sen onu benim merhametimi umarak gösterdin” dedi.

145 Ü: 26^a.

¹ Bana rakip başka yâr başka eziyet ediyor; sevgilinin ayrılığının derdi de beni başka türlü öldürüyor.

² Gül bahçenden ayrı düşmüş binlerce kişi olsa da ayrılık dikeninden benim gibi eziyet çeken yoktur.

³ Ey ay yüzlü! Kıvılcımlar saçan ah bir yana, gözümün yaşı bir yana gitti; seni elbette yerde veya gökte bulacaklardır.

⁴ Ey sevgili! Can bahşeden dudağının ayrılığını çekmek benim layığım mıdır, zayıf ve inleyen bedenim candan ayrı olması uygun olur mu?

⁵ Vusuli, övgü nazmını okudukça senin ayağının toprağına inci (gibi gözyaşı) akıtan göz ayrı, Vusuli ayrı inciler saçar.

[Harfî 'l-Hâ]**146.**

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. 'Aks-i hûn-âlûde destüñ çeşm-i pür-şûr-âbda
Pençe-i mercâna nisbetdür derûn-ı âbda
Eşigünđe fenn-i 'ışkı cümle tekmîl eyledüm
Kimse baña nesne ta'îlm êtmesün bu bâbda
3. Cümle 'âlem baş kaldurmazdı hergiz secdeden
Kaşlaruñ vasfını tahrîr êtseler mihrâbda
Hey meded eglenmesün sun-kim habâbâsâ yine
Gözlerüm kaldı benüm sâkî şarâb-ı nâbda
5. Gözlerüm rûşen olurdı dîde-i Ya'kûbveş
Ëy VUSÛLÎ görsem ol Yûsuf-cemâli h'âbda

147.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Belâ-yı 'ışk-ıla hergiz dil-efkâr olmasun kimse
Benüm gibi belâ-keş 'âşık-ı zâr olmasun kimse

146

Ü: 26^a.

1

Kana bulanmış elinin aksi bulanık yaşlarla dolu gözde suyun içindeki mercan pençesine benzer.

2

Senin eşiginde aşk ilmini eksiksiz tamamladım; bu konuda artık kimse bana bir şey öğretmesin.

3

Mihrapta kaşlarının vasfını çizseler; hiç kimse asla secdeden başını kaldırmazdı.

4

A saki! Yardım et (şarap) sun da orada fazla eğlenmesin; çünkü gözlerim hava kabarcığı gibi yine saf şarapta kaldı.

5

Ey Vusuli! O Yusuf yüzlüyü rüyamda görsem Yakup'un gözü gibi gözlerim açılırdı.

147

Ü: 26^a.

1

Kimsenin gönlü aşk belası ile asla yaralanmasın ve kimse de benim gibi bela çekip inleyen âşık olmasın.

1^a 'ışk-ıla: 'ışkuñ-ıla.

- Olup sad-gûne derd ü mihnet-i 'ışk-ıla âlûde
Muhassal hecr-i dildâr-ıla nâ-çâr olmasun kimse
3. Ümîd-i sûd-ı kâlâ-yı vefâ-yı yâr-ıla hergiz
Diyâr-ı 'ışk-ı cânân içre bî-kâr olmasun kimse
- Olup bir hâzık-ı nâ-mihribânıñ hastası ey dil
Géceler subha dek derd-ile bîdâr olmasun kimse
5. Hele icmâli oldur ülfeti kem Rûm dil-berden
Esîr-i şîve-i baht-ı siyeh-kâr olmasun kimse
- Kemend-i zülfine yârıñ giriftâr olmasun kimse
Benüm bahtum gibi yâ Rab siyeh-kâr olmasun kimse
7. Zenahdânına düşmişdür gönül sevdâ-yı zülf-ile
Îlâhî bend-i zindâna giriftâr olmasun kimse
- Ne müşkil derd imiş yârıñ firâk-ı çeşm-i bîmârı
Düşüp yad ellere yâ Rabbi bîmâr olmasun kimse
9. Baña bâzâr-ı gamda gel melâmet hırkasın geydür
Metâ'-ı derdüñe gayri harîdâr olmasun kimse

---

² Kimse türlü türlü aşk derdine bulaşıp, kısacası, sevgilinin ayrılığıyla çaresiz kalmasın.

³ Sevgilinin vefa kumaşından faydalanma ümidiyle hiç kimse onun aşkı diyarında işsiz kalmasın.

⁴ Ey gönül! (Hiç) kimse merhametsiz bir hekimin hastası olup geceleri sabaha kadar dert ile uyanık kalmasın.

⁵ Kısacası kimse az yakınlık gösteren Anadolu güzeli yüzünden kara talihin oyunlarına esir olmasın.

⁶ Ey Rabbim! Kimse yârın saçının kemendine düşmesin (ve) kimse benim gibi kötü talihli olmasın.

⁷ İlahi! Gönül, saçının sevdasıyla çene çukuruna düşmüştür; kimse zindanın zincirine bağlanmasın.

⁸ Ey Rabbim! Sevgilinin baygın bakışlı gözünden ayrılmak ne ağır bir yükümüş; kimse yaban ellere düşüp de hasta olmasın.

⁹ Gel, sıkıntı pazarında bana melamet hırkasını giydir; başka kimse derdinin malına müşteri olmasın.

VUSÛLÎ ağladıkça rîş-hand etmek-durur hâlün
Yüze gülücüye hâlini ağlar olmasun kimse

148.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Ey dil eger ki mescid içi izdihâm ise
Mey-hâne hâzırur n'ola beyt-i harâm ise

Ululaduñ yine seg-i kûyuña beñzedüp
Ancak olur efendi bize ihtirâm ise
3. Nâm u nişân terkini ur ey gönül yürü
'Âlem içinde kasduñ eger nîk-nâm ise

Ey serv-kâmet étme kıyâmet kopar sakın
Nâz ile 'işve ile murâduñ hırâm ise
5. Dürr-i [de]hâmı vasfını silk-i cevâhir ét
Sözde VUSÛLÎ ger garazuñ intizâm ise

¹⁰ Vusuli ağladıkça senin hâlin bıyık altından gülme vaziyetidir; kimse yüze gülücüye/yapmacıktan gülene hâlini ağlama durumuna düşmesin.

148 Ü: 26^b.

¹ Ey gönül! Mescidin içi kalabalık ise ne olur; meyhane haram evi de olsa sana hazırdır.

² Efendi! Mahallendeki köpeğine benzetip yine ululadın; bize ihtiram ancak (böyle) olur.

³ Ey gönül! Amacın dünyada iyi adla anılmaksa adlanıp sanlanmayı bırak, yürü.

⁴ Ey servi boylu! Muradın naz ve işve ile salınmak ise bunu yapmaktan vazgeç; yoksa kıyamet kopacak.

⁵ A Vusuli! Amacın söze intizam vermekse onun ağzının incisini elmas gerdanlık hâline getir.

149.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Bahâr erse yine sahrâ-yı 'âlem lâlezâr olsa
Dil-i dîvânemüñ dağ-ı nihâmı âşikâr olsa

Açılsam ol gül-i nev-hatt-ıla seyr-i gülistâna
Yine gül devri gelse rûy-ı 'âlem sebzezâr olsa
3. Geh olsak vâlih ü hayrân u gâhî mest-i lâ-ya'kil
Leb-i dil-ber gehî gâhî şarâb-ı hoş-güvâr olsa

Bulınmaz 'andelîb-i dil-keşi şeydâ vü âzâde
Gerekse bâğ-ı hüsnüñ medh eder bülbül hezâr olsa
5. Nêçe bir ey VUSÛLİ sâ'il-i eşkümi nehr étmek
Kosa ser-keşlügi ol serv-kaddüm der-kinâr olsa

150.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . -

1. Bize bir yâr-ı dil-ârâm olsa
Gamdan anuñla dil ârâm olsa

149

Ü: 26^b.

- 1 Bahar gelse yine dünya bahçesi laleliklerle dolsa; böylece deli gönlümün gizli yanık yarası da açığa çıksa.
- 2 Yeni yetme sevgili ile gül bahçesi seyrine çıksam; yine gül devri gelse de yeryüzü sebzelik olsa.
- 3 Bazen şaşkın ve deli bazen de akılsız sarhoş olsak; kimi zaman dilber dudağı/sevgilinin dudağı, kimi zaman tatlı şarap olsa.
- 4 Gerektiğinde güzelliğinin bahçesini öven binlerce bülbül olsa da; şakıyan ve özgür bir gönül çekici bülbülü bulunmaz.
- 5 Ey Vusuli! Akan gözyaşımı nehre çevirmek ne zamana kadar (sürecek)? O servi boylum dikbaşlılığı bırakıp da kucağa gelse.

150

Ü: 27^a.

- 1 Bize gönül dinlendirici bir sevgili olsa da gönül onunla sıkıntıdan kurtulup rahatlasa.

- Çıkmasa sözden ‘inâd eylemese
Ehl-i hâl olsa dilâ râm olsa
3. ‘Îd-i vaslında olurdu kurbân
Ölmedin bir dahı bayrâm olsa
- Devlet el vèrmek olur mıydı ‘aceb
Makdemin öpmege ikdâm olsa
5. Tevbeye kalsa hele sâkîden
Ey VUSÛLÎ birez ibrâm olsa

151.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Êletdi vasl-ı Şîrîn ile Husrev işini başa
Yazuk Ferhâda ‘ömrin harc êtdi tağ-ıla taşa
- Êderdüñ merhamet cânâ başa ‘ayn-ı ‘inâyetle
Göz ucuyla eger kılsañ nazar çeşm-i güher-pâşa
3. Beni zülf-i siyâhuñ pây-mâl êtmiş-iken başdan
Neden yine çıkarmak kâkül-i miskînü[ñi] başa
- Totalum miske tartılmış efendi Yûsuf-ı Mısırî
Velî biñ cânâ vèrmezdi seni kardaş kardaşa

---

² Ey gönül! İnat edip de sözden çıkmasa hâl ehli olup itaat etse.

³ Ölmeden bir daha bayram olsa onun kavuşma bayramında kurban olurdu.
³^a vaslında: vasluñda.

⁴ Ayak bastığı yeri öpmeye izin olsa buna talihimiz müsaade eder miydi acaba?

⁵ Ey Vusuli! Keşke sakiden birazcık ısrar olsa da (işimiz) tövbeye kalsa.

151 Ü: 27^a.

¹ Husrev, Şirin’e kavuşmakla amacına ulaştı; Ferhad ömrünü dağa taşa harcadı, yazık.

² Ey sevgili! İnci saçan göze şöyle bir göz ucuyla baksan bana iyilikle merhamet ederdin.

³ Senin siyah saçın beni ilk olarak ayaklar altına almışken, misk kokulu kâkülünü yine başa çıkarman neden?

⁴ Efendim, Mısırlı Yusuf misk ile tartılmış sayalım; ancak kardeş kardeşe seni bin cana vermezdi.

5. VUSÛLÎ gözlerüm yaşı-durur fâş eyleyen sırrum
Demek olmaz imiş esrârını bir kişi sırdaşa

152.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bûseye ağzından anuñ gelmedi lâ kimseye
Baña yok dër ol perî yok dèmez illâ kimseye
Tîğ-ı cevruñe boyun vèrmez mi sanurduñ beni
Hancer-i gamzeñ nazar kılmasa kat'â kimseye
3. Leblerinden cân-ıla bir bûsesin kıldum taleb
Ağzuma sundı eyitdi dème ammâ kimseye
Sırruñı âyîne-i gîtî-nümâ gibi açar
Hürmet ètmez sâkiyâ câm-ı musaffâ kimseye
5. Êy VUSÛLÎ çünki her ednâya ol cânlar vètür
Biz dahı cân vèrelüm bârî bir a'lâ kimseye

⁵ Vusuli! Sırrımı açığa çıkaran gözyaşlarımdır; bir kişinin sırlarını sırdaşına dememesi gerekiyormuş.

152 Ü: 27^a.

¹ Onun ağzından öpücük (isteyenler) için kimseye “hayır” cevabı gelmedi; o peri başkasına “yok” demezken bana sürekli “yok” der.

² Hañçer (gibi keskin) bakışın asla kimseye nazar etmese beni eziyet kılıcına boyun eğmez mi sanırdın?

³ Onun dudaklarından içtenlikle bir öpücük istedim, ağzıma sundu, “Ama kimseye söyleme” dedi.

⁴ Ey saki! Saf kadeh kimseye saygı göstermez; dünyayı gösteren ayna gibi senin sırrını açar.

⁵ Ey Vusuli! O her alçak kimseye (dahi) canlar veriyor; bari biz de yüce bir kimseye can verelim.

153.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Olaldan nâz u şîve 'âlem içinde saña pîşe
Dil ü cân gitdi elden n'eyleyelüm hey cefâ-pîşe
Güneh-kâram beni öldürmeyince ölme sultânüm
Kula dâyim hatâ 'âdet olur şâha 'atâ pîşe
3. Vêrür ol cân-ı şîrîni geçmez 'ışk kârından
Ki Ferhâda olupdur derd ü mihnet Husrevâ pîşe
Ne var bir câm-ı meyle yüregüme sâkî su sepsen
Revâ mı âteş-i gamda ciğer biryân ola pîşe
5. VUSULİ sûk-ı 'âlemden elüm çekdüm ne işüm var
Yêter bî-kârlık bâzâr-ı gamda çün baña pîşe

154.

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Düşdükde dağ-ı sînemün eşk-i ter üstine
Gözüm acıdı dedi yüzün güller üstine

153

Ü: 27^b.

- 1 Hey cefayı âdet edinen! Dünya içinde naz ve işve sana huy olalı, gönül ve can elden gitti, ne yapalım.
- 2 Sultanım, günahkârim beni öldürmeyince ölme; kula sürekli hata âdet olduğu gibi sultana da ihsan âdetidir.
- 3 Ey Husrev! Ferhad'a dert ve sıkıntı âdet olmuştur; o tatlı canını verir, aşk işinden vazgeçmez.
- 4 A saki! Bir kadeh şarapla yüreğime su serpsen ne var, gam ateşinde ciğerin kebab olarak pişmesi layık mıdır?
- 5 A Vusuli! Dünya pazarından elimi çektim, ne işim var; zira bana meslek olarak gam pazarında işsizlik yeter.

154

Ü: 27^b.

- 1 Göğsümdeki yaranın üzerine taze gözyaşı düştüğünde gözüm acıdı, "Yüzün güller üstüne" dedi.

- Hûn-âb-ı eşküm içre hayâl-i ‘izâr-ı yâr
Gül bergidür ki düşdi mey-i ahmer üstine
3. Yak nâr-ı ‘ışkum-ıla vücûdunda tâze dağ
Dédükde ol yüzi gül eyitdüm ser üstine
- Şîrîn lebünde hâl-i siyâhuş gören dedî
Gûyâ meges-durur ki konar şeker üstine
5. Sanmaş dehânı üzre lebin depredür nigâr
Cân-ı VUSÛLîdür ki anuş ditrer üstine

155.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Degüldür penbe sînemde olan bu kanlu dağ üzre
Muşamma‘dur mahabbet şâhına rengîn otağ üzre
- Göyünmiş sînem üstinde benüm bu penbe-i dağum
Sanasın düşdi bir pervânedür yanar çerâğ üzre
3. Visâliyle egerçi Husreve tağ üsti bâğ oldı
Gam-ı Şîrîn velî Ferhâda urdı dağ dağ üzre

---

² Kanlı gözyaşım içinde sevgilinin yanağının hayali, kırmızı şarap üstüne düşen gül yaprağı gibidir.

³ O gül yüzlü “aşkımla ateşle vücudunda taze dağ yak” dediğinde “baş üstüne” dedim.

⁴ Tatlı dudağında siyah benini gören “Sanki şeker üstüne konan sivrisinektir” dedi.

⁵ Sevgilinin ağzı üstündeki dudağı hareket ettirdiğini sanmayın; onun üstüne titreyen Vusulî’nin canıdır.
^{5^b} Cân-ı: Cânı.

155 Ü: 27^b.

¹ Bu göğsümün üzerindeki kanlı yara pamuk değildir; sevgi sultanının renkli otağı üzerindeki muşambadır.
^{1^a} sînemde: sînemdür.

² Bu göğsümün üzerindeki yanmış yara pamuğunu; yanan kandil üstüne düşmüş bir pervane sanırsın.

³ Şîrîn’in gamı ancak Ferhad’a dağ üstüne dağ vururken Husrev’e kavuşmakla sevinç üstüne sevinç verdi.

Egerçi râh-ı ‘ışkında vücûdum hâksâr êtdüm
Velîkin hâlûme bakmaz yürür dil-ber ferâğ üzre

5. VUSÛLÎ sâkî hürmetlü degül-mi meclise gelse
Surâhî yere baş koyup kadeh kalkar ayağ üzre

156.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Beñzedüp ruhların anuñ gül-i hamrâ yüzine
Déyebilür misin ey bülbül-i şeydâ yüzine
Bir iki rû-siyehühñ hem-demi olmuş dërler
Korkaram kir getürür ol meh-i garrâ yüzine
3. Saña beñzer güzelüm gonca-leb ü lâle-‘izâr
İ‘tikâdum bu-durur gelmeye dünyâ yüzine
‘Andelîbi tatalum oldı hezârân n’eyler
Bakmayıcak birinühñ ol gül-i ra‘nâ yüzine
5. Ey VUSÛLÎ yine ağlatmadı mı âhir-i kâr
Her kimühñ bir iki gün güldi bu dünyâ yüzine

⁴ Her ne kadar onun aşkının yolunda bedenimi toz toprak ettiysem de sevgili, hâlîme bakmayıp rahatça yürür gider.

⁵ A Vusuli! Saki meclise gelse saygı görmez mi? Sürahi başını saygıyla eğer kadeh de ayağa kalkar.

156 Ü: 28^a.

¹ Ey çılgın bülbül! Onun yanaklarını kırmızı güle benzetip (bunu) yüzüne diyebilir misin?

² Bir iki siyah yüzlünün arkadaşı olmuş, derler; o ay (gibi) parlak (sevgilinin) yüzüne kara çıkarmasından korkarım.

³ A güzelim! Sana benzeyen bir gonca dudaklı ve lale yanaklının bundan sonra dünya yüzüne gelmeyeceğine inanıyorum.

⁴ Bülbülün bin tane olduğunu varsayalım; o iki yüzlü gül birinin (bile) yüzüne bakmayınca neye yarar.

⁵ Ey Vusuli! Bu dünya bir iki gün yüzüne güldüğü her kişiyi işin sonunda yine ağlatmadı mı?

157.

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Ehl-i 'ıŝkuŝ çıkup âh-ı seheri döne döne
Nêçe kez geçdi bu çarhî siperi döne döne
Tolmadın ŝiŝe-i sâ'at gibi hâk-ile gözüm
Ayağuş tozına kılsun nazarı döne döne
3. Gülşen-i meclise tâvus-ı cinân gibi gelüp
Eylesün sâkî yine cilveleri döne döne
Kılca 'aybı yoğ iken hîç o sîmîn-bedenüş
Dolaşur bêline zerrîn kemeri döne döne
5. Çeşm-i giryâna VUSÛLİ birisi öykünimez
Eyledüm tecrîbe gird-âbları döne döne

158.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Zemistânda n'ola döndürse şehri ger gülistâna
Kızarmış lâleveş par par yanar ruhsâr-ı cânâne

157

Ü: 28^a.

- 1 Aşık ehlinin sabah vaktindeki ahı döne döne çıkıp çoğu kez bu felek kalkınımı döne döne geçti.
- 2 Gözüm, kum saati gibi toprakla dolmadan, senin ayağının tozuna tekrar tekrar nazar etsin.
- 3 Saki, meclisin gül bahçesine cennet kuşu gibi gelip yine peş peşe cilveler etsin.
- 4 O ak bedenlinin kıl kadar bile kusuru yokken beline altın kemeri döne döne dolaşır.
- 5 A Vusuli! Ağlayan göze kimsenin özenemeyeceğini girdapların içinde dönerek anladım.

5^a Çeşm-i: Çeşmüm.

158

Ü: 28^a.

- 1 Kızarmış lale gibi parıl parıl yanan sevgilinin yanağı, kış mevsiminde şehri gül bahçesine döndürse buna şaşılır mı?

- Salınurlar kenâr-ı Tuna[da] serv-i revânlarla
Bahâr eyyâmı gibi halk handândur zemistâna
3. Sovukluk eyleyüp dâyim yalın yüzlüleri şehrün
Revâ mı ‘âşık-ı bî-çâreler cevr odına yana
- Yine buz gibi cân u dil eridüp tâb-ı gayretten
Çü gördüm sâyevar uymış rakîb ol mihr-i rahşâna
5. Gören sanur VUSULİ çarh-ı mînâ üzre gün toğdı
Buz üstüne kaçan ol meh çika nâz-ıla seyrâna

159.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Nemüz olsun ki bizüm lâyük ola cânâna
Nakd-i cânı vèrelüm yolına dervîşâne
- Çekme ağzumda iken la‘lünjî öldürme beni
Meded ey yâr şerik olma meded gel kana
3. Sâkî kan derlese tañ-mı meyün ihzârında
Getürünce çıkar ayakdan anı meydâna

² Tuna kıyısında servi boylularla dolaşırlar; halk kış mevsiminde bahar günleri gibi mutludur.

^{2a} serv-i: servi / revânlarla: ¼d * î «ËdÄ.

³ Şehrin parlak yüzlülerinin sürekli soğuk davranıp çaresiz âşıkların zulüm ateşinde yanmaları reva mı?

^{3b} ‘âşık-ı: ‘âşıkı.

⁴ Kıskançlık ateşinden yine can ve gönlü buz gibi eritip rakibin o parlak güneşi gölge gibi takip ettiğini gördüm.

⁵ Ey Vusuli! O ay ne zaman buz üstüne nazla dolaşmaya çıksa gören, mavi gök kubbe üzerinde güneş doğdu sanır.

159 Ü: 28^b.

¹ Bizim sevgiliye layık olacak neyimiz var? (Bari) onun yoluna can akçesini dervişçesine verelim.

² Ey yâr! Ağzımdayken dudağımı çekme de beni öldürme; aman gel cinayete ortak olma, medet.

³ Saki, şarabı hazırlayınca kadar kan ter içinde kalırsa şaşılır mı? Onu meydana getirince kendisini kaybeder.

Dergeh-i Leylîyi ne ‘akl ile terk etmişdür
Delüdü Kays anuñ-içün döşenür yabana

5. Zülf-i sevdâsı ile oldı VUSÛLİ serdâr
Vérđi göñlini yine bir şeh-i ‘âlî-şâna

160.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Düşer mi gülşen-i dehr içre sen serv-i hırâmâna
Salınmak her pelîd-ile düşüp deşt-i beyâbâna
Baña zülfî firâkı küfri ez-ber okudur oldı
Gidelden ol büt-i Çînum Budinden kâfiristâna
3. Halâs olmaz göñül şol kâfirün sevdâ-yı zülfinden
Müsülmânlar esîr oldum meded bir nâ-müsülmâna
Rakîb-i kâfire ağyâr-ı dîve rahm ederler hep
Sanem-sûret perî-tal‘at güzeller gelmez îmâna
5. Uyup ağyâr-ı bî-dîne VUSÛLİ kariyup gitdüñ
Nêçün nâ-hak yere kıyduñ be kâfir bir müsülmâna

⁴ Leyla'nın dergâhını hangi akılla terk etmiştir? Kays delidir, onun için yabana yönelir.

^{4b} Kays: Kaysın / döşenür: دîu-Ėce

⁵ Vusuli onun saç sevdasıyla serdar oldu ve gönlünü bir yüce şanlı padişaha verdi.

160 Ü: 28^b.

¹ Sen salınan serviye dünyanın gül bahçesinde alçak kimselerle yaban çölüne düşüp salınmak yakışır mı?

² O Çinli güzelim Budin'den kâfir memleketine gideli beri onun saçının ayrılığı bana bildiğim bütün küfürleri saydıyor.

³ Gönül, şu kâfirin saç sevdasından kurtulamaz; müslümanlar! Bir gayrimüslime esir oldum, yetişin.

⁴ Put suratlı ve peri yüzlü güzeller, şeytan ve kâfir rakibe hep acırlar da imana gelmezler.

⁵ A Vusuli! Dinsiz bir rakibe uyararak yaşlanıp gittin; be kâfir! Niçin haksız yere bir Müslümana kıydın?

161.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Eger dâmânuña érmezse destüm dâr-ı vuslatda
Elüm yakañda ey serv-i ser-efrâzum kıyâmetde

Sa'âdetle yine ol şeh cülûs-ı taht-ı hüsn êtmîş
Mübârek demde [vü] ferhunde-baht u kutlu sâ'atde
3. Gönjülden geçdügin bir bir baña şerh eyledi tîrûñ
Nazîrin görmedüm ey kaşı ya anuñ velâyetde

Hemân ser-keşlügüñdür 'aybuñ ey serv-i revân yohsa
Bedel olur mı saña toğrulukda istikâmetde
5. VUSULİ bir şeh-i 'âfi-cenâba bende olmışsın
Bi-hamdi 'llâh seni gördük hele 'izz ü sa'âdetde

162.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Ênse atından ten-i mecrûh-ı mehcûr üstine
Bir şehîdüñ dër gören êndi yine nûr üstine

161

Ü: 28^b.

1

Ey uzun boylu servim! Elim vuslat yuvasında eteğine değmezse kıyamette elim yakandadır.

2

dâr-ı vuslatda: künc-i hasretde *Tuhfe-i Nâilî*: 1172. s. // serv-i: servi.
O sultan yine talihi açık mübarek bir zamanda ve kutlu saatte mutlulukla
güzellik tahtına oturmuş.

3

Ey yay kaşlı! Okun gönülden geçtiğini/gönlünden geçenleri bana bir bir anlattı;
onun velilikte bir benzerini görmedim.

4

Ey yürüyen servi! Senin aybın yalnızca dikbaşlılık göstermendir; yoksa
dürüstlükte senin yerini tutacak var mıdır?

5

Vusuli! Şerefli bir sultana köle olmuşsun; Allah'a şükür hele seni saygın ve
mutlu bir vaziyette gördük.

162

Ü: 29^a.

1

(O sevgili) atından inip ayrılık acısıyla yaralanmış bedeninin üstüne (bassa);
gören "Yine bir şehidin üstüne nur indi" der.

- Rûy-ı zerdümden kaçurma gerden-i sîmînüjî
Zînet için zer varak çek şem‘-i kâfûr üstine
3. Hatt u hâli safha-i hüsnini tezyîn eyledi
Gûyiyâ i‘râb kondı sûre-i Nûr üstine
- Var-ısa kan içmeden olmuş-durur ser-mest-i nâz
Nêçe hûnîlik düşer ol çeşm-i mahmûr üstine
5. ‘Asker-i gam pây-mâl êtdi VUSÛLİ bendenî
Şeh-süvârum esb-i himmetle yûri sür üstine

163.

Mef‘ûlü mefâ‘ilün mef‘ûlü mefâ‘ilün

Hezec - - . / . - - - / - - . / . - - -

1. Sevdâ-yı ser-i zülfün kıldı beni dîvâne
Şevk-i leb-i la‘lünden oldum yine mestâne
- Mül leblerünün zevkin bir yerde bulımadum
Gezdüm nêce gün gerçi mey-hâne be-mey-hâne
3. Şevk-i dil-i pür-sûzum dildâra ‘iyân êtsün
Yansun ko çerâğumdan şem‘-i gama pervâne

---

² Ak gerdanını sarı yüzümden kaçırma; beyaz mum üstüne süs için altın varak çek.

³ Ayva tüyü ve beni güzellik sayfasını süsledi; sanki Nur süresi üzerine hareke kondu.

⁴ O sevgili, anlaşılan kan içmekten naz sarhoşu olmuştur; o mahmur göze nasıl kan dökücülük yakışır.

⁵ Usta at binicim! Gam askeri Vusuli kulunu ayaklar altına aldı; himmet atıyla yürü üstüne, defet.

163 Ü: 29^a.

¹ Senin saçının sevdası beni deli etti; senin kırmızı renkli dudağının şevkinden sarhoş oldum.
1^b leb: lu‘b.

² Günlerce meyhane meyhane ne kadar gezdimse de senin şarap (gibi) dudaklarının zevkini hiçbir yerde bulamadım.

³ Bırak pervane, kandilimden (güç alarak) gam mumuyla yansın da ateşle dolu gönlümün şevkini sevgiliye göstereyim.

Kız-nakşı olan hûba meyl étmeyüp ister dil
Bir cünbişi merdâne bir tavrı levendâne

5. Gülzâr-ı mahabbetde beşzer ki VUSÛLİNÜN
Göñli yine akmışdur bir serv-i hırâmâna

164.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Her kimün câm-ı mahabbetden safâsı var-ısa
Sâkînün ayağına düşsün safâsı var-ısa
Dehr bir âyînedür Hakkı temâşâ étmege
Her kimün kim dîde-i 'ibret-nümâ[sı] var-ısa
3. Bî-haberdür bahr-i gaflet zâhidi gark eyledi
Kimse yok-mı söylesün bir âşinâsı var-ısa
Tek hemân bir kez rakîbe kılmasun mihr ü vefâ
Râzîyam ben çekmege yüz biş belâsı var-ısa
5. Küfr-i zülfüne VUSÛLİ dîn ü îmânum demiş
Boynuma anuñ günâhı ger hatâsı var-ısa

---

⁴ Gönül, kız görünüşlü güzele meyletmeyip mertçe bir hareket, leventlere yaraşır bir tavır arar.

⁵ Vusuli'nin gönü yine muhabbet gül bahçesinde salınarak yürüyen bir serviye akmışa benziyor.

164 Ü: 29^a.

¹ Muhabbet kadehinden zevki olan her kişi, açık yürekliyse gitsin sakinin ayağına kapansın.

² İbretlik gözü olan herkes için dünya, Allah'ı temaşa etmek için bir aynadır.

³ Gaflet denizi zahidi yuttu, habersizdir; oranın yüzücüsü/tanıdığı varsa söylesin, kimse yok mu?

⁴ Yüz bin belası varsa da ben çekmeye razıyım; yeter ki, yalnızca rakibe bir kez bile sevgi ve vefa göstermesin.

⁵ Vusuli, senin saçının siyahına "benim dinim imanım" demiş; onun hatası varsa günahı benim boynuma.

165.

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Sünbül saçına olalı peyveste menekşe
Gül ruhları 'arz eyledi nev-reste menekşe
Başında nihân êtdi yine kâkülünü san
Saldı külehi içine bir deste menekşe
3. Baş aşağı atmış salınur gülşen içinde
Ëy gonca-dehen döndi katı meste menekşe
Bir yıl idi komışdı 'adem yasduğına baş
Binmiş yine ayağa hele hasta menekşe
5. Tolaşsa VUSÛLİ n'ola ger zülfine gönlüm
Rişteyle olur olsa kaçan beste menekşe

166.

Mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün

Muzâri' - - . / - . - . / . - - . / - . -

1. Cevr ü cefâyı 'âşıkuna 'âdet eyleme
Ëy bî-vefâ gider bunu gel lutf êt eyleme

165

Ü: 29^b.

- 1 Menekşe onun sümbül saçına bağlanalı gül yanakları yeni yetişmiş menekşe gösterdi.
- 2 Yine kâkülünü başında gizledi; sanki külâhına bir deste menekşe koydu.
- 3 Ey gonca ağızlı! Menekşe gül bahçesi içinde baş aşağı salınmış, zil zurna sarhoş hâle geldi.
3^a Baş: Başın.
- 4 Yorgun ve bitkin menekşe, yokluk yastığına baş koyalı bir yıl olmuştu; hele bakın yine ayağa kalkmış.
- 5 A Vusuli! Onun saçına gönlüm dolaşsa ne olur? Menekşe ne zaman bağlansa ipe bağlanır.

166

Ü: 29^b.

- 1 Ey vefasız (sevgili)! Âşığına eziyeti âdet hâline getirme; bunu kaldır, gel yapma, lütfet.

Dâr-ı şifâ-yı vasluña êrgür bizi meded
Gel êy tabîb-i cân kerem êt ‘illet eyleme

3. Gördükçe câm-ı la‘lûñi çün küp düşer gönül
Sâkî terahhumı ko aña hürmet eyleme

Ne deñlü yâr olur saña gel bir baka hele
Fânî cihâna ‘âkil-iseñ rağbet eyleme

5. Cehd êt VUSULÎ rahmet-i Hak reh-nümân ola
‘Azmüñ reh-i muhâtaradur gaflet eyleme

167.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Eger ol servi çekmezsem kinâra
Döner eşk-i revânum cûy-bâra
Benüm âhum gibi cânâ hevâyî
Dahı gelmiş degüldür rûzgâra
3. Döner bir sûret-i bî-câna cismi
Kim eylerse nazar nakş-ı nigâra
Kim ola baht-ı h^vâb-âlûde hâlin
Varup lutf-ıla ‘arz êde o yâra

² Ey can hekimi! Gel, kerem et de oyalanma; bizi kavuşma şifasının yurduna ulaştır, yetiş!

³ A saki! Gönül senin kırmızı renkli kadehini gördükçe birdenbire düşer; merhameti bırak, ona hürmet etme.

⁴ Akıllı isen fânî dünyaya rağbet etme; sana ne kadar yâr olur, bir bakalım hele.

⁵ Vusuli! Gayret et, Allah’ın rahmeti kılavuzun olsun; tehlikeli bir yola koyulmuşsun, gafil olma.

167 Ü: 29^b.

¹ O serviyi kucağıma alamazsam gözyaşım akarsuya döner.

² A can! Benim ahım gibi havayîyi daha zaman görmemiştir.

³ Sevgilinin suretine kim bakarsa bedeni cansız bir resme döner.

⁴ Acaba kim benim bu kötü kaderimden düştüğüm hâli, lütfedip de sevgiliye anlatacak?

5. Ruh u zülfün ne kim kılsa cefâdan
VUSÛLİ nesne demez ağ u kara

168.

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Yâ peyk-i bahâr oldı ya seyrâna benefşe
Geldi teberi elde gülistâna benefşe
Ne yüz karasıyla hatuğa öyküne-bildi
Gömgök delüdür var-ısa dîvâne benefşe
3. Gülzâr-ı ser-i kûyını terk eylesün dên
Döşenmesün igen dahı yabana benefşe
Bu vech-ile yüz bulmaz-ıdı bâğ-ı cihânda
Ger beñzemeseydi hat-ı cânâna benefşe
5. Gülzâr-ı mahabbetden alup sundı VUSÛLİ
Vasf-ı hatuğ ile saña beş dâne benefşe

---

⁵ 168 Senin saçın ve yanağın ne kadar cefa etse; Vusuli de iyi kötü hiçbir şey demez.
Ü: 30^a.

¹ Elinde baltası gül bahçesine gelen menekşe ya baharın ya da seyranın habercisi oldu.

² Menekşe hangi yüz karalığıyla senin ayva tüyelerine benzemek istedi; galiba o zırdelidir.

³ Söyleyin, menekşe sevgilinin sokağı başındaki gül bahçesini terk etmesin; yabana da çok yayılsın.
³^b Döşenmesün: Êu Lîu-Ëœ

⁴ Menekşe, sevgilinin ayva tüyelerine benzemeseydi, dünya bağında bu şekilde yüz bulamazdı.

⁵ Vusuli, aşk gül bahçesinden senin ayva tüyelerine benzeyen beş tane menekşe alıp sana sundu.

169.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dêmekdür var[uban] gülşe[n]de 'ayş etmek çemenlerde
Ola yanuçca andan bir iki gonca-dehenler de

Bilürdüm hayliden ey kaşı ya hâtır-nişânumdur
Dokunmışdur gözüme tîr-i müjgânun geçenlerde
3. Sakınma sâf-dillerden yakışma kalb-i ağıyâra
Yaraşmaz 'illet ey şâh-ı cihânım sîm-tenlerde

Şehîd-i tîğ-ı 'ışk olup Hüseyin-i Kerbelâ hakkı
Seni biz ihtiyâr êtdük begüm hüsni hasenlerde
5. Yalancı kahbe dünyâya bizi mağlûb êtmezler
VUSÛLÎ var-ısa himmet eger gerçek êrenlerde

170.

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. 'Âşık hemîşe küy-ı vefâda visâlde
Zâhid ümîd-i cennet ile ihtimâlde

169

Ü: 30^a.

1. Gül bahçesine varıp da çimenler üzerinde eğlenmek, yanında gonca ağzılılardan bir iki tane olması demektir.
2. Ey yay kaşlı! Epeyidir aklımdadır, bilirim; kirpiklerinin okları geçenlerde gözüme isabet etmiştir.
3. Ey cihan şahım! Saf gönüllülerden çekinme, başka bir kalbe de meyletme; gümüş bedenlilere hastalık yakışmaz.
4. Beyim! Kerbelâ'da (şehit olmuş) Hüseyin hakkı için aşk kılıcının şehidi olup biz seni güzeller içinden seçtik.
4^a Hüseyin-i: Hüseyini.
5. A Vusuli! Gerçek erenlerde himmet varsa bizi yalancı kahpe dünyaya karşı mağlup duruma düşürmezler.

170

Ü: 30^a.

1. Âşık sürekli vefa sokağında kavuşmada; zahit ise cennet umudu ile beklemekte.

Şâm-ı hatuñ erişdi ise sanma kim ola
Mihrüñ tedennî üzre vü 'ışkuñ zevâlde

3. La'îñ câm üzre yazılan kalem işi
Yâkût hatta la'lüñe beñzer misâlde
Yüz kızdurup ayağumuz almakdadur müdâm
Ëy sâkî câm-ı mey bize her demde elde
5. Ağyâr-ı bed-likâ gam-ı hicrâna mübtelâ
Hakka şükür VUSÛLÎ yine ittisâlde

171.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Göz diküpdür murg-ı câna ol gözi şâhîn yine
Ald[urı]sın gibi elden ey dil-i miskîn yine
Zülf-i yâra takılır bir dem kesilmez müdde'î
Yüz bulupdur var-ısa ol kâfir-i bî-dîn yine
3. Pâyına yüzler sürerken zülf-i 'anber-bûy-ı dost
Başa çıkduğı nedendür kâkül-i miskîn yine

² Ayva tüyelerinin siyahlığı belirdi diye aşkının kaybolacağını, sevginin azalacağını sanma.

³ La'l (gibi kırmızı) kadeh üstünde yazılı kalem işi yakut hattına dudağına benziyor.

⁴ Ey saki! Şarap kadehi sürekli elde, utanmayı göze alıp bizim itibarımızı zedelemektedir.

⁵ Çirkin yüzlü rakip ayrılık derdine müpteladır; Allah'a şükür Vusuli yine kavuşmadadır.

171 Ü: 30^b.

¹ O şahin gözlü yine can kuşuna göz koymuştur; ey miskin gönül! Yine elden kaptırıyorsun gibi.

² Aşk iddiasında bulunan bir an bile durmadan zülfüyâre ilişir; o dinsiz kâfir herhâlde yine yüz bulmuştur.

^{2^b} kâfir-i: kâfiri.

³ Dostun amber kokulu saç onun ayaklarına yüz sürerken misk kokulu kâkülün yine başa çıkması nedendir?

Bir terahhum yüzi var mir'ât-ı rûy-ı yârda
Şâdîlık görindi şükr et ey dil-i gamgîn yine

5. Dilde ne ümmîd-i vasl u gözde ne h'âb-ı huzûr
Gönlümüz gamgîn VUSÛLÎ dîdemüz nemgîn yine

172.

Fâ' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Hafîf - . . . / . . . - / . . . -

1. Bize bir gonca-leb cüvân olsa
Bûse-i la'î râygân olsa
Mû miyânını kuçdurup her dem
Nesi var-ısa der-miyân olsa
3. Mîve-i vaslını édüp va'de
Tursa ikrârına hemân olsa
Bir kamer-çihreye gönül vërsek
Şehrî olmasa mihribân olsa
5. İstemezdük metâ'-ı vuslatını
Ey VUSÛLÎ aña ziyân olsa

⁴ Ey gamlı gönül! Sevgilinin yüz aynasında bir merhamet yüzü/izi var; şükret, yine sana mutluluk göründü.

⁵ A Vusuli! Ne gönülde kavuşma umudu; ne de gözde huzurlu bir uyku var; yine gönlümüz gamlı, gözümüz nemlidir.

172 Ü: 30^b.

¹ Bize bir gonca dudaklı genç olsa da dudağını öpmek bedava olsa.

² Her zaman kıl gibi ince belini kucaklatırıp nesi varsa meydanda olsa.

³ Kavuşma meyvesini vadedip sözünde dursa da hemen olsa.

⁴ Bir ay yüzlüye gönül vërsek; kibirli olmasa da şefkatli olsa.

⁵ Ey Vusuli! Ona ziyan gelse kavuşma malını istemezdik.

[Harfü 'l-Yâ]

173.

Mef'ûlü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün
Muzâri' - - . / - . . . / . - - . / - . .

1. Ratl-ı girân ağırı altun döker iken
 Ayağa düşdüğü neden ola bahâ-yı mey
 İncinme sâkî bûseni alursa ehl-i bezm
 İftâr nukl etmek olur muktezâ-yı mey
3. Ayakda kalma bâdeye düşme habâbveş
 Başdan çıkarur âdemi ey dil hevâ-yı mey
 Çıkar VUSÛLİ keşf-i câm ile sâhile
 Bahr-i gam içre kim-ki ola âşinâ-yı mey

174.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dédüm kim ey kaşı ya tîr-i gamzenj cândan geçdi
 Gülüp nâz-ıla dëdi-kim olan oldu geçen geçdi
 Beni gerçi-ki çeşmüj öldürüp iğmâz-ı 'ayn etdi
 Velî başa anı ol gamze-i nâvek-fiken geçdi

173

Ü: 30^b.

- 1 Dolu kadeh ağırlığınca altın dökerken şarabın değerinin ayağa düşmesinin sebebi ne ola?
- 2 A saki! Meclistikiler seni öperlerse gücenme; meze olması şarabın gereklerindedir.
- 3 Ey gönül! Kadehte durup da su kabarcığı gibi kadehe düşme; şarap arzusu insanı baştan çıkarır.
- 4 Ey Vusuli! Kim meye dalarsa/alışırsa o, gam denizi içinde kadeh kayığı ile kıyıya çıkar.

174

Ü: 31^a.

- 1 Ey yay kaşlı! "Oka (benzeyen) bakışın canımı acıttı" dedim; işveyle gülerək "Olan oldu geçen geçti" dedi.
- 2 Beni görmezlikten gelerek gözlerin öldürse de beni (durumdan) ok atıcı gamze haberdar etti.

3. Şikest oldu tokunup zahm-ı cânâ tîr-i dil-dûzuñ
Ne oldu ise oldu ‘âkibet ol yaradan geçdi
Esîr-i gam kılup zencîr-i ‘ışkun boynuma takdı
Bu bendi baña hep ol turre-i ‘anber-şiken geçdi
5. Yanında hancerünle tîrünün ko minneti kalsun
Saña bir demde cân vèrdi VUSÛLİ cümleden geçdi

175.

Fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Balsa vasluñla dil-i nâ-şâd eger hurremlığı
Ëy perî-peyker göreydün sen dahı âdemliği
Kalmasa eksüklüğümüze hilâl ebrûlaruñ
Ëy yüzi meh anuñ ol deñlüdür ancak kemliği
3. La‘l-i nâbuñ şevkine gamzeñ akıtdı kanumuz
Râzîyuz kim dostum biñ cân deger bir demliği
Şem‘-i ruhsârı şeb-i zülfinde par par yanmada
Ol mehün v‘allâhi gâyet hoş imiş ahşâmlığı

³ Gönül delen okun can yarasına dokunup kırıldı; ne oldu ise oldu, sonunda o yaradan geçti.

³ tokunup: takunup.

⁴ Beni dert kölesi edip aşkının zincirini boynuma taktı; bu bağı bana o amber kokulu, kıvrımlı saç geçirdi.

⁵ Hañçerinle okunun minneti yanında kalsın, bırak; Vusuli, senin için bütün sevdiklerini bırakarak bir anda canını verdi.

175 Ü: 31^a.

¹ Ey peri yüzlü! Hüzünlü gönül sana kavuşmakla neşesini bulsaydı, sen de insanlığı görürdün.

² Ey ay yüzlü! Hilal (gibi olan) kaşların kusurumuza bakmasın; onun aybı ancak o kadardır.

³ A dostum! Bakışın saf dudağının arzusu için kanımızı akıttı; bir anı bin cana değer, biz buna razıyız.

⁴ Yanağının mumu, saçı (gibi) karanlık gecede parıl parıl yanmadadır; vallahi o sevgilinin akşamlığı ne kadar hoşmuş.

5. Hâk-i pâyuña VUSÛLÎ yüzümi sürsem demiş
Kalma aña dostum gâlib-durur sersemliği

176.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Melâmet câminı aldık ele biz hû dedük gitdi
Selâmet meclisine sâkiyâ yâ hû dedük gitdi
Eger kim meclis [ü] bezm-i belâya gelmek istersen
Yüzün suyundan ey zâhid yürü el yu dedük gitdi
3. Yaraşmazsın rakîbâ cennet-i kûyında dildârın
Saña ârâmgeh ancak olur tamu dedük gitdi
'Aceb vahşîdür ürker bu dil-i mecnûndan dâyim
Gel-e râm ol bize ey gözleri âhû dedük gitdi
5. VUSÛLÎ bezme geldi sûfî savarak inandırduñ
Nedür sordı şarâb-ı nâbı çekdük su dedük gitdi

⁵ A dostum! Vusuli, "Senin ayağına bir kapansam" demiş; o biraz aptaldır, kusuruna bakma.

176 Ü: 31^a.

¹ Ey saki! Biz kınanma kadehini ele aldık, hu dedik gitti; esenlik meclisinde "yâ hû" dedik gitti.

² Ey zahit! Bela meclisine gelmek istersen yürü; saygı ve itibardan vazgeç, dedik gitti.

³ Ey rakip! Sevgilinin mahallesindeki cennete yakışmıyorsun; sana ancak cehennem dinlenme yeri olur, dedik gitti.

⁴ O çılgın gönülden sürekli ürken şaşılacak derecedeki vahşi (sevgiliye) "Ey ceylan gözlü! Gel, bize itaat et" dedik gitti.

⁵ A Vusuli! Sofi meclise geldi, onu atlatarak inandırdın; saf şarabın ne olduğunu sordu, içtik, su dedik gitti.

177.

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec - - . / . - - . / . - - . / . - -

1. Bu dâr-ı fenânun eger olaydı bekâsı
Hakkâ bu ki hoş mesken idi arta kalası

Dîvâne dëyü Kaysı dilâ bağlamaludur
Terk êtdi der-i Leylîyi yaban budalası
3. Pervâne ile âteş-i gamda tutuşurdum
Ëy şem'-i şeb-ârâ elüme girse yakası

Yeyniliği terk eylese bâzâr-ı vefâda
Ol Yûsuf-ı gül-çihrenün olmazdı bahâsı
5. Câm-ı meyün ayağına düşerdi VUSULİ
Sûfînün eger olsa idi sıdk u safâsı

178.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Yâ ilâhî vasl-ı cânân-ıla handân êt beni
Kıl 'inâyet bahr-i gamdan kurtar ihsân êt beni

177

Ü: 31^b.

1

Bu fânîlik yurdunun devamı olsaydı, doğrusu bu ki, hoş bir yer olurdu, daim olası.

2

Ey gönül! Kays'ı deli diye bağlamak gerekir; yaban budalası, Leyla'nın kapısını terk etti.

3

Ey geceyi süsleyen mum! Yakasını elime geçirsem pervane ile gam ateşinde kapışırđım.

4

O gül yüzlü Yusuf, vefa pazarında hafifliğı bıraksa ona değer biçilemezdi.

5

Ey Vusuli! Sofî doğru ve temiz olsaydı, şarap kadehinin ayağına kapanırdı.

178

Ü: 31^b.

1

Ey Allah'ım! Sevgiliye kavuşma ile beni güldür, yardım et; ihsan et de beni sıkıntı denizinden kurtar.

1^b bahr-i: bahr ü.

Goncaveş gönlüm nêçe bir gülmeye açılmaya
Câna geçdi hâr-ı gam gül gibi handân ét beni

3. Bile yanumca salındurup o serv-i ser-keşi
Gülsitân-ı vasl-ı dil-berde hırâmân ét beni
H^vân-ı cennetle şarâb-ı Kevser olsa istemem
Kâse-lîs-i cür‘a-nûş-ı bezm-i rindân ét beni
5. Êrgürüp âhir VUSÛLİ[yi] şahâdet silkine
Yâ ilâhî bende-i şâh-ı şehîdân ét beni

179.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Benüm yok nesne gönlümde hayâl-i yârdan gayri
Görinmez gözüme hergiz cemâl-i yârdan gayri
Bihîşt ü hûrî ‘arz étme gerekmez başa êy vâ‘iz
Cemâl-i yârdan özge visâl-i yârdan gayri
3. Kuru yere başa sen Kevseri açma sulandurmaz
Benüm ağzum leb-i la‘l-i zülâl-i yârdan gayri

² Gönlüm gonca gibi daha ne zamana kadar gülmeyecek, açılmayacak? Sıkıntı dikenî cana geçti, artık beni gül gibi güldür.

³ (Ey Allah’ım!) O dikbaşlı serviyi benim yakınımda salındırıp, beni sevgilinin kavuşma güllüğünde dolaştır.

⁴ Cennet sofrasıyla Kevser şarabı olsa bile istemem; ben rintler meclisinde içki içip çanak yalamak istiyorum.

^{4^b} Kâse-lîs-i: Kâse-lîsi.

⁵ Ey Allah’ım! Vusuli’yi sonunda şehitlik mertebesine ulaştırıp şehitler sultanının kölesi et.

179 Ü: 31^b.

¹ Benim gönlümde sevgilinin hayalinden başka nesne yok; sevgilinin yüzünden başka bir şey gözüme asla görünmez.

² Ey vaiz! Bana sevgilinin yüzü ve ona kavuşmanın dışında, cenneti ve cennet kızlarını sunmana gerek yok.

³ (Ey vaiz!) Sen boş yere bana Kevser’den söz etme; benim ağzımı sevgilinin tatlı ve kırmızı dudağından başka bir şey sulandırmaz.

Şikâr eden dil-i mecnûnumı vâdî-i hayretde
Kim ola ey gönül çeşm-i gazâl-i yârdan gayri

5. Hevâ-yı zülfi sevdâsıyla bir ‘âşık gubâr olmaz
VUSÛLİ hâksâr-ı pây-mâl-i yârdan gayri

180.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Hadeng-i gamzesin atdı kemân ebrûların çatdı
Bugün ol kaşı ya ‘uşşâkıma bir haylî tav atdı
Girüp bâzâr-ı hüsne müşterîye gördi-kim had yok
Birez ol Yûsuf-ı Mısr-ı melâhat kendüsin satdı
3. Nêce ‘âkilleri bende çeküp divâne etmişdür
Senüñ zencîr-i zülfüñ çok kişi[yi] şâhum uslatdı
Ser-i kûyında yârüñ başa bir haylî hücûm etdi
‘Asâ-yı âhumı gördi rakîb-i seg hele yatdı
5. Şarâb-ı hâm içmekden VUSÛLİ tevbe etmişdi
Gelince meclise sâkî yine bilmem ne kaynatdı

---

⁴ Ey gönül! Hayret vadisinde deli gönlümü avlayan, ceylan gözlü sevgiliden başka kim olabilir?

⁵ Yârin ayakları altında toz olmuş Vusuli'den başka bir âşık onun saçının sevdası hevesiyle gubar olmaz.

180 Ü: 31^{bh}.

¹ Yay kaşlarını kurarak bakış okunu attı; o yay kaşlı bugün âşıklarına bir hayli çalım sattı.

² O tatlılık ülkesinin Yusuf'u güzellik pazarına girdi de orada sınırsız müşteri olduğunu görerek kendisini biraz (ağırdan) sattı.

³ A şahım! Senin saçının zinciri nice akıllıları zincire bağlayıp divane etmiş, böylelikle de çoğu kişiyi akıllandırmıştır.

⁴ İt rakip sevgilinin mahallesinde bana çok saldırdı; ahımın sopasını gördü de sakinleşti.

⁵ Vusuli, ham şarap içmeye tövbe etmişti; saki meclise gelince acaba ne kaynatdı.

181.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Bilmeyenler dostlar ol bî-vefânuş kadrini
Kanda bilsün lezzet-i zevk ü safânuş kadrini
‘Âşıkına su gibi mâyil velîkin toğrudur
Râstî bildüm ben ol serv-i revânuş kadrini
3. ‘Âşık anlar kûy-ı yârnuş zevkini ey müdde‘î
Bülbül-i şûrîdeden sor gülsitânuş kadrini
Şimdi bilmezsın velî sonra tuyasın dostum
‘Âşık-ı bî-çâre vü bî-hânümânunuş kadrini
5. Ânıdur hüsn ehline eden VUSÛLİ[yi] esîr
Var mı bir dil-ber cihânda bile anuş kadrini

182.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Kolına dağ yakdı sanmaşuz ol gözlerüm nûrı
Oyardı bezmi pür-şevk êtmege bir şem‘-i kâfûrî

181

Ü: 32^a.

- 1 Dostlar! O vefasızın değerini bilmeyenler; zevk ve eğlence lezzetinin kıymetini nereden bilsinler?
- 2 Âşığına karşı su gibi meyilli, ancak düzdür; doğrusu ben o yürüyen servinin değerini anladım.
- 3 Ey aşk iddiasında bulunan! Sevgilinin sokağının zevkini âşık olan anlar; sen gül bahçesinin değerini çılgın bülbülden sor.
- 4 Dostum! Evsiz barksız ve çaresiz âşığın değerini şimdi bilmezsın de sonra öğrenirsin.
- 5 Vusuli`yi güzellere esir eden (onların) güzelliğidir; dünyada onun kadrini bilen bir güzel var mı?

182

Ü: 32^a.

- 1 O sevgilinin kolunu dağladığını sanmayın; meclisi hararetlendirmek için kâfurdan yapılmış bir mumu yaktı.

İcâzetle yine sâkî o şâhuñ dest-bûsi-y-çün
Tolular nûş kılduk meclis içre şâh düstûrı

3. Çerâğ-ı ‘âlem-ârâ iken ey meh ‘ârızuñ nûrı
Getürme şem‘i bezme n’eylerüz biz ‘ârızî nûrı
Sakın aldanma şâhum gâfil olma gerdiş-i çarha
Bu dehrüñ kâse-bâzı oynadupdur néce fağfûrı
5. Ne hoş düşmiş VUSÛLÎ zülfi hatt-ı bî-misâl üzre
Berât-ı hüsninüñ oldur meger tuğra-yı menşûrı

183.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Hâk-i pâyuñ isteyüp êtdüm sabâyâ minneti
Sağ esen olsun dêmiş baş üzre n’ola hidmeti
La‘linüñ esrârını gel başa sor kim ey gönül
Yeg-durur Lokmân ağzından eşitmek hikmeti
3. Bilmezem kûyuñ kadar var-mıdur ey hûr-ı cinân
Gerçi vâ‘iz ögerek göge çıkardı cenneti

² A saki! O şahın elini icazetle öpmek için padişah âdeti olduğu üzere mecliste içkiler içtik.

³ Ey ay (gibi olan sevgili)! Senin yanağının parlaklığı dünyayı süsleyen bir kandilken mumu meclise getirme, biz gelip geçici ışığı ne yapalım.

⁴ Şahım! Feleğin dönmesine sakın aldanıp gaffete düşme; bu dünyanın çanak çeviricisi nice Çin işi porseleni oynatmıştır.

⁵ Vusuli, (sevgilinin) saçı benzersiz ayva tüyünün üzerine ne kadar güzel yakışmış; galiba o güzellik beraatının fermanıdır.

183 Ü: 32^a.

¹ Senin ayağının toprağını isteyip saba yeline (haber göndererek) minnet ettim; “Sağ salim olsun, hizmeti baş üzre, ne olur ki?” demiş.

² Ey gönül! Onun dudağının sırlarını gel, bana sor; Hikmeti Lokman’ın ağzından duymak (daha) iyidir.

³ Ey cennet kızı! Vaiz, gerçi cenneti göklere çıkararak methetti; ama senin mahallen kadar var mıdır, bilmiyorum?

Şavk-ı ruhsârûñ ne âteş urdı bilmem cânına
Şem‘-i bezmün haylî var-ıdı gece germiyyeti

5. Âsitânunıñda ne lâyıkdur uluya it rakîb
Yok-mıdur cânâ VUSÛLınun bir itce rağbeti

184.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Lâleveş kana boyayup yaşumun ırmağın
Ol semen-sîmâ dedi alduñ-mı yüzün ağın
İştıyâkum şöyledür ol sâkî-i cân-bahşa kim
Bulabilsem suyun içerdüm yuyup ayağın
3. Pür-letâfetdür dahı gerçi-kim ol gonca-dehen
Hârlar bezminde gül gibi geçürmiş çağın
Lâlezâr-ı vâdî-i gam seyrin etmek isteseñ
Gel temâşâ eyle ey gül-ruh bu sînem dağın
5. Ey VUSÛLİ kanda uyar kâmet-i yâra çenâr
Aña beñzetmek revâ mı bir yaban alçağın

⁴ Yanağının ışığı canına nasıl ateş yaktı, bilmiyorum? Gece meclis mumu/meclisin itibarlı kişisi hayli kızgındı.

⁵ Ey sevgili! İt rakip senin eşliğinde ulumaya nasıl layıktır, Vusuli'nin bu it rakip kadar da mı değeri yoktur?

184 Ü: 32^b.

¹ O yasemin yüzlü, gözyaşı ırmağını lale gibi kana boyayıp “Yüz aklığını aldın mı?” dedi.

² O can bağışlayan sakiye, ayağını yıkayıp (ayağının) suyunu içebilecek kadar hasretim, ah bir bulabilsem.

³ O gonca ağızlı, her ne kadar zamanını gül gibi dikenler içerisinde geçirdiyse de hâlâ çok güzeldir.

⁴ Ey gül yanaklı! Sıkıntı vadisinin laleliğini seyretmek istersen gel, bu göğsümün yarasını seyret.

⁵ Ey Vusuli! Çınar sevgilinin boyuna nerede benzer, kırdaki bir alçağı (çınarı) ona benzetmek yakışık alır mı?

185.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Unudur âb-ı Hızırı anmaz i'câz-ı Mesihâyı
Muhammed ümmeti gören leb-i cân-bahş-ı 'Îsâyı
Düşelden sûret ü zülfi hadîsi ehl-i küfr içre
Sıyup esnâmı[nı] terk eylemişlerdür çelîpâyı
3. Leb-i cân-bahşı ile şol hat-ı sebzın gören êy dil
Ne cân-ıla añar bilsem 'aceb Hızır u Mesihâyı
Lebi devrinde baş kaldırdı hattı haylî yüz buldı
Hurûc êtdi sanasın kavm-i 'Îsî tutdı dünyâyı
5. Ne var cânlar bağışlarsa lebi 'uşşâkına yârın
VUSÛLİ çok-mıdur 'Îsâyâ ihyâ êtse mevtâyı

186.

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Nêce fenâdadur göresin mihr-i enveri
Ol mâhuñ eşiginde düşerse eger yeri

185

Ü: 32^b.

- 1 Ey Muhammed ümmeti! İsa'nın can bahşeden dudağını gören Hızır'ın (ölümsüzlük) suyunu unuttur, Mesih'in mucizelerini anmaz.
- 2 Küfür âlemine onun sureti ve saç (hakkındaki) sözler ulaşalı beri putlarını kırıp haçı bırakmışlardır.
- 3 Ey gönül! Onun can bahşeden dudağı ile yeşil ayva tüylerini gören Hızır ve Mesih'i acaba hangi sebeple anar bilmiyorum?
- 4 Ayva tüyleri (ordusu), dudağı döneminde isyan edip hayli cesaret kazandı; İsa'nın kavmi dünyayı işgal etmeye çıktı, sanırsın.
- 5 Yârin dudağı, âşıklarına canlar bağışlasa ne var; a Vusuli! İsa'nın ölüye can vermesi çok mudur?

186

Ü: 32^b.

- 1 Parlak güneşin yeri ayın eşigine gelirse onun nasıl zeval bulduğunu görürsün.
1^a enveri: envârı.

- Abdâl ‘âşık olmağı eylerdüm ihtiyâr
Başuma yârûñ olsa eger tâc şeş-peri
3. Meclisde gördi kim tolaşur la‘l-i nâbına
Bir bûsesine sâkî dolandurdı sâgarı
- Êy yüzi Şems döne döne hem-çü Mevlevî
Ney gibi çarha koydı figânüm felekleri
5. Boynında sanma hâle anuñ tavk-ı ‘ışkıdur
Mâh oldı êy VUSÛLÎ o mihrüñ kalenderi

187.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Metâ‘-ı vasluña kıymet begüm arayı arayı
Bulımadum gezüp cân nakdi ile cümle dünyâyı
- Bahâr-ı hüsnüñ êy serv-i revânüm bir akar sudur
Güzellik bostânından geçer çağlayı çağlayı
3. Ben êy Şîrîn-dehen Leylî-hırâm üstâd-ı ‘ışk oldum
Kim anar şimdi Ferhâdı yahod Mecnûn-ı şeydâyı

---

² Sevgilinin altı dilimli (topuzu) başıma tac olsa; abdal âşık olmayı seçerdim.

³ Saki, mecliste saf dudağına iliştiğini gördü de bir öpücük için kadehi (arkasında) dolandırdı.

⁴ Ey Şems yüzlü! Mevlana gibi döne döne, ney sesine benzeyen figanım gökleri semaya başlattı.

⁵ Ey Vusuli! (Ayın) boynundakini ay ağılı sanma, onun aşkının gerdanlığıdır; ay, o güneşin kalenderi oldu.

187 Ü: 33^a.

¹ Beyim! Can akçesi ile bütün dünyayı arayarak gezdim; (fakat) senin kavuşma malına bir değer bulamadım.

² Ey servi boylu sevgili! Gençliğin, güzellik bostanından çağlayarak geçen bir akarsudur.

³ Ey Şirin ağızlı, Leyla yürüyüşlü! Ben aşk ustası oldum, şimdi Ferhad’ı yahut çılgın Mecnun’u kim anar.

Rakîb-i kâfir-ile rû-be-rû olsam benüm şâhum
Bugün meydân-ı ‘ışk içre göreydün sen temâşâyı

5. Ser-â-ser ey VUSÛLÎ ‘âlemi al-ıla kul eyler
Kırımızı yelken ile geyse dil-ber al kemhâyı

188.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Gözde sanmañ dil-berün hâli hayâli kalmadı
Bir dem andan dîde-i gam-dîde hâlî kalmadı
Çünkü düşdün ol tabîb-i cândan ey dil cüdâ
Saña şimden-gêrû sıhhat ihtimâli kalmadı
3. Nêce pervâz eylesün varsun fezâ-yı ‘ışkda
Ey hümâ şeh-bâz-ı ‘akluñ perr ü bâli kalmadı
Kahr u lutfından cihânun fâriğ oldum dilde hiç
Ârzû-yı vuslat u hicrân melâli kalmadı
5. Gerçi kalmazdı VUSÛLÎ râh-ı gamda kimseden
Bâr-ı mihnet çekmege ammâ mecâli kalmadı

---

⁴ Şahım! Kâfir rakip ile yüz yüze gelsem de bugün aşk meydanı içinde eğlenceyi görseydin.

⁵ Ey Vusuli! Sevgili, kırmızı başlık ile al kumaş giyse baştan başa (seraser) âlemi allığıyla kul eder.

188 Ü: 33^a.

¹ Gözde sevgilinin beninin hayali kalmadı sanmayın; gamlı göz ondan bir an bile boş kalmadı.

² Ey gönül! Sen o can hekiminden ayrı düştüğün için bundan sonra sağlıklı olma ihtimalin kalmadı.

³ Ey umay! Akıl doğanın kolu kanadı kırıldı, varıp aşk fezasında nasıl uçsun?

⁴ Dünyanın iyilik ve zahmetinden kurtuldum; gönülde ayrılık üzüntüsü ve kavuşma isteği hiç kalmadı.

⁵ Vusuli, gerçi sıkıntı yolunda kimseden (geri) kalmazdı; ancak dert yükü çekmeye gücü kuvveti kalmadı.

189.

Meḫâ'îlün meḫâ'îlün fe'ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Perîşân gönlümi aldı meded hây
Yine cevr-ile ol zülf-i semen-sây

Kemân-ebrûña karşı gamzeñ okını
Cihâna yaykarasın bunlaruñ yay
3. Üfürmesün igen de nây-zenler
Benümle kanda dem-sâz olısar nây

Hilâle beñzedürmiş mâh-rûlar
Kaşuñ teşhîs étmez degme bedr ay
5. VUSÛLİ leblerin ağıyâra karşı
Isırmasun o tûtî-i şeker-hây

189

Ü: 33^a.

- 1 Hey! O yaseminimsi saç zulüm ederek perişan gönlümü ele geçirdi, yetişin!
- 2 Yay kaşına gamzen okunu topla, dünyaya bunların yaygarasını yay.
- 3 Neyzenler çok da ileri gitmesinler/üfürmesinler; ney benimle nereden meclis arkadaşı olacak?
- 4 Ay yüzlüler senin kaşını hilale benzetiyorlarmış; ayın hiçbir hâli (senin kaşını) temsil edemez.
- 5 A Vusuli! O şeker çiğneyen papağan rakiplere karşı dudaklarını ısırmasın.

[TARİHLER]

1.

Mef'ûlü fâ' ilâtün mef'ûlü fâ' ilâtün

Muzâri' - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. Bir hûnîyi Havâric koymış-ıdı cihânda
Küffâr-ı bî-emâmı edinmiş-idi mesned

Kanlar döküp kılurken mülk-i cihânı târâc
Mü'minlere ederken zulm-ile cevri bî-had
3. Dervîş Beg kim ol-dur[ur] Yahyâ-yı dil-âver
Çekdi kılıcı ile Ye'cüc zulmine sed

'Avn-i Hak ile begler mürted 'Alî tutuldu
Dergâh-ı şâha gitdi mahbûs hem mukayyed
5. Çâpük kuş ayağından derler ki tutulmuş
Düşe 'aceb-mi târîh *pek dâma girdi mürted* [950]

2.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . -

1. MÛYİ merhûmuş mezârından yaña
Ravza-i cennetden erdi râyiha

1

Ü: 34^a.

1

Hariciler bir kan dökücüyü dünyada bırakmışlardı; (o), kendini acımasız kâfirlere dayandırıyor.

2

Dünya ülkesini kan döküp yağmalarken müminlere sınırsız işkence ve eziyet ederken

3

Cesur Yahya'nın ta kendisi olan Derviş Bey kılıcıyla Yecüc zulmünün önünü kesti.

4

Beyler! Dinden dönmüş Ali, Allah'ın yardımı ile yakalandı; sultanın tekkesine zincirlenmiş bir biçimde hapsedildi.

5

"Hızlı kuş ayağından yakalanırmış" derler; tarih düşse şaşılır mı? *Dinsiz, sağlam hapse girdi.*

2

Ü: 34^a.

1

Rahmetli Muiyî [ö. 1562]'nin mezarı tarafından cennet bahçelerinden bir güzel koku geldi.

2. Anda yazmışlar vefât târîhin
Okuyalum rûhi-y-içün Fâtiha [969]

3.

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dilâ şol kasr-ı 'âlî kim VUSÛLİ bende vaz' êtdi
Kimesne bilmedi cennet-mi cennetden 'alâmet-mi
2. Gelüp seyrânına hûrî kusûrın bulmadılar çün
Dêdi Rıdvân aña târîh 'aceb bu kasr-ı cennet-mi [976]

4.

Mefâ' ilün mefâ' ilün fe'ûlün
Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Nêce gevher döküp Ahmed Beg ammâ
Akıtdı çeşmeler san la'1-i cânân
2. Aña ins-ile cin cânlar vêrürken
Ölümlüsi geçermiş âb-ı hayvân
3. Görüp bir Hızrveş 'Îsî-dem anı
Demiş târîh *misâl-i çeşme-i cân* [974]

² Ölüm tarihini orada yazmışlar; *ruhu için Fatiha okuyalım.*
²^a vefât: vefâtı.

³ Ü: 34^a.

¹ Ey gönül! Kul Vusuli'nin yaptığı şu köşkün cennet mi yoksa cennetten bir iz mi olduğunu kimse bilmedi.

² Cennet kızları seyretmeye gelip ayıplarını bulamadıkları için Rıdvân, *bu acaba cennet köşkü mü* diye tarih söyledi.

⁴ Ü: 34^a.

¹ Ahmet Bey öyle inciler döktü ki, sanki sevgili ağzından sular aktı.

² İnsan ve cin ona canını verirken dirilik suyu ölümlü olarak sayılırmış.

³ Hızır gibi onu İsa soluklu görüp *can çeşmesi gibi* tarih söylemiş.

5.

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - . - - / - . - - / - . -

1. İki kulle yaptı emr-i şâhla
Mustafâ Paşa bi-'avn-i Kirdgâr

Kulle-i Elbürze mânend oldılar
Her biri hısn u hasîn-i üstüvâr
3. Kol kanat olsa Sigetvâra ne taş
Olmadı mı her birisi bir hisâr

Ey VUSŪLİ dediler târîhini
Dâyimâ olsun cihânda ber-karâr [980]

[KITALAR]

1.

Fâ' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün

Hafîf - . - - / . - - / . . -

1. Ne kadar zahmet ise sultânüm
Sîne ber-sîne olalum soyına
2. Kurd yêsün o kozıyı yâ Rab
Ki çağırdukça gelmeye koyına

5

Ü: 34^b.

1

Mustafa Paşa Allah'ın yardımı ve padişahın buyruğuyla iki bina inşa etti.

2

Her birisi sağlamlılık ve dayanıklılıkta bir Elbürz dağına benzediler.

3

Zigetvar'a kol kanat olsa şaşılır mı, her birisi bir kale olmadı mı?

4

Ey Vusuli! Tarihini dediler: *Dünyada sürekli daimî olsun.*

1

Ü: 33^b.

1

A sultanım! Ne kadar sıkılsak da soyunarak göğüs göğüse olalım.

2

Ey Allah'ım! Çağırdukça koyuna gelmeyen o kuzuyu kurt yesin.

2.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Kalender-hâneye şi'rüm düşelden
İgen de iltifât étmez libâsa
2. Çıkardup câme-i fâhirlerini
Işıklar gibi girmişdür pelâsa

[NAZM]

1.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. İlâhî olmasun kâfir de muhtâc
Yalancı kahbe-zen nâ-merde muhtâc
2. Marîz-i bâb-ı 'ışk ol bul devâyı
Néceler sürinür bu derde muhtâc

[RUBAİ]

1.

1. Yâ Rab beni 'âşık-ı gam-h^vâr eyle
Hayrân-ı hüsn-i sâhib-esrâr eyle

2

Ü: 33^b.

1

Şiirim Kalenderhaneye düşeli beri elbiseye çok da iltifat etmez.

2

Şerefli elbisesini çıkarıp ışık dervişleri gibi abaya bürünmüştür.

1

Ü: 33^b.

1

Allah'ım! Kâfir de yalancı kahpe karı gibi karaktersize el açmasın.

2

Aşk kapısının hastası ol, şifa bul; nice ihtiyaç sahipleri bu kapıda sürünürler.

1

Ü: 33^b.

Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlün fa', Mef'ûlün fâ'îlün mefâ'îlün fa', Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûl, Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'

1

Ey Rabbim! Beni gamlı âşık hâline getirip sırlar sahibi güzelin hayramı et.

2. Çağlat gözümün yaşını kıl nehr-i revân
Su gibi beni ‘âşık-ı dîdâr eyle

[MÜFREDLER]

1.

Mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün mefâ‘ ilün

Hezec . - - - / . - - - / . - - - / . - - -

1. Dem-â-dem lâleveş nâr-ı gam-ıla sîne tağlaruz
Kara tağ gibi arkamız yaturduñ aña ağlaruz

2.

Mef‘ ülü fâ‘ ilâtün mef‘ ülü fâ‘ ilâtün

Muzâri‘ - - . / - . - - / - - . / - . - -

1. Uçmağ-ıla bulurdı dîdâra üns ü kurbet
Tâ‘at gibi kişinün kolı kanadı olsa

3.

Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün

Remel . . - - / . . - - / . . - - / . . -

1. Karşudan ok gibi geh geh o kaşı yay geçer
Gâh olur göremezüz gün yüzini ay geçer

² Gözyaşımı akan nehir gibi çağıldat; beni su gibi sevgiliye âşık et.

¹ Ü: 33^b.

¹ Lale gibi sürekli sıkıntı ateşiyle göğsümüzü dağlarız; Kara dağ gibi bizi devirdin, ona ağlarız.

² Ü: 33^b.

¹ Kişinin ibadet gibi kolu kanadı olsa sevgiliye uçarak cennete yaklaşabilirdi.

³ Ü: 33^b.

¹ O yay kaşlı zaman zaman ok gibi karşıdan geçer; bazen olur yüzünü aylarca göremeyiz.

4.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec . - - - / . - - - / . - -

1. Dil-i mecnûnumuz bir zülf-i leylî
Yine dîvâne kıldı vâylî vâylî

5.

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec - - - / . - - - / . - - - / . - -

1. Göz dikme igen gamzesi tîrine rakîbâ
'Ayb olmasun ol kaşı kemân yüzüğe atmaz

6.

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Remel - . - - / - . - - / - . - - / - . -

1. Âh kim gèñ yerde göñlüm hasta vü mehcûr yatur
Sîne ber-sîne olur anuñla her potur yatur

4

Ü: 33^b.

1

Bir kara saçlı çılgin gönlümüzü yazık ki yine delirtti.

5

Ü: 34^a.

1

Ey rakip! Sevgilinin gamzesi okuna çok fazla göz dikme; ayıp olmasın o yay kaşlı sonra onu atmaktan vazgeçer.

6

Ü: 34^a.

1

Ah ki gönlüm geniş bir yerde (kırdı bayırda) yorgun ve kırgın bir şekilde yatıyor; her düşkün onunla göğüs göğse yatmakta.

IV. AÇIKLAMALAR

1. /+Hk/: {+lXk} eki metinde kimi örneklerde artlık-önlük uyumuna girmez. Tespit edilebilen örnekler şunlardır:

âdemlik (G. 175/1), *demlik* (G. 175/3), *hûnîlik* (G. 162/4), *hurremlik* (G. 175/1), *iki yüzlülük* (G. 6/3), *kemlik* (G. 175/2), *sersemlik* (G. 175/5), *şâdîlik* (G. 171/4), *yeynilik* (G. 177/4)

Genellikle artlık-önlük uyumuna giren bu ekin Klasik Osmanlıcadaki uyumsuz örnekleri art ünlülü sözcüklere genellikle ekin ön ünlülü biçiminin eklenmesi şeklindedir:

“*arayıcılık* (1); *sadra‘zamlık* (2), *sipehsâlâr-ı mu‘azzamlık* (1), *vezir-i a‘zamlık* (1); *bahadırılık* (1); *dürûğ-gûylık* (1); *çarhacılık* (2); *çâbüklük* (1); *çâlâklık* (2); *dahmegüşâlık* (1) ~ *feryâdcilik* (1); *fetâlık* (1); *gafîrlik* (1); *haclik* (*emîr-i h.*) (1); *haramîlik* (3); *harclik* (1); *hastelik* (2); *hayinlik* (1), *hayrlik* (1); *lokmacılık* (1); *mudhiklik* (1); *muhlislik* (1); *na‘lincilik* (1); *pahillik* (1); *pâklık* (1); *sâ‘atlık* (2); *sipâhlik* (5); *vâsitalık* (1); *yakînlik* (2); *yusuflık* (1).

Ancak şu kelimeler uyumsuz ve çift imlâlı görünüyor: *serdar-ı a‘zamlık* (4) (~ *sadra‘zamlık* (2), *sipehsâlâr-ı mu‘azzamlık* (1), *vezir-i a‘zamlık* (1)); *bahadırılık* (2) (~ *bahadırılık* (1)); *bedîhe-gûylık* (1) (~ *dürûğ-gûylık*); *bî-dînlük* (1); *bî-muhlislik* (1); *fetâlık* (6) (~ *fetâlık* (1)); *haclik* (*emîr-i h.*) (1); *hâkimlik* (1); *haramîlik* (4) (~ *haramîlik* (3)); *harclık* (1) ~ *harclık* (2) (~ *harclik* (1)); *hâyınlık* (1) (~ *hayinlik* (1)); *hayrlik* (1); *helâllik* (1); *kâdîlık* (7); *lokmacılık* (4) (~ *lokmacılık* (1)); *salihlik* (1); *sipâhlik* (5); *valilik* (1); *vâsitalık* (1) (~ *vâsitalık* (1)); *yakînlik* (2); *yusuflık* (1)” (DEVELİ, H.: *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*: 45. s.).

Hayati DEVELİ’ye göre Türkiye Türkçesinin fonolojik sistemine göre uyumsuz görünen bu örneklerin yorumlanmasında iki türlü düşünülebilir: “1. Aslında bir uyumsuzluk söz konusu değildir.

Eklerin seslilenmesi kelime tabanlarının seslilenmesindeki niteliğe işaret etmektedir; yani ek art sıradan ise kelime tabanının -en azından son ünlüsünün- da art sıradan olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Türkçedeki eklerin ünlü uyumuna bağlanmaları umumiyetle bir “ilerleyici benzeşme” hadisesi olarak geliştiğine göre, art sıradan ünlü almış bir ekin bağlanmış olduğu kelime tabanının da art ünlülü olması tabiidir. Mesela *hâkim* ve *sâlih* kelimelerinin ikinci hecedeki ünlüleri, Türkçenin bilinen tarihî devirlerden beri düzenli olan dil benzeşmesi kanununa uyarak, EAT’de kalın sıraya geçmiş, bu sebeple de kalın ek almışlardır. Dil uyumuna aykırı Arapça ve Farsça ödünçlemelerin daha EAT devresinde dil uyumuna bağlandıkları, bunların aldıkları eklerin ön ya da art sıradan olmasına bağlı olarak anlaşılmaktadır. Şu halde böyle kelimelerde ekin incelik kalınlık niteliğine bakarak kelime tabanının ses değerini tayin edebiliriz, yani bizim *Seyâhat-nâme*’de standart Türkiye Türkçesinin morfolojik sistemine göre uyumsuz tespit ettiğimiz örneklerde aslında bir uyumsuzluk söz konusu değildir, bu gibi kelimelerde kelime tabanları, eklerin niteliğine bakılarak ön veya art ünlülü olarak okunmalıdır. *a’zam* kelimesiyle kurulan tamlamalarda ekin ikili fonolojiyle tespit edilmesinin Meninski’nin **Grammatica.** ve **Complementum**’da (æ) harfini kullanarak gösterdiği [á] sesiyle alâkalı olduğu açıktır, yani bu kelimenin seslilenmesini aldığı eke bakarak [á’zám] veya [a’zam] olarak tespit etmek gerekir. Şu halde /lık/ eki getirilen örneklerde kelime *a’zamlık*, /lik/ eki getirilen örneklerde *á’zamlık* şeklinde olmalıdır. *hayrlık* ve *harclık* kelimeleri de böyledir (= háyrlık, hárclık).

2. İkinci bir izah tarzı da şöyle olabilir: Bu ek zaman zaman dil uyumu dışına çıkabilmektedir, zira birinci şıkta olduğu gibi kelime tabanındaki fonetik değişikliğe bağlı olarak izah edilmesi zor örnekler böyle bir uyumsuzluğun var olabileceğini düşündürmektedir: *bahadırık* ~ *bahadırık*, *bedihe-gúylık* ~ *dürûğ-gúylık*, *bî-dînlık*. Bu kelimelerin çoğunda ortak olan kapalı uzun hecenin kısalıp incelendiğini gösterecek delil bulamazsak bunların dil uyumuna aykırı örnekler olduğunu kabul etmemiz gerekecektir. Transkripsiyon metinlerinden

elde edilen veriler de bu morfemin seslilenmesinde zaman zaman bir dil uyumu eksikliğinin görülebildiği kanaatini desteklemektedir.

[i] ve [ɪ] seslerini ayrı işaretlerle gösteren nadir transkripsiyon metinlerinden olan Meninski sözlüğünde hem uyumlu hem uyumsuz örnekler bir arada kullanılmıştır: bollık (bollyk); çoklık (coklyk); dostluk (dostlyk); máhrumluk; má'zûllık; uymazlık; edebsizlik (edebsyzlik); zebunlik; düzlik; kabillik; muhábbetlik; barışıklık (barışiklyk); beraberlik (beraberlyk); gazilik (ghazlyk); gafillik (ghafillyk); içkicilik; şahidlik; viranelik vs.” (DEVELİ, H.: *Evlıya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*: 45-46. ss.).

Metinden tespit edebildiğimiz uyum dışı örnekler Hayati DEVELİ'nin tespit ettikleri gibi değil fakat ön ünlülü sözcüklere ekin art ünlülü biçiminin eklenmesi şeklindedir. Hayati DEVELİ'nin açıklamaları ışığında ön ünlülü sözcüklere ekin art ünlülü /+lık/ biçiminin eklenmesi sözcükteki seslilenmeye işaret edebilir. Buna göre *âdemlik*, *hûnılık*, *şâdılık* sözcükleri, sırasıyla *âdamlık*, *hûnuluk*, *şâdılık* okunabilir. *demlik*, *hurremlik*, *iki yüzlülük*, *kemlik*, *sersemlik*, *yeynilik* örneklerinde ise böyle bir seslilenme söz konusu olamaz. Bu tür örneklerde /+lık/ ekinin bir tepkime fenomeni olarak ortaya çıktığı ileri sürülebilir.

2. âb-ı zülâl (G. 52/4): “*zulâl* kar kurdudur, ki büleñd tağlarda be-her sene kar müterâkim olup eskidükçe bi-iznihi ta'âlâ içinde mütekevvin olur: İnce, ak ve başı karamtık olur. Su içre korlar gâyetde soğuk ve lezzetlü eder. O suya âb-ı zulâl dërler: ‘Arabîde zulâl turı ve sâf ma'nâsınadır.’” (at-TABRİZİ: *Tibyân-ı Nâfi' der Tarcama-i Burhân-ı Kâtı'*: 849^b). “Dağlarda kar birikip eskidikçe içinde peyda olan kurttur ki suyun içine konunca soğutur ve tatlılandırır. Sâfi, berrak, hafif, singin, soğuk su mânasına Arapça olup kaymak mânasına gelen (zell) kelimesinden müştaktır. Hafifliğinden dolayı gûya boğazdan kayıp gider” (ŞÜKÜN, Z.: *Ferheng-i Ziya*: II. c. 1077^a). “şol sâfi ve haff ve hoş-güvâr soğuk suya denür, ki aslâ boğazda

ilişmeyüp hemân mürûr eder ola gûyâ ki kayıp gider” (al-FİRŪZÂBÂDİ: *al-Ukyânûsu 'l-Basît...III. c. 235. s.*).

3. ayağına su dökmek (G. 119/2): Ender gelen birine yarı sitem, yarı sevinçle söylenen söz: “Çoktandır gelmiyordun, nasıl oldu da geldin?” (TANYERİ, M.: *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler: 34. s.*)

Çoktan beri ziyaretimize gelmemiş olan bir dostumuz ziyaretimize gelince sevincimizi göstermek için, “Hangi rüzgâr attı? Ayağına sıcak su mu dökelim, soğuk su mu?” deriz ki bu gelen misafirin ayağına su dökmenin en büyük ikramlardan olduğunu ifade eder.

Yaya olarak uzak yoldan gelenler, yorgunluklarını çıkarmak için ayaklarını yıkarlar veya ayaklarına su döktürürler. Bir misafirin ayağına su dökmek en büyük ağırlamalardan sayılır (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı: 49^a*).

İşte Necâtî bu iki anlamı da çağrıştıracak biçimde şöyle bir hayal geliştirmiştir:

Hayâli serv-i kaddünün dile gelmedi hayliden
Ayağına su dökmelü olupdur çeşm-i pür-nemden (Necâtî:
Dîvân: G. 392/5)

“Servi gibi boyunun hayali çoktandır gönle gelmedi; yaş dolu gözlerimin artık ayağına su dökmesi gelmiştir”

Hayâlî Beg’de aşağı yukarı aynı anlama gelebilecek bir beyitte şöyle der:

Bostân-ı câna gelmeyeli haylî dem durur
Su dökmelidür ol gül-i handân ayağına (Hayâlî Beg: *Dîvân:*
388, G. 91/3)

Ayağına su dökmek biçiminde birçok şairin kullandığı deyim, kimi şairlerde *ayağına su kuymak* biçiminde de kullanılmaktadır. Kimi

naşirlerce ‘akıtmak, dökmek’ anlamındaki *kuymak* eylemi metin yayımlarında *koymak* biçiminde geçmektedir, ki bu yanlıştır. *koy-* ‘koymak, bırakmak’ anlamındayken (az-Zamahşarî: *Mukaddimetü 'l-Edeb*: 148^a) *kuy-* ‘akmak, dökmek; akıtmak, dökmek’ anlamındadır (az-Zamahşarî: *Mukaddimetü 'l-Edeb*: 153^a). Aynı zamanda *İbni-Mühennâ Lügati*’nde *su kuy-* ‘su dökmek’ (BATTAL, A.: *İbni-Mühennâ Lügati*: 64^a) olarak geçmektedir. Dolayısıyla *ayağına su kuymak*, *ayağına su dökmek* deyimini ile aynı anlamdadır.

Birkaç örnek:

Verd-i nestrîn gülsitân bezmine geç geldiği' çün
Su kuyar ayağına bârân-ıla bâd-ı sabâ (Me’âlî: *Dîvân*: G. 27/5)

“Saba rüzgarı, yaban gülü gül bahçesine geç geldiği için yağmurla onun ayağına su döker”

Yahyâ su kuymağ-ıçün ayağına ol mehûn
Gûyâ ki tâs edindi felek mihr-i enveri (Şeyhulislâm Yahyâ:
Dîvân: G. 410/5)

“A Yahya! Felek, o ay (gibi sevgili)nin ayağına su dökmek için sanki parlak güneşi tas edindi”

4. âyîne-i ‘âlem-nümâ, âyîne-i gîfî-nümâ (G. 4/4), (G. 130/4), (G. 152/4): *âyîne-i gîfî-nümâ*, ‘cihanı gösteren ayna’ İskender’in aynası bu adla anılır. Söylentiye göre, bu ayna Aristo [384-322] tarafından yapılmış ve İskenderiye şehrinde yüksek bir kuleye dikilmişti. Düşmanın geldiği, daha yüz milden fazla uzaklıkta iken, bu ayna aracılığı ile keşfolunurdu (YUSUF SİNAN PAŞA: *Tazarru'nâme*: 347. s.). Bunun yanı sıra tasavvufî anlamda kâmil insanın kalbinin saflığından kinayedir (EŞMELİ, M.: *İsmail Hakkı Bursavî'nin Muhammediye Şerhi Ferahu'r-Rûh*: 476. s.). Beyit, iki anlamı da çağrıştıracak biçimde kurulmuştur.

5. başında od yan- (G. 94/3): ‘Aşk, keder, ayrılık vb. derde uğramaktan dolayı sıkıntı çekmek’

Başına ‘ıŝkuŝ bir od yandurdı kim dinlenmedi
Yana yana subha dek şem‘-i şebistân ağladı (Hayretî: *Dîvân*: G. 487/2)

“Senin aşkın onun başına öyle bir ateş yaktı ki, gece kandili sabaha kadar yana yana gözyaşı döktü, (yine de o ateş) sönmedi”

Eski metinlerde geçen ifadelerden anlaşıldığına göre her hangi bir sebepten zulme uğrayan, yahut şiddetli bir ihtiyacı olan kimseler şikâyet veya seslerini duyurabilmek için bir devlet yetkilisinin yahut padişahın geçeceği yere gidip yolunu gözleyerek beklerler, padişah geçerken dikkatini çekme amacıyla başlarının üzerinde ateş yakarlar yahut bir meşale tutarlarmış.

Bu fiilin ‘başta hasır yakmak’ şeklinde zikredildiğine de rastlanmaktadır. Mesela Ca‘fer Çelebî [1452-1515] şu beyitte saba rüzgârını yol kesen eşkıyaya benzetir; nergis de padişaha sabadan şikâyet için başında hasır yakan ve böylece adalet uman bir şahıs olarak tasvir edilmiştir.

Reh-zen-i bâd-ı sabâdan yakuban başa hasîr
Şaşa dâd uma-gelür ey şeh-i dâver nergis (Ca‘fer Çelebî: *Dîvân*: K. 28/42)

Aynı şairin bir başka beytinde ateşi başında meşale yakıyor olarak tasvir etmesinden, ilgi çekmek için yapılan bu hareketin meşale yakmak şeklinde de gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Depesinden çıkar dûdı gamuŝdan şâh-ı devrâna
Şikâyet etmege yakmuş başında bir çerâğ âteş (Ca‘fer Çelebî: *Dîvân*: K. 24/33)

J. B. TAVERNIER *Nouvelle Relation de l’Intérieur du Serrail du Grand Seigneur* adlı eserinde Cuma selamlığı merasimini şöyle anlatır: “Padişahın camiye gittiği günlerde, kendilerine yapılan her hangi bir haksızlıktan şikâyetçi olanlar, ellerinde bir dilekçeyle padişahın yolunu gözlerler, padişah geçerken bu dilekçeyi alması için

bir hadımağasına işaret eder. Her hangi biri çok büyük bir haksızlıkla karşı karşıya gelmişse, bu kişi, dilekçeden başka, başının üstünde yanan bir meşale taşır (TAVERNIER: *Topkapı Sarayında Yaşam*: 145. s.).

Öyle anlaşılıyor ki, Osmanlı Devletinin son yıllarına kadar devam eden bu dilekçe sunma geleneği o yıllara kadar uzanan eski bir âdet idi. Me’âlî [6. 1535] bir gazelinin matla beytinde şöyle demektedir ve bu âdetin o devirde de geçerli olduğunu vesikalandırmaktadır.

Sunsam n’ola gönül varakın dil-rubâlara

Kâğıd sunar çü zulm gören pâdişâlara (Me’âlî: *Dîvân*: G. 19/1)

“Gönül kapan güzellere gönlümün kâğıdını sunsam bunda ne var? Zira zulüm gören kimse padişahlara kâğıt sunar” (ŞENTÜRK, A. A.: *Sultan Beyazıt Methiyesi*: 40-42. ss.).

6. bezm-i elest (G. 69/1): ‘Meclis, muhabbet ve sohbet toplantısı’ Hakk’ın: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye sorduğu, ruhların da “Evet öyledir” biçiminde cevap verdikleri meclis (ALLÂH: *Kur’ân*: 7. Araf 172). Bu olay, insanlar yeryüzünde yaratılmadan önce Allah ile insan ruhları arasında meydana gelmiştir (ULUDAĞ, S.: *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*: 99. s.; YUSUF SINAN PAŞA: *Tazarru’nâme*: 323. s.; GÖLPINARLI, A.: *Alevî Bektâşî Nefesleri*: 381. s.).

“Bezm-i elestden murâd ‘âlem-i ervâhdır. Velîkin böyle yerlerde şühûd ve huzûr makâmı murâd olunur. Zira *elestü bi-rabbiküm* [= Ben sizin Rabbiniz değil miyim?] hitâbına müştemildir. Hitâb ise hâzıra göredir, gâibe göre değildir” (EŞMELİ, M.: *İsmail Hakkı Bursavî’nin Muhammediye Şerhi Ferahu’r-Rûh*: 444. s.).

7. boğazı iplü (G. 35/2): Bu tabir çoğu edebî metinlerde benzetileni tahkir ve küçümseme için ve daha çok hırsızlık suçuna karşılık bir ceza anlamında kullanılmaktadır. Mesela Zâtî [1471-1546], inci ile sevgilinin dişini mukayese ederken onu, güzelin dışından letafet çalmaya kalkıştığı için boğazına ip geçirilmiş olarak nitelendirir:

*Lutf oğrılığın etmege kasd etdi dışünden
Ëy ağzı sadeñ hoş boğazı ipli imişdür (Zâtî: Dîvân: G. 200/3)*

“Ey sedef ağzılı! İnci, senin dışünden letafet hırsızlığına girişti, hoş, boğazı ipliymiş”

Aynı ceza biçimi yine hırsızlık suçu karşılığı olarak Revânî [ö. 1524]’de görülmektedir. Şair, fitilini kastederek mumu, sevgilinin yüzünün parlaklığından ışık çalmakla suçlamaktadır:

*Hüsn-i dil-berden ziyâ oğrılmadıysa eger
Dâyimâ şem‘-i şeb-efrûzuñ neden boynunda ip (Revânî: Dîvân:
G. 22/6)*

“Geceyi aydınlatan mum, sevgilinin güzelliğinden ışık çalmadıysa neden ip sürekli boynundadır?”

Kimi şairler de şeker kamışının boğumlarını, boğaza takılmış ipler olarak tasavvur ederek bu deyimini tekrar işlemişlerdir. Aynı zamanda o devirlerde meclislerde şeker ezilerek helva pişirilmesi âdetini de yansıtan aşağıdaki beyitte anlam, ‘ezik, aşağılık’ karşılığıdır:

*Bezmünde şevk ile ezilür dâ’imâ saña
Bilmez miyem ki ne boğazı iplüdür şeker (Necâtî: Dîvân: G.
83/4)*

“Şeker, meclisinde sana sürekli dalkavukluk eder/ezilir; onun ne aşağılık olduğunu bilmez miyim?”

Ca‘fer Çelebî [1452-1515]’nin şu beyti, söz konusu *boğazı ipli* deyiminin gündelik hayatta gerçekten varlığına ve bir suç karşılığı cezalının boynuna bir ip takıldığını açıkça ifade etmektedir. Şair demet hâlindeki nergislerin bir iple sarılması durumunu hüsnütalil yoluyla onların bir suç işlemiş olabilecekleri şeklinde yorumlamaktadır:

Bâğbânlar tutuban boynuna takmış reseni
Bostânun-da günâh eyledi benzer nergis (Ca‘fer Çelebî: Dîvân:
K. 28/38)

“Bahçıvanlar (nergisi) tutarak boynuna ip geçirmişler; nergis, senin bostanında günah işlemişe benzer”

Boğazı iplü deymi ilk bakışta kölelerin boğazına takılan bağları akla getiriyorsa da gerek beyitlerde sürekli bir suç karşılığı kullanılması, gerekse aynı kaside içerisinde on beyit arayla bu kölelik alametinin *boynu bağlı* ifadesiyle vasıflandırılması bu durumun farklılığını göstermektedir:

Gerden-i deste-i nergisde neçündür rişte
Boynu bağlı kulun olmadı ise ger nergis (Ca‘fer Çelebî: Dîvân:
K. 28/48)

“Nergis, senin boynu bağlı kulun olmadıysa ip, niçin nergis destesinin boynundadır?”

Ali MAZAHERİ, X. yüzyıldan önce İslam ülkelerinde şöyle bir âdetten söz ediyor: Eskiden zimmîlere çok kötü muamele edilirdi. Bunlar yakalarına yapışıp kendilerine korkmadan “Kâfir, cizyeni öde! diye bağırarak müslüman tahsildarlarla karşı karşıya gelirlerdi. Onlara cizyelerini ödetince tahsildarlar zimmîlerin boyunlarına ucu kurşun mühürlü bir sicim geçirirlerdi. Bu, adamın cizyeyi ödemediğini gösterirdi (MAZAHERİ, A.: *Ortaçağda Müslümanların Yaşayışları*: 152. s.). Osmanlıda böyle bir âdete dair bilgi olmamakla birlikte, örneklerden hırsız veya suçlunun boyunlarına ip bağlandığını ve böylece teşhir edildiklerini söylemek mümkündür (ŞENTÜRK, A. A.: “Klâsik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Âdetler ve Günlük Hayattan Sahneler”, *Türk Dili*: 218-219. ss.).

8. câm yok (G. 102/1, 5): Bu ifadenin hem ‘canlı değil’ hem de ‘gücü yok; cesareti yok; değeri yok’ anlamlarında kullanılan bir söz olduğu anlaşılmaktadır. Servinin gerçek anlamda canı olmadığı gibi

sevgilinin boyuyla yarışacak derecede değeri yoktur. İfade sıklıkla cansız nesnelere birlikte geçmektedir.

*Sidre gibi Müntehâ kaddi salaldan sâyesin
Ravzada salınmağa serv-i sehînüñ cânı yok (Âhî: Dîvân: G.
47/2)*

“Sidre gibi uzun boyu gölge ettiğinden beri, uzun servinin sulak bahçelerde salınacak canı yok”

*Cânı yokdur ki sanem êde senünle da'vâ
Gerçi bu sûret ile şâhid-i kâşâne geçer (Necâtî: Dîvân: G.
134/2)*

“Putun, seninle güzellikte yarışacak kadar canı yok; bir de bu görünüşüyle saray güzeli geçinir” (ZÜLFE, Ö.: *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selkî ve Şiirleri*: 180. s.).

9. cevâb (G. 8/4): *cevâb* sözcüğünün ‘soru karşılığı’ dışında ‘karşılık, mukabele ve ret’ anlamları da vardır. Fuzûlî [1483-1556], aşağıdaki beyitte *su'âl* ve *cevâb* sözcüklerini tevriyeli olarak kullanmıştır.

*Lebün su'âline vërmez cevâb 'uşşâkuñ
Su'âl olursa bu senden nedür cevâb saña (Fuzûlî: Dîvân: G.
18/3)*

Beyitte iki kez geçen *su'âl* sözcüklerinden birincisini ‘dilenme, dilencilik etme’; ikincisini ise ‘soru sorma’ anlamında kabul etmek gerekmektedir. Yine özellikle iki kez tekrar edilen *cevâb* sözcüklerinden birincisini ‘karşılık, mukabele’; ikincisini ise ‘soru karşılığı’ olarak anlamalıdır. Şu hâlde beyti günümüz Türkçesine şöylece aktarabiliriz:

“Dudağın âşıkların dilenmelerine karşılık vermez; bu (durum) senden sorulsa cevabın ne olur?”

Yani şair sevgilinin dudağından güzelliğinin sadakası olmak üzere bir öpücük istemektedir.

Kaldı ki, *cevâb* sözcüğünün üçüncü bir anlamı da ‘ret’ tir. Ş. Sâmi [1850-1904], *Kâmûs-ı Türki*’de *cevâb* sözcüğünün ikinci anlamını ‘adem-i kabûl, red’ olarak tespit etmiş ve “istid’â etdimse de *cevâb* verildi” (yani reddedildi) cümlesiyle örneklendirmiştir (Ş. SÂMÎ: *Kâmûs-ı Türki*: 485^b). Bu bakımdan şairler zaman zaman bu sözcüğü ustalıklı bir üslupla kullanarak çok güzel ve esprili ifadeler oluşturmuşlardır. Mesela Âhî [ö. 1517]’nin “Hasta gönül, sevgilinin dudağından derdine ilaç sorduğunda, o can ve gönül tabibi bir kere (dahi) cevap vermedi” anlamındaki

Hasta dil derdine em sordu lebinden nece kim

Ol tabib-i dil ü cân vèrmedi bir kerre cevâb (Âhî: *Dîvân*: G. 12/5)

beytini “O can ve gönül tabibi bir kere (dahi) reddetmedi” anlamında değerlendirmek gibi (ŞENTÜRK, A. A.: “Ali Nihad Tarlan’ın *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*’ne Dair”, 266-267. ss.).

10. çarhî siper (G. 157/1): Siperin anlamlarından birisi de ‘kalkan’dır. Beyitlerden *çarhî siperin*, üzerinde yuvarlaklar bulunan bir kalkan türünün adı olduğu anlaşılmaktadır.

Zâtî [ö. 1546] feleğin dokuz kat oluşunu da hatırlattığı beytinde feleği kalkana, ahı da tüfeğe benzetmektedir:

Nüh çarhî siperden geçici bir tüfegün var

Ëy âh meger cenge heves hûb begün var (Zâtî: *Dîvân*: G. 223/1)

“Ey ah! Senin dokuz katlı çarhî siperden geçen bir tüfeğin var; anlaşılan cenge hevesli güzel bir beyin var”

Şair, hemen hemen aynı ifadeleri başka bir beytinde şöylece dile getirir:

*Geçer Zâtî tokuz çarhî siperden yıldırım gibi
Sanasın bir tüfekdür her şerâr-ı âteş-i âhuş (Zâtî: Dîvân: G.
755/5)*

“A Zati! Her ah ateşinin kıvılcımları sanki bir tüfektir ki, yıldırım gibi dokuz katlı çarhî siperi (deler) geçer”

*Ëy âfitâbum kıl hazer eflâki edinme siper
Çarh okıdur âhum tokuz kat çarhî kalkandan geçer (Emrî:
Dîvân: G. 188/4)*

“Ey güneş (gibi olan sevgilim)! Felekleri kalkan etmekten sakın; ahım dokuz kat çarhî kalkandan geçen felek okudur”

*Hey’etde çarh egerçi ki çarhî siper geçer
Lîkin hadeng-i âh anı ılmaz deler geçer (Mesîhî: Dîvân: G.
55/1)*

“Astronomide felek her ne kadar çarhî siper olarak geçse de; lakin ah oku ona takılmaz, deler geçer”

11. deli-zincir (G. 86/3), (G. 180/3): Adı geçen beyitte delilerin zincire vurulması hadisesine işaret edilmektedir. Bazen bu zincir altından ya da gümüşten de olabilir. Delilerin zincire vurulması, divan şiirinde yüzlerce beyitte işlenmiştir. Bunlardan kimileri:

*Boynuna zencîr-i zülfin dakup ol meh-pârenün
Yalıñ ayak baş açuk girmiş yola dîvâneler (Şükrî: PerM: 132^a)*

“O ay parçası (sevgilinin) saçının zincirini boynuna takıp divaneler başı açık yalın ayak yola girmişler”

*Yanmağa nâr-ı ruhi şem‘ine pervâne gerek
Zülfi zencîrine bend olmağa dîvâne gerek (Sebzî: PerM: 359^a)*

“(Sevgilinin) yanağı ateşinin mumuna yanmak için pervane; saçının zincirine bağlanmak için de divane olmak gerek”

Zincir şakırtısı deliyi büsbütün azdırmış (MEVLÂNÂ: *Divan-ı Kebir VI*: 684. s.).

Yine dîvâneligüm tutdı görüñ şeydâlar
Zülfî zencîrini depretdi gibi bâd-ı sabâ (Usûlî: *Dîvân*: G. 4/2)

“Çılgınlar! Bakın, yine deliliğim tuttu; saba rüzgârı, (sanki) saçının telini hareket ettirdi gibi”

12. Dürri Necef (G. 97/1): Hz. ‘Alî [598-661]’nin lakaplarından birisidir. Kendileri Necef’te medfun olduğundan “Necef’in incisi” diye de tanınır olmuştur. Hz. Ali’nin *şâh-ı Necef*, *sâhib-i Necef*, *şahne-i Necef*, *şîr-i Yezdân*, *haydar-ı kerrâr*, *sâkî-i Kevser*, *şâh-ı velâyet*, *ebû türâb* vb. lakapları da vardır (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 35^b).

Necef: Bağdâd vilâyetiniñ Kerbelâ sancagında ve Kerbelânın yetmiş kilometre cenûb-ı şarkisinde Bağdâdın da yüz elli kilometre cenûbında ve Kûfe harâbeleriniñ bir sâ‘at kadar şimâlinde olarak Fıratdan ayrılan cedvel-i tabi‘iyyesiniñ bi’t-tevessü‘ teşkil itdiği gölün kenârında kazâ merkezi bir kasaba olup ‘Aliyyü ’l-Murtazâ efendimizniñ türbe-i şerîfesini hâvî olmağla meşhûr ve bu münâsebetle (meşhed-i ‘Alî) dimekle dahi ma‘rûfdur (Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu ’l-A‘lâm*: VI. c. 4565^a).

13. fakirlik benim iftiharımdır (G. 99/2): Beyitte *al-fakru fahrî va bihi aftahiru* “Fakirlik benim iftiharımdır. Ben onunla övünürüm” anlamındaki söze telmih vardır. Fakirlik konusu, özellikle Tasavvuf edebiyatında Allah’a muhtaç olma, tam olarak O’na bağlanma, dünya ve ahiret endişesinden uzak bulunma olarak telakki edilmiştir (YILMAZ, M.: *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler - Ansiklopedik Sözlük-*: 49. s.).

Bu rivayetin senet ve metin olarak kaynaklarda tespiti mümkün olmamıştır. Çoklukla zayıf ve mevzu hadisleri ihtiva eden eserler İbni Hacer al-‘Askalânî [ö. 1448] “mevzû ve batıldır” dediğini naklederler. İZMİRLİ, bu rivayetin tasavvuf kitaplarında Nebinin hadisi

olarak gösterilen rivayetler içerisinde bulunduğunu belirterek hadisçiler yanında, Nebinin hadisi olmadığını belirtir. Rivayetin mevzu olduğunu açıklar (al-‘ACLŪNİ: *Kaşfu ’l-Hafâ*: II. c. 87. s.; UYSAL: *Tasavvuf Kültüründe Hadis*: 353. s.; YILDIRIM: *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*: 402-403. ss.).

14. gâyib érenler (G. 112/5): Gayip érenler; üçler, yediler, kırklar, üç yüzler denilen Tanrı dostları topluluğudur. Sofilere göre dünyada Allah’ın tecellisine mazhar olan ve Hz. Muhammed’in gerçek varisi bulunan birisi vardır. Kutup veya “sahib-i zaman” denilen bu zatın yanında iki kişi daha vardır, bunlara “üçler” derler. Bunlardan sonra yedi, sonra kırk, daha sonra üç yüz erler gelir. Üç yüzlerden biri ölünce yedilerden biri onun yerine, kırklardan biri yedilerin arasına, üç yüzlerden biri de kırkların arasına gelir. Halktan biri de üç yüzlerin arasına katılır. Tanrı, âlemi bunlarla idare eder. Bunlara *gâyib érenler* veya *gayb érenleri* denilir (ÇAVUŞOĞLU, M.: *Yahya Bey ve Divanından Örnekler*: 105. s. AYTICA bk. CEYLAN, Ö.: *Tasavvufi Şiir Şerhleri*: 261-264. ss.; GÖLPINARLI, A.: *Tasavvuf*: 83. s.).

15. göz ucuyla işâret eyle-, göz ucuyla nazar kıl- (G. 132/1), (G. 151/2): *göz ucuyla bak-*, *göz ucuyla merhabâ ét-*; *göz ucuyla selâm ét-* biçimleri de bulunan bu söz yaygın olarak sevgilinin âşığa çok az da olsa iltifat ettiğini, belli etmeden baktığını ifade etmektedir. Âşık sevgilinin kısacık da olsa ilgisinden memnundur. Başka şairlerde de bunun çeşitli örneklerine rastlamak mümkündür (ZŪLFE, Ö.: *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri*: 135. s.).

Cân-ısa murâduñ bu kadar cevr ü cefâdan

Yétmez mi aña göz ucıla bir kez işâret (Selikî: Divân: G. 8/2)

“Bu kadar zulüm ve eziyet etmekle istediğin can ise ona bir kez göz ucuyla işâret (etmen) yetmez mi?”

*Bir göz ucuyla nazar edüp bu ben dîvâneye
Demdür insâniyyet etsen ey melek-sîmâ yine* (Ca'fer Çelebî:
Dîvân: K. 10/53)

“Ey melek yüzlü (sevgili)! Zamanıdır, bu ben çılgına bir göz ucuyla bakıp da yine iyilik etsene”

*Göz ucu ile merhabâ etdüm demiş ol bî-vefâ
Pâdişehdür hâşe li 'llâh anı kim yalan eder* (Necâfî: Dîvân: G. 141/6)

“O vefasız, ‘Bir göz ucuyla merhaba deyip selam verdim’ demiş; Allah korusun, padişahdır, onu kim yalancı çıkarır”

*Başa ‘ayn-ı ‘inâyet¹ göz ucuyla bir selâmuñdur
Bütün dünyâca ‘izzet yarım ağız bir kelâmuñdur* (Nev'î: Dîvân: G. 137/1)

“Benim için iyiliğin ta kendisi, göz ucuyla bir selamındır; dünyalar kadar lütuf yarım ağız bir kelimindir”

Ancak Vusûlî'nin beytinde (G. 132/1) deyimin, ‘öldürücü bakış’ anlamında kullanıldığı söylenebilir. Beyitteki bu anlamı destekleyici bilgiler şunlar: “Bu noktada gerek Osmanlı sarayında sultanların, gerekse yetki sahibi paşaların mecbur kalmadıkça fazla konuşmayarak gerektiğinde çevrelerine bir göz işaretiyle emir vermeleri geleneğine de ima vardır. Evliya Çelebi'nin naklettiği; Sultan Murad'ın huzuruna getirilen ve cellat başında bulunduğu hâlde bağışlanması için af dileyen bir suçluya ilgisiz davranması ve bir zaman sonra padişahın bir göz işareti ile celladın kılıcının havada parlamasıyla gövdeden ayrılan kellenin yerde yuvarlanması hadisesi, bu şiirde sık sık kullanılan kan saçan gamze imajının boyutlarını gösterecek niteliktedir” (ŞENTÜRK, A. A.: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*: 89. s.).

¹ Nev'î Divan'ında ‘ayn-ı sa'âdet biçiminde geçmektedir. Nev'î: *Dîvân*: G. 137/1, 312. s.

16. hâl, hâlet (G. 33/3): Ariflerin nezdinde tarikat yolunun yolcusunun temiz kalbine salık istemeden varid olan ve nefsanî sıfatları ortadan kaldıran ilahî vergilerin her birisine hâl denir. Hâl sürekli hâle geldiğinde ve salık için bir meleke olduğunda makam olarak adlandırılır (SEYYİD CAFER SECCADİ: *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*: 171^a; ULUDAĞ, S.: *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*: 218. s.).

17. havâle (G. 52/2): Türkçenin bütünlüklü bir tarihî sözlüğü henüz hazırlanmadığı için eski metinlerde geçen *havâle* vb. pek çok sözcüğü ve bunların kullanıldığı metinleri mevcut sözlükler yardımıyla anlamının imkânı yoktur. Bu gibi hâllerde metni çözmeye en büyük yardımcı yine metnin kendisi olmaktadır. Necâtî Beg [1451-1509]’in bir gazelinde geçen ve muhtemelen göz-cellat ilişkisini kastederek söylediği,

Cânına oldu Necâtînüñ havâle çeşm-i yâr

Ëy ecel sen de gelip etme tekâza bir yaña (Necâtî: *Dîvân*: G. 3/9)

“Ey ecel! Necatî’nin canına sevgilinin gözü havale oldu, yani canını alacak, bir de sen gelip takaza etme” biçiminde anlamlandırılabilir olan beytinde *havâleyi* ‘alacaklı’ anlamında kullanmasına nazaran sözcüğün o dönemde böyle bir anlamı daha bulunduğu anlaşılmaktadır.

Sözlüklerde ‘bir yere göre yüksek konumda bulunan mevki; kılıç, hançer vb. silahları savurma yahut bu silahlara hedef olan yer; ruhi sıkıntı’ vb. birkaç karşılığı bulunan *havâle* sözcüğü zengin anlamları sebebiyle edebiyatta tevriyeli olarak çokça kullanılmıştır. Mesela Üsküplü İshâk Çelebî [ö. 1536]’nin,

Cân nakdin almağa yine sultân-ı ‘ışkdan

Başladı gelmege baña her gün havâleler (İshâk Çelebî: *Dîvân*: G. 32/5)

“Can akçesini almak için bize aşk sultanından her gün havaleler gelmeye başladı” biçiminde günümüzün Türkçesine aktarılabilir beyitte, sözcük ‘vergi belgesi’ anlamında kullanılmakla birlikte ifadede ‘aşk sebebiyle içine düşülen ruhi sıkıntılar’ anlamına da iham yoluyla temas edildiği görülmektedir. Keza edebiyatta yaygın olarak kullanılan hilal-haçer ilişkisinden hareketle beyitte geçen *havâle* sözcüğünün şu beyitte, ‘vurmak üzere kılıç savurma’ anlamının yanı sıra ‘aşk sebebiyle içine düşülen ruhi sıkıntılar’ anlamında cinaslı olarak kullanıldığı görülmektedir:

Havâle eylemesün baña tîğ düşmen kim
Hayâl-i gamzesi yâruñ baña havâle yêter (Lâ edrî)

Fuzûlî [1483-1556] denize dökülen akarsuların bir haçer gibi denizin içine girmesini hüsnütalil ile tasvir ederken haçer-havale ilişkisini işlediği şu beytinde sözcüğü ‘haçere hedef olan yer’ anlamında kullanır:

Ziyâret-i haremin kılmamak cezâsı-y-içün
Havâle hancer-i seyl-âba sîne-i deryâ (Fuzûlî: Dîvân: K. 1/66)

Bosnalı Sâbit [ö. 1712]’in “Bulut güneş penceresine karaltı assa bunda şaşılacak ne var? (Çünkü) sevgilinin güzelliği haremine havale yer(de)dir” anlamındaki şu beytinde ise sözcük ‘bir yere göre yüksek konumda bulunan öbür yer’ anlamında kullanılmıştır (ŞENTÜRK, A. A.: *Necâtî Beğ’in Sultan Beyazıt Methiyesi ve Bazı Gazelleri Hakkında Notlar*: 15-16. ss.).

‘Aceb mi revzen-i mihre karaltı assa sehâb
Harîm-i hüsn-i nigâra havâle manzaradur (Sâbit: Dîvân: G. 75/4)

18. hayrân-halvâ (G. 92/2): *hayrân*, esrarı çekerek veya esrarlı macun yutarak bir köşede her şeyden habersiz, mestane hayat geçiren, esrar komasına girmiş kimsedir. Esrar çekenler ilk zamanlarda çok yerler; sonra iştahları kapanır; vücuttan düşerler. Bunlar tatlıyı da çok severler. Esrar üzerine tatlı bir şey yenir veya bir şekerli kahve içilirse

cila verirmiş. Bu yönüyle esrarçılar yanlarında şeker ve tatlıyı eksik etmezler (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 152^a-158^a).

Bu maddelerle bağımlı olanların karnı seyrek acıktığından tatlı yiyecekler isterler. Tiryakilerin hâllerini anlatırken Mustafa Âlî onlardan “Keyiflerinde aşırılığa kaçmış insanlar” olarak söz eder. “Bir kişi afyona aşırı düşkünlüğü olur da berş, mers ya da afyon yerse neşelenmek için bunları arttırmak akılsızlığını gösterir. Sözüün kısası beng ve esrar dedikleri pis nesne âkillerin yiyeceği nesne değildir. Terkip ve dilber dudağı dedikleri macunun bile zeyrek insanlara gıda edinecek bir değer taşımadığı sözüünü etmeye değmeyeceği kesindir. Yahut kara pehlivan dedikleri murdarı tıkınırlar. Ondan sonra da boş kuruntulara ve hayallere dalarlar. Eğer aşağılıklardan ise ya pekmez ya ağda isterler. Orta tabakadan ise dağda taştta süzme bal sevdasına düşer, ileri gelenlerden ise canı şeker şerbeti ve bazı tatlılar çeker (GÖKYAY, O. Ş.: *Görgü ve Toplum Kuralları Üzerine Ziyafet Sofraları* I: 182-183. ss.).

Sûfînüñ meyli ME'ÂLi leb-i cânâna bu kim

Bengînüñ başı hoş olur kamu tatlular ile (Me'âlî: Dîvân: G. 49/7)

“Ey Meâlî! Sofinin sevgilinin dudağına meyletmesi, afyonkeşlerin bütün tatlıları sevmesinden dolaydır”

Ehl-i devlet lezzet-i dünyâya meyl étse n'ola

Gayri bir ni'met mi var hayrâna halvâdan lezîz (Nev'î: Dîvân: G. 51/2)

“Nimet sahipleri dünyanın lezzetine meyletse ne olur, esrarkeşe helvadan daha tatlı bir nimet var mı ki?”

*Demeş zulm etti câdû-yı felek Ferhâd-ı miskîne
Kişi hayrân olıcek² cân vèrür halvâ-yı Şîrine (Ziyâ'î: Dîvân: G.
417/1)*

“Felek cadısı miskin Ferhad’a eziyet etti demeyin; kişi hayran olunca Şirin’in helvasına canını verir”

19. hurrem (G. 100/5): Alıntı yapılan beyitte sözcük ‘taze’ anlamındadır. Yeri gelmişken *hurrem* sözcüğünün ‘su, çimen ve çiçekle süslenmiş, donatılmış mekân’ anlamına geldiğini de belirtmek isterim.

Bosnalı Sûdî [ö. 1598] *Şerh-i Gülistân* adlı eserinde *hurrem* sözcüğünün geçtiği bir fikrayı şöylece izah eder:

Mevzî'î hoş-ı hurrem ü dırahtân-ı dil-keş-i derhem.

İmdi *hurrem*, lügatde ‘şâd’ ma'nâsınadır ammâ bunun gibi yerlerde ‘âb ü çemen ü çiçekle ârâste vü pîrâste mekân’ murâddur. **Mahsûl-i fikrateyn:** Gece bostânun ba‘zı yeri çayır ve çemen ve âb-ı revânla müşerref ü müzeyyen idi ve ba‘zı yeri göñül alıcı dıraht-ı mîveden memlû’ ve meşhûn idi (YILMAZ, O.: 16. *Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân’ı (İnceleme-Tenkitle Metin):* 382. s.).

*Bâğ-ı kûyuñ gibi bir gülzâr-ı hurrem bulmadum
Hâk-i pâyuñ gibi kuhl-i çeşm-i pür-nem bulmadum (Vahyî:
Dîvân: G. 185/1)*

“Senin mahallendeki bahçe gibi çayır ve çimenle süslü bir gül bahçesi bulmadığım gibi ayak toprağın gibi ıslak göz sürmesi de bulmadım”

20. hüccet (G. 13/1): İki zıttan birinin doğruluğunu gerektiren doğru maksadı belirleyen delalettir (İBN KESİR: *Tafsiru 'l-Kur'âni 'l-^cAzim:* I, 529. s.). İlk bir hükmü havi olsun olmasın hâkim tarafından

² *Hasan Ziyâ'î Dîvân'ında öliceğ biçiminde geçmektedir. Ziyâ'î: Dîvân: G. 417/1, 305. s.*

bir hukuki hadiseye dair tanzim olunan vesikalara denirken sonraları hâkim huzurunda ikrar ve tavriri, akitleri ve vasi tayini ve bir hususa izin itası gibi hükmü ihtiva etmeyen vakıalar hakkında yazılan vesikalara ıstılah olmuştur. Hâkimin mührü hüccetlerde vesikanın üstünde ve ilamlarda altında bulunur (BERKİ: *Vakıfa dair yazılan eserlerle Vakfiye ve benzeri vesikalarda geçen İstılah ve Tâbirler*: 22. s.).

hat-hüccet ilişkisi şairlerin sık sık işledikleri bir durumdur:

Hâkim-i 'ışk aña hükm etse n'ola cân nakdini

Hatt-ı dil-ber cânımı almağa hüccet gösterür (Selikî: *Divân*: G. 24/3)

“Aşk hâkimi beni can parasını ödemeye mahkûm etse şaşılmaz; çünkü sevgilinin ayva tüyleri canımı almak için senet gösterir”

21. hümâ, hümây (G. 79/1), (G. 118/2), (G. 188/3): Farsların *hümâ*, *hümây*, Arapların *bulah*, Türklerin *hümâ*, *huma*, *kumay* dedikleri hümâ kuşu; devlet kuşu, talih kuşu ve kutlu kuş adlarıyla da bilinir (CEYLÂN, Ö.: *Kuş Cenneti Şiirimiz –Klâsik Türk Şiirinde Kuşlar*: 99-108. ss).

Çin adalarında yaşadığı söylenen, güvercin yahut doğan büyüklüğünde, mavi yahut şekerrenk tüyleri olan, çok yüksekten uçtuğu için kimse tarafından görülmeyen, ayakları olmadığı için yere konamayıp yalnızca gagasıyla yakaladığı kemikleri kapıp gökte yediğine inanılan ve hatta yine gökte yumurtayı yavrusunu uçarken besleyen, yırtıcı hayvanları dahi avlayacak kudrette olduğu hâlde yalnızca kemikle beslendiği için edebiyatta kanaatin sembolü olan efsanevi bir kuştur (ŞENTÜRK, A. A.: *Şehzâde Mustafa Mersiyesi*: 78. s.). Türk ve İran mitolojilerinde kuşların en asili sayılması ve ayrıca devlet kuşu kabul edilmesi hümanın başta Roma olmak üzere değişik kültürlerdeki güç ve kuvvet sembolü avcı kuşlarla benzerliğini hatıra getirmektedir. Kaynaklarda yaşadığı yer ve şekli konusunda ihtilafli

bilgiler verilen hüma, bazen simurg ya da anka ile karıştırılmıştır. Hümanın en önemli özelliği devlet ve cennet kuşu olmasıdır. Onun yedi kat göğün üzerinde felekler ve burçlar arasında dolaşıp Allah'a ulaştığına inanılır. Devlet kuşu vasfındaki devlet kavramı hem iktidar hem de saadet ve ikbal anlamlarını taşır. Sürekli gökyüzünde dolaşan hüma bazen 40 arşın kadar yere yaklaşır ve o zaman gölgesi kimin üzerine yahut başına konar veya pislerse o kişi ya hükümdar ya da çok zengin olur (KURNAZ, C.: "Hüma", *TDVİA*: 474. s.). Hümayı bilerek öldüren kişinin kırk gün içinde öleceğine inanılır (*Meydan Larousse*: VI. c. 78. s.).

22. hüseynî (G. 66/1): Kadın elbiselerinde süs olarak kullanılan ipekten, yünden ve pamuktan yapılmış şerit, kaytan, saçak ve emsali şeyler hakkında kullanılır bir tabirdir (PAKALIN, M. Z.: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: I. c. 870^b).

23. İrem (G. 100/5): 'Susuz çölde yol göstermek için dikilen taş' Tü. *erim* söylenişi de vardır. Bu son söylenişle Türkçenin *er-*kökünden gelen *erim* sözcüğü arasında bir anlam ilişkisi aramak, belki de bulmak mümkündür. 'Nişan tahtası, hedef', 'ceng denilen müzik aleti' anlamları bile bulunan *İrem*, alem olarak Hûd (*as*)'ın Allah'ın elçisi olarak gönderdiği Yemen yakınlarında 'Âd kavmi zamanında Şeddâd tarafından, cennete özenilerek *Ahkâf*'ta yaptırılan bahçedir ki, *Kur'ân*'da (89. Fecr 6-8) adı ve sözü geçer. Bu bağ bitirilirken Şeddâd, onu görmeye gelirken yolda adamlarıyla birlikte Allah tarafından yok edilmiş ve şehirde kumlara gömülmüştür. *Ahkâf* 'uzun, eğimli, yüksekçe kum tepeleri' demektir. Yemen'in Sihir mıntokasında denize bakan yüksek kumluk bölge, Arap yarımadasının güneyinde Umman ile Mehre arasında bir yatak ya da Umman ile Hadramut arasında kalan geniş kum çölü olduğu söylenmiştir. Araplar umumiyetle yarımada'nın güneyinde kendilerince pek bilinmeyen kum çölüne bu adı verirlerdi. (Seyyid Sırrı Ali: *Tuhfe-i Rûmî Kâdirîler Âsitânesinin Manzum Târihçesi*: 28. s.).

24. kâbe kavseyn (G. 67/3): *fa-kâna kâba kavsayni av adnâ* "İki yay aralığı kadar bir mesafe, hatta daha da yakın oldu" (ALLÂH:

Kur'ân: 53. Necm 9). Elmalılı Hamdi YAZIR ayeti açıklarken şu tafsilatlı bilgiyi vermektedir:

Kavs, ‘yay’ demektir. *Kab* da yayın kabzasıyla kiriş mahalli olan iki köşe aralığına denir ki bir yayda iki kab bulunur. Bu mana ile bazıları burada kalb tarikiyle bir kavsın iki kabı demek olabileceğini söylemişlerdir. Yayın kabzasıyla kirişi arasına da denilebildiği söylenmiştir. Mızrak, değnek, arşın, boy, kulaç, adım, karış, sere, parmak tul ölçüsü olarak kullanılmış olduğu gibi kavs da öyle bir tul mikyası olarak kullanılmıştır. *Hicaz Lügati*’nin kavs, ‘zira’ manasına geldiği ve İbni ‘Abbâs [ö. 687]’tan burada bu manaya olduğu da söylenmiştir. Buna göre *kâba kavsayn* ‘iki arşın kadar’ demek gibi olmuş oluyor. Lakin burada daha güzel bir mana nakledilmiştir. Şöyle ki: Araplar cahiliyette bir ittifak için anlaşacakları zaman iki yay çıkarır, birini öbürünün üzerine koyarak ikisinin kabını birleştirir, sonra ikisini beraber çekip onlarla bir ok atarlar. Bu onların her birinin rızası, öbürünün rızası, gadabı öbürünün gadabı olup hilafı mümkün olmayacak veçhile ahitleştiklerine işaret olurdu. Bu manada *kab*, ‘miktar’ manasına değil, ‘iki yayın birlik manzarasını gösteren kabza ile kiriş arası’ demek oluyor. Görülüyor ki bu mana hem öbürlerinden daha ziyade bir yakınlık tasvir ediyor, hem de manevi bir yakınlığa işaret eyliyor. *av adnâ*daki *av* ‘hatta daha yakın’ manasına bir terakki ifade eder (YAZIR, E. H.: *Hak Dini Kur'an Dili*: VI. c. 4576-4577. ss).

25. kan ol- (G. 15/1-2): ‘Kan çıkmak, kan dökülmek, cinayet işlenmek’. Bir örnek:

*Beni öldürmek dilermiş la'lüj için gözlerin
Âh kim yok yere bir gün ara yerde kan olur* (Ahmed Paşa:
Divân: G. 80/3)

“Gözlerin la’l (gibi dudakların) için beni öldürmek istiyormuş;
(böyle olursa) yazık ki, bir gün yok yere cinayet çıkar”

26. kan olası (G. 84/2): ‘(Kan yerine geçen) şarap’ demektir. Beyitte “Bâde dەرler sâkiyâ bir kan olası var imiş” demekle bu durum açıkça ifade edilmektedir. Birkaç örnek:

Sen şeker-leb olıcak meclis-i meyde sâkî
Zehr ise nûş edelüm kandadır ol kan olası (İshâk Çelebî:
Dîvân: G. 285/8)

“A saki! Sen şeker dudaklı, şarap meclisinde olunca o kan olası (şarap) zehir ise de içelim, nerededir?”

Jeng-i gamdan dil ü cân âyînesini açalum
Demidür sun berü şol kan olacağı içelüm (Hayretî: Dîvân: G.
317/2)

“Gönül ve can aynasını sıkıntı kirinden giderelim; şu şarabı uzat da içelim, tam zamanıdır”

27. kanı kuru- (G. 116/4): Öfke, kıskançlık, korku vb. durumlarda içine düşülen psikolojik durumu tarif ve tasvir eden bir deyimdir. Eldeki örneklerden deyime ‘çok üzölmek, içi gitmek; usanmak, bıkmak; bitkin ve cansız hâle gelmek’ gibi anlamlar vermek mümkündür:

Dem be-dem kim gamze-i hûn-rîzi hancerler çeker
Kan kurur havfindan anuñ hem dem-i cân bağlanur (Hafî:
ENMN: G. 1303/2)³

“Onun sürekli hançerler çekip kan saçan gamzesinin korkusundan kan kurur, canın nefesi tutulur”

La’lüh öykündüğünü leblerüñe eşidicek
Gevdesinde kurıdı kanı ‘akîk-i Yemenüñ (Emrî: Dîvân: G.
271/3)

³ Pervâne Bey’in *Mecmû‘a-i Nezâ‘ir*’inde nazire gazelin Dervîş Fenâyi’ye ait olduğu görölmektedir (Pervâne Beg: *Mecmû‘a-i Nezâ‘ir*: 203^a). Ancak burada gazel 6 beyitken Edirmeli Nazmî’nin *Mecma‘u ‘n-nezâ‘ir*’inde 7 beyittir. Her iki eserdeki gazelin makta beytinden, şiirin Hafî’ye ait olduğu anlaşılmaktadır.

“La’l taşının senin dudaklarına benzemek istediğini duyunca;
Yemen akikinın kanı kurudu”

28. kara kulağ, kara kulak (G. 48/3): Farsçada siyeh-gûş denilen kediden irice yırtıcı bir hayvan. Denildiğine göre sürekli arslanın ardından gider. Bir hayvan görünce arslana haber verir. Arslan avı yakalayıp yiyeceğini yedikten sonra kalanını da o yer. Bu yüzden meclislerden dışarıya haber uçuran kişiye kinaye yollu karakulak denilir. Anadolu da ayan ve beylerin istihbarat için saraylarda tuttuğu kişilerdir. Bunlar bir işi öğrenir veya bir haberi alır almaz derhâl haberi iletirler. İran’da bunlara riykâ derler. (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 242^b; MİRZÂ MEHDİ KHÂN: *The Mebâni ’l-Lughat*: 271v-3).

Osmanlılarda emir çavuşu, haberci olarak kullanılan hizmet sahiplerine bu ad verilmiştir. Vaktiyle vezirlerin, yeniçeri ağalarının, bostancıbaşılan maiyetlerindeki yasakçı ve haberciler bunlardı. Bostancı ocağında odabaşından sonra karakulaklar gelir ve hepsi bostancıbaşı karakulağının emrinde bulunurlardı. Bu zat ise, sürekli olarak sadrazamın yanında bulunur ve sarayla paşakapısı arasında irtibatı temin ederdi. Has ahır erkânı arasında küçük rütbeli bir vazife sahibi de bu adı taşırdı. Menzil atları üzerindeki sürücülere de karakulak denilirdi. Bunlar, ulakların önlerinde giderler ve her hangi bir kasabaya girerken yüksek sesle ve belli bir makamla bağırıp postanın geldiğini halka haber verirlerdi (SERTOĞLU, M.: *Osmanlı Tarih Lügatı*: 176^a).

Sözü edilen beyitte *kara kulak* aslanı takip eden hayvan yerinde kullanılmıştır.

Bir örnek:

*Ben ol şîrem ki [her dem] pençe-i şîr-efkenüm içre
Cihân bir gürbedür şîr-i felek kara kulağumdur (Lâ edrî: PerM:
197^a)*

“Ben öyle bir aslanım ki, aslan yıkan pençemin karşısında dünya bir kedi, felek aslanı ise kara kulağımdır”

29. kimseyi (G. 24/4), (G. 29/1) vb.: Yazmada, bir sözcüğün son harfi olarak *he* bulunmaktaysa ve *he*'den sonra akuzatif *hemze* ile gösterilmişse, bu tür sözcükler *kimsei*, *kimse-y-i* veya *kimse[y]i* biçimlerinde değil, yukarıdaki gibi *kimseyi* biçimiyle imla edilmelidir.

Semih TEZCAN'ın bu konudaki düşüncelerini olduğu gibi aktarıyorum: “Bir sözcüğün son harfi olarak *he* bulunmaktaysa ve *he*'den sonra akuzatif *hemze* ile gösterilmişse, bunu 4232a'da olduğu gibi; *gussai* vb. değil, Türkçeye uygun biçimde *gussayı* okumak gerekir. Bu sadece bir yazım özelliğidir ve amaç, harf çevrimi (Transliteration) yapmak değilse *gussayı* okumamak için hiçbir sebep yoktur” (TEZCAN, S.: *Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar*: 13. s.).

Dîvân'daki örnekleri şunlardır: bâdeyi (G. 1/2), bî-çâreyi (G. 6/1), VUSÛliyi (G. 16/5), dîvâneyi (G. 79/5), nâleyi (G. 81/2), dünyeyi (G. 110/1), kühneyi (G. 115/5), cür'ayı (G. 116/4), Leylîyi (G. 159/4), (G. 177/2).

30. küfri ez-ber oku-/okut- (G. 37/2), (G. 160/2): Günümüzde olduğu gibi ‘hıfza geçirmek, ezberlemek’ anlamlarına gelen *ezber* eski metinlerde zaman zaman ‘açığa çıkartmak, herkesçe görülecek hâle getirmek’ anlamında kullanılır. Buna göre *ezber okumak* ‘aşikâr olarak okumak’ demektir. Cem Sultân [1459-1495] “Meşale senin güzelliğinin mushafında hattının suresini ezberlemek için sabaha kadar Nur ayetini sesli olarak okur” anlamındaki şu beytinde, *Kur'ân* hıfzına çalışan hafızların ayetleri sesli olarak okumaları geleneğine gönderme yapmaktadır:

Mushaf-ı hüsnün'de hattun sûresin hıfz étmege
Subha dek nûr âyetin her gèce ez-berler çerâğ (Cem Sultân:
Dîvân: G. CLXXII/2)

Ezber okumak'ın şu beyitten ‘bir işi çok rahatça ve hiç zorluk çekmeden yapabilmek’ anlamında bir tabir olduğu anlaşılmaktadır. Hikâye dergilerini ezbere okuyan kıssahan ve meddahları kastettiği şu

beytinde Vasfî, böyle bir mecmuayı ezbere okurcasına rahatça âşığına eziyet eden bir güzelden şöylece söz eder:

Ol sanem cevr ü cefâ mecmû‘asın ez-ber okur
Söylesek bilmez geçer mihr ü vefâ destânını (Vasfî: *Dîvân*: G. 88/5)

Küfrü ezber okumak ‘küfrü açıkça izhar etmek’ anlamında bir tabirdir. “Kâfir saçın senin yanağının tüyelerine dinim dermiş; o kara dinli yine küfrü açıktan açığa söylemiş” anlamındaki şu beyitte sevgilinin siyah saçı, küfrünü açıkça sergileyen biri olarak gösterilmektedir:

Zülf-i kâfir hat-ı ruhsârıya dînüm dër imiş
Küfri ez-ber okur imiş yine ol dîni kara (Emrî: *Dîvân*: G. 19/4)

Nitekim Nev‘î [1533-1599]’nin aşağıdaki beytinde geçen “nihân” kelimesi de “ezber”in bu anlamıyla tezat oluşturacak bir biçimde kullanılmıştır:

Nihân oldı gözümde zülf-i dil-ber
‘Aceb midür okursam küfri ez-ber (Nev‘î: *Dîvân*: G. 118/1)

Şu beyitte de ilim erbabına dil uzatarak küfrünü izhar eden bir şahıs tasvir edilmektedir:

Dil uzadur ehl-i ‘ilme vakt olur
Ez-ber okur küfri kâfer toğrılır (Nazmî: *Pend-nâme-i Nazmî*: 2283)

Ancak aşağıdaki beyitlerden bu tabirin ‘çok kızdırmak ve ağzına gelen küfrü söyletmek’ anlamlarına geldiği de görülmektedir. Yahyâ Beg [1488-1582] kendisine ilgi duyduğunu söylediği bir Hıristiyan güzelinin karşılık olarak ağzına gelen küfrü söylediğini şöylece dile getirir:

Biri bir muğ-beçedür âh o kâfer
Ezildüğüme okur küfri ez-ber (Yahyâ Beg: *İstanbul Şehrengîzi*:
 275)

Yakînî [ö. 1568]'nin, "Senin kâkülün zülfünle göğsünü öpme konusunda yarışarak âşıklara ağzına geleni söyletir" anlamındaki şu beytinde tabir 'çok kızarak ağzına gelen küfrü söylemek' anlamında kullanılmıştır:

Baş koşup zülfünle sîney öpmege sarkar müdâm
Okudur 'uşşâka cânâ küfri ez-ber kâkülün (Yakînî: *Dîvân*: K.
 4/4, G. 111/2)

Cemâl-i mushaf-ı gülden cüdâ düşen bülbül
Kafesde şöyle tarıkdı ki küfri ez-ber okur (İshâk Çelebî: *Dîvân*:
 G. 87/3)

"Gül mushafının güzelliğinden ayrı düşen bülbül, kafeste o kadar darlandı ki ağzına geleni saydı"

Mushaf-ı rüyın o meh gayra kaçan 'arz eyler
Okudur 'âşık-ı şûrîdeye küfri ez-ber (Beyânî: *Dîvân*: G. 127/1,
 100^a)

"O ay (gibi güzel sevgili), ne zaman başkasına (rakibe) yüzünün mushafını gösterse çılgın âşığa ağzına geleni söyletir"

Şu beyitte ise heykel gibi güzel bedenli sevgilileri sevmekten vazgeçmek, aşk dininde küfre girmek olarak gösterilmektedir:

İncinüp dil vaz' geldüm dâr sanemler sevmeden
Küfri ez-berden okur ol nâ-müsülmandan cüdâ (Hayretî: *Dîvân*:
 G. 6/4)⁴

⁴ Deyimin anlaşılmasındaki katkılarından dolayı Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK'e teşekkür ederim.

31. La‘l-i Bedahşân (G. 25/3): Bedahşân, Kuzeydoğu Afganistan’da idari bir bölge olup Afgan Türkistan’ı olarak da bilinir. Kısmen dağlık görünüşte yüksek bir yayla olan Bedahşân’ın en hareketli kesimi ve en canlı ticaret alanı Gökçesu vadisidir. Önceleri Bedahşân adının bu vadide çok bulunduğu söylenen *bedahş/belâhş* adındaki pembe yakuttan (*la‘l-i Bedahşî, la‘l-i Bedahşânî*) geldiği ileri sürülmüşse de daha sonra bunun tersinin söz konusu olduğu ve taşın adını buradan aldığı görüşü kuvvet kazanmıştır. Son yıllarda ise sözcüğün Sâsânîler’in *bedahş/badahş* Pehlevicede *bidahş* ‘müfettiş, yüksek yönetici’ unvanından türetildiği saptanmıştır. Bedahşân şehrine nispetle edebî metinlerde daha çok *la‘l-i Bedahşân* olarak geçer. Eski astrolojide güneşin ve bazı yıldızların madenlere etki ederek onların mahiyetlerini değiştirdiği kabul edilir. Bedahşân’da çıkan *la‘l* de Süheyl yıldızının etkisiyle meydana geldiği ve rengini onun ışığından aldığı için çok güzel ve değerli sayılmıştır (UZUN, M.: “Bedahşân”, *TDVİA*: 5. c. 292. s.). *La‘l-i Bedahşân* aynı zamanda bir lale adıdır (CEVAT RÜŞTÜ: *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine*: 82. s.; BÜYÜKKARCI-YILMAZ: “Risâle-i Takvim-i Lâle”, *Journal of Turkish Studies*: 102. s.).

32. leb-i dil-ber (G. 149/3): Helvanın sayılamayacak kadar çok çeşidi vardır, en çok bilinenler arasında *hakanî, sâbûnî, leb-i dilber ve âsûde* sayılabilir (KUT, G.: *et-Tertibât fî Tabhi ‘l-Hulviyyât (Tatlı Pişirme Tarifleri)*: 4. s.). Helva ya da helva türü tatlılar yalnızca insanların damak zevklerine hizmet etmekle kalmaz aynı zamanda esrar düşkününü olanların vücutlarının bir gereksinimi olarak kullanılırdı. Helva kelimesinin mecazi olarak ‘tatlı iş’, ‘hoşlanılan şey’ gibi anlamları da vardır:

Halvâlara söz yok hepsi nâziük ü şîrîn

Hoş cümlesi ammâ ki efendim leb-i dil-ber (Nedîm: *Dîvân*: K. 33/14)

“Helvalara söz yok, hepsi tatlı ve şirin; hoş cümlesinin adı dilber dudağı”

33. mehek (G. 87/2): Altın yahut gümüş gibi değerli metallerin üzerine sürüldüğü sonra da taş üzerindeki metal çizimine değişik derecedeki asitler tatbik edilerek metalin ayarının tespit edildiği sert, bir çeşit siyah taştır (ŞENTÜRK, A. A.: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*: 498. s.).

Saf altının değerinin mihenkte ölçüldüğüne dair bir örnek:

*Seng-i rehüğe yüz süreniñ kıymetini bil
Zîrâ zer-i nâbuñ bilinür kadri mehekden* (Hüdâyî: *Dîvân*: 42^b)

“Yolunun taşına yüz sürenin değerini bil; nitekim saf altının değeri mihenkten bilinir”

34. minnet èt-/eyle- (G. 132/1), (G. 183/1): *Minnet* [< Ar. *minnat*, *m-n-n*] ‘iyilik, güzellik; yük’. Minnet talep etmek, minnet istemek. Bir kimsenin iyilik yapmasını istemek için boyun bükmek, boyun eğmek. Bir kimseye edilen iyiliği, güzelliği ve yakınlığı sayarak başına kakmak. Veren verdiği kimseden hiçbir karşılık beklemeden, yalnız onun ihtiyacını gidermek için, sonsuz teşekkür değer büyük bir nimet. Veren hiçbir karşılık beklemediği ve hiçbir iş yapmamış gibi kesip attığı için alan kimse sonsuz *minnet* [= iyilik] altında kalır. Öyle nimet cana *minnet* [= yük] kesilir. İşte davranışça böyle bir nimet ile *minnet* [= yük] altında bırakmaya ‘minnet altında bırakmak’ denildiği gibi onu sayıp söylemeye, başa kakmaya da Ar. ‘minnet etmek, minneti saymak’ denilir. İkisi de ‘kesmek’ anlamındadır. Vermek ihtiyacı keser, söylemek de nimeti keser ve teşekkürün kesilmesini doğurur. Sözcükte ağırlık ölçüsü olan *menn*’den gelebilen bir anlam da saklıdır. Minnet ağır nimet demektir. Bu iki yolla söylenir. Biri iş ile olur. Falanca falancaya minnet etti, denir ki nimet ile ağırlaştırdı, çok nimet verdi, demektir. Hakîkate böylesi ancak Allah’tan olur. İkincisi söz ile olur, söz ile ağırlık verilir ki insanlar arasında bu çirkin sayılır. Biz buna *başa kakmak* deriz. Nankörlük karşısında olursa başkadır. Çirkin olduğu için ‘Minnet iyiliği yıkar’ derler. Nankörlük durumunda söylenmesi iyi düşeceğinden ‘Nimete nankörlük edilince

minnet güzelleşir' denilmiştir (YAZIR, E. H.: *Hak Dini Kur'an Dili*: VI. c. 4485. s.).

35. ne iki (G. 105/2, 5): 'Neden, acaba neden; nedir, ne oluyor?' *ne iki* öbeğindeki *iki*'nin Eski Türkçe şüphe ve tahmin edatı olan *erki*'den geliştiği yönündeki açıklamalar için bk. KÜÇÜK, Dr. Sabahattin: "Türkçede Şüphe Bildiren *Ki* Edatı Üzerine", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*: Ankara 1987 (Haziran), LIII. c. 426. sy. 367-372. ss.

36. osandur- (G. 12/2): Türkiye Türkçesindeki *u*'lu *usan-* ve türevleri, tarihî dönemler için saha ve dönem ayrımı yapmaksızın, *o* ile okunmalıdır: *osanmak* (Meninski 515, 519), *osandurmak*, *osandürici*, *osanmış* (Meninski 519). Sözcüğün eski (EDPT: 248^b, OTWF 330) ve yeni (Tuv. *ozal* 'geç, yavaş, ağır', YUyg. *osal* 'gafil') biçimleri de *o* ile okunur. *Tarama Sözlüğü*'nde *u* ile okunan *usal* 'ihmal edilecek nitelikte önemsiz', *usañ*, *usañ* [*usan*, *usan*] 1. 'gafil, gevşek, tembel'; 2. 'isteksiz', *usañlık*, *usañlık* 'gafillik, ihmal, tembellik, gevşeklik' (TS 220^{a-b}) sözcükleri de *o* ile okunmalıdır.

37. oyar- (G. 96/3), (G. 114/1), (G. 182/1): Kökence *uyu-* "uyumak" ile ilgili olduğu düşüncesiyle çoklukla *u* ile okunan *oyar-* eylemi Eski Türkiye Türkçesi ve Klasik Osmanlıcada *o* ile okunmalıdır. Sözcüğün günümüz Türk dillerindeki biçimleri de bu görüşü destekler:

"Türkçede ise her şeyden önce *odug* sözünden *uyan-* (< *oyan-* < **oygan-* < **odgan-*) ve aynı kökle ilişkili *uyar-* (< *oyar-* < **oygar-* < **odgar-*) eylemleri ve bunların türevleri ortaya çıkmıştır. Tabii *uyan-* eyleminin yeri gelmişken sanıldığı gibi *uyu-* eylemi ile ilişkili olmadığını da altını çizelim. Türkiye'de yapılan metin yayınlarında hangi saha ya da kaçınıcı yüzyıl olursa olsun yukarıda anılan sözcüklerin türevleri hemen çoklukla dar-yuvarlak ünlüyle, *u* ile **uyar-**, **uyal-**, **uyan-**, **uygan-**, **uyandurmak**, **uyak**, **uyag**, **uyat-**, **uyanuk** şeklinde okunmuştur. Bu örneklerden kimisi EAT, kimisi de Kıpçak, Çağatay Türkçelerine ait metin yayınlarından alınmıştır. Kıpçak,

Harezmi ve Çağatay Türkçesi metinlerinde görülen söz konusu sözcükler günümüz Kıpçak ve Çağatay dillerindeki biçimleri de göz önünde bulundurularak *o-* ile okunmalıdır, örneğin Kazakça *oyanuw* “uyanmak”, *oyau* “uyanık” sözcüklerinde olduğu gibi.

EAT metinleri ise, kimi yönleriyle günümüz Türkiye’indeki yazı dilinden çok Azerî Türkçesine daha yakın olmasından dolayı *o-* ile okunmalıdır. Bu okuyuş 16.-17. yüzyıl Osmanlıca metinlerini de kapsayabilir. İstanbul ağzına ve bununla bağlantılı olarak Rumeli ağzına dayanan *u*’lu biçimler son yüzyıllara ait olsa gerektir. Bunu Arap harfli olmayan Osmanlıca metinler ve sözlükler de doğrular niteliktedir, bk. Stanislaw Stachowski: *Historisches Wörterbuch der Bildungen auf -cı/-ıcı im Osmanisch-Türkischen*: Krakow 1996, 166. s.: *uyandırıcı*— 1890: *uyandırıcı* (ouyanderege), 1917: *oyandırıcı* (ojandyrydjy). Bu kaynakta eylemlerden birisini *u-*, ötekini de *o-* ile bulmaktayız.

EAT ve Osmanlıca örneklerin (en azından 17. yy.a değin) *o* ile okunması gerektiğini Anadolu ağızlarındaki ve Azerî Türkçesindeki *o*’lu biçimler de destekler” (ÖLMEZ, M.: “Eski Uygurca *odug sak* İkilmesi Üzerine”, 40-41. ss.).

“Bilindiği gibi bu kelimeler Eski Türkçede *odgan-*, *odgar-*, *odag* biçimindedir. Öteki Oğuz dillerinde *o-* bugüne değin korunmuştur: Azerbaycan Türkçesi *oyag*, *oyan-*, *oyat-*; Türkmence *oyan-*, *oyar-*, *oyat-*. Meninski, Osmanlıca için XVII. yy.da bile *ojandürmak*, *ojanık*, *ojanyklyk*, *ojanmak*, *ojanü gelmek* biçimlerini kaydetmiş, sadece “uyarmak” için *ujarmak*, *oiarmak* yazmıştır (bk. MENINSKI: *Lexicon Arabico-Persico Tvrccicum*: 322. s.). Bugünkü Türkiye ağızlarında *o*’lu biçimler hâlâ mevcuttur. DerS. 3300’de *oyandır-*, *oyan-*, *oyanık*, *oyah* pek az yerden derlenmiş olarak kayıtlı. Bu durum belki de çoğu derleyicinin bu kelimeleri (yazı dilindeki biçimleriyle ağızlardaki *o*’lu biçimleri arasında bir anlam farkı ve önemli bir ses farkı görmedikleri için) listelerine almamış olmalarından ileri geliyor” (TEZCAN, S.: *Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar*: 19. s.).

38. ölmeden önce öl- (G. 73/1): Beyitte *mûtû kabla an tamûtû* “Ölmeden önce ölünüz” anlamındaki söze telmih vardır. Klasik Türk edebiyatında özellikle de Türk tasavvuf şiirinde yaygın olarak kullanılan ve hadis olduğu söylenen “Ölmeden önce ölünüz” sözü, çoklukla ‘her çeşit nefsanî ihtiraslardan arınmak, dünyalık isteklerden vazgeçmek’ anlamında kullanılmaktadır (BİLGİN, A.: “Türk tasavvuf şiirinde “Ölmeden önce ölme” temi”, 42. s.).

Tasavvuf edebiyatında bulunan ve bu edebiyatta hadis diye kabul edilen bir vecize, hadis kitaplarında tespit edilememiştir. Ancak mevzu ve zayıf hadisleri toplayan eserlerde mevcuttur. Bu eserlerin hepsinde İbn Hacer al-‘Askalânî [ö. 1448]’ye atıf yapılarak “Böyle bir hadis sabit değildir” şeklinde nakilde bulunulmuştur. Bunlar arasında ‘Aliyyu ’l-Kârî [ö. 1606], “Ben de derim ki; bu sufilerin kelimidir. Anlamı, mecburi ölüm gelmeden önce kendi ihtiyarınızla ölünüz, demektir. İhtiyarî ölümden maksat ise, ölmeden önce, nefis ve şehvetlerinizin esiri olmaktan ve bunlarla meydana gelen hata ve gafletlerden kurtulunuz” şeklinde bir açıklama yapmaktadır (al-‘ACLŪNÎ: *Kaşfu ’l-Hafâ*: II. c. 291. s.; UYSAL, M.: *Tasavvuf Kültüründe Hadis*: 340. s.; YILDIRIM, A.: *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*: 262-263. ss.).

39. pâreye at-/atıl- (G. 49/4), (G. 70/2): Eskiden ok talimlerinde hedef olarak kabak, torba, kütük vb. eşyaların yanında değersiz paralar da kullanılırdı. Hareket kaynağı burası olmakla birlikte *pâreye atmak* ibaresi sonradan deyimleşmiş olmalı. *Pâre pâre ol-* ‘feda olmak, münkesir olmak’ (AHMET VEFİK PAŞA: *Lehce-i Osmânî*: 781^b) deyimini ve eldeki örneklerden deyime ‘feda etmek, yabana atmak, boş yere atılmak, değersiz görmek, gözden çıkarmak, gözden çıkmasına üzülmemek, sarfa gitmesine göz yummak, harcamak’ gibi anlamlar verilebilir.

Birkaç örnek:

Nêçe bir pâreye atsun bizi yâr

Terahhum eylesün bir pâre söyleş (Ziyâ’î: Dîvân: G. 239/2)

“Sevgili ne zamana kadar bize değer vermeyecek; söyleyin de biraz merhamet etsin”

*Tîğ-i gamla pârelenmişdür gönül hiç cân atup
Eý kaşı ya pâreye atılmasun tîrûñ senüñ* (Hayretî: *Dîvân*: G. 216/3)

“Gönül (zaten) gam kılıcıyla parçalanmıştır; ey yay kaşlı! Okun hiç acele edip de boşuna atılmasın”

‘Âşık Çelebî [ö. 1571], Âhî [ö. 1517]’yi anlatırken *pâreye atmak* deyimini şöylece kullanılır:

Anatoli Kâdî-‘askeri Kemâl Paşa-zâde Brusada yigirmi akça ile Paşa medresesin ‘arz edüp pâdişâh ihsân eder. Rûm-eli Kâdî-‘askeri Zeyrek-zâde, Âhîyi **pâreye atup** *pâdişâh saña külli ri‘âyet buyurmuşken bu medrese ile kanâ‘at dún himmetlikdür kabûl etme dër* (‘Âşık Çelebî: *Meşâ‘irü ‘ş-Şu‘arâ*: 52^{a-b}).

40. penbe-dağ-cünûn (G. 142/3-4): *Dağ*, insan ve hayvanın cisminde kızgın demirle veya işaretli bir aletle vurulan nişane, damgadır. Eskiden delileri hem zayıf düşürmek hem cinlerini yakmak *def‘-i cünûn* etmek için başlarına dağ vururlar ve üzerine de pamuk yapıştırırlarmış (SÜDÎ-İ BOSNAVÎ: *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*: II. c. 557. s.). Adı geçen beyitte bu hadiseye uzaktan telmih vardır. Bir sonraki beyitte de bu dağı göğse de vurdukları anlaşılmaktadır:

*Hasret-i la‘l-i lebüñ bağrını pür-hûn etmiş
Dağ yakmağa komuş gögsine ahker hâtem* (Bâkî: *Dîvân*: K. 19/43)

“La‘l (renkli) dudağının hasreti bağrını kanla doldurmuş; yüzük, dağ yakmak için göğsüne kor komuş”

41. pençe-i hurşîd (G. 1/4): Edebî metinlerde sıklıkla *pençe-i hurşîd* olarak geçmekle birlikte *pençe-i âfitâb* ve *pençe-i mihr* biçimleri de bulunmaktadır. Anlam olarak ‘güneşin pençesi ya da

güneş alınlı’ demekse de mecaz yoluyla ‘sevgili, dilber; güneşin pençe biçimindeki aydınlığı’ yerinde kullanılır. Aynı zamanda bir karanfil adı olduğu da zikredilmektedir (ŞÜKÜN, Z.: *Ferheng-i Ziya*: 499^a; ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 331^b; CEVAT RÜŞTÜ: *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine*: 157-158. ss.).

Sâmî [ö. 1733], elmasın ‘çelik’ anlamını da kastederek söylediği beytinde *pençe-i hurşîdî* ‘sevgili’ anlamında kullanmıştır:

Çözünce tügme-i sîmînini ol pençe-i hurşîd
Açıldı kufl-i elmâs-ı der-i gencîne-i meh-tâb (Sâmî: *Dîvân*: G. 14/2)

“O dilber gümüşten düğmesini çözünce mehtap hazinesi kapısının çelik kilidi açıldı, yani mehtaba benzeyen göğsü göründü”

ONAY, *pençe-i hurşîd* hakkında şu bilgileri vermektedir: ‘Güneş alınlı’ demekse de daha çok dilber anlamına kullanılmıştır. Evliyâ Çelebî [1611-1682] gittiği yerlerin güzellerinden söz ederken “pençe-i âfitâb gibi dilberleri vardır” demeksizin geçmez. (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 331^b).

Yine bir pençe-i hurşîde esîr oldum kim
Eğilüp aya baka gurra felek bâmında (Nedîm: *Dîvân*: G. 128/3)

“Öyle bir dilbere tutuldum ki, yeni doğan ay feleğin çatısından eğilip hayretle ona bakar”

Kimi zaman şairler el ve parmak tasvirlerinde aşağıdaki örnekte olduğu gibi sürekli bir dolunay yahut güneş ile beş hilal benzetmesi yaparlar. Emrî’de böyle bir benzetmede *pençe-i hurşîd*den istifade etmiştir:

Ben anuñ pençesini pençe-i hurşîde beñzetdüm
Görüp dil dedi bir aya mukâbil beş hilâl ancak (Emrî: *Dîvân*: G. 254/3)

Tahir OLGUN, *Edebî Mektuplar* adlı eserinde Bâkî'nin bir beytini açıklarken şunları söylemektedir:

Pençe-i mihri burarsa n'ola hüsniyle o mâh
Benzer engüştü hilâle kefi destî aya (Bâkî: *Dîvân*: G. 467/5)

“O kamer gibi güzel, güzelliğiyle güneşin pençesini burarsa çok mu? Parmakları hilale, avucu da aya benzer”

“Pençe-i mihr” mâlûm-ı âliniz, güneşin kursu ile şualarından kinayedir. “Pençe burmak”, bizim “kol bükme” dediğimiz olacak.

Şair, sevgilinin avucunu bedre, parmaklarını beş tane hilâle benzetiyor ve bu garip güzellik ile onun güneşe gâlib geleceğini iddâ ediyor. “Kef-i dest” ile “aya” kelimeleri arasında bir de îham-ı tenasüp yapıyor” (OLGUN, T.: *Edebî Mektuplar*: 94-95. ss.).

Hâletî [1570-1631] işte güneşin bu ışınları ile sevgilinin yüzünün parlaklığı arasında münasebet kurduğu şu beytinde *elini gögsüne ko-*deyimini de ustalıkla kullanır:

Bir midür pençe-i hurşîd ile hîç ol meh-rû
Sen de insâf edüp ey çarh elün gögsüne ko (Hâletî: *Dîvân*: G. 698/1)

“Ey felek! O ay yüzünün (yüzünün parlaklığı) ile güneşin parlaklığı bir midir? Elini vicdanına koy da insaf et”

42. pençe-i mercân (G. 146/1): Mercan, denizden çıkarılan maruf kırmızı cevherdir. Tespih, gerdanlık, yüzük vesaire yapılır. Mercan denizden çıkınca girintili çıkıntılı tıpkı bir el biçiminde olur, buna *pençe-i mercân* denir. *Pençe-i mercân* tabirinden kastedilen kırmızılıktır. Klasik edebiyatta dilberin dudağına da kendisine benzetilen yapılmıştır. (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. 331^b).

Cevat Rüştü, *pençe-i mercânın* Kaptan Paşa'nın yetiştirdiği lale türlerinden birisi olduğunu zikreder (CEVAT RÜŞTÜ: *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine*: 93-94. ss.).

*La‘l-i leb-i dildâra özin nisbet edelden
Âzürde-dilem pençe-i mercânun elinden* (Bâkî: *Dîvân*: G. 359/4)

“Sevgilinin la‘l gibi dudağına kendisini benziyor sandığından beri mercan budağının yüzünden kalbim kırıktır”

Kendi şiirini nazım incisine benzeten Bâkî, bir hüsnütalille, *pençe-i mercânın* kırmızılığını bu duruma utanmasına bağlar.

*Görüp bu dürlü dürlü nazm-ı pâküm şermden Bâkî
Kızardı pençe-i mercân bozardı lü‘lû-yı ter hem* (Bâkî: *Dîvân*: G. 343/5)

“A Baki! Bu türlü türlü temiz nazmımı görünce utancından *pençe-i mercân* kırmızılaştı, saf inci de sarardı”

*Görenler sandı ol barmak olupdur kana müstağrak
Eli bahr-i sehâvetdür budağıdur o mercânun* (Zâtî: *Dîvân*: G. 738/3)

“Parmağını görenler kana batmış sandılar; oysa onun eli cömertlik denizi, parmağı da mercan budağıdır”

Kâmî, elin parmakları ile el biçimindeki mercan arasında ilişki kurduğu beytinde ele yakılan kına ile *pençe-i mercân* arasında da renk ve biçim bakımından benzerlik kurmuştur:

*Kanum ağyâr elini pençe-i mercân êtdi
Demeñüz dest-i siyeh-rûları hinnâ tutmaz* (Kâmî: *PerM*: 241^a)

*Dest-i hür-âlûdenñüñ ‘aksiyle çeşmüñ güyiyâ
Tâs-ı sakkâdur ki konmuş pençe-i mercân aña* (Zâtî: *Dîvân*: G. 47/5)

“Güneş renginde elinin aksiyle gözün sanki içerisine mercan budağı konmuş su tası gibidir”

43. peyk (G. 76/5), (G. 168/1): Farsça bir sözcük olup ‘haber getiren hizmetli, maiyyet ve etrafta yürüyen ve dolaşan kişi’ anlamına gelmektedir. Osmanlıların ilk devirlerinde postacı ve muhafızlar için kullanılan bir tabirdir. UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı* adlı eserinde peykler hakkında şu bilgiyi vermektedir: “Osmanlılarda peykler yaya bir postacı sınıfı olup fevkalâde koşmakla temayüz etmiştir. Bunlar, bir zaman padişahların iradelerini tebliğ için istihdam edilmişlerdi. Sonradan müzeyyen elbise, sorguç ve başlarındaki taslarla saltanat şiarından addedilerek gösteriş ve debdebe maksadıyla kullanılmışlardır. Fatih’in Kanunnamesinde “Sefer-i zafer-rehlerim vâki oldukda rikâb-ı hümâyunumda solakbaşı ve peykbaşı yürüsün” denilmektedir.

Peyklerin kışlaları Sultanahmet Camisi civarında bulunmakta idi. Protokoldeki yerleri sultanın önünde ve solakların aksine sağ tarafındaydı. Peykler XVI. yüzyıla kadar savaş dışında silah taşımazlar, padişahın şehre girişinde atının ayağının altına serilen payendazları taşımakla görevli olurlardı. II. Bayezid’e yapılan suikastten sonra padişahın yakınında bulunmalarından ötürü silahlandırılmışlardı. Bellerinde hançer ve ellerinde üzeri işli baltaları vardı. Yine bellerinde yürürken ses çıkaran çingiraklı gümüş, iki parmak genişliğinde birer kemer bulunmaktaydı. Kemere aynı zamanda şekerlemeler ve öbür yiyecekler bulunan bir de mendil bağlanırdı. Bir ellerinde ay biçiminde müzeyyen küçük bir balta, öbüründe gül suyu şişesi taşırlar, bazen bu şişelerle halka gül suyu serperler ve koşarken savulun! savulun! biçiminde bağırırlardı. Peykler bir haber ulaştıracakları zaman gece gündüz koştuklarından (yalın ayak koştukları da olurdu) nefes almalarını kolaylaştırmak için ağızlarına küçük delikli gümüş top koymaktaydılar (ADSIZ, B.: “Bavyera Askerî Müzesinde Eşsiz Peyk miğferi”, 12. sy. 38. s.; DERNSCHWAM, H.: *İstanbul ve Anadolu’ya Seyahat Günlüğü*: 91. s.; DOĞAN, M. N.: *Fatih Divanı ve Şerhi*: 34-35. ss.; ONAY, A. T.: *Eski*

Türk Edebiyatında Mazmunlar: 336^a; ÖZKAN, Ö.: *Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı (XIV-XVI. Yüzyıl)*: 104-108. ss.; PAKALIN, M. Z.: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: II. c. 774. s.; SERTOĞLU, M.: *Osmanlı Tarih Lügatı*: 280^a; *Pedronun Zorunlu İstanbul Seyahati*: 117. s.).

Metinlerde yukarıdaki bilgilerle örtüşen birkaç örneği burada aktarmak istiyorum:

‘Avniyâ mekr-i rakîb-i dîvi def’ etsün dèyü
Peyk-i âhuñ boynuna takdum hamâyil şâh şâh (‘Avnî: Dîvân: G. 7/5)

“Ey Avni! Şeytan rakibin hilelerini boşa çıkartsın diye ah peykinin boynuna halka halka (dumandan) muskalar astım”

Şair, âşîğın yüreğinden çıkıp gökyüzüne çıkan ahını peyke; ahın bölük bölük, halka halka gökyüzüne yükselen dumanını ise bu peykin boynuna asılan muskaya benzetmektedir. Bu muska, ah peykini rakibin hilelerine karşı korumaktadır.

Farsçada *tîr* [= Utarid] Batı mitolojisinde sürati temsil eden Merkür’ün karşılığı olup postacıların tanrısı Hermes ile sembolize edilmiştir. Edebî metinlerden anlaşıldığına göre Osmanlılarda postacılık işini gören peyklar ellerinde sürekli birer ok taşımaktaydılar:

Şa‘şa‘ a sırrın su’âl êtdüm eyitdi âfitâb
Peyk-i âhuñ ok götürdi göge yerden bî-hisâb (Zâtî: Dîvân: G. 70/1)

“Işık hüzmelerinin sırrını sorunca güneş (bana) ‘Senin ahının peyki göge yerden sayısız ok götürdü’ cevabını verdi”

Mâh-ı nev sanma düşürmiş peyk-i âhum Emriyâ
Geşt êderken deşt-i eflâk içre bir zerrîn teber (Emrî: Dîvân: G. 97/5)

“Ey Emri! Ah peykim, felekler çölünde gezerken altın işlemeli bir balta düşürmüş, onu hilal sanma”

Sabahın latif rüzgârı, seher vakti padişahın geliş haberini ulaştırmak için koşan bir peyke benzetilmiştir. Saba rüzgârının da peyke benzetildiği örnekler pek çoktur:

*Ya‘nî érürdi makdem-i şâhuñ haberlerin
Peyk-i nesîm-i subh érişüp çın seher devân* (Ca‘fer Çelebî:
Dîvân: K. 5/38)

“Sabahın latif rüzgârı, tan yeri ağarmak üzere koşarak sultanın geliş haberlerini yetiştirirdi”

Eskiden iki çeşit postacı varmış: Biri ulak denilen dört nala giden atlı postacıymış öbürü yaya. Bu yaya postacı bir konaktan öbür konağa değin mektupları götürür, oradaki konakta hazır duran bir postacıya verirmiş. Bu postacının boynuzdan yapılmış bir borazanı varmış. Kuşağında ve eteklerinde ziller bulunmuş. Yürürken bu ziller ses çıkarır ve postacının yaklaştığı duyulmuş. İşte bu haberi getiren postacının etekleri zil çalarmış (KAÇALIN, M. S.: “Abdülhalim Galip Paşa’nın *Mütâyebât-ı Türkiyye’si*”, 158. s.)

*Peyk olup yügrüşürüz ‘ışk beyâbânında
Zengdür ayağumuzda görinen âbilemüz* (İshâk Çelebî: *Dîvân*:
G. 93/3)

“Aşk çölünde peyk olup seğirtiriz; ayağımızda görünen kabarcık, zildir”

44. rakîb-ehremen (G. 63/4): Yazmada *harmenlikdür* (— bJ *M | d•) biçimiyle imla edilmiş sözcüğün bir müstensih yanlışı olabileceği kanısındayım. Öncelikli olarak *harmenlikdür* okuyuşu şiirin ölçüsüne uymadığı gibi her hangi bir anlamı da yoktur. Gazelin öbür uyakları “düzenlikdür-zenlikdür, kefenlikdür, dikenlikdür, benlikdür” olduğuna göre, buraya anlam ve ölçü bakımından en uygun sözcük *ehremenlikdür* getirilmelidir.

Klasik Türk edebiyatında rakip, kısaca söylemek gerekirse âşık ile mâşukun görüşmesini engelleyen herkes olarak nitelenebilir. Bununla birlikte rakip, bu edebiyatta çoklukla “köpek, div, şeytan, ehremen” vb. sıfatlarla da benzetilen olarak kullanılmıştır.

Ehremen ‘kötü ruh, şeytan’ < Fa. *Âhraman/ahraman* ‘Zerdüştilere göre iyi kudretle beraber dünyaya ve insanlığa hakim olan kötü kudret’ (TİETZE, A.: *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*: 699^b). Zerdüş dininde şer kuvvetlerinin başı. Sonradan Zerdüş diniyle Hristiyanlığı birleştiren Mani dininde Şer Mabudu kabul edilmiştir (MEVLÂNÂ: *Divan-ı Kebir*: VII. c. 686. s.). Eski Fars Mecusilerinin itikat ettikleri zulmet ve şer ilahı olan şeytandır. Hürmüz adlı hayır, nur ve gündüz ilahıyla daima muhasamada bulunduğundan dünyadaki bütün hayır ve şer bunlardan zuhur edermiş (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 139^b).

Rakib ile *ehremenin* birlikte geçtiği kimi örneklere bakıldığında bu durum daha iyi anlaşılacaktır:

Bî-haberdür ne 'y-dügin bilmez ol insâniyyetün
Ëy perî-peyker rakib-i ehremen âdem degül (Vusûlî: *Dîvân*: G. 126/4)

“Ey peri yüzlü! Şeytan rakip adam değildir; o insanlığın da ne demek olduğunu bilmez, habersizdir”

Sihriyâ bir ehremen sözi-y-le benden oldı dūr
Bilmezem hâlüm n'olur âh ol perî-şândan cüdâ (Sihri: *PerM*: 37^b)

“Ey Sihri! Bir şeytanın sözüyle benden uzaklaşan o peri şanlı (sevgili)den ayrı düşersen hâlim ne olur, bilmiyorum?”

Burada şairin ehremenden kastettiği kişi açık istiare yoluyla rakiptir.

Nifâk êtdüñ dirîğâ ENVERîyi ol perî-rûya
Rakîbâ bir iki yüzlü münâfik ehremensin sen (Enverî: *Dîvân*: G. 186/5)

“Ey rakip! Enveri’yi o peri yüzlü (sevgili)ye geçtin; sen iki yüzlü bir şeytansın”

Âdemîce bir cüvâncuksın kerem kıl eyleme
Ëy perî-peyker igen her ehremenle ittihâd (Hayretî: *Dîvân*: G. 39/3)

“Ey peri yüzlü (sevgili)! Sen adam gibi bir delikanlısın, iyilik et de her şeytan (rakip)le çok ittifak etme”

Sür kapuñdan der-be-der olsun rakîb
Sen perî yanında n’eyler ehremen (Sabûhî: *PerM*: 453^{ah})

“(Ey sevgili!) Rakibi kapından kov da kapı kapı dolaşsın; senin gibi bir perinin yanında şeytanın ne işi var?”

45. reh-i ‘ışk (G. 73/3): “Sûfilerce aşk, insanın mevhum varlığını yok etmesi bakımından değerli, makbul bir şeydir. Onlarca aşk, iki kısımdır: Geçici aşk, gerçek aşk. Geçici aşk, her hangi bir şeye, bir kişiye gönül vermektir. Sûfilerce bu aşk da iyidir. Çünkü seven adamda varlık, benlik bırakmaz, âdeta onu, gerçek aşka hazırlar. Bu bakımdan “Mecaz; yani geçici aşk, hakıykatın köprüsüdür.” demişlerdir. Gerçek aşk, Tanrı’ya, yani mutlak varlığa âşık olmak ve bu aşkta kendini yok etmektir. İnsanda bu aşk tecellî edince insan, artık güzele değil, güzelliğe âşık olur ve mutlak güzelliği her şeyde görür. Sonunda, kendi mevhum varlığı kalmaz, mutlak ve gerçek varlıkta var olur ki bu da birliğin gerçekleşmesi demektir.” Buna göre *reh-i ‘ışk* gerçek aşka ulaşma yoludur (ZÜLFE, Ö.: *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selikî ve Şiirleri*: 176. s.).

46. sandi: Sandi, yani iki sözcüğün yan yanalığından kaynaklanan ses benzerliği (ötümlüleşme) için metinden tespit edilebilen örnekler şunlardır:

ağ:

Ruhına mihriñ artur zülfi sevdâsından el çekme
Eger uslu isen bâkî kalan ağ u karadan geç (G. 17/3)

Yüzüñ ağ alnuñ açuk ey kaşı ya şemşîrveş
Râstî meydân-ı hüsnüñ yügrügisin tîrveş (G. 86/1)

Ruh u zülfiñ ne kim kılsa cefâdan
VUSŪLİ nesne demez ağ u kara (G. 167/5)

ağ “ak” sözcüğü sandi olarak yorumlanabileceği gibi (*ağ u kara* < *ak u kara, *ağ alnuñ* < *ak alnuñ), sözlükbirim olarak da yorumlanabilir; krş. Az. *ağ* “ak” < AT *âk; ayrıca krş. DLT *âk* “ak, beyaz”, Trkm. *âk* ay., Trkm. *âğar-* “ağarmak”, Az., Tü. *ağar-* ay. (TEKİN, T.: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: 171. s.). Eski Türkiye Türkçesi ve Klasik Osmanlıcada Azeri Türkçesinde olduğu gibi yalın durumda yani sonseste uzun ünlünün etkisiyle ünsüz ötümlüleşmesinin meydana geldiği bilinmektedir: “Ana Türkçede tek heceli sözcüklerin sonundaki ötümsüz patlayıcı /p, t, ç, k, k/ ünsüzlerinin Oğuz grubu Türk lehçelerinde kısa bir ünlüden sonra kendilerini korudukları hâlde birincil uzun bir ünlüden sonra ötümlüleşerek sırasıyla /b, d, c, g, g (y)/ oldukları bilinmektedir. Yalın durumda yani sonseste iken yalnız Azeri Türkçesinde gerçekleşen ötümlüleşme, Eski Türkiye Türkçesinde, genellikle, ünlülerarası durumda meydana gelmiştir” (TAŞ, İ.: *Yusuf ve Zeliha*: 64. s. Ayrıntılı için bk. EAT’de Ünsüz Ötümlüleşmesi), “Ötümlüleşme şu sözcüklerde de yalın durumda meydana gelmiştir: *ac* “aç, tok olmayan”, *ac-* “acıkmak”, *ad* “ad, isim”, *od* “ateş”, *öd* “öt”, *süd* “süt”, *tad* “tat”, *tad-* “hissetmek, duymak”, *yad* “yabancı”; *and* “ant, yemin”, *ard* “art, arka, arka taraf”, *kurd* “yırtıcı hayvan, kurt” (TAŞ, İ.: *Yusuf ve Zeliha*: 67-68. ss.).

ırag:

Çeşm-i bîmâruñdan ayru başa sağ olmak ne güç
‘Áşık-ı gam-dîdeye gözden ırag olmak ne güç (G. 16/1)

ırag olmak < *ırak olmak. *ırag* sözcüğünün, sandi değilse, üst mısradaki *sağ* sözcüğüne bakarak uyak sözcüğü olduğu ileri sürülebilir.

ırmağ:

Ayağunđan seyl-i eşküim yine ırmağ eyledün

Alduñ ey serv-i revânım bilmezem nemden garaz (G. 89/3)

ırmağ eyledün < *ırmak eyledün.

yoğ:

Bir söz alımadum nêçe kez ağzun aradum

Var-ısa meger yoğ imiş ey gonca dehânun (G. 107/4)

Tırâş olsun bu ‘âlem safhasından nâmu hatâsâ

Dehân-ı yâr gibi yoğ olup ‘ömri tebâh olsun (G. 139/4)

Kılca ‘aybı yoğ iken hiç o sîmîn-bedenün

Dolaşur bêline zerrîn kemeri döne döne (G. 157/4)

yoğ sözcüğü sandi olabileceği gibi (*yoğ imiş* < *yok imiş, *yoğ olup* < *yok olup, *yoğ iken* < *yok iken) sözlükbirim olarak da yorumlanabilir: *yoğ* < AT *yók; krş. Orh., Uyg. *yook* “yok”, DLT *yók* ay., Trkm. *yók* ay., Yak. *suoh* ay., Hlç. *yú^ok* ay. (TEKİN, T.: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: 178. s.).

Sandi durumundaki sözcüklerin metin yayınlarında sözlükbirim olarak bu biçimleriyle sözlüğe alınmaları doğru değildir.

47. soyun- (G. 15/3): Mevlevî tabirlerindedir. Mevlevîliğe intisap etmek yerinde kullanılır. Mevlevî olmak isteyen “Kazancı”ya müracaatla soyunacağını, yani tarikata girmek istediğini söyler, Kazancı Dede: “Dervişlik zordur, çileyi kırmak iyi değildir. Dervişlik ateşten gömlek, demirden leblebidir. Aç kalmak, dövülmek, haksız yere söz işitmek vardır. Dervişlik, ölmeden evvel ölmek demektir. Bunlara tahammül edersen gir” derdi. Bütün bunları kabul edenin,

Şeyh Efendinin muvafakatıyla ikrarını alırdı (PAKALIN, M. Z.: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: III. c. 258^a; ABDŪLAZİZ BEY: *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*: 413. s.)..

Beyitte *soyun-* eylemi kinayeli olarak kullanılmıştır. Dervişin dünyalık elbiselerini çıkarıp abadan, sade bir hırka giymeyi kabul etmesi söylenmiş; ama gerçekte onun hizmete soyunması kastedilmiştir.

48. şarap-gül yaprağı (G. 154/2): Eskiden şarap ile dolu kadehin içine gül ya da gül yaprağı konurdu (DOĞAN, M. N: *Fatih Divanı ve Şerhi (Metin, Nesre Çeviri ve Şerh)*: 152. s.).

Hûn-âb-ı eşküm içre hayâl-i ‘izâr-ı yâr
Gül bergidür ki düşdi mey-i ahmer üstine (Vusûlî: Dîvân: G. 154/2)

“Kanlı gözyaşım içinde sevgilinin yanağının hayali, kırmızı şarap üstüne düşen gül yaprağı gibidir”

Beyitten şarap kadehinin içerisine gül yaprağı atıldığı anlaşılmaktadır. Başka bir örnek:

‘Aks-i ruhsârıñ düşüpdür câma reng-i mül degül
La‘l-i nâbuñdur görinen meyde berg-i gül degül (Süheylî: Dîvân: G. 202/1)

“Kadehe yanağının aksi düşmüştür, şarap rengi değildir; şarapta görünen gül yaprağı değil, saf dudağıdır”

49. şarabın faydası (G. 127/3): Klasik edebiyatta zahit ile âşık sürekli çatışma hâlindedirler. Ayrıldıkları en önemli fark dinleridir. Zahit gibi kendisi de Müslüman olan şair zahide olan nefreti sebebiyle onunla karşılaştığında âdeta başka bir dine mensupmuş gibi davranır. Bu beyitte de âşık şarabın haram olduğunu bilmesine karşın vaizin sırf şarabın faydalarını inkâr etmesine inat, 2. Bakara 219. ayete telmihte

bulunarak şarapta da faydalar olduğunu dile getirmektedir. Ayetin anlamı şöyledir:

“Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki “Onlarda hem büyük günah hem de insanlar için yararlar vardır. Ama günahları yararlarından büyüktür”. Yine sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki “İhtiyaçtan arta kalanı”. Allah size ayetleri böyle açıklıyor ki düşünesiniz (ALLÂH: *Kur’ân*: 2. Bakara 219).

50. şeker-âb (G. 105/5): İki dost arasında hafif dargınlıktan kinayedir (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 77^a).

Bosnalı Sûdî [ö. 1598] *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız* adlı eserinde *şükrâne* adı verilen bir âdet ile ilgili bilgiler verirken *şeker-âbın* da anlamına açıklık getirmektedir: “Acem bâde-nûşlarının âdâbındandır, ki iki dost arasında bir şeker-âb vâki’ olsa, ba‘dehu sulh eyleseler, sulha tâlib olan kangısı ise pîrâheni çıkarup -musâlaha şükrânesine- yakar” (SÛDÎ-i BOSNAVÎ: *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*: I. c. 198. s.).

Bir örnek:

Bâkî yine saçıldı nemek bâde-i nâba

Bilsek ‘acebâ aslı nedür bu şeker-âbuñ (Bâkî: *Dîvân*: G. 269/5)

“A Baki! Yine halis şaraba tuz katıldı, sirke oldu; acaba bu dargınlığın aslı nedir, bilsek?”

Burada yeri olmamakla birlikte *şeker-âbın*, aynı zamanda rengi sarılığa mayıl, sulu ve taravetli bir inci çeşidi olduğunu da belirtelim (ARGUNŞAH, M.: “15. yy’da Yazılmış Tuhfe-i Murâdî İsimli Cevhernâmede Geçen Değerli Taşlarla İlgili Terimler”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*: 6. sy. 17. s.).

51. şem‘-i kâfûr, kâfûrî (G. 162/2), (G. 182/1): *Kâfûr*, güzel kokulu, beyaz renkli olan ve Hindistan’da bulunan bir nebatın adıdır.

Şem'-i kâfûr içine kâfur karıştırılmış, berrak ve ziyalı mumdur (GÖLPINARLI, A.: *Hüsn ü Aşk*: 325. s.).

“Şem-i kâfûrî, kâfûrî mum: Kâfur renginde beyaz mum. Hint denizinden çıkan ve Çin dağlarında yetişen bir ağacın zamkından yapılan mum. Kâfurun rengi önce kırmızı olduğundan suyu uçurularak beyazlatılır” (GÖKYAY, O. Ş.: “Bir Saltanat Dügünü”, 59. s.).

G. 162/2'ye göre *şem'-i kâfûr* üzerine süs için altın varak çekildiği anlaşılmaktadır.

Birkaç örnek:

Kâfûrî şem' üzre takılmış fetıldür

Boynunda sağlı sollu görinen külâleler (Hudâyî: *PerM*: 129^b)

“(A sevgili!) Boynunda sağlı sollu görünen kıvırcık saçlar; kâfurdan yapılmış mum üzerindeki fitil gibidir”

Meger bir şem'-i kâfûrî-durur engüştü dildârın

K'ucında nakş-ı hinnâdan olur geh geh 'iyân âteş (Revânî: *PerM*: 280^b)

“Anlaşılan sevgilinin parmağı kâfurî mumdandır; onun ucunda zaman zaman kına nakşından ateş görünür”

52. şerha (G. 134/5): Sözcük, Osmanlıcada Moğolcadan bir ödünçleme olarak bulunur: “şirxa(n) < sirxa(n). GG 142 *şirxa-* ‘verletzen, schädigen’; LESSING 719^a *sirxa-n* ‘wound, sore, injury’ (xlx. *şarx*), *sirxad-* ‘to be wounded, injured’, *sirxala-* ‘to be[come] wounded or injured; to examine a wound’; RKW 350^a *şarxə* ‘Wunde (im allgem.)’” (SCHÖNIG: *Mongolische Lehnwörter im Westoghusischen*: 174. s.).

53. ter oğlanı (G. 116/1): ‘Ücretle çalışan genç kimse, uşak’ anlamındadır. *der oğlanı* biçiminde de geçmektedir. Bosnalı Sûdî [ö. 1598] *Şerh-i Gülistân* adlı eserinde *Bende-i halka be-gûş* maddesinde

der oğlanlarından ayırmak için kölelerin kulaklarına küpe takıldığını şöylece anlatır:

“*Bende-i halka be-gûş izâfeti beyâniyyedür. Zîrâ halka be-gûş vasf-ı terkîbîdür. Kulağı halkalı demekdür. Ma‘lûm ola ki rûsûm-ı A‘câmdandur zer-harîde ‘abîdinüñ kulağına halka geçürmek tâ kim rehîlerden mümtâz ola ya‘nî yumuş oğlanlarından ki Rûmda aña der oğlanı dërler fark ola dëyü”* (YILMAZ, O.: 16. *Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân’ı (İnceleme-Tenkitli Metin)*: 441-442. ss.).

Güneş tutulmasının ayla vuku bulması hadisesine de işaret ettiği beytinde Necâtî, *ter oğlanlarının* aylık tutulmaları özelliğini şöylece dile getirir:

*Kullarunđan sayılır mâh-ı felek ammâ güneş
Bir ter oğlanı durur kim tutulupdur ay ile* (Necâtî: *Dîvân*: G. 451/4)⁵

“Gökteki ay kullarından sayılır; fakat güneş ayın aylıkla tutulan bir ter oğlandır”

54. tûtî-şeker-âyîne (G. 55/1, 4): Tuti, papağan cinsinden söz söylemeye müsait bir kuştur. Tuti ve papağanları söyletmek için kafeslerine birer küçük ayna asılır. Ayna ardına gizlenen kuşçu öğretilmesi istenen sözcükleri tekrar ettikçe kafesteki kuş aksinin de bir kuş olduğunu ve söylediğini zannederek bu sözü sürekli tekrar edermiş. Divan şiirinde ‘papağan’ın her geçtiği yerde ‘usta, öğretmen’ ve ‘ayna’ unsurları da birlikte anılır:

*La‘lünjî medh eylesün dërseñ yüzün göster bana
Söylemez âyînesiz tûtî kelâm-ı şekkerîn* (Zâtî: *Divân*: G. 1018/5)

“La’l (gibi kırmızı dudağını) methetsin dersen yüzünü bana göster; papağan aynasız tatlı bir söz söylemez”

⁵ Beyte dikkat çeken değerli meslektaşım Doç. Dr. Ömer ZÜLFE’ye teşekkür ederim.

Al tûtûdür femüñ gûyâ şekerdür leblerüñ
Anı seyr etmek dilerseñ destüñe al âyîne (Kabûlî: SF: 90^a)

“Ağzın kırmızı papağan, dudakların sanki şekerdir; onu seyretmek istersen eline bir ayna al”

55. uydı ulaşdı (G. 4/1): Bir kalıp söz ya da deyim olabileceğini düşündüğüm ibarenin, eldeki örneklere göre, ilk dönemlerde ‘yapacağını yaptı’ anlamında kullanıldığını; daha sonra deyim, belki de anlam kaymasına uğrayarak ‘yakıştı, münasip oldu’ gibi bir anlamda kullanıldığını söylemek mümkündür:

İt rakîb uydı ulaşdı beni bed-nâm etti
Göreyin iki cihânda anı bed-nâm olsun (İshâk Çelebî: *Dîvân*: G. 203/4)

“İt rakip yapacağını yaptı, benim adımlı kötüye çıkardı; iki cihanda da onun adının kötüye çıktığını göreyim”

Diler kim kendüye uydura zâhid uydı ulaşdı
Ben aña uymazın nâ-dâna uymaz ‘âkil ü dâna (Belîgî: *PerM*: 44^{bh})

“Zahit ne yapıp edip beni kendisine uydurmak istiyor; ben ona uymam, akıllı ve bilgili kişi cahile uymaz”

Dil gamzen ile turreñe pek uydı ulaşdı
Hak saklaya kim olmaya mağdûb-ı mahabbet (Nefî: *Dîvân*: G. 16/6)

“Gönül, gamzen ile perçemine çok yakıştı; muhabbetin gazabından Allah korusun”

56. vâlih ü hayrân (G. 128/5), (G. 149/3): hayrân [*< Ar. h-y-r*] ‘bir nesneye, sivri bir şeye çok bakmaktan dolayı gözleri kamaşmak, bir şeyi görememek; nereye gideceğini bilememek, yol ayrımında kalmak; başı dönmüş, akli gitmiş, sersem ve sarhoş olmak; suyun bir yere akmayıp olduğu yerde çalkalanması, bulutun bir tarafa gidemeyip

olduğu yerde durması ve kabın bütünüyle dolu olması' anlamlarına gelir (al-FİRÛZÂBÂDİ: *al-Ukyânûsu 'l-Basît*...1. c. 832. s.). Bunların yanı sıra 'esrar içmekten doğan sarhoşluk hâli, taş kesilme' anlamı da vardır (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: 155^b).

Hayrân ve *hayret* sözcüklerinin Yahyâ Beg ve Bâkî'nin divanlarındaki işleniş biçimine kısaca bakmak yerinde olur:

1. Sarhoşluk, esrar sarhoşluğu:

'Aynına sanma gubârı ala erbâb-ı nazar
Bizi hayrân eden esrâr-ı leb-i dil-berdür (Bâkî: *Dîvân*: G. 107/3)

2. Akli gitmek:

Âdemüñ 'aklı gider 'âlem-i hayretde kalur
Her kaçan toğrulup ol serv-i ser-efrâz gelür (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 128/2)

3. Gözü donup kalmak:

Gel benefşe gibi kıl kaddüñi zühd içinde dâl
'Ayn-ı 'abher gibi ol hayrân-ı zât-ı zü 'l-cemâl (Yahyâ Beg: *Dîvân*: Muaşşer 13/III-1)

4. Sivri nesneye bakmaktan dolayı gözün kamaşması:

Ne hâlet hâsıl etmişdür kim oldı böyle kan hayrân
Gözini dikdi kaldı zahmum ol tîr-i ciğer-dûza (Bâkî: *Dîvân*: G. 417/4)

5. Taş kesilmek, gidememek:

Gören cemâlünî hayrân kalur turur gidemez
*Sözin edebilemez adımın adabilemez*⁶ (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 163/2)

6. Ağzı açık kalmak:

Hilâl sanma görinen felekler ağzın açup
O bezm ni' metinüñ olmış idi hayrânı (Yahyâ Beg: *Dîvân*: K. 9/9)

7. Dönmek:

Mevlevî [gibi] semâ'a girdiler bî-ihiyâr
Hayret ile gird-i bâda döndiler abdâllar (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 104/3)

vâlih [< Ar. v-l-h] 'üzüntü sebebiyle akli gidip deli olmuş; sarhoş; korkmuş; hayrette kalmış' anlamlarına gelir (al-FİRŪZÂBÂDİ: *al-Ukyânûsu 'l-Basît...III. c. 753. s.*). *vâlih* sözcüğünün Yahyâ Beg'de hangi anlamlarda geçtiğine dair iki örnek:

1. Akli başında olmamak:

Hatt-ı yârı göricek vâlih ü bî-hûş olurın
Kimse bu h'âb-ı ecelden beni bîdâr edemez (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 145/4)

2. Delilik:

Âhîret yolu gibi gurbete tenhâ gîtdüm
Gîtdüm ammâ ki 'aceb vâlih ü şeydâ gîtdüm (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 261/1)

Hayrân sözcüğünün bir yere gidememek, olduğu yerde kalma, donuklaşma ve hatta taş kesilme gibi anlamlarıyla karşılaşılmaktadır. Hayran kişi, gördüğü veya yaşadığı şey karşısında gözlerini açmış, eli

⁶ *Yahya Beg Divan*'ında *adabilmez* biçiminde geçmektedir: Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 163/2, 384. s.

ayağı bağlanmış bir hâldedir. Akli başında değildir. *Vâlih* sözcüğünde ise yaşanan bir üzüntü sonucu aklını kaybetme, kendisinden geçme ve delilik durumu ortaya çıkmaktadır. Sözlüklere göre sözcükler arasındaki farklardan biri de içine düşülen durumun, birinde bir şeye çok bakmaktan, öbüründe ise üzüntüden kaynaklanmasıdır. İkisi arasındaki ortak nokta aklın ve anlayışın devreden çıkması, seçme gücünün kalmamasıdır. Bu ortaklığa dayanarak iki sözcük bir arada yer almaktadır. Örnekler:

Sen perî-rûyı seven bî-hûş u ser-gerdân olur

Aduñ anıldığı yerde vâlih ü hayrân olur (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 120/1)

Bir vâlih ü hayrânam bir âteş-i sûzânam

Bir bende-i fermânam rahm eyle benüm rûhum (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 293/3)

Beyitlerde sözcükler arasındaki anlam ayrılığı açıkça sezilmiyor. *Vâlih* sözcüğünün ‘esrar sarhoşluğu’ anlamını kazanmış olmasının yanı sıra *hayrân* sözcüğünün ‘delilik’ anlamına yakın kullanıldığı görülüyor.

Şehâ esrâr-ı la’lün vâlih êtdi rûh-ı gamnâki

Soyundum tekye-i gamda tağtdum cümle emlâki (Bâki: *Mecmû‘a-i Müntehabât-ı Kasâ’id ü Eş‘âr*: 257^b)

Kayd-ı dünyâya esîr olanı hayvân bilürüz

Mest ü lâ-ya‘kil ü dîvâne vü hayrân bilürüz (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 156/1)

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: Bu iki sözcük, aralarında küçük bir fark olmakla birlikte, hemen hemen aynı anlamdadırlar; ancak *hayrân* sözcüğünün daha çok esrar sarhoşluğunu anlatmak için yeğlendiği, *vâlih* sözcüğünün ise daha çok ‘aklı başında olmamak’ ve ‘delilik’ anlamını ifade etmek için tercih edildiği görülmektedir. Kesin ve çok güvenilir bir ayırım olmasa da *vâlih* kelimesinin *hayrân* kelimesinden daha şiddetli bir kendinden geçme hâlini ifade ettiği

söylenbilir. (ZÜLFE, Ö.: “Yahya Bey’in Bir Gazeline Bâkî’nin İki Tahmisi”, 416-417. ss.).

57. yâ Rab (G. 15/4): ‘acaba, yoksa, ne acayip’. Bosnalı Sûdî [ö. 1598] *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız* adlı eserinde bir beyti şerh ederken şu malumatı vermektedir:

*Key dihed dest in garaz yâ Rab ki hem-destân şevend
Hâtır-ı mecmû‘-ı mâ zülf-i perîşân-ı şumâ*

Dihed, fî‘l-i muzâri‘, dihîdenden ‘vêrür’ demek ma‘nâsına. Dest, ‘el’. *Yâ Rab*, bunun gibi yerlerde ‘‘acabâ’ ma‘nâsınadır. Garaz, bunda ‘murâd’ ma‘nâsınadır. Hem-destân: Hem, edât-ı mukârenet. Hem-hâne ve hem-hücre ‘hânedâş ve hücredaş’ demekdür. Destân, dâstândan muhaffedür, ‘hikâyet’ ma‘nâsına. ‘Hikâyetdaş’ demekdür. Bir ma‘nâsı dahı vardır inşâ‘allâh yeri geldükde beyân olına. Şevend, fî‘l-i muzâri‘-i cem‘-i gâ‘ib, şevîdenden ‘müştâk olalar’ demekdür. Hâtır, aslında göñüle gelendür, sonra göñle itlâk eylediler zikr-i hâl irâde-i mahal tarîkıyla. Zülf, kulak öñinden inen saçlar. Perîşân, ‘tağınuk’ demekdür. **Mahsûl-i beyt:** “Acabâ bu garaz kaçan el vère ki musâhib ola bizüm hâtır-ı mecmû‘umuz ve senüñ perîşân zülfün” İstifhâm-ı inkârî kabîlindendür (SÛDÎ-i BOSNAVÎ: *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*: I. c. 30. s.).⁷

Birkaç örnek:

*‘Anber-âmîz eser nesîm-i sabâ
Yâ Rab ol yâr kâkülün mi tarar (Emrî: Dîvân: G. 202/2)*

“Sabahın tatlı meltemi amber kokulu eser; acaba o sevgili kâkülünü mü tarıyor?”

*Bülbül benüm gibi iniler zâr her gece
Yâ Rab ne derdi var ki kılur böyle nâleler (Nazîre-i Ahmed Beg: PerM: 130^a)*

⁷ Bilgiyi haber veren ve ona ulaşmamı sağlayan değerli kardeşim Dr. Ozan YILMAZ’a teşekkür ederim.

“Bülbül benim gibi her gece ağlayıp inler; acaba böyle inlemesine sebep ne derdi var ki?”

58. yakasız oñmaduk (G. 53/3): Yalnızca *Hayretî Dîvân*'ında örneğine rastlayabildiğim ibarenin ‘züğürt; bedbaht, talihsiz, iflah olmayan, uğursuz’ gibi anlamlara gelebileceğini söylemek mümkündür.

Vusûlî’de, yukarıda belirtilen beytin, “Ben ol serv-i hırâmânı sanurdum pâk-dâmendür” mısrasındaki *pâk-dâmen* ‘namuslu’ ibaresinin de *yakasız oñmaduk* ibaresinin tam tersi bir anlamı ifade edebileceğini gösterir.

Aşağıdaki beyitte *levend* sözcüğü ‘serseri’ anlamındadır.

Her yakasız oñmaduk cimrî levendüñ hücresin

Rûşen eyler her gece şem‘-i şebistânum benüm (Hayretî: *Dîvân*: G. 289/2)

“Gece kandilim, her züğürt, uğursuz cimri levendin hücrecini her gece aydınlatır”

59. yalvarı (G. 46/4): *yalvarı*, ‘Hint parası’ demektir (İPEKTEN, H.: *Bâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*: 113. s.). Gönderme yapılan beyitte doğrudan bu anlamda kullanılmasa bile “sîm ü zer” sözcükleri “yalvarı”nın bu anlamını da çağrıştırmaktadır.

ONAY, *yalvarı* maddesinde şu bilgileri aktarmaktadır:

Muhterem Prof. Fuad KÖPRÜLÜ [1890-1966] eski bir letayif mecmuasmda kayıtlı Bâkî [1526-1600]’ye ait bir latifeyi *Yeni Mecmua*’da neşretmiş; Sadeddin Nüzhet ERGUN [1901-1946] büyük bir emek ve himmet sarfıyla peyderpey neşrettiği *Türk Şairleri* eserinin 707. sahifesinde bu latifeyi nakletmiştir ki şudur: "Bir gün Bâkî’ye şaşkınca bir adam gelerek yemininde hanis olduğunu iddia eder. Bâkî, tabîî birdenbire şaşırır. Yemini sorar. Müddei der ki: -Sen bir gazelinde:

Güzeller mihribân olmaz dèmek yanlıştır ey Bâkî
Olur v'allâhi bi-llâhi hemân yalvarı görsünler (Bâkî: *Dîvân: G. 55/5*)

“Ey Baki! Güzeller sevgi, merhamet göstermezler demek yanlıştır; âşıklar biraz yalvarı görsünler/yalvarıversinler vallahi de billahi (de gösterirler)”

Hâlbuki ben sevgilime tam üç yıldır yalvarıyorum, hiç tesiri olmuyor. Bâkî gülerek şu cevabı verir: -Yalvarı, Hintçe ‘filori’ manasma gelir. Benim yeminim de onun üzerinedir. Yoksa manasız lakırdı üzerine degil! (ONAY, A. T.: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı: 433^b-434^a*).

60. Yed-i beyzâ (G. 45/4): ‘Bembeyaz el’ anlamındadır. Fir‘avn’a peygamberliğini ispat etmek için Hz. Mûsâ’ya verilen iki mucizeden biri elini koynuna sokup çıkarınca, onun bir hastalık eseri olmaksızın parıl parıl parlaması idi. Mûsâ peygamberin Fir‘avn’a ve kavmine gösterdiği dokuz mucizeden biri olan bu “bembeyaz el” mucizesi, *Kur’ân*’da birkaç yerde anılır. 7. Araf 108, 20. Taha 22, 27. Neml 12, 28. Kasas 32 (YUSUF SINAN PAŞA: *Tazarru’nâme: 338. s.*; GÖLPINARLI, A.: *Hüsn ü Aşk: 329. s.*; PAKALIN, M. Z.: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü: III. c. 614. s.*).

61. yelken (G. 26/3), (G. 109/1), (G. 187/5): Beyitteki *yelken* sözcüğü eskilerin daha çok “yelken takye” dedikleri bir tür külah ve gerçekten de biçimi kitap mikleplerine benzemektedir. G. 26/3’e göre şair güzelliğini kitaba benzettiği sevgilisinin başındaki yelken külahı, o kitabın miklebine benzetiyor. *açmazdan* sözcüğü biraz da argo olarak ‘gizlice, görünmeden, belli etmeden, fark ettirmeden’ demektir. Yani sen yelken takkeni yüzünün üzerine örtüp kitabı miklebin örttüğü gibi yüzünü bizden gizlesen de, biz zaten onu daha önce baka baka ezberlemiştik, demektir.

Bir başlık türü olan yelken takye, sarayda cücelerin giydikleri başlığın adıdır. Şekli yelken biçiminde olduğundan böyle

adlandırılmıştır (PAKALIN, M. Z.: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: III. c. 616^a). Sazende ve başçavuşların giydiği başlığa da yelken takye denilmektedir (KUMBARACILAR, İ.: *Serpuşlar*: 12. s.).

Kudret EMİROĞLU, *Gündelik Hayatımızın Tarihi* adlı kitabında Osmanlıdaki giyim-kuşam hakkında bilgiler verirken “kırmızı yelken takke”yi terzi kâfirlerin giydiğini belirtmektedir: “Yaşar Yücel’in yayımladığı ve 1643-44’te Şeyhülislâm Yahya Efendinin yazdığını saptadığı, Osmanlı düzeninin niçin bozulduğunu araştıran eserler türünden *Kitâbu Mesâlihi 'l-Müslimîn ve Menâfi' i 'l-Mü'minîn* adlı eserde, her millet, meslek ve zümrenin ayrı kıyafetinin olmasına ne kadar önem verildiği görülmektedir: “Şimdiki zamânda ekâbirin kulları ma'lûm olsun, gavga itmesünler, gavga iden ma'lûm olsun diyü bir külâh vaz' olunmuşdur gâyetle ma'kûl buyurulmuşdur. Acemi oğlanları kısa saru külâh giyseler ahur halkı uzun sarı külâh giyseler uzunla kısa farkı hemân kıyâfet iderdi.” [29. s.]...”Bir husûs dahı budur ki bazı derzi kâfirleri vardır ki kırmızı yelken takye ve kırmızı arakiyeler giyerler. Müslümanlar bilmezler ki Müslüman mıdır, kâfir midür bilmeyüp selâm virirler, ri'âyet iderler. Günahdur, bunlara dahı yasağ oluna.” [32-33. ss.] (EMİROĞLU, K.: *Gündelik Hayatımızın Tarihi*: 205-206. ss.).

Beyitlerden anlaşıldığına göre yelken takkeler daha çok kırmızı renkte ve bazen de altın beneklidir, baş üstünde taşınan papağana ve laleye benzetildiği de görülmektedir.

Kimsenüñ düzd-i ecel gibi yolına gelmezüz

Lâlenüñ yel gibi yelken takyesini kapmazuz (Yahyâ Beg: *Dîvân*: G. 161/2)

“Ecel hırsızı gibi kimsenin karşısına çıkmayız; yel(in yaptığı) gibi lalenin yelken takkesini kapmayız”

Serv-i bâlâ üzre konmuş al tûtî sandum

Vêreler zînet kad-i cânâna yelken takyesi (Sun'î: *Dîvân*: G. 194/4)

“Servinin başı üstüne konmuş kırmızı papağan sandım; sevgilinin boyuna süs olsun diye yelken takkesi versinler”

62. yüzün güller üstine (G. 154/1): Deyimin ‘yüzünde güller açsın; bu ne bahtiyarlık’ gibi anlamlara geldiği söylenebilir. Eldeki örneklere göre “gül” ile “sevgilinin bağrındaki yara” ve “sevgilinin sokağındaki köpeğin ayak izi” arasında benzerlik de kurulmuştur.

Birkaç örnek:

Mestâne düşmüşem bu gece sâgar üstine

Sâkî-i bezm dedi yüzün güller üstine (Bâkî: *Dîvân*: G. 428/1)

“Bu gece kadeh üzerine sarhoş gibi düşmüşüm; meclis sakisi ‘yüzün güller üstüne’ dedi”

Yaşum⁸ düşünce dağ-ı ten-i lâgar üstine

Derd ehli gördi dedi yüzün güller üstine (Nev'î: *Dîvân*: G. 426/1)

“Gözyaşım zayıf bedenimdeki yaraya düşünce dert ehli ‘bu ne bahtiyarlık’ dedi”

Düşdüm nişân-ı pây-ı seg-i dil-ber üstine

Ol gonca gördi dedi yüzün güller üstine (Zâtî: *Dîvân*: G. 1310/1)

“O gonca, sevgilinin köpeğinin ayak izine düştüğümü gördü de ‘yüzünde güller açsın’ dedi”

63. zahmet (1. Kt.): ‘sıkılmak’. Bosnalı Sûdî [ö. 1598] *Şerh-i Gülistân* adlı eserinde *zahme*, hakkında ‘sıkılmak ve sıkışmak

⁸ Nev'î *Divan*'ında *Başum* biçiminde geçmektedir: Nev'î: *Dîvân*: G. 426/1, 483. s.

ma'nâsınadır' demektedir (YILMAZ, O.: *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme-Tenkitli Metin)*: 638. s.).

KAYNAKLAR

- ABDÜLAZİZ BEY: *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri Âdât ve Merasim-i Kadime, Tabirât ve Muamelât-ı Kavmiye-i Osmaniye* İkinci Kitap: Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Kâzım ARISAN-Duygu ARISAN GÜNAY: İstanbul 1995, 609-311 s. Belgesel 4 Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Abu 'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd bin 'Omar bin Muhammad bin Ahmad az-Zamahşarî el-Hvârizmî: *Mukaddimetü'l-Edeb*: [Hazırlayan:] Nuri YÜCE: *Hvârizm Türkçesi ile Tercümeli Şuher Nüshası Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks*: Ankara ²1993, VI+227 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 535.
- al-'ACLÛNÎ, İsmâ'îl b. Muhammad: *Kaşfu 'l-Hafâ va Muzilu 'l-İlbâsi ammâ 'ştahara mina 'l-Ahâdîsi 'alâ Alsinati 'n-Nâsi*: Yayınlayan: Ahmed Kalâş: Bayrût ³1351 [=1932]. I. c. [V]+467 s.; II. c. [1]+445+[1] s.
- ADSIZ, Bedriye: “Bavyera Askerî Müzesinde Eşsiz Peyk Miğferi”, *Hayat Tarih Mecmuası*: 1976 (Aralık), 12. sy. 38-40. ss.
- ÂHÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Necatî SUNGUR: *Âhî Divânı (İnceleme-Metin)*: Ankara 1994, XIV+223 s. Kültür Bakanlığı Yayınları / 1617 Yayınlar Dairesi Başkanlığı *Türk Klasikleri Dizisi* / 32.
- AHMED PAŞA: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Ali Nihad TARLAN: *Ahmed Paşa Divanı*: İstanbul 1966, XXI+406 s. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3726.
- AHMET VEFİK PAŞA: *Lehce-i Osmânî*: Hazırlayan: Prof. Dr. Recep TOPARLI: Ankara 2000, XXV+1005 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu: 743 Türkiye Türkçesi Sözlükler Projesi: 1 Eski Sözlükler Dizisi: 3.
- ARGUNŞAH, Mustafa: “15. yy'da Yazılmış Tuhfe-i Murâdî İsimli Cevhernâmede Geçen Değerli Taşlarla İlgili Terimler”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*: İstanbul 1991, 6. sy. 1-22. ss.

- ARPAEMİNİ-ZÂDE SÂMÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Fatma Sabiha KUTLAR: *Arpaemîni-zade Samî Dîvanı Tenkitli Metin-İnceleme Özel Adlar Dizini*: Ankara 1996, ix+1000 s. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora tezi.
- Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*: İstanbul 2005, 1. c. A-G, LXX+VII+1125, II. c. H-N, 1127-2372, III. c. O-Z, 2373-3549 s. Kubbealtı Neşriyatı.
- ‘ÂŞIK ÇELEBİ: *Meşâ’irü ’ş-Şu’arâ*: [Yazılışı: [İstanbul] 1566]: Yayınlayan: G. M. MEREDITH-OWENS: *Meşâ’ir üş-Şu’arâ or Tezkere of ‘Âşık Çelebi*: London 1971.
- ‘AVNÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Prof. Dr. Muhammed Nur DOĞAN: *Fatih Divanı ve Şerhi (Metin, Nesre Çeviri ve Şerh)*: İstanbul 2004 (Mayıs), 260+[LIV] s. Eminönü Belediyesi.
- AYDEMİR, Doç. Dr. Yaşar-ÇELTİK, Dr. Halil: “Redife Farklı Bir Bakış: Divan Şiirinde Ön Kafiye ve Ön Redif”, *Bilig*: Ankara 2008, 46. sy. 193-214. ss.
- ‘AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Bayram Ali KAYA: ‘AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ *DİVÂNİ Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânının Tenkidli Metni*: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü 2003, 368 s. Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 57 Türkçe Kaynaklar XLIX.
- ‘AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Bayram Ali KAYA: ‘AZMÎ-ZÂDE HÂLETÎ *DİVÂNİ Giriş ve Dîvân’ın Tıpkıbasımı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 894*: Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü 2003, 204 s. Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 58 Türkçe Kaynaklar L.
- BÂKÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Dr. Sabahattin KÜÇÜK: *Bâkî Divanı*: Ankara 1994, XVII+472+3 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 601.
- BATTAL, Abdullah: *İbni-Mühennâ Lûgati*: İstanbul ²1988, 105+[IV] s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 9.

- BEYÂNÎ, Mustafâ Bin Cârü 'llâh: *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*: [Yazılışı: İstanbul 1592] Eleştirmeli Baskıya Hazırlayan: Dr. İbrahim KUTLUK: Ankara 1997, [VI]+93+171+340 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları XVIII. Dizi – Sa. 7.
- BEYÂNÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Fatih BAŞPINAR: *17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî'nin Divan'ı İnceleme-Tenkitli Metin*: İstanbul 2008, 808 s. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.
- BEYÂNÎ: *Dîvân*: İstanbul Üniversitesi Ktp. *İbnülemin Mahmud Kemal İnal Kit.* 2556.
- BİLGİN, A[bdullah] Azmi: “Türk tasavvuf şiirinde “Ölmeden önce ölme” temi”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: İstanbul 2007, 36/2. y. 142. sy. 42-53. ss.
- BOYSAK, Nail: *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesindeki 1479, 1591, 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 3005 Numaralı Mecmuaların Metni*: Konya 2007, XI+482 s. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- BRENDEMOEN, Bernt: “Osmanlı ve Çağatay şiirinde imale ve aslı uzun ünlüler”, *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül-1 Ekim 1992)*: Ankara 1996, 435-456. ss. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 632, XXIV+696 s.
- BÜYÜKKARCI-YILMAZ, Fatma: “Risâle-i Takvim-i Lâle”, *Journal of Turkish Studies: In Memoriam Ağâh Sırrı Levend=Türklük Bilgisi Araştırmaları: Ağâh Sırrı Levend Hâtıra Sayısı III*: Harvard 2000, 24/III, 81-127. ss.
- CEM SULTÂN: *Dîvân*: Hazırlayan: Doç. Dr. İ. Halil ERSOYLU: *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*: Ankara 1989, XIII+356 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 543. [Eleştirisi: KALPAKLI, Mehmet: “Bahtsız

- Şehzâde'nin Bahtsız Divan'ı: "Cem Sultan'ın Türkçe Divanı" Neşri Üzerine Notlar", *Kebikeç*: Ankara 1999, 7-8. sy. 33-44. ss.].
- CEVAT RÜŞTÜ: *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine*: Hazırlayan: Nazım Hikmet POLAT: İstanbul 2001 (Ekim), IX+533 s. Kitabevi 166.
- CEYLÂN, Dr. Ömür: *Kuş Cenneti Şiirimiz –Klâsik Türk Şiirinde Kuşlar-*: İstanbul 2003, 214. s. Filiz Kitabevi.
- CEYLAN, Dr. Ömür: *Tasavvufî Şiir Şerhleri*: İstanbul ²2000, 463 s. Kitabevi 134.
- CLAUSON, Sir Gerard: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*: Oxford 1972, xlviii+999 s. Oxford University Press.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed: *Yahyâ Bey ve Divânından Örnekler*: Ankara 1983, 291 s. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 556 1000 Temel Eser Dizisi: 100.
- DERNSCHWAM, Hans: *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*: Çev.: Prof. Dr. Yaşar ÖNEN: Ankara ²1992, 427 s. Kültür Bakanlığı Yayınları/885 Dünya Edebiyatı Dizisi/5.
- DEVELİ, Hayati: *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*: Ankara 1995, 249 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 622.
- DİLÇİN, Cem (düzenleyen): *Yeni Tarama Sözlüğü*: Ankara 1983, XI+476+[VII] s. Türk Dil Kurumu Yayınları: 503.
- DOĞAN, Prof. Dr. Muhammet Nur: "Klâsik Edebiyatımızda Sanat ve Şiir Felsefesi (poetika)", *Eski Şiirin Bahçesinde*: İstanbul 2002, 100-126. ss. Ötüken Yayınları Nu: 511 Kültür Serisi: 216.
- EDİRNELİ NAZMÎ: *Mecma'u 'n-nezâ'ir*: [Hazırlayan:] M[ehmet] Fatih KÖKSAL: *Edirneli Nazmî Mecma'u 'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitledir Metin)*: Ankara 2001, xv+3043+[vii] s. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.

- EDİRNELİ NAZMÎ: *Pend-nâme-i Nazmî*: [Hazırlayan:] Kudret ALTUN: *Edirneli Nazmî Pend-nâme-i Nazmî (Tercüme-i Pend-nâme-i Attâr) İnceleme-Metin-Sözlük*: Kayseri 2004, XII+321 s. Laçın Yayınları Nu: 60 Edebiyat Serisi: 9.
- ELWELL-SUTTON, L. P.: *The Persian Metres*: Cambridge 1975, XIV+285 s.
- EMİROĞLU, Kudret: *Gündelik Hayatımızın Tarihi*: Ankara ³2002, XIII+611 s. Dost Kitabevi Yayınları.
- EMRÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] M[ehmet] A[li] Yekta SARAÇ: *Emrî Divanı*: İstanbul 2002, 389 s. Eren Yayıncılık, Klasik Türk Edebiyatı Dizisi No: 1.
- ENVERÎ: *Dîvân*: [Hazırlayanlar:] Cemâl KURNAZ-Mustafa TATÇI: *Ümmî Divan Şairleri ve Enverî Divanı*: Ankara 2001, XI+251 s. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3559 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 1257 Divanlar Dizisi: 11.
- ERDAL, Marcel: *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, I-II: Wiesbaden 1991. Turcologica 9.
- EŞMELİ, Muhammed Ali: *İsmail Hakkı Bursavî'nin Muhammediye Şerhi Ferahu'r-Rûh II. C*: İstanbul 2001, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- al-FİRÛZÂBÂDÎ, Macdu 'd-dîn Abû Tâhir Muhammad b. Ya'kûb: *al-Ukyânûsu 'l-Basît fî Tarcamati 'l-Kâmûsi 'l-Muhît*: Çeviren: CENÂNİOĞLU Ahmed 'Âsım [Çeviri: İstanbul 1805-1810], İstanbul I: 'r ²1268 [=1852], [II]+943 s. II: r-k ²1269 [=1853], [II]+939 s. III: k-v ²1272 [=1855], [II]+975 s.
- FUÂD 'ABDU 'L-BÂKÎ, Muhammad: *al-Mu'camu 'l-Mufahras li Alfâzi 'l-Kur'âni 'l-Karîm*: Bayrût 1378 [=1959].
- FUZÛLÎ: *Dîvân*: Metni baskıya hazırlayanlar: Prof. Kenak AKYÜZ-Süheyl BEKEN-Doç. Dr. Sedit YÜKSEL-Dr. Müjgan CUNBUR: *Fuzûlî Divanı*: Ankara 1990, 328+113 s. Akçağ Yayınları Genel Yayın No: 51 Türk Klasikleri / Divanlar: 5.
- GELİBOLULU 'Âlî b. Ahmed: *Kühü 'l-Ahbâr ve Levâkihu 'l-Efkâr*: [Yazılışı: İstanbul 1591-1599] 1597'ye değin. Hazırlayan: Dr. Mustafa

- İSEN: *Künhü 'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*: Ankara 1994, 396 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını – Sayı: 93 Tezkireler Dizisi – Sayı: 2.
- GELİBOLULU MUSTAFÂ 'ÂLİ: *Mevâ'idü 'n-nefâyis fî kavâ'idi 'l-mecâlis*: Hazırlayan: Orhan Şaik GÖKYAY: *Görgü ve Toplum Kuralları Üzerinde Ziyafet Sofraları (Metin) 1*: İstanbul 1978, 247 s. Tercüman 1001 Temel Eser 121.
- GÖKYAY, Orhan Şaik: “Bir Saltanat Düğünü”, *Kim Etti Sana Bu Kârı Teklif (Seçme Makaleler 2)*: İstanbul 1997, 11-71. ss. İletişim Yayınları.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki: *Alevî Bektâşî Nefesleri*: İstanbul ²1992, 408 s. İnkılâp Kitabevi.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki: *Tasavvuf*: İstanbul 2000, 301 s. Milenyum Yayınları: 4.
- HAYÂLİ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Ali Nihad TARLAN: *Hayali Bey Divanı*: İstanbul 1945, XXIV+450+16 s. İstanbul Üniversitesi Yayınlarından 277 Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dalı No: 3.
- HAYRETİ: *Dîvân*: Hazırlayanlar: Dr. Mehmet ÇAVUŞOĞLU-M[ehmet] Ali TANYERİ: İstanbul 1981, XX1+448 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 2868.
- HÜDÂYİ: *Dîvân*: Köprülü Ktp. *Asım Bey Kit.* 431 1^b-53^a yr.
- HÜDÂYİ: *Dîvân*: Millet Ktp. *Ali Emiri Kit. Manzum 508*, (Mikrofilm Arşivi 623. sy.) 1^b-54^a yr.
- İLAYDIN, Hikmet: *Türk Edebiyatında Nazım*: İstanbul ²1951, V+158+[1] s. Üçler Basımevi.
- İPEKTEN, Halûk: *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*: İstanbul 1994, VIII+337 s. Dergâh Yayınları: 152, İnceleme Dizisi: 21.
- İPEKTEN, Prof. Dr. Halûk: *Bâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*: Ankara ²1997, 215 s. Akçağ Yayınları / 161 Kaynak Eserler / 24.
- İSHÂK ÇELEBİ: *Dîvân*: Hazırlayanlar: Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU-M[ehmet] Ali TANYERİ: *Üsküblü İshâk Çelebi Dîvan Tenkidli*

- Basım:* İstanbul 1989, 378 s. Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları No: 15 Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2.
- KAÇALIN, Mustafa [Sinan]: “Abdülhalim Galip Paşa’nın *Mutâyebât-ı Türkiyye’si*”, *Journal of Turkish Studies=Türklük Bilgisi Araştırmaları: In Memoriam Ağâh Sırrı Levend Hâtıra Sayısı 1:* Harvard University 2000, 24/1. sy. 137-185. ss.
- KÂF-ZÂDE FÂ’İZİ: *Zübdetü ’l-Eş’âr:* [Yazılışı: İstanbul 1622]: Süleymaniye Ktp. *Şehid Ali Paşa Kit.* 1877.
- KÂTİB ÇELEBÎ, Mustafâ b. ‘Abdu ’llâh Hâcî Halife: *Kaşfu ’z-Zunûn ‘an Asâmî ’l-Kutubi va ’l-Funûn:* [Hazırlayan:] [Mehmet] Şerefeddin YALTKAYA-[Ahmet] Rifat BİLGE: İstanbul 1360-1941, 2 c. 2056 s.
- KILIÇ, Filiz: *Meşâ’irü ’ş-Şu’arâ* İnceleme Tenkitli Metin: Ankara 1994, CXLVIII+1133 s. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü ’ş-Şu’arâ:* [Yazılışı: İstanbul 1586] Eleştirmeli baskıya hazırlayan: Dr. İbrahim KUTLUK: 1. c. Ankara 1978, [VI]+73+[VII]+576 s. Türk Tarih Kurumu Yayınları: XVIII. Dizi-Sa. 4¹; II. c. Ankara 1981, [VI]+578-1094+[II] s. Türk Tarih Kurumu Yayınları: XVIII. Dizi-Sa. 4².
- KUMBARACILAR, İzzet: *Serpuşlar:* İstanbul [t.y.]. Türkiye Turizm ve Otomobil Kurumu.
- KURNAZ, Cemâl: “Hüma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi:* İstanbul 1998, 18. c. 474. s.
- KUT, Doç. Dr. Günay: *et-Tertibât fi Tabhi ’l-Hulviyyât (Tatlı Pişirme Tarifleri):* Ankara 1986, XV+44+tıpkıbasım. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 69 Gelenek, Görenek ve İnançlar Dizisi: 3.
- KÜÇÜK, Dr. Sabahattin: “Türkçede Şüphe Bildiren *Ki* Edatı Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi:* Ankara 1987 (Haziran), LIII. c. 426. sy. 367-372. ss.
- MACİT, Muhsin: *Divân Şiirinde Âhenk Unsurları:* Ankara 1996, 128 s. Akçağ Yayınları: 140, İnceleme Araştırma: 34.

- MAZAHERÎ, Ali: *Ortaçağda Müslümanların Yaşayışları* (La Vie quotidienne des Musulmans en Moyen Âge): Çeviren: Doç. Dr. Bahriye ÜÇÖK: İstanbul 1972, 399 s. Varlık Yayınları Sayı 1706 Faydalı Kitaplar 132.
- ME'ÂLÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Edith AMBROS: *The lyrics of Me'âlî, an Ottoman poet of the 16th century*: Klaus Schwarz Verlag-Berlin 1982, XXII+520+[II] s. Islamkundliche Untersuchungen-Band 66.
- Mecmû'a*: AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yazmaları *Muzaffer Ozak 1 Kit.* 923.
- Mecmû'a*: Bibliothèque Nationale de France *Turc* 288.
- Mecmû'a*: Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. 3005.
- Mecmû'a*: Millet Ktp. *Ali Emiri Kit.* 574.
- Mecmû'a*: Nuruosmaniye Ktp. 4966.
- Mecmû'a*: Süleymaniye Ktp. *Fatih Kit.* 3849.
- Mecmû'a*: Süleymaniye Ktp. *Hacı Mahmud Efendi Kit.* 5214/2.
- Mecmû'a-i Müntehabât-ı Kasâ'id ü Eş'âr*: Nuruosmaniye Ktp. 4962.
- Mecmû'a-i Nezâ'ir*: Süleymaniye Ktp. *Hasan Hüsnü Paşa Kit.* 1031.
- MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye IV/II*: Yayına Hazırlayanlar: Yrd. Doç. Dr. Orhan HÜLÂGÜ-Yrd. Doç. Dr. Mustafa EKİNCİKLİ-Dr. İsmail SAVAŞ: İstanbul 1998, VIII+509 s. Sebil Yayınları.
- MENINSKI, Franciscus à Mesgnien: *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae*, I-VI: (Yayımlayan: Mehmet ÖLMEZ): İstanbul 2000. Simurg. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 32.
- MESİHÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Prof. Dr. Mine MENGİ: *Mesihî Dîvânı*: Ankara 1995, VI+316 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını – Sayı: 80 “Dîvânlar Dizisi: 1”
- MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Abdülbâki GÖLPINARLI: *Mevlânâ Celâleddin: Dîvân-ı Kebîr VII*: Ankara 1992, VI+718 s. Kültür Bakanlığı Yayınları / 1389 *Klasik Türk Eserleri Dizisi / 17*.

- Meydan-Larousse, Büyük Lûgat ve Ansiklopedi:* Yayımlayanlar: Safa KILIÇLIOĞLU-Nezihe ARAZ-Hakkı DEVRİM: İstanbul 1969, Meydan Yayınevi.
- MİRZÂ MEHDİ KHÂN: *The Mebâni 'l-Lughat:* E. Denisson ROSS: Calcutta 1910, XXIV+142 s. Asiatic Society of Bengal New Series, No: 1225.
- NECÂTİ: *Dîvân:* [Hazırlayan:] Ali Nihad TARLAN: *Necati Beg Dîvânı:* İstanbul 1963, [II]+XXVIII+557 s. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3066.
- NECİP, Emir Necipoviç: *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü:* Rusçadan Çeviren: İklil KURBAN: Ankara 1995, 480 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 615.
- NEDİM: *Dîvân:* Hazırlayan: Muhsin MACİT: *Nedim Divanı:* Ankara 1997, XLI+375+[CVII] s. Akçağ Yayınları: 51.
- NEF'İ: *Dîvân:* Hazırlayan: Yard. Doç. Dr. Metin AKKUŞ: *Nef'i Dîvânı:* Ankara 1993, 355+tıpkıbasım. Akçağ Yayınları Genel Yayın No: 51 Türk Klasikleri / Divanlar: 11.
- NEV'İ: *Dîvân:* Hazırlayanlar: Dr. Mertol TULUM-M[ehmet] Ali TANYERİ: *Nev'i Divanı:* İstanbul 1977, XIII+[3]+607 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2160.
- NEVÂYİ, 'Alî Şîr-i: *Mîzânü 'l-Evzân:* [Hazırlayan:] Prof. Dr. Kemal ERASLAN: Ankara 1993, XIV+[IV]+198 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 568 Ali Şîr Nevâyî Külliyyatı: 14.
- OLGUN, Tahir: *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerinin İzahına Dair Edebî Mektuplar:* Hazırlayan: Cemâl KURNAZ: Ankara 1995, 210 s. Akçağ Yayınları: 125 Kaynak Eserler: 15.
- ONAY, Ahmet Talât: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı:* [Hazırlayan:] Doç. Dr. Cemâl KURNAZ: Ankara 1992, LXIV+500 s. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 77. [Tanıtımları: İSEN, Mustafa: "Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı", *Polemik:* Ankara 1992 (Kasım), 6. sy. 4-5. ss.; PALA, İskender: "Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar Üzerine", *Dergâh:* İstanbul 1993 (Şubat), III. c. 36. sy. 10-11.

- ss.; BILKAN, Ali Fuat: “Kırkıncı Odanın Anahtarı veya Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar”, *Türk Edebiyatı*: İstanbul 1993 (Şubat), 232. sy. 28-29. ss.; KAÇALIN, Mustafa S[inan]: “Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı”, *Yedi İklim*: İstanbul 1993 (Mart), IV. c. 36. sy. 85-87. ss.; TANYERİ, M[ehmet] Ali: ““Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar” Üstüne”, *Dîvânlar Üstüne -Eleştiriler-*: İstanbul 2005, 55-65. ss.]
- ÖLMEZ, Mehmet: “Eski Uygurca *odug sak* İkilemesi Üzerine”, *Türk Dilleri Araştırmaları*: 1998, 8. sy. 35-47. ss.
- ÖLMEZ, Mehmet: *Tuwinischer Wortschatz mit alttürkischen und mongolischen Parallelen Tuvacanın Sözcükleri Eski Türkçe ve Moğolca Denklemleri*: Wiesbaden 2007, Harrassowitz Verlag.
- ÖZKAN, Ömer: *Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı (XIV-XVI. Yüzyıl)*: İstanbul 2007, XXII+669 s. Kitabevi 310.
- PAKALIN, Mehmet Zeki: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: İstanbul 1993, 1. c. 870 s.; II. c. 784 s.; III. c. 670 s. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2505 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 646 Sözlük Dizisi: 2.
- Pedro'nun Zorunlu İstanbul Seyahati* 16. Yüzyıl'da Türkler'e esir düşen bir İspanyol'un anıları: Çeviri: Fuat CARIM: İstanbul 1996, 185 s. Güncel Yayıncılık Anı Kitaplığı: 2.
- PERVÂNE BEG: *Mecmû'a-i Nezâ'ir* [Derleniş: 1560]: Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. *Bağdat Kit.* 406.
- REVÂNİ: *Dîvân*: Hazırlayan: Ziya AVŞAR: *Revânî Dîvânı*: Ankara 2008, 293 s. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü: 3145 Kültür Eserleri: 428.
- RIYÂZİ: *Riyâzu 'ş-Şu'arâ* [Yazılışı: İstanbul 1609]: Nuruosmaniye Ktp. 3724.
- SÂBİT: *Dîvân*: Haz: Turgut KARACAN: *Bosnalı Alaeddin: Divan*: Sivas 1991, VIII+633 s. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları No: 37.
- SARAÇ, M[ehmet] A[li] Yekta: “Şiir Tenkidine Dair Bir Örnek-Muallim Naci ve Muallim”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2000, XXIX. c. 245-261. ss.
- SARAÇ, M[ehmet] A[li] Yekta: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: İstanbul ⁵2007, 326 s. 3F Yayınevi Yayın No: 32.

- SARAÇ, M[ehmet] A[li] Yekta: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*: İstanbul 2007, 298 s. 3F Yayınevi Yayın No: 33.
- SCHÖNIG, Claus: *Mongoloische Lehnwörter im Westoghusischen*: Wiesbaden 2000, 210 s. Turcologica Band 47.
- SERTOĞLU, Midhat: *Osmanlı Tarih Lügati*: İstanbul 21986, 384 s. Enderun Yayınları: 18.
- [SEVÜK.] İsmail Habib: *Edebiyat Bilgileri*: İstanbul 1942, 395 s. Remzi Kitabevi.
- SEYYİD CAFER SECCADİ: *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü* Ferheng-i Istilahat ve Tabirat-ı İrfani (Açıklamalı ve Alfabetik): Çeviri: Hakkı UYGUR: İstanbul 2007, 536 s. Ensar Neşriyat.
- Seyyid Sırrı Ali: *Tuhfe-i Rûmî Kâdiriler Âsitânesinin Manzum Târihçesi*: Çeviren: Mustafa S[inan] KAÇALIN: İstanbul 1992, Âsitâne Yayınları: 1.
- SÜDÎ-BOSNAVÎ: *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*: İstanbul 1288, I. c. 768 s.; II. c. 640 s. Matbaa-i Âmire.
- SUN'Î: *Dîvân*: Hazırlayan: Halil İbrahim YAKAR: *Gelibolulu Sun'î Dîvânı ve Tahlili*: İstanbul 2002, XVIII+616 s. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.
- SÜHEYLÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Dr. M[ahmut] Esat HARMANCI: *Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethudâ Dîvân*: Ankara 2007, 441 s. Akçağ Yayınları / 861 Divanlar /14.
- Ş[EMSEDDİN] SÂMÎ: *Kâmûsu 'l-A'lâm*: İstanbul 1306, I, 800 s.; 1306, II, 801-1600 s.; 1306, III, 1603-2400 s.; 1306, IV, 2403-3200 s.; 1314, V, 3202-4000 s.; 1316, VI, 4004-4830 s.
- ŞENTÜRK, A[hmet] Atillâ: "Ali Nihad Tarlan'ın *Fuzûlî Dîvânı Şerhi*'ne Dair", *Bir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*: 1995, 3. sy. 261-275. ss.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ: *Necâtî Beğ'in Sultan Beyazıt Methiyesi ve Bazı Gazelleri Hakkında Notlar*: İstanbul 1995, XVI+166 s. Enderun Kitabevi: 45.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*: İstanbul 1999 (Kasım), XIII+[3]+674 s. Yapı Kredi Yayınları: 1287.

- ŞENTÜRK, Dr. A[hmet] Atillâ: “Klâsik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Âdetler ve Günlük Hayattan Sahneler”, *Türk Dili*: 1993 (Ağustos), 500. sy. 211-223 ss.
- ŞEYH GÂLİB: *Hüsn ü ‘Aşk*: Hazırlayan: Abdülbâki GÖLPINARLI: *Hüsn ü Aşk* Önsöz, metin, bugünkü dile çevirisi, lügatler, açılama, Galib’in el yazısı ile Hüsn ü Aşk’ın tıpkı basımı: İstanbul 1968, altın kitaplar yayınevi. 348+[28] s.
- ŞEYHU ‘L-ISLÂM YAHYÂ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Dr. Hasan KAVRUK: *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı*: Ankara 2001, XLI+509 s. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3557 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 1255 Divanlar Dizisi: 13.
- ŞEYYÂD HAMZA: *Yûsuf ve Zelihâ*: Hazırlayan: İbrahim TAŞ: *Yusuf ve Zeliha*: İstanbul 2008, 522+tıpkıbasım. Yayımlayan: Mehmet ÖLMEZ Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 42.
- ŞÜKÜN, Ziya: *Farsça-Türkçe Lügat Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya*: İstanbul 1944, 1, X+706+[VI]+III s.; 1947, II, [1]+707-1374+[VIII] s.; 1951, III, [1]+1375-2040+[II] s. İstanbul 1984, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- at-TABRİZİ, Muhammad Husayn b. Halaf: *Tibyân-ı Nâfi‘ der Tarcama-i Burhân-ı Kâtı‘*: Çeviren: CENÂNİOĞLU Ahmed ‘Âsım Mütercim Âsım Efendi: *Burhân-ı Katı*: Hazırlayanlar: Mürsel ÖZTÜRK-Derya ÖRS: Ankara 2000, XLIX+1197 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 733 Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi: 2.
- TÂCİ-ZÂDE CA‘FER ÇELEBİ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] İsmail E[rol] ERÜNSAL: *The Life and Works of Tâcî-zâde Ca‘fer Çelebi, With a Critical Edition of His Dîvân*: İstanbul 1983, CXXXV+523 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3103.
- TÂCİ-ZÂDE CA‘FER ÇELEBİ: *Heves-nâme*: Hazırlayan: Dr. Necati SUNGUR: *Heves-nâme (İnceleme-Tenkitli Metin)*: Ankara 2006, 556 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 878.

- TÂHİRÜ 'L-MEVLEVÎ: *Edebiyat Lûgatı*: [Hazırlayan:] Kemâl Edip KÜRÇÜOĞLU: İstanbul 1973, 184 s. Enderun Yayınları: 3.
- TANYERİ, M[ehmet] Ali: ““Örnekleriyle Türkçe Sözlük” Üstüne”, *İlmî Araştırmalar*: İstanbul 2002, 13. sy. 201-222. ss.
- TANYERİ, M[ehmet] Ali: *Dîvânlar Üstüne -Eleştiriler-*: İstanbul 2005, 131 s. Turkuaz Yayınları.
- TANYERİ, M[ehmet] Ali: *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*: Ankara 1999, 272 s. Akçağ Yayınları / 265 Sözlük / 10.
- TAŞ, Hakan: “Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*: İstanbul 2008, 19. sy. 143-156. ss.
- TAŞ, Hakan: *On Altıncı Yüzyıl Divan Şairlerinde Vezin Kullanımı*: İstanbul 2000, X+146 s. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- TAVERNIER, Jean B.: *Topkapı Sarayında Yaşam*: Çev.: Perran ÜSTÜNDAĞ: İstanbul 1984, Çağdaş Yayınları.
- TEKİN, Talat: *İrk Bitig. Eski Uygurca Fal Kitabı*: Ankara 2004, 127 s. Öncü Kitap Türk Dili Tarihinin Temel Sorunları 1.
- TEKİN, Talat: *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*: Ankara 1995, 192. s. Simurg. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 13.
- TEZCAN, Semih: *Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar*: Ankara 1994, 81 s. Simurg. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 6.
- TIETZE, Andreas: *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı Sprachgeschichtliches und etymologisches Wörterbuch des Türkei-Türkischen*: İstanbul - Wien 2002, I. c. A-E 763 s. Simurg: 56 Sözlük: 2.
- [TUMAN,] İnehân-zâde Mehmet Nâil: *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*: [İstanbul] 1949: Haz.: Cemâl KURNAZ-Mustafa TATÇI: Ankara 2001, I. c. 99+176+407, II. c. 468-1264 s. Bizim Büro Yayınları Yayın No: 6.
- TÜRK DİL KURUMU: *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, I-XII: Ankara 1963-1982, Türk Dil Kurumu Yayınları - Sayı: 211[1]-12.

- TÜRK DİL KURUMU: *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklariyle Tarama Sözlüğü*, I-VIII: Ankara 1963-1977, Türk Dil Kurumu Yayınları - Sayı: 212[1]-8.
- ULUDAĞ, Prof. Dr. Süleyman: *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*: İstanbul ²1995, 604 s. Marifet Yayınları: 45 İslâmî Araştırmalar Dizisi: 19.
- USÛLÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Mustafa İSEN: *Usûlî Hayatı, Sanatı ve Divanı*: Erzurum 1987, XXII+285 s. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları: 16.
- UYSAL, Muhittin: *Tasavvuf Kültüründe Hadis Tasavvuf Kaynaklarındaki Tartışmalı Rivayetler*: Konya 2001, 472 s. Yediveren: 2. araştırma dizisi / hadis: 1.
- UZUN, Mustafa: “Bedahşan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*: İstanbul 1992, 5. c. 291-292. ss.
- ÜNVER, İsmail: “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*: Ankara 1993, XI. c. 1. sy. 51-89. ss.
- VAHYÎ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Hakan TAŞ: *Vahyî Divanı ve İncelenmesi*: İstanbul 2004, XII+598 s. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.
- VASFÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU: *Vasfî: Dîvan Tenkidli Basım*: İstanbul 1980, 164 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2709.
- YAHYÂ BEG: *Dîvân*: Hazırlayan: Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU: *Yahyâ Bey Dîvan Tenkidli Basım*: İstanbul 1977, XV+[1]+646 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No: 2233.
- YAKÎNÎ: *Dîvân*: Hazırlayan: Ömer ZÛLFE: *Yakînî [ö. 1568] Dîvân Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin*: İstanbul 2004 (Haziran), 530 s. T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.
- YAZIR, Elmalılı Hamdi: *Hak Dini Kur'an Dili Türkçe Tefsir*: İstanbul 1935, I, 32+1016 s.; 1936, II, 1009-1860 s.; III, 1861-2660 s.;

- 1938, IV, 2661-3556 s.; V, 3557-4330 s.; VI, 4331-5144 s.; VII, 5149-5868+8 s.; VIII, 5869-6442 s.
- YILDIRIM, Yard. Doç. Dr. Ahmet: *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*: İstanbul 2000, XII+466 s. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları / 289.
- YILMAZ, Mehmet: *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler - Ansiklopedik Sözlük-*: İstanbul 1992, 196 s. Enderun Yayınları: 35.
- YILMAZ, Ozan: *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme-Tenkritli Metin)*: İstanbul 2008, I. c. 322 s. II. c. 974-322 s. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora tezi.
- YUSUF SINAN PAŞA: *Tazarru'nâme*: [Hazırlayan:] A[hmet] Mertol TULUM: Ankara 2001, XIII+II+408+16 s. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2027 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 338 Divanlar Dizisi: 20.
- YÜCEL, Prof. Dr. [M.] Yaşar: *Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler II Kitâbu Mesâlihi'l-Müslimîn ve Menâfi'l-Mü'minîn*: Ankara 1980, 64+tpkibasım. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları – 292.
- ZÂTİ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Prof. Dr. Ali Nihad TARLAN: *Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı*: İstanbul 1968, 1. c. XXXII+496 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1216.
- ZÂTİ: *Dîvân*: [Hazırlayan:] Prof. Dr. Ali Nihad TARLAN: *Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı*: İstanbul 1970, II. c. 1-502 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1216.
- ZÂTİ: *Dîvân*: [Hazırlayanlar:] Dr. Mehmed ÇAVUŞOĞLU-M[ehmet] Ali TANYERİ: *Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı*: İstanbul 1987, III. c. [II]+1+527 s. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3369.

- ZŪLFE, Őmer: “Yahya Bey’in Bir Gazeline Bâkî’nin İki Tahmisi”,
Ayla Demiroğlu Kitabı: Hazırlayan: Doç. Dr. Âdem CEYHAN:
İstanbul 2006, 416-417. ss. Kutupyıldızı Yayınları.
- ZŪLFE, Őmer: *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selîkî ve Şiirleri*: Ankara 2006,
250 s. edebiyât Araştırma-İnceleme 01.

V. AÇIKLAMALAR DİZİNİ

1. /+lık/.
2. âb-ı zülâl (G. 52/4).
3. ayağına su dökmek (G. 119/2).
4. âyîne-i 'âlem-nümâ, âyîne-i gîfî-nümâ (G. 4/4), (G. 130/4), (G. 152/4).
5. başında od yan- (G. 94/3).
6. bezm-i elest (G. 69/1).
7. boğazı iplü (G. 35/2).
8. cânı yok (G. 102/1, 5).
9. cevâb (G. 8/4).
10. çarhî siper (G. 157/1).
11. deli-zincir (G. 86/3), (G. 180/3).
12. Dürr-i Necef (G. 97/1).
13. fakirlik benim iftiharımdır (G. 99/2).
14. gâyib érenler (G. 112/5).
15. göz uciyla işâret eyle-, göz uciyla nazar kıl- (G. 132/1), (G. 151/2).
16. hâl, hâlet (G. 33/3).
17. havâle (G. 52/2).
18. hayrân-halvâ (G. 92/2).
19. hurrem (G. 100/5).
20. hüccet (G. 13/1).
21. hümâ, hümây (G. 79/1), (G. 118/2), (G. 188/3).
22. hüseynî (G. 66/1).
23. İrem (G. 100/5).
24. kâbe kavseyn (G. 67/3).
25. kan ol- (G. 15/1-2).
26. kan olası (G. 84/2).
27. kanı kuru- (G. 116/4).
28. kara kulağ, kara kulak (G. 48/3).
29. kimseyi (G. 24/4), (G. 29/1) vb.
30. küfri ez-ber oku-/okut- (G. 37/2), (G. 160/2).
31. La'1-i Bedahşân (G. 25/3).
32. leb-i dil-ber (G. 149/3).
33. mehek (G. 87/2).
34. minnet ét-/eyle- (G. 132/1), (G. 183/1).
35. ne iki (G. 105/2, 5)
36. osandur- (G. 12/2).
37. oyar- (G. 96/3), (G. 114/1), (G. 182/1).
38. ölmeden önce öl- (G. 73/1).
39. pâreye at-/atıl- (G. 49/4), (G. 70/2).
40. penbe-dağ-cünûn (G. 142/3).
41. pençe-i hurşîd (G. 1/4).
42. pençe-i mercân (G. 146/1).
43. peyk (G. 76/5), (G. 168/1).
44. rakîb-ehremen (G. 63/4).
45. reh-i 'ışk (G. 73/3).
46. sandî
47. soyun- (G. 15/3).

48. şarap-gül yaprağı (G. 154/2).
49. şarabın faydası (G. 127/3).
50. şeker-âb (G. 105/5).
51. şem‘-i kâfûr, kâfûrî (G. 162/2), (G. 182/1).
52. şerha (G. 134/5).
53. ter oğlamı (G. 116/1).
54. tûtî-şeker-âyîne (G. 55/1, 4).
55. uydı ulaşdı (G. 4/1).
56. vâlih ü hayrân (G. 128/5), (G. 149/3).
57. yâ Rab (G. 15/4).
58. yakasız oñmaduk (G. 53/3).
59. yalvarı (G. 46/4).
60. Yed-i beyzâ (G. 45/4).
61. yêlken (G. 26/3), (G. 109/1), (G. 187/5).
62. yüzüñ güller üstine (G. 154/1).
63. zahmet (1. Kt.).

VI. DİZİN

- a**
a. 4/3, 118/4
- âb**
â. 2/5, 29/4, 52/4, 86/3,
91/3, 125/2, 126/1, 131/1,
137/3, 185/1, T.4/2
â.+da 146/1
- abdâl**
a. 186/2
a.+lar 15/3
a.+uñı 95/1
- âbdâr**
â.+uñ 120/5
â.+uñı 51/3
- ac**
a. 18/5
- ‘aceb**
‘a. 6/4, 11/3, 39/4, 41/3,
42/5, 76/3, 90/4, 115/4,
150/4, 176/4, 185/3, T.3/2
‘a.+mi 8/1, 27/4, 50/2,
119/2, 128/2, 128/5, 129/4,
131/4, 142/3, T.1/5
‘a.+midür 91/2, 114/4
- ‘acebâ**
‘a. 9/4, 20/2
- acı-**
a.-dı 154/1
- acıt-**
a.-mışdur 12/2
a.-ur (acıdur) 31/4
- aç-**
a. 45/5, 114/1
a.-an 33/1, 33/4
a.-ar 47/2, 152/4
a.-dı 124/2, 131/1, 131/5
a.-ma 2/2
a.-mağa 80/1, 134/5
a.-mazdan 26/3
a.-sun 8/2
a.-up 3/1, 36/2, 115/3
- açıl-**
a.-dı 105/1, 105/4
a.-mak 2/2
- a.-maya 178/2
a.-maz 128/4
a.-mış 35/5
a.-sam 149/2
a.-up 59/3
a.-ur 53/3
- açuk**
a. 86/1, 92/5
- ad**
a.+ı 117/5
a.+umı 12/3
a.+umuz 78/4
- âdem**
â. 12/3, 40/5, 97/4, 126/4,
143/5, 165/4
â.+den 89/1
â.+i 55/3, 173/3
â.+üñ 64/4, 137/2
- âdemîlik**
â. 63/4
â.+dür 89/1
- âdemlik**
â.+ı (âdemliği) 175/1
- ‘âdet**
‘â. 62/4, 153/2, 166/1
‘â.+i 49/5
- adım**
a. 140/2
a.+da 123/2
- ‘Adn**
‘A. 69/3
- âfet**
â. 109/4
â.+üm 7/4
- âfitâb**
â. 8/1, 9/1, 29/2, 58/3, 74/3
â.+a 56/1
â.+um 76/3, 102/4
- ağa**
a.+lar 104/2
- ağır**
a.+ı 173/1
- ağız**
a. 33/1, 36/2, 115/3

- a.+ından (ağzından) 152/1, 183/2
a.+um (ağzum) 179/3
a.+uma (ağzuma) 152/3
a.+umda (ağzumda) 159/2
a.+umdan (ağzumdan) 27/2
a.+uñ (ağzuñ) 107/4
- ağla-**
a.-dukça 57/3, 94/4, 147/10
a.-mağ-ıla 98/1, 98/5
a.-malıdur 47/2
a.-mam 141/4
a.-maz-ısañ 89/5
a.-r 72/5, 147/10
a.-rın 141/1, 141/1, 141/2, 141/3, 141/4, 141/5
a.-rsam 137/2
a.-ruz Mf.1
a.-sam 31/5
a.-yayın 3/4
- ağlat-**
a.-madı mı 156/5
- ağyâr**
a. 18/5, 44/1, 64/2, 72/5, 127/2, 160/4, 160/5, 170/5
a.+a 100/2, 109/3, 169/3, 189/5
a.+dan 13/5, 91/4
a.+ı 104/1
a.+ıla 6/4, 111/2
a.+um 36/2
a.+uñ 4/3
a.+uñı 89/4
- âh**
â. 10/3, 25/2, 31/3, 34/5, 43/3, 56/2, 59/3, 74/2, 75/1, 81/2, 83/5, 117/3, 139/2, 145/3, 157/1, Mf.6
â.+a 123/1
â.+ı 16/5, 67/4, 94/3
â.+ıla 19/3, 76/5, 94/5
â.+um 26/5, 75/2, 85/1, 167/2
â.+uz 67/3
- ‘ahd**
‘a. 66/4, 88/3, 143/5
‘a.+e 143/5
‘a.+ile 38/5
- âheste**
â. 94/4
- âhir**
â. 7/5, 68/3, 84/1, 156/5, 178/5
- ahmak**
a. 37/4
- Ahmed**
A. T.4/1
- ahmer**
a. 20/4, 87/4, 154/2
- ahşâmlık**
a.+ı (ahşâmlığı) 175/4
- âhû**
â. 48/3, 50/2, 176/4
â.+mı 180/4
â.+yı 86/2
- ahvâl**
a.+ini 120/3
a.+ümi 34/2
- ak**
a. (ağ alnuñ) 86/1
a. (ağ u kara) 17/3, 167/5
a.+ını (ağını) 184/1
- ak-**
a.-a 59/1
a.-ar 51/1, 187/2
a.-arsa 114/4
a.-mışdur 163/5
a.-sa 61/5, 141/5
a.-sun 3/4
- akça**
a. 64/3
a.+ñ 111/5
- akıt-**
a.-dı 175/3, T.4/1
- ‘âkibet**
‘â. 28/5, 174/3
- ‘âkil**
‘â.+iseñ 166/4
‘â.+leri 180/3
- ‘akl**
‘a. 41/3, 93/2, 159/4
‘a.+ı 22/2
‘a.+ıla 66/2, 93/3
‘a.+ın 64/4
‘a.+ımı 106/3, 121/5
‘a.+um 77/5, 99/4, 108/1

- ‘a.+uñ 188/3
- ‘aks**
- ‘a. 40/1, 52/3, 108/3, 146/1
- al 1**
- a. 42/4, 61/3, 187/5
- al 2**
- a.+ıla 187/5
- al-**
- a. 6/2, 12/2, 22/2, 40/4, 106/4, 120/3
- a.-an 108/1
- a.-dı 7/4, 13/1, 92/2, 93/1, 106/3, 121/5, 189/1
- a.-duk 176/1
- a.-dukça 100/5
- a.-duñ 13/5, 89/3
- a.-duñ-mı 184/1
- a.-ımadum 107/4
- a.-ımaz 14/3
- a.-madı 93/4
- a.-mağa 109/1
- a.-mak 42/1
- a.-makdadur 170/4
- a.-mayan 97/4
- a.-mış 35/5
- a.-sa 82/3
- a.-sañ 86/4
- a.-up 15/5, 30/6, 63/4, 64/4, 66/4, 88/2, 137/3, 168/5
- a.-up-durur 96/3
- a.-ur 93/5, 124/4
- a.-uram 129/2
- a.-ursa 173/2
- a.-ursın 109/4
- a‘lâ**
- a. 152/5
- a.+sı 104/5
- âlâm**
- â. 122/3, 138/1
- ‘alâmet**
- ‘a.+mi T.3/1
- ‘alâyık**
- ‘a.+dan 78/2
- âlâyış**
- â. 73/1
- alçak**
- a.+ını (alçağını) 184/5
- alçaklık**
- a.+ın (alçaklığın) 134/2
- aldan-**
- a.-ma 182/4
- a.-up 115/2
- a.-ur mı 41/5
- aldur-**
- a.-ısın 171/1
- ‘alef**
- ‘a. 97/4
- ‘âlem**
- ‘â. 1/5, 4/4, 24/1, 26/2, 40/2, 40/5, 46/3, 51/5, 57/4, 60/1, 83/3, 84/1, 97/2, 109/5, 117/1, 120/4, 122/3, 130/4, 138/5, 139/4, 146/3, 148/3, 149/1, 149/2, 153/1
- ‘â.+de 17/5, 59/5, 79/1, 95/4, 101/1, 133/4, 144/1
- ‘â.+den 89/1, 153/5
- ‘â.+e 62/3, 118/1
- ‘â.+i 187/5
- ‘âlem-ârâ**
- ‘â. 182/3
- ‘âlem-nümâ**
- ‘â. 4/4
- ‘â.+yı 130/4
- ‘âlem-tâb**
- ‘â. 9/1
- ‘â.+ı 135/3
- alın**
- a.+ı (almı) 50/3
- a.+uñ (alnuñ) 86/1
- alın-**
- a.-dı 127/1
- a.-up 9/2
- alış-**
- a.-a 18/1
- a.-dı 77/2
- ‘âlî**
- ‘â. T.1/4, T.3/1
- ‘âlî-cenâb**
- ‘â.+a 161/5
- ‘âlî-şân**
- ‘â. 29/3
- ‘â.+a 159/5
- Allâh**
- A. 14/1, 52/4
- ‘allâmu ’l-guyûb**

	‘a. 11/2	85/3, 88/2, 88/4, 88/5, 94/2,
alt	a.+ında 76/4	100/2, 115/1, 115/4, 122/3,
altun	a. 22/4, 86/5, 173/1	127/3, 131/5, 134/3, 144/5,
âlûde	â. 147/2	159/3, 174/2, T.4/3
âlûfte	â. 128/4	anlar
a‘mâ	a. 45/3	a. 92/1
ammâ	a. 2/2, 23/4, 24/2, 27/1,	anuğ
	33/2, 34/2, 47/3, 63/2, 73/4,	a. 11/4, 16/3, 18/1, 18/5,
	75/3, 99/5, 100/2, 106/1,	23/2, 25/3, 32/3, 41/2, 41/4,
	152/3, 188/5, T.4/1	49/3, 51/5, 52/1, 52/1, 58/5,
ân	â. 45/2	60/2, 66/3, 71/5, 77/3, 85/4,
	â.+ıdur 181/5	92/3, 104/4, 112/1, 139/2,
‘anber	‘a. 87/1	152/1, 154/5, 156/1, 161/3,
‘anber-bûy	‘a. 171/3	164/5, 175/2, 181/5, 186/5
‘anber-feşân	‘a.+uğdur 108/1	a.+içün 159/4
‘anber-şiken	‘a. 174/4	a.+la 150/1, Mf.6
‘anberîn	‘a. 90/4	ağ-
ancak	a. 51/1, 89/1, 103/1, 104/3,	a.-ar 185/3, 187/3
	117/5, 148/2, 175/2, 176/3	a.-ma 179/3
anda	a. 19/1, 43/1, 45/3, 60/5,	a.-maz 185/1
	93/2, 94/1, T.2/2	a.-mazsın 23/5
	a.+dur 45/2	ağa
andan	a. 10/3, 12/2, 42/4, 70/5,	a. 1/1, 1/1, 1/2, 1/3, 1/4,
	78/5, 109/3, 169/1, 188/1	1/5, 25/1, 28/3, 30/7, 32/1,
‘andelîb	‘a. 149/4	42/2, 44/1, 52/2, 72/1, 85/1,
	‘a.+em 128/2	95/3, 96/1, 106/5, 107/2,
	‘a.+i 156/4	115/3, 119/3, 134/1, 166/3,
anı	a. 1/1, 2/3, 5/1, 20/1, 25/4,	172/5, 175/5, 184/5, Mf.1,
	26/3, 26/5, 32/2, 42/3, 49/2,	T.3/2, T.4/2
	49/4, 55/2, 63/2, 63/4, 68/1,	ağıl-
	73/4, 78/4, 79/4, 79/5, 80/1,	a.-an 122/3
		ağla-
		a. 45/4
		a.-dum 122/3
		a.-duğsa 88/4
		a.-maz 31/3, 37/4
		a.-r 181/3
		a.-yup 31/2
		‘âr
		‘â. 5/4
		‘â.+um 99/2
		ara
		a. 45/2, 124/4, 124/4
		a.+da 83/5, 93/3
		a.+dan 109/3
		a.+sında 59/3
		a.+ya 26/4, 109/1
		ara-

- a.-duk 112/5
a.-dum 107/4
a.-r 29/1, 29/1, 29/2, 29/3,
29/4, 29/4, 29/5
a.-yı 187/1, 187/1
a.-yup 121/2
- ârâm**
â. 7/5, 32/5, 72/4, 150/1
- ârâmgeh**
â. 176/3
- ardınca**
a. 50/3
- ‘ârız**
‘â. 117/2
‘â.+uñ 20/1, 82/2, 182/3
‘â.+uñuñ 90/2
- ‘ârızî**
‘â. 182/3
- ‘ârif**
‘â. 95/5
- ‘âriyet**
‘â. 99/2
- arka**
a.+muz Mf.1
a.+sı 1/4
a.+sında 97/2
- ‘arsa**
‘a.+da 110/5
- art-**
a.-a 131/3, 177/1
a.-updur 53/4
- artuk**
a. 92/2
- artur-**
a. 17/3
a.-an 40/3
- ‘arûs**
‘a. 63/1, 131/3
- ‘arz**
‘a. 18/3, 42/2, 46/2, 144/5,
165/1, 167/4, 179/2
- ârzû**
â. 36/1, 41/4, 106/1, 188/4
â.+sı 128/3
- as-**
a.-maz 73/4
- ‘asâ**
‘a. 180/4
- âsân**
â.+dur 116/5
- asdur-**
a.-mayan 86/2
- asılı**
a. 80/2
- âsitân**
â. 22/1, 54/2
â.+ına 33/5
â.+ında 135/2
â.+uñ 39/5, 118/4
â.+uñda 183/5
â.+uñı 143/4
- âsiyâb**
â.+a 56/4
- ‘asker**
‘a. 67/4, 162/5
- asl**
a.+ı 105/5
a.+ın 114/5
- aslâ**
a. 77/2
- âsumân**
â. 112/3, 137/4
- aş-**
a.-dı 43/3
- aşağa**
a. 165/3
- ‘âşık**
‘â. 16/1, 19/2, 24/3, 36/3,
41/1, 113/1, 130/5, 147/1,
158/3, 170/1, 179/5, 181/3,
181/4, 186/2, R.1/1, R.1/2
‘â.+a 23/1
‘â.+ı 18/4
‘â.+ına 181/2
‘â.+ıysañ 103/2
‘â.+lara 11/1
‘â.+laruñ 6/2
‘â.+laruz 79/1
‘â.+uñ 68/2
‘â.+uña 166/1
- âşikâr**
â. 90/1, 149/1
- âşikâre**
â. 72/5
â.+dür 58/3
- âşinâ**

- â. 10/1, 21/2, 118/3, 173/4
 â.+sı 164/3
 â.+yı 130/3
 â.+yuz 120/4
- âşiyân**
 â. 72/1, 79/1
- âşiyâne**
 â. 30/3
- at**
 a.+ından 5/1, 162/1
- at-**
 a.-dı 22/3, 180/1, 180/1
 a.-maz Mf.5
 a.-miş 165/3
 a.-mişdur 49/4
- ‘atâ**
 ‘a. 153/2
- âteş**
 â. 43/2, 59/4, 153/4, 177/3,
 183/4
- âteşîn**
 â.+in 85/5
- âteşnâk**
 â.+den 34/5
- atıl-**
 a.-mazuz 70/2
- atlas**
 a. 42/4, 66/1
- âvâz**
 â.+ı 105/4
- avla-**
 a.-yılmaz 86/2
- ‘avn**
 ‘a. T.1/4
- ay**
 a. 58/3, 76/3, 96/2, 189/4,
 Mf.3
- ayak**
 a. 131/4
 a. (ayağ) 95/5
 a. (ayağ bağı) 131/2
 a. (ayağ üzre) 155/5
 a.+a (ayağa) 125/4, 165/4,
 173/1
 a.+da 173/3
 a.+dan 124/3, 159/3
 a.+ı (ayağı) 22/2, 76/2,
 105/3
 a.+ın (ayağın) 27/5, 86/3
 a.+ına (ayağına) 1/4, 8/2,
 13/3, 46/4, 61/5, 164/1,
 177/5
 a.+ında (ayağında) 103/2
 a.+ından (ayağından) T.1/5
 a.+ını (ayağını) 184/2
 a.+umdur (ayağumdur) 48/5
 a.+umuz (ayağumuz) 170/4
 a.+uñ (ayağın) 80/5, 134/4,
 145/5, 157/2
 a.+uña (ayağuna) 28/2,
 119/2
 a.+uñdan (ayağın) 89/3
- ayakdaş**
 a. 107/2, 123/2
- ‘ayb**
 ‘a. 50/3, Mf.5
 ‘a.+ı 125/1, 157/4
 ‘a.+uñ 20/3, 161/4
- ayır-**
 a.-an 133/1
 a.-dı 14/3
 a.-up 101/3
- âyîne**
 â. 4/4, 55/4, 90/1, 130/4,
 152/4
 â.+dür 164/2
 â.+sin 123/3
- âyîneveş**
 â. 22/5, 118/1
- aylarca**
 a. 16/3
- ‘ayn**
 ‘a. 39/1, 151/2, 174/2
 ‘a.+ıdur 66/3, 66/5
 ‘a.+ma 29/4
- ayrıl-**
 a.-anuñ 111/4
 a.-maz 133/5
- ayrılık**
 a. 101/1, 101/1, 101/2,
 101/3, 101/4, 101/5
- ayru**
 a. 16/1, 145/1, 145/1, 145/2,
 145/3, 145/3, 145/4, 145/5
- ‘ays**
 ‘a. 69/1, 136/3, 169/1

‘azâb	‘a. 64/2	b.-maludur 177/2 b.-mışdur 86/3
âzâd	â. 12/1, 31/1, 31/1, 101/2 â.+a 38/3	bağlan- b.-mak 41/2 b.-ur 73/4
âzâde	â. 38/3, 149/4	bağlu b.+dur 51/4
‘azîz	‘a. 135/4 ‘a.+üm 117/3	bahâ b. 49/2, 173/1 b.+sı 177/4 b.+yı 66/2
‘azm	‘a. 12/5 ‘a.+üñ 166/5	bahâr b. 149/1, 158/2, 168/1, 187/2 b.+ından 75/5
bâb	b. N.1/2 b.+da 146/2 b.+ıdur 118/4 b.+uñ 135/2	bahr b. 2/1, 10/1, 15/3, 21/2, 22/3, 29/4, 49/1, 56/5, 58/5, 97/1, 118/3, 130/3, 164/3, 173/4, 178/1
bâd	b. 2/2, 5/1, 26/5	baht b. 61/1, 74/2, 147/5, 167/4 b.+ı 139/3 b.+um 147/6
bâde	b. 1/1, 33/3, 62/4, 71/5, 84/2, 95/5, 105/3, 115/4, 117/4, 123/2, 130/2 b.+nüñ 8/2 b.+sin 122/5 b.+ye 173/3 b.+yi 1/2	bâ‘is b. 15/1, 15/1, 15/2, 15/3, 15/4, 15/5, 33/3
bağ	b.+ı 131/2	bâk b.+ümüz 73/1, 73/3
bâğ	b. 17/5, 35/5, 36/1, 59/5, 76/1, 88/1, 95/3, 100/5, 101/4, 102/2, 103/5, 104/3, 112/4, 115/2, 121/2, 131/5, 133/4, 135/5, 136/4, 149/4, 155/3, 168/4 b.+da 137/3 b.+ında 72/1 b.+ınuñ 57/3	bak- b.-a 76/1, 166/4 b.-mağa 64/1 b.-mayıcak 156/4 b.-maz 155/4
bağır	b.+ımuñ (bağırımıñ) 144/5	bâkî b. 17/3
bağışla-	b.-r 82/3 b.-rsa 185/5	Bâkî B.+ye 2/5
bağla-	b.-dı 107/3, 110/2 b.-malıdur 47/4	bal 1 b.+ı 61/2
		bâl 2 b.+i 188/3
		bâlâ b. 138/5
		bâlâ-kad b. 45/1
		bâliş b. 65/4

ballandur-

b.-ur 55/2

baĵa

b. 4/1, 6/1, 8/4, 10/3, 10/4,
12/1, 14/3, 14/4, 16/1, 21/1,
21/4, 30/5, 30/6, 32/2, 33/3,
39/1, 39/2, 52/4, 54/1, 54/3,
57/4, 59/3, 59/4, 64/2, 66/2,
83/1, 83/3, 88/1, 89/1, 92/4,
100/1, 100/3, 101/3, 111/4,
116/3, 132/1, 137/4, 141/3,
141/4, 143/1, 143/2, 145/1,
146/2, 147/9, 151/2, 152/1,
153/5, 160/2, 161/3, 174/2,
174/4, 179/2, 179/3, 180/4,
183/2

bârb. 32/4, 46/3, 76/4, 138/4,
188/5**bârân**

b.+da 92/4

bârîb. 3/1, 3/4, 12/3, 46/3, 88/3,
102/3, 143/1, 152/5**bas-**

b.-a 119/1
b.-ar 105/3
b.-dı 19/4, 39/3, 75/2
b.-duĵuĵ 43/4
b.-ma 138/3
b.-up 77/1, 111/2, 131/4

baĵ 1

b. 30/3, 34/5, 48/4, 92/5,
110/4, 125/4, 133/2, 146/3,
155/5, 165/3, 165/4, 183/1,
185/4
b.+a 151/1, 151/3, 171/3
b.+dan 43/3, 125/4, 151/3,
173/3
b.+dandur 53/4
b.+ı 75/1, 110/1
b.+ıdur 65/3
b.+ıla 23/3, 71/2
b.+ın 11/3, 110/5, 130/5,
137/3
b.+ına 2/4, 40/2, 101/2
b.+ında 94/3, 165/2
b.+ını 82/4, 91/3

b.+lar 142/3

b.+larını 144/5

b.+um 71/2, 100/4

b.+uma 186/2

b.+umda 48/3, 100/4

b.+umı 33/1

b.+uĵa 122/2

baĵ 2

b.+ıla 114/4

b.+lar 53/4

baĵka

b. 54/5, 62/4, 145/1

baĵla-

b.-dı 82/1

baĵlu

b. 144/1, 144/5

bat-

b.-mıĵ 105/2

b.-mıĵdur 49/1

bayrâm

b. 150/3

bâzâr

b. 18/4, 147/9, 153/5,
177/4, 180/2
b.+dur 40/4

bâzârlık

b. 40/4

bâzû

b. 62/2, 125/4

beb. 62/4, 63/1, 105/5, 144/5,
160/5**be-mey-hâne**

b. 163/2

bed-ahter

b.+den 141/1

b.+ile 74/2

bed-gevher

b.+üĵ 16/3

bed-likâ

b. 4/2, 170/5

bed-nâm

b. 12/3

Bedahşân

B.+a 25/3

bedel

b. 161/4

beden

- bedr** b. 129/5
- beg** b. 29/2, 69/4, 189/4
b. T.1/3, T.4/1
b.+ler 101/2, 104/2, T.1/4
b.+üm 23/3, 26/3, 42/4, 71/2, 91/2, 92/2, 92/4, 104/1, 125/1, 125/3, 129/2, 169/4, 187/1
- bekâ** b.+sı 177/1
b.+ya 12/5
- belâ** b. 32/4, 37/5, 54/1, 83/2, 139/1, 147/1
b.+da 64/5, 80/4, 83/1
b.+dan 102/2
b.+lardan 78/2
b.+nuş 65/3
b.+sı 84/1, 164/4
b.+ya 176/2
b.+yı 33/4
- belâ-keş** b. 147/1
- belki** b. 107/3
- ben** b. 2/3, 5/2, 5/3, 6/1, 13/4, 21/3, 22/1, 23/2, 23/4, 25/4, 29/1, 31/1, 31/2, 31/4, 32/4, 37/1, 41/3, 44/4, 48/3, 53/3, 57/3, 63/5, 68/2, 68/4, 69/1, 69/5, 75/4, 94/2, 95/1, 100/2, 101/5, 103/1, 111/1, 111/2, 113/3, 114/5, 118/2, 119/1, 124/3, 127/2, 128/1, 128/1, 128/2, 128/3, 128/4, 128/5, 134/1, 134/1, 134/2, 134/3, 134/4, 134/5, 164/4, 181/2, 187/3
b.+de 10/2
b.+den 31/1, 31/1, 31/2, 31/3, 31/4, 31/5, 63/5
b.+dendür 53/1
b.+em 99/1, 142/1, 142/4
b.+i 7/3, 12/2, 12/4, 13/2, 21/4, 26/4, 30/2, 32/1, 34/3, 36/2, 36/4, 36/5, 37/3, 47/3, 59/2, 63/5, 74/4, 91/1, 98/2, 100/1, 120/1, 120/2, 124/4, 126/3, 133/1, 134/2, 141/1, 141/2, 141/4, 145/1, 151/3, 152/2, 153/2, 159/2, 163/1, 174/2, 178/1, 178/1, 178/2, 178/3, 178/4, 178/5, R.1/1, R.1/2
b.+üm 4/3, 6/3, 7/2, 7/3, 15/2, 24/4, 28/4, 33/5, 34/1, 42/3, 46/3, 48/2, 54/1, 54/2, 54/4, 56/5, 77/2, 77/5, 81/2, 99/3, 100/4, 118/4, 129/5, 134/2, 141/3, 144/1, 145/2, 146/4, 147/1, 147/6, 155/2, 167/2, 179/1, 179/3, 187/4
b.+ümle 189/3
- bencileyin** b. 24/3, 84/5
- bend** b. 23/2, 79/5, 147/7
b.+i 79/2, 174/4
- bende** b. 87/5, 161/5, 178/5, 180/3, T.3/1
b.+den 81/5
b.+ñ 6/5, 119/3, 121/1
b.+ñe 5/5, 31/1, 118/2
b.+ñi 21/5, 23/5, 106/5, 162/5
- benefşe** b. 90/2, 165/1, 165/1, 165/2, 165/3, 165/4, 165/5, 168/1, 168/1, 168/2, 168/3, 168/4, 168/5
- benlik** b.+dür 63/5
- beñ** b. 61/3
- beñiz** b.+i (beñzi) 76/1
- beñze-** b.-meseydi 168/4
b.-r 29/5, 62/5, 68/1, 84/3, 102/1, 105/2, 112/1, 112/2, 140/3, 156/3, 163/5, 170/3
b.-rem 20/2

- b.-r mi 71/3
- bejzet-**
 b.-duğı 114/2
 b.-medüm 131/5
 b.-mek 184/5
 b.-üp (bejzedüp) 35/2,
 148/2, 156/1
 b.-ürmiş (bejzedürmiş)
 189/4
- ber**
 b. 29/4
- ber-â-ber**
 b. 13/4, 51/2, 103/3
 b.+dür 112/2
- ber-dâr**
 b. 79/3
- ber-karâr**
 b. T.5/4
- ber-sîne**
 b. Kt.1/1, Mf.6
- berât**
 b. 69/7, 182/5
- berg**
 b. 5/1, 52/1
 b.+idür 154/2
- berî**
 b. 138/1
 b.+dür 50/1, 78/1
 b.+yüz 73/5
- berk**
 b. 123/4
- berü**
 b. 45/1
- bes**
 b.+dür 22/5, 66/1
- beste**
 b. 165/5
- beşer**
 b.+dür 39/2
- beter**
 b.+dür 39/3
- bey**
 b. 22/2
- beyâbân**
 b.+a 160/1
- beyân**
 b. 113/4
- beyt**
 b. 148/1
- beyzâ**
 b.+yı 45/4
- bezl**
 b. 63/2
- bezm**
 b. 7/2, 11/4, 13/5, 15/4,
 28/5, 43/1, 60/2, 64/5, 69/1,
 80/5, 93/2, 94/1, 94/4, 95/5,
 123/2, 128/5, 140/1, 173/2,
 176/2, 178/4
 b.+e 176/5, 182/3
 b.+i 182/1
 b.+inde 139/2, 184/3
 b.+ünj 76/2, 106/3, 183/4
- bêl**
 b. 107/3
 b.+ine 157/4
- bêş**
 b. 168/5
- bi-'avn**
 b. T.5/1
- bî-bedel**
 b. 28/1
- bî-cân**
 b.+a 167/3
 b.+ın 35/1
- bî-çâre**
 b. 42/5, 181/4
 b.+dür 35/1
 b.+ler 158/3
 b.+müz 70/1
 b.+yi 6/1
- bî-dâd**
 b. 31/4
- bî-dendân**
 b.+ı 115/1
- bî-devlet**
 b.+üm 7/1
- bî-dil**
 b. 108/2
- bî-dîn**
 b. 14/4, 171/2
 b.+e 160/5
- bî-emân**
 b.+ı T.1/1
- bî-gümân**
 b. 45/5

- bî-güneh**
b. 132/3
- bî-haber**
b. 37/1, 37/1, 37/2, 37/3,
37/4, 37/5
b.+dür 37/3, 126/4, 164/3
- bî-had**
b. 104/4, 118/5, T.1/2
b. (bî-hadd imiş) 100/2
b.+dür 97/1
- bi-hamdi 'llâh**
b. 54/3, 119/4, 161/5
- bî-hânümân**
b.+uñ 181/4
- bî-hûş**
b. 120/2
- bî-huzûr**
b. 31/5
- bî-kâr**
b. 147/3
- bî-kârlık**
b. 153/5
- bî-kes**
b. 80/4
- bi-llâhi**
b. 37/3, 71/3, 81/3, 110/4
- bî-mecâl**
b. 32/4
- bî-mihr**
b. 89/2
- bî-misâl**
b. 182/5
b.+dür 44/3
- bî-nasîb**
b.+em 128/5
- bî-nazîr**
b. 29/2
- bî-nevâ**
b. 29/5
- bî-pâyân**
b.+a 98/4
- bî-rahm**
b. 21/3
- bî-şumâr**
b. 19/1
- bî-vefâ**
b. 88/2, 119/4, 122/1,
126/3, 166/1
- b.+nuñ 181/1
- bîdâr**
b. 147/4
b.+dan 88/5
- bîdârî**
b. 3/5
- bîgâne**
b.+den 93/2
b.+dür 41/3
b.+mi 120/4
- bihişt**
b. 179/2
- bil-**
b.-dügüm 101/5
b.-düm 62/3, 100/1, 122/3,
181/2
b.-e 181/5
b.-eyin 127/5
b.-me 133/3
b.-medi 97/5, T.3/1
b.-medük 108/4, 117/3
b.-medüm 84/1, 84/5, 114/5
b.-medüñ 134/1
b.-mem 14/3, 55/3, 180/5,
183/4
b.-memek 73/2, 84/4
b.-mese 12/3
b.-meye 11/2
b.-meyerler 181/1
b.-meyüp 20/2
b.-mez 45/3, 54/5, 67/5,
126/4
b.-mezem 10/5, 89/3, 100/2,
183/3
b.-mez misin 108/2
b.-mezsın 39/1, 63/1, 115/2,
181/4
b.-miş 70/5
b.-se 34/3, 77/3
b.-sem 6/4, 89/2, 115/4,
185/3
b.-señ 72/3
b.-sün 7/3, 124/5, 181/1
b.-ür 111/4, 132/4
b.-ürdüm 169/2
b.-ürdüñ 113/5
b.-ürem 21/3, 25/4, 51/2,
66/2

	b.-ürse 140/2	107/4, 108/2, 108/5, 112/1,
	b.-ürsin 51/3, 82/3	112/5, 113/3, 113/3, 115/3,
bildür-		115/5, 122/2, 122/5, 123/2,
	b.-mege 34/2	124/2, 126/3, 128/2, 131/3,
bile		132/1, 132/2, 132/4, 134/5,
	b. 178/3	135/4, 140/1, 140/2, 141/2,
bile-		142/2, 142/2, 143/3, 144/1,
	b.-r 44/1	144/2, 147/4, 149/5, 150/1,
bilin-		150/3, 151/5, 152/3, 152/5,
	b.-ür 87/2	153/4, 155/2, 156/2, 156/5,
bîm		159/5, 160/3, 160/5, 161/3,
	b. 128/3	161/3, 161/5, 162/1, 163/2,
bîmâr		163/4, 163/4, 163/5, 164/2,
	b. 80/4, 147/8	164/3, 164/4, 165/2, 165/4,
	b.+a 51/3	166/4, 167/3, 169/1, 171/2,
	b.+dan 88/4	171/4, 172/1, 172/4, 174/5,
	b.+ı 46/1, 147/8	175/3, 178/2, 179/5, 180/1,
	b.+ıdur 95/4	180/4, 181/5, 182/1, 183/5,
	b.+uñdan 16/1	184/5, 186/3, 187/2, 188/1,
bin-		Mf.4, T.1/1, T.4/3, T.5/3
	b.-miş 165/4	b.+dür 104/3
biğ		b.+er 68/3
	b. 22/1, 46/4, 54/1, 61/4,	b.+in 61/4
	68/3, 84/1, 84/5, 102/5,	
	124/2, 151/4, 164/4, 175/3	birâder
bir		b. 101/3, 104/4
	b. 2/2, 8/5, 11/2, 16/2, 16/2,	birez
	16/3, 18/1, 19/2, 19/3, 19/4,	b. 92/4, 150/5, 180/2
	21/2, 22/5, 23/4, 23/5, 26/5,	biri
	28/1, 29/1, 29/1, 29/2, 29/2,	b. 57/2, T.5/2
	29/2, 29/2, 29/3, 29/3, 29/3,	b.+nün 156/4
	29/3, 29/4, 30/5, 32/1, 32/4,	b.+si 23/4, 57/2, 157/5,
	32/5, 34/1, 34/1, 34/2, 34/5,	T.5/3
	35/2, 35/4, 35/4, 35/4, 38/3,	biricik
	41/2, 41/3, 41/3, 45/2, 47/5,	b. 52/4
	51/1, 52/3, 53/3, 53/5, 54/5,	birlik
	55/4, 56/4, 57/2, 58/4, 59/1,	b.+e (birlige) 11/5
	59/1, 59/1, 59/1, 59/2, 59/2,	biryân
	59/2, 59/3, 59/3, 59/4, 59/4,	b. 153/4
	59/5, 59/5, 59/5, 61/1, 61/3,	Bîsütûn
	62/3, 62/5, 64/4, 67/3, 70/1,	B.+umsun 142/4
	70/1, 74/3, 75/4, 76/5, 77/3,	bîşezâr
	77/4, 80/3, 81/1, 81/1, 81/4,	b. 82/5
	83/4, 83/5, 83/5, 84/2, 84/3,	bit-
	84/5, 85/3, 89/2, 92/5, 93/3,	b.-üpdür 107/5
	94/1, 95/1, 95/5, 98/2, 98/3,	b.-ürmez 135/5
	98/4, 102/2, 102/4, 103/2,	biz
	104/1, 104/1, 104/2, 104/3,	b. 3/2, 26/3, 67/1, 67/1,
		67/2, 67/3, 67/4, 67/5, 71/1,

- 71/2, 71/3, 71/4, 79/1,
112/3, 127/4, 152/5, 169/4,
176/1, 182/3
b.+e 2/2, 10/1, 27/5, 74/2,
111/5, 119/4, 121/1, 148/2,
150/1, 170/4, 172/1, 176/4
b.+i 8/4, 8/5, 15/2, 18/5,
44/2, 62/3, 68/3, 77/1, 79/2,
109/1, 111/2, 120/4, 132/4,
166/2, 169/5
b.+üm 70/2, 70/3, 71/1,
73/4, 74/1, 159/1
- bizâr**
b. 91/1
- boğaz**
b.+ı 35/2
b.+ın 105/4
- bostân**
b.+ından 187/2
- boy**
b.+ı 27/4, 31/1, 121/3,
137/3
b.+uğ 26/2
- boya-**
b.-yup 184/1
- boyan-**
b.-miş 142/3
b.-mişdur 108/3
b.-sa 94/3
- boyun**
b. 131/4, 152/2
b.+ında (boynında) 52/5,
186/5
b.+uma (boynuma) 24/4,
164/5, 174/4
b.+uğa (boynuğa) 42/4
- bozıl-**
b.-ur 76/1
- böyle**
b. 94/2, 101/5
- bu**
b. 3/5, 6/1, 8/5, 12/2, 14/3,
17/5, 18/5, 27/1, 29/1, 30/2,
32/4, 34/4, 36/5, 43/3, 43/3,
44/4, 46/5, 47/2, 49/4, 50/1,
50/5, 53/1, 53/1, 55/3, 61/2,
68/3, 70/1, 72/3, 75/5, 88/3,
88/4, 89/2, 95/2, 100/5,
101/1, 103/3, 103/4, 105/5,
106/2, 109/4, 110/5, 114/5,
115/3, 115/4, 115/5, 117/2,
119/1, 119/2, 120/4, 123/4,
125/1, 127/1, 127/5, 131/1,
131/2, 134/2, 135/4, 139/4,
140/3, 146/2, 155/1, 155/2,
156/5, 157/1, 168/4, 174/4,
176/4, 177/1, 177/1, 182/4,
184/4, N.1/2, T.3/2
b.+dur 15/3, 88/5, 101/5
b.+durur 139/5, 156/3
b.+nuğ 61/2
- budala**
b.+sı 177/2
- Budin**
B.+den 160/2
- bugün**
b. 10/5, 24/5, 25/2, 34/2,
35/4, 48/1, 49/2, 67/4, 98/2,
121/1, 127/2, 142/1, 180/1,
187/4
- Bû 'l-Hasen**
B. 115/1
- bul-**
b. N.1/2
b.-a 116/2
b.-abilsem 184/2
b.-aldan 48/5
b.-dı 97/2, 185/4
b.-duğın 56/4
b.-ımadum 163/2, 187/1
b.-ımaz 20/3
b.-madılar T.3/2
b.-maya 140/3
b.-mayınca 90/2
b.-mayup 97/5
b.-maz-ıdı 168/4
b.-miş 85/2
b.-sa 175/1
b.-sam 40/3
b.-updur 171/2
b.-ur 91/3
b.-urdu Mf.2
b.-urlar 145/3
b.-ursa 80/5
b.-ursağ 53/2
- bulan-**

b.-ur 76/2
bulandur-
 b.-miş 85/4
bulm-
 b.-madı 21/2
 b.-maz 98/4, 145/2, 149/4
 b.-ur 3/3, 111/3
 b.-ur mı 78/4
bunca
 b. 118/5
bunda
 b. 45/3, 62/4, 103/5, 111/3
 b.+dur 45/1, 45/1, 45/2,
 45/3, 45/4, 45/5
buni
 b. 2/2, 45/3
 b.+nı 166/1
bunlar
 b.+uñ 189/2
buña
 b. 62/4
bûs
 b. 88/3, 103/2
bûse
 b. 66/4, 100/3, 172/1
 b.+ñ 109/1
 b.+ñi 173/2
 b.+sin 100/5, 152/3
 b.+sine 186/3
 b.+ye 152/1
bûy
 b. 24/2
buz
 b. 158/4, 158/5
bühtân
 b. 36/4
bükül-
 b.-di 72/2
bülbül
 b. 43/1, 43/2, 71/3, 76/1,
 104/1, 113/3, 128/4, 149/4,
 156/1, 181/3
 b.+e 55/3
 b.+i 95/3
 b.+ine 80/3
 b.+üñ 136/5
bünyâd
 b.+umu 12/4

bürrân
 b.+uñ 120/5
bürün-
 b.-sün 140/3
büt
 b. 160/2
büt-hâne
 b.+den 27/3
câh
 c. 139/1
 c.+ına 99/1
câm
 c. 7/2, 9/2, 9/3, 21/4, 28/5,
 30/5, 37/4, 38/4, 44/2, 45/1,
 48/5, 57/5, 62/3, 69/1, 74/5,
 79/4, 84/2, 87/4, 126/1,
 126/1, 130/2, 135/1, 152/4,
 153/4, 164/1, 166/3, 170/3,
 170/4, 173/4, 177/5
 c.+ı 71/1, 71/5
 c.+ıla 123/3
 c.+ımı 176/1
 c.+umuz 74/1
 c.+uñ 105/1
câme
 c. 63/2, 109/2, Kt..2/2
 c.+sinüñ 35/4
cân
 c. 4/4, 8/4, 14/4, 15/5, 18/2,
 27/2, 40/4, 41/1, 51/3, 59/1,
 63/2, 65/1, 65/2, 65/5, 66/4,
 70/4, 71/2, 72/4, 80/4, 81/3,
 83/1, 95/4, 96/5, 106/1,
 109/5, 111/1, 117/3, 123/4,
 124/1, 132/4, 143/4, 152/5,
 153/1, 153/3, 154/5, 158/4,
 166/2, 174/5, 175/3, 187/1,
 T.4/3
 c.+a 2/3, 25/1, 25/4, 30/1,
 43/3, 55/4, 100/3, 102/3,
 102/3, 127/4, 129/4, 144/3,
 151/4, 171/1, 174/3, 178/2
 c.+da 62/1, 102/1
 c.+dan 7/5, 129/1, 129/1,
 129/2, 129/3, 129/4, 129/5,
 133/2, 174/1, 188/2
 c.+ı 55/1, 90/1, 102/1,
 102/5, 133/5, 159/1

- c.+ıla 38/3, 53/4, 106/2,
152/3, 185/3
c.+ın 35/1
c.+ına 65/5, 121/4, 183/4
c.+ından 145/4
c.+ını 36/4, 129/2
c.+ısa 114/3
c.+içün 132/1
c.+lar 152/5, 185/5, T.4/2
c.+midur 73/3
c.+um 13/1, 27/2, 31/4,
32/3, 34/2, 47/2, 71/2, 85/3
c.+uma 4/3, 37/1, 85/5
c.+umdan 12/2, 33/4, 91/1,
134/4
c.+umdur 57/1, 57/2
c.+umı 75/4, 109/4, 111/1
c.+uñ 65/5, 107/1, 114/1,
142/5
c.+uña 13/2
c.+uñdur 108/2
- cân-bahş**
c. 125/3, 185/1
c.+a 184/2
c.+ı 185/3
c.+uñuñ 145/4
- cân-bahşlık**
c. 42/1
- cân-fezâlık**
c. 38/4
- cân-sitân**
c. 75/3
- cânâ**
c. 6/1, 7/1, 7/1, 7/2, 7/3,
7/4, 7/5, 24/1, 40/1, 61/5,
63/5, 76/4, 102/5, 108/2,
110/5, 129/1, 129/4, 145/4,
151/2, 167/2, 183/5
- cânân**
c. 29/1, 37/1, 38/2, 147/3,
T.4/1
c.+a 121/4, 142/5, 159/1,
168/4
c.+daki 135/1
c.+ı 102/1
c.+ıla 178/1
c.+uñ 85/5
- cânâne**
- c. 132/1, 158/1
c.+den 93/1
c.+dür 65/4
c.+ye 4/5, 14/3
- cânib**
c.+e 29/5
- cânlandur-**
c.-an 47/3
- câvîd**
c. 1/2
- câvidân**
c.+umdur 57/4
- cây**
c. 115/5, 136/4
c.+ı 96/2
- cefâ**
c. 4/1, 4/3, 7/4, 46/2, 78/3,
78/5, 143/1, 145/1, 145/2
c.+da 64/2
c.+dan 167/5
c.+ña 100/1, 100/2
c.+ñı 46/3, 137/4, 144/3
c.+sın 58/2
c.+yı 166/1
- cefâ-pîşe**
c. 153/1
- cehd**
c. 10/3, 166/5
- cehennem**
c.+den 89/4
- cehl**
c. 97/3
- celâl**
c.+i 32/3
- cellâd**
c.+a 38/4
- Cem**
C. 1/1, 74/5, 126/1
C.+le 7/2
- cemâl**
c. 46/2, 82/4, 133/4, 179/1,
179/2
c.+i 91/4
c.+idür 88/1
c.+üñ 26/3, 74/2
c.+üñdür 106/1
- Cemşîd**
C. 1/1

- C.+i** 7/2
- cenk**
c. 109/1
- cennet**
c. 64/2, 112/3, 170/1, 176/3
c.+den T.2/1, T.3/1
c.+e 101/4
c.+i 131/5, 183/3
c.+le 178/4
c.+mi T.3/1, T.3/2
c.+üñ 104/3, 117/5
- ceres**
c. 80/2, 81/2
- cevâb**
c. 8/4
- cevâhir**
c. 148/5
- cevher**
c. 145/5
- cevlân**
c.+a 82/1
- cevr**
c. 34/4, 59/4, 119/4, 130/1,
158/3, 166/1, T.1/2
c.+i 7/4, 68/2, 145/1
c.+ile 124/2, 189/1
c.+inden 141/3
c.+üñ 78/5, 83/5
c.+üñe 152/2
- ceyş**
c. 19/4
c.+i 83/2
- cezr**
c. 22/3
- ciğer**
c. 36/3, 59/4, 64/5, 135/1,
141/5, 153/4
c.+üm 56/3
- cihân**
c. 12/3, 17/2, 18/5, 22/5,
25/2, 38/3, 72/1, 122/1,
123/2, 135/4, 139/5, 140/3
c.+a 166/4, 189/2
c.+da 65/4, 68/3, 74/3, 75/4,
79/2, 88/1, 99/2, 168/4,
181/5, T.1/1, T.5/4
c.+dur 34/4
- c.+ı 19/2, 36/1, 103/5,
121/2, 136/4, T.1/2
c.+um 169/3
c.+uñ 54/5, 75/5, 99/1,
188/4
- cihân-ârâ**
c. 5/4
- cihân-dîde**
c. 144/1
- cilve**
c.+leri 157/3
- cin**
c. T.4/2
- cinân**
c. 30/3, 157/3, 183/3
- cism**
c. 4/1, 27/1, 35/1, 129/3
c.+e 144/3
c.+i 52/1, 167/3
c.+ile 2/3
c.+üm 63/2, 103/3, 128/2
c.+ümde 134/5
c.+ümi 137/1
- cû**
c.+dur 51/1
- cûy-bâr**
c.+a 167/1
c.+dan 136/4
- cûyende**
c.+ñ 121/2
- cüdâ**
c. 57/2, 63/5, 101/2, 117/3,
129/5, 133/1, 188/2
- cüllâb**
c.+ı 135/1
- cülûs**
c. 161/2
- cümle**
c. 97/2, 109/5, 146/2, 146/3,
187/1
c.+den 174/5
- cümleten**
c. 70/3, 72/4, 129/3, 137/1
- cünbiş**
c.+i 163/4
- cünûn**
c. 142/4
c.+umsun 142/3

- cür'a**
c.+yı 116/4
- cür'a-nûş**
c. 178/4
- cür'aveş**
c. 95/5
- cüst-ü-cû**
c. 36/1
- cüvân**
c. 29/3, 172/1
- çağ**
ç.+ını 184/3
- çağır-**
ç.-dukça Kt.1/2
- çağla-**
ç.-yı 187/2, 187/2
- çağlat-**
ç. R.1/2
- çâh**
ç. 110/2, 139/1
- çâk**
ç. 15/4, 33/1, 60/2, 60/2,
63/3, 80/3, 109/2, 123/5,
134/5
ç.+em 134/5
- çâker**
ç.+ünj 108/5
- çal-**
ç.-miş 4/2
- çâpük**
ç. T.1/5
- çâpük-süvâr**
ç. 86/2
- çâr-ebrû**
ç. 144/2
- çâr-sûy**
ç. 49/2
- çâre**
ç. 98/4, 130/3
ç.+müz 70/4
- çâre-sâz**
ç. 134/3
- çarh**
ç. 54/3, 56/4, 123/1, 141/1,
158/5
ç.+a 82/1, 182/4, 186/4
ç.+dan 82/5
ç.+1 85/1, 94/1
- çarhî**
ç. 157/1
- çat-**
ç.-dı 180/1
- çatla-**
ç.-sun 9/3
- çek-**
ç. 95/5, 138/1, 138/4, 162/2
ç.-di 16/5, 91/4, 95/2,
110/2, 110/3, T.1/3
ç.-dügün 72/3, 124/5
ç.-dügüm 30/5, 37/2, 37/5,
64/3, 113/3, 141/2
ç.-dügünj 89/2
ç.-dük 67/4, 176/5
ç.-düklerümi 46/3
ç.-düm 153/5
ç.-dünj 78/4
ç.-e 122/4, 122/4
ç.-edur 143/3
ç.-em 145/4
ç.-en 101/5
ç.-er 30/1, 30/1, 30/2, 30/3,
30/4, 30/5, 30/6, 30/7, 68/2,
107/2
ç.-me 14/5, 17/3, 77/4,
78/4, 79/3, 159/2
ç.-mede 71/5
ç.-meden 138/4
ç.-mege 164/4, 188/5
ç.-mek 105/5
ç.-mekden 32/4
ç.-mem 54/3, 68/4
ç.-meye 124/5
ç.-mezsem 167/1
ç.-miş 145/2
ç.-sem 44/5
ç.-üp 7/4, 26/2, 71/1, 180/3
- çelîpâ**
ç.+yı 185/2
- çemen**
ç. 115/2
ç.+lerde 169/1
- çenâr**
ç. 184/5
ç.+a 103/5, 136/4
- çeng**
ç.+ini 30/6

çerâğ

ç. 16/3, 94/4, 95/1, 96/1,
96/1, 96/2, 96/3, 96/4, 96/5,
135/3, 155/2, 182/3
ç.+umdan 163/3
ç.+umdur 48/1

çeşm

ç. 16/1, 34/2, 47/3, 52/2,
72/3, 76/1, 119/2, 139/3,
146/1, 147/8, 151/2, 157/5,
162/4, 179/4
ç.+i 9/3
ç.+ile 125/3
ç.+in 137/2
ç.+inden 141/4
ç.+üm 4/1, 47/1, 56/2, 57/5,
121/2, 144/1
ç.+ümden 66/3
ç.+üñ 66/5, 174/2
ç.+üñüñ 95/4

çeşme

ç. T.4/3
ç.+ler T.4/1

çevgân

ç.+a 110/5
ç.+ına 11/3

çevür-

ç.-di 110/2

çık-

ç.-a 85/3, 119/5, 158/5
ç.-aldan 53/4
ç.-ar 159/3
ç.-dı 13/5, 82/1
ç.-duğı 171/3
ç.-dukça 82/5
ç.-dum 124/3
ç.-ınca 133/5
ç.-masa 150/2
ç.-mış-ıdum 69/5
ç.-sa 27/2
ç.-up 157/1

çıkar-

ç. 27/2, 94/2, 173/4
ç.-dı 127/3, 183/3
ç.-dup Kt.2/2
ç.-mak 151/3
ç.-up 13/5, 33/4
ç.-ur 173/3

ç.-ursın 109/3

çift

ç.+üm 48/4

çiğ

ç. 8/3

çihre

ç. 40/3

çîn

ç.+üm 160/2

çirâ

ç.+yı 17/1

çirkin

ç. 28/2

çiz-

ç.-di 90/2

çoğal-

ç.-dı 143/4

çok

ç. 11/4, 19/1, 29/3, 34/3,
75/2, 104/1, 104/1, 104/1,
104/1, 104/2, 104/3, 104/4,
104/5, 112/5, 117/2, 133/2,
144/1, 144/5, 180/3
ç.+dur 24/3, 109/5
ç.+mıdur 185/5

çûb

ç. 11/4

çukur

ç.+ında 116/2

çü

ç. 44/5, 73/1, 88/3, 89/1,
97/1, 114/1, 136/1, 158/4

çün

ç. 3/3, 3/4, 8/1, 10/5, 17/1,
18/1, 18/4, 24/5, 54/2, 70/4,
80/1, 92/4, 93/2, 95/5, 96/5,
111/1, 127/4, 129/4, 130/3,
134/3, 141/5, 142/2, 153/5,
166/3, T.3/2

çünkü

ç. 12/3, 13/1, 66/4, 89/2,
100/1, 152/5, 188/2

da

d. 32/1, 125/1, 125/1,
125/1, 125/1, 125/2, 125/2,
125/3, 125/4, 125/5

dad

d. 38/1

- dâd** d.+ı 61/2
d.+a 38/1
d.+umı 12/2
- dağ** d. 3/1, 11/1, 16/2, 16/2, 29/4, 34/1, 48/3, 62/1, 70/3, 75/1, 80/3, 95/1, 96/3, 111/5, 114/4, 142/3, 142/4, 149/1, 154/1, 154/3, 155/1, 155/3, 155/3, 182/1
d.+ını 48/2, 184/4
d.+um 155/2
d.+umdur 48/1
- dahı** d. 10/1, 23/5, 25/1, 29/1, 30/1, 32/3, 34/4, 37/1, 44/3, 68/3, 69/1, 69/5, 70/1, 83/2, 98/3, 112/3, 144/1, 150/3, 152/5, 167/2, 168/3, 175/1, 184/3
- dâm** d. 61/3
d.+a T.1/5
- dâmân** d. 63/3
d.+ın 35/3
d.+uņa 161/1
- dâmen** d.+üj 109/2
- dâne** d. 168/5
- dar** d.+dur 40/2
- dâr** d. 12/5, 115/5, 119/3, 143/4, 161/1, 166/2, 177/1
- Dâr** d. 69/3
- dâstân** d.+uņdur 108/4
- da'vet** d. 113/5
- da'vî** d. 116/3
- dâye** d. 2/1
- dâyim** d. 91/4, 118/3, 153/2, 158/3, 176/4
- dâyimâ** d. 69/2, 109/3, T.5/4
- dâyir** d.+dür 37/4
- de** d. 28/1, 28/3, 73/3, 76/1, 107/3, 118/3, 119/4, 169/1, 189/3, Kt2/1, N.1/1
- defter** d. 26/1
- deg-** d.-er 25/1, 25/1, 25/2, 25/3, 25/4, 25/5, 175/3
d.-mesün 8/2
d.-mez 104/4
- degme** d. 16/3, 128/4, 189/4
- degül** d. 2/4, 21/5, 30/3, 33/3, 35/3, 37/5, 47/1, 61/5, 97/4, 104/3, 111/2, 111/5, 118/5, 123/1, 123/1, 123/2, 123/3, 123/4, 123/5, 126/1, 126/1, 126/2, 126/3, 126/4, 132/1
d.+dür 75/5, 155/1, 167/2
d.+mi 131/2, 155/5
- dehân** d. 139/4
d.+a 88/3
d.+ı 40/5, 100/5, 112/1, 148/5, 154/5
d.+uņ 11/2, 57/1, 91/2, 107/4
d.+uņa 125/3
- dehen** d. 19/4
- dehr** d. 1/5, 56/2, 115/3, 115/5, 160/1, 164/2
d.+e 115/2
d.+i 48/4, 101/4, 117/1
d.+ile 63/1, 99/1
d.+üj 2/4, 3/2, 41/5, 66/1, 131/3, 182/4
- dek** d. 48/1, 53/5, 147/4

- delü**
d. 41/3
d.+dür 159/4, 168/2
- dem**
d. 20/1, 23/5, 36/1, 36/4,
63/4, 77/4, 81/1, 106/2,
106/4, 118/1, 171/2, 172/2,
188/1
d.+de 25/5, 36/3, 54/4,
75/3, 161/2, 170/4, 174/5
d.+idür 113/2
d.+inde 3/3
- dem-â-dem**
d. 139/2, Mf.1
- dem-sâz**
d. 189/3
- demlik**
d.+ı (demliğı) 175/3
- dendân**
d.+ı 25/3
d.+uņa 68/1, 114/2
- deņiz**
d.+üņ 30/5
- deņlü**
d. 10/3, 32/1, 91/3, 166/4
d.+dür 175/2
- depret-**
d.-icek (depredicek) 25/3
d.-ür (depredür) 154/5
- der 1**
d. 18/3, 65/4, 135/2, 177/2
d.+idür 50/2
d.+üņ 127/5
- der 2**
d.+e 105/2
d.+idür 50/3
- der-kinâr**
d. 149/5
- der-miyân**
d. 172/2
- derd**
d. 37/5, 130/1, 147/2,
147/8, 153/3
d.+e 29/1, N.1/2
d.+i 60/3
d.+ile 21/3, 109/4, 147/4
d.+in 31/2, 73/2, 102/3
d.+ini 68/5, 111/4
d.+üm 99/4
d.+üņe 147/9
- derdâ**
d. 10/4
- derdmend**
d. 132/5
- derdmendân**
d.+dur 134/3
- derdnâk**
d. 60/3
d.+em 134/1, 134/3
- dergâh**
d. 18/3, 54/2, T.1/4
- dergeh**
d. 159/4
d.+üņden 24/1
- derhem**
d.+i 16/2
- derle-**
d.-se 159/3
- dermân**
d. 18/2, 29/1, 83/1, 102/3
d.+ı 102/3
- derûn**
d. 114/4, 146/1
d.+um 77/3
d.+umsun 142/2
- dervîş**
d. T.1/3
- dervîşâne**
d. 159/1
- deryâ**
d. 10/1, 30/5, 98/2, 98/4
- deryâ-dil**
d.+üz 71/1
- dest**
d. 1/2, 21/4, 32/5, 94/5,
129/3
d.+i 109/2
d.+inde 35/4
d.+üm 161/1
d.+üme 22/2
d.+üņ 146/1
- dest-bûsî**
d. 182/2
- dest-gîr**
d.+i 79/4
- dest-res**

- d. 48/5, 80/5, 85/2
- destân**
d. 59/5
- deste**
d. 94/1, 165/2
- deşt**
d. 160/1
- devâ**
d. 128/3
d.+yı 130/1, N.1/2
- devlet**
d. 1/2, 3/2, 3/5, 10/2, 10/4, 17/2, 23/1, 27/4, 61/1, 80/5, 88/5, 99/1, 100/4, 116/5, 131/2, 140/4, 150/4
d.+dür 100/4
d.+inden 54/5
d.+ünj 118/1, 118/1, 118/2, 118/3, 118/4, 118/5
d.+ünji 22/1
- devletlü**
d. 28/4, 98/2, 119/3
- devr**
d. 38/4, 44/2, 71/5, 140/1
d.+i 9/5, 105/1, 105/3, 149/2
d.+idür 45/1
d.+inde 90/2, 185/4
- devrân**
d. 59/4, 115/4
- deyn**
d.+idür 66/4
- deyr**
d. 27/3
- dê-**
d.-di 1/4, 3/5, 13/2, 23/2, 39/1, 44/5, 50/4, 63/5, 66/3, 94/5, 102/5, 106/2, 108/2, 111/5, 126/3, 144/5, 154/1, 154/4, 174/1, 184/1, T.3/2
d.-diler 85/4, T.5/4
d.-dük 176/1, 176/1, 176/2, 176/3, 176/4, 176/5
d.-dükde 154/3
d.-dükleri 141/1
d.-düm 13/2, 39/1, 48/2, 50/4, 63/5, 81/1, 102/5, 106/2, 108/2, 126/3, 174/1
- d.-me 34/4, 152/3
d.-mege 99/4, 102/3
d.-mek 112/2, 151/5
d.-mekdür 169/1
d.-mem 94/2
d.-meñ 66/2
d.-mez 152/1, 167/5
d.-miş 4/5, 164/5, 175/5, 183/1, T.4/3
d.-ñ 121/4, 168/3
d.-r 10/1, 20/2, 50/5, 144/2, 152/1, 162/1
d.-r-iseñ 87/5
d.-rdüm 119/4
d.-rler 1/1, 28/1, 28/1, 28/2, 28/3, 28/3, 28/4, 28/4, 28/5, 62/4, 84/2, 100/2, 137/1, 156/2, T.1/5
d.-rlerse 5/4, 28/4
d.-rse 99/5
d.-rsem 39/2
d.-rseñ 86/5, 108/5
d.-sem 31/1, 39/4, 97/4, 112/2
d.-yebilür misin 156/1
d.-yelüm 103/4, 125/2
d.-yeydüm 113/3
d.-yü 36/4, 78/4, 83/4, 88/5, 91/5, 129/2, 177/2
- dên-**
d.-mez 129/3
- dıraşân**
d.+a 25/2
- dırâz**
d. 23/1
- dîdâr**
d. 45/5, 55/4, 103/2, 133/4, R.1/2
d.+a Mf.2
d.+ımı 45/3
- dîde**
d. 4/4, 33/2, 40/1, 46/5, 47/2, 52/3, 89/5, 98/3, 136/1, 145/5, 146/5, 164/2, 188/1
d.+den 47/1
d.+m 68/5
d.+müz 171/5

dik

d. 11/4

dik-

d.-erse 9/3
 d.-me Mf.5
 d.-üpdür 171/1

dikenlik

d.+dür 63/3

dil

d. 3/1, 4/4, 8/4, 10/1, 11/3,
 11/5, 12/1, 13/3, 14/1, 14/2,
 21/2, 23/3, 24/1, 27/3, 27/4,
 28/3, 29/1, 38/2, 40/1, 40/2,
 41/1, 41/4, 41/5, 42/1, 45/2,
 46/5, 47/2, 47/4, 48/1, 48/2,
 49/4, 50/4, 51/1, 51/3, 51/4,
 54/2, 55/2, 56/4, 61/3, 61/5,
 62/1, 63/2, 64/4, 65/2, 66/1,
 69/6, 70/1, 70/4, 72/3, 73/2,
 74/4, 77/3, 78/1, 79/4, 79/5,
 80/2, 80/3, 81/1, 81/2, 81/4,
 85/5, 88/2, 93/3, 94/5, 95/3,
 106/1, 108/4, 111/4, 114/1,
 115/3, 120/3, 124/5, 125/5,
 126/1, 128/1, 129/4, 131/1,
 132/4, 133/5, 135/3, 138/2,
 140/4, 141/1, 143/2, 143/4,
 147/4, 148/1, 149/1, 150/1,
 153/1, 158/4, 163/3, 163/4,
 171/1, 171/4, 173/3, 175/1,
 176/4, 179/4, 185/3, 188/2,
 Mf.4
 d.+de 53/4, 79/3, 96/3,
 108/4, 114/1, 128/3, 171/5,
 188/4
 d.+den 57/5, 81/2, 114/4,
 138/1
 d.+e 83/2
 d.+i 55/5
 d.+üm 58/1, 99/4
 d.+ümden 75/1
 d.+üñ 30/7

dil-ârâ

d. 45/1

dil-ârâm

d. 150/1

dil-âver

d. T.1/3

dil-âvîz

d. 110/2

dil-ber

d. 29/3, 55/1, 115/3, 149/3,
 155/4, 181/5, 187/5
 d.+de 98/4, 178/3
 d.+den 128/5, 130/1, 131/1,
 147/5
 d.+e 29/1, 86/5, 131/5
 d.+le 77/2
 d.+ler 92/1
 d.+mi 117/2
 d.+üñ 188/1

dil-berâ

d. 38/5

dil-cû

d. 125/2
 d.+dur 51/1

dil-dâde

d.+siyem 107/5

dil-dûz

d. 11/5
 d.+uñ 129/2, 174/3

dil-efkâr

d. 147/1

dil-firîb

d.+em 128/1

dil-hasta

d. 35/1
 d.+ñ 84/3

dil-keş

d. 139/2
 d.+i 149/4

dil-rubâ

d. 5/1, 21/1, 29/4

dil-teşne

d.+yem 52/4

dilâ

d. 17/4, 48/4, 53/1, 53/2,
 65/4, 67/1, 79/3, 80/1,
 128/4, 135/1, 135/4, 150/2,
 177/2, T.3/1

dildâr

d. 46/4, 78/3, 125/5
 d.+a 140/4, 163/3
 d.+dan 122/1
 d.+ı 13/5, 132/2
 d.+ıla 147/2

- d.+um 49/5
d.+uñ 77/4, 176/3
- dile-**
d.-r 20/5, 54/5, 92/5
d.-r-iseñ 140/5
d.-rem 9/3, 118/3, 133/1,
139/1
d.-rse 132/3
d.-rseñ 138/1
d.-se 140/4
- dilşâd**
d. 31/5
- dimâg**
d.+uñda 62/5
- dîn**
d. 84/4, 164/5
d.+den 133/1
- dînâr**
d.+dur 40/3
d.+ı 3/2
- dirgür-**
d. 100/3
- dirhem**
d. 3/2, 40/3
- dirîg**
d. 81/5, 83/2, 124/1
- dirîgâ**
d. 14/3
- diş**
d. 44/1
d.+lerüñ 49/1
- ditre-**
d.-r 154/5
d.-rken 109/3
- dîv**
d.+e 64/2, 160/4
- dîvâne**
d. 14/5, 36/5, 77/5, 82/2,
110/1, 113/5, 163/1, 168/2,
177/2, 180/3, Mf.4
d.+de 16/5
d.+dür 41/2
d.+me 66/1
d.+mî 120/1
d.+müñ 40/2, 149/1
d.+müz 51/4
d.+yi 79/5
- dîvâne-meşreb**
- d. 47/5
- dîvâr**
d. 91/4
- diyâr**
d. 19/1, 34/5, 119/3, 147/3
- dokun-**
d.-mışdur 169/2
- dolan-**
d.-sun 8/2
- dolandur-**
d.-dı 186/3
- dolaş-**
d.-ur 157/4
- donat-**
d.-up (donadup) 4/1
- dost**
d. 107/3, 109/5, 171/3
d.+lar 181/1
d.+um 6/2, 8/3, 11/2, 27/2,
39/3, 40/4, 65/2, 65/5, 71/4,
73/3, 104/2, 130/4, 175/3,
175/5, 181/4
- dök-**
d.-dügin 72/3
d.-er 68/5, 173/1
d.-erse 119/2
d.-üp 64/3, T.1/2, T.4/1
- dön-**
d.-di 55/3, 165/3
d.-e 59/4, 59/4, 157/1,
157/1, 157/1, 157/1, 157/2,
157/2, 157/3, 157/3, 157/4,
157/4, 157/5, 157/5, 186/4,
186/4
d.-er 105/2, 167/1, 167/3
d.-miş 44/4, 60/4
d.-mişdür 56/1, 56/1, 56/2,
56/3, 56/4, 56/5
d.-sün 140/1
d.-üp 9/5, 14/2, 99/3
- döndür-**
d.-se 158/1
- döşen-**
d.-mesün 168/3
d.-ür 159/4
- döy-**
d.-mez 64/1
- du‘â**

- d. 76/5, 143/2
d.+muz 67/3
- dûd**
d. 94/3
- duhân**
d. 75/1, 137/2
- duhter**
d. 44/5, 106/3
d.+ini 78/4
- duhûl**
d. 77/3
- dûn**
d. 56/2
d.+a 1/5
- dur-**
d.-a 140/1
d.-ma 51/3
d.-madın 127/3
d.-masun 8/2
d.-sa 27/5
d.-ur 9/5, 127/3
d.-urın 99/3
- durgut-**
d.-ma 44/2
- dut-**
d.-duğuma 27/2
d.-dum 95/4
d.-madı 81/1
d.-maz 72/1
- dutuş-**
d.-ıcek 30/2
- düğme**
d.+ler 52/1
- düken-**
d.-di 7/5
- dünyâ**
d. 6/2, 41/5, 68/3, 88/4,
94/5, 156/3, 156/5
d.+da 12/3, 74/4, 112/5,
128/5, 139/5
d.+dan 50/1, 54/2, 95/5
d.+sı 104/4
d.+ya 169/5
d.+yı 19/2, 101/3, 185/4,
187/1
- dünye**
d.+de 51/1, 61/1, 101/5,
117/5, 121/3, 129/5, 132/3
- d.+yi 110/1
- dür**
d. 2/1, 25/3, 49/1, 68/1,
114/2
d. (dürr-i dehânı) 148/5
d. (dürr-i Necef) 97/1
d. (dürr-i pâk) 58/5
d.+ler 145/5
- dür-efşân**
d.+uñda 42/1
- dürd**
d. 74/5, 85/4
- dürlü**
d. 84/1
- dürüst**
d. 1/3
- düstûr**
d.+ı 182/2
- düş**
d.+de 88/5
- düş-**
d.-di 136/1, 154/2, 155/2
d.-dügi 173/1
d.-dükde 154/1
d.-dümse 133/3
d.-dünj 188/2
d.-e T.1/5
d.-egör 13/3
d.-elden 185/2, Kt2/1
d.-en 29/1
d.-er 162/4, 166/3
d.-erdi 177/5
d.-er mi 6/3, 160/1
d.-erse 5/5, 186/1
d.-ersin 119/4
d.-me 173/3
d.-miş 182/5
d.-mişdür 147/7
d.-se 129/5
d.-sem 57/2, 109/1
d.-sün 133/1, 164/1
d.-üp 5/3, 42/4, 43/2, 46/4,
147/8, 160/1
d.-üpdür 5/1, 70/1, 145/2
- düşkün**
d. 5/5
- düşmen**
d. 4/5, 121/4

- d.+ünj 109/5
- düşür-**
d.-me 106/4
d.-mişdür 5/1
- düz-**
d.-di 94/1
d.-üp 91/1
- düzenlik**
d.+dür 63/1
- ebr**
e. 75/2
e.+i 64/1
- ebrû**
e. 69/2, 125/3
e.+ların 180/1
e.+ların 7/4, 49/4, 175/2
- ecel**
e. 28/5, 32/5, 102/3
e.+den 73/1
- edîb**
e.+em 128/4
- ednâ**
e. 74/5
e.+sı 104/5
e.+ya 152/5
- efendi**
e. 13/1, 43/4, 68/5, 124/4,
148/2, 151/4
e.+m 39/5
- efgân**
e. 31/3
e.+umdur 33/1
- efgâr**
e. 128/2
- efkaru 'n-nâs**
e. 87/5
- efkende**
e.+ıj 121/3
- eflâk**
e.+e 7/1, 34/5
- efsâne**
e. 8/5
e.+den 93/4
e.+mi 120/3
- efser**
e.+den 131/2
- efsürde**
e.+ye 102/1
- efsürde-dil**
e. 60/4
e.+dür 131/2
- efzûn**
e.+a 81/5
- eg-**
e.-mez 34/5
e.-üp 30/3
- eger**
e. 17/3, 23/5, 26/2, 44/5,
45/5, 47/5, 54/1, 54/3, 72/1,
76/2, 86/5, 87/5, 113/2,
113/3, 133/3, 133/4, 148/1,
148/3, 151/2, 161/1, 167/1,
169/5, 175/1, 176/2, 177/1,
177/5, 186/1, 186/2
- egerçi**
e. 24/2, 38/3, 44/3, 47/2,
62/1, 93/4, 115/2, 131/5,
134/1, 145/2, 155/3, 155/4
- egil-**
e.-en 125/4
- egle-**
e.-r 124/4
e.-se 7/3
e.-yen 79/2, 130/4
- eglen-**
e.-mesün 146/4
e.-mez 124/3
- ehl**
e. 1/3, 11/1, 11/4, 54/2,
55/5, 76/2, 97/2, 106/3,
131/4, 139/1, 150/2, 157/1,
173/2, 185/2
e.+i 43/1
e.+ine 181/5
- ehremen**
e. 126/4
- ehremenlik**
e.+dür 63/4
- eksük**
e. 75/5, 78/5
- eksüklü**
e.+dür 102/4, 126/2
- eksüklük**
e.+ini (eksüklüğünü) 20/2
e.+ümüze (eksüklüğümüze)
175/2

el

e. 1/4, 3/4, 6/2, 8/2, 12/4,
13/3, 14/5, 17/3, 45/2, 62/2,
80/5, 95/5, 105/3, 121/4,
131/3, 134/4, 138/1, 138/4,
150/4, 176/2
e.+de 45/4, 48/5, 62/2,
168/1, 170/4
e.+den 124/3, 135/2, 153/1,
171/1
e.+e 6/2, 22/2, 35/5, 106/4,
124/4, 125/5, 176/1
e.+inde 21/5, 46/4
e.+inden 56/2
e.+üm 54/3, 68/4, 153/5,
161/1
e.+ümde 54/4
e.+üme 177/3
e.+üj 17/1, 138/3

el-ân

e. 37/1, 83/1

elbette

e. 145/3

Elbürz

E.+e T.5/2

elem

e. 77/4, 136/2

elest

e. 69/1

emel

e.+dür 81/4

emîn

e. 52/2

emîrâne

e. 17/2

emr

e. T.5/1

encüm

e. 51/2, 76/3, 94/1

encüm-sipâh

e.+uz 67/4

endûh

e. 145/1

e.+a 72/2

engüş

e. 86/4

envâr

e. 45/4, 58/3

enver

e.+i 186/1

Enverî

E.+dür 50/5

eñ

e. 74/5

epsem

e. 138/3

er

e. 41/5, 75/4, 112/5, 130/5

e.+idür 50/1

e.+iseñ 131/3

ergavân

e. 79/4, 123/3

e.+umdur 57/5

erit-

e.-üp (eridüp) 158/4

erkân

e.+umdur 33/5

ervâh

e.+dan 120/4

es-

e.-en 183/1

esb

e. 162/5

eser

e. 42/4, 136/2

esîr

e. 147/5, 160/3, 174/4,
181/5

esirge-

e. 38/1

esnâm

e.+ını 185/2

esrâr

e. 45/4

e.+ını 79/3, 151/5, 183/2

eşk

e. 4/1, 40/3, 56/2, 57/3,
66/3, 92/1, 98/3, 103/4,
121/2, 136/1, 154/1, 167/1

e.+e 51/2

e.+iyle 29/4

e.+üm 4/2, 76/3, 89/3,
154/2

e.+ümde 56/5

e.+ümi 149/5

e.+ümle 71/4

- e.+ümünj 135/5
e.+ünj 67/4
- etrâf**
- e.+ı 8/2
- ev**
- e.+dendür 53/2
e.+in 94/5
e.+inde 65/1
e.+üm 48/2
- evbâş**
- e.+ıdur 65/1
- evvel**
- e. 32/5, 84/1
- eyâ**
- e. 19/5, 97/1
- eyit-**
- e.-di 48/2, 152/3
e.-düm 154/3
- eyle-**
- e. 4/5, 5/5, 12/5, 18/3, 19/5,
21/1, 28/4, 32/2, 32/5, 34/4,
39/5, 51/4, 61/3, 65/2, 71/3,
88/4, 92/4, 102/3, 122/1,
129/1, 142/2, 184/4, R.1/1,
R.1/1, R.1/2
e.-di 1/2, 19/2, 19/2, 19/4,
22/4, 68/2, 98/2, 161/3,
162/3, 164/3, 165/1
e.-dük 26/3, 127/4
e.-dükçe 90/5, 113/4, 139/2
e.-düm 13/4, 19/3, 22/1,
144/5, 146/2, 157/5
e.-dünj 5/3, 6/5, 62/3, 88/2,
89/3, 143/5
e.-dünse 123/3
e.-me 14/5, 78/5, 119/4,
166/1, 166/1, 166/2, 166/3,
166/4, 166/5
e.-mege 18/2
e.-mek 38/4
e.-meñ 50/3
e.-mese 150/2
e.-mesün 121/4, 168/3
e.-mez 89/2, 93/3
e.-mezse 37/5
e.-mezsem 31/3
e.-miş 11/3, 49/3
e.-mişdür 95/2
- e.-mişlerdür 185/2
e.-r 4/1, 20/1, 20/5, 29/5,
36/1, 36/1, 36/2, 36/3, 36/4,
36/5, 47/5, 49/4, 87/3,
126/3, 145/1, 156/4, 187/5
e.-r-ise 22/1
e.-rdüm 186/2
e.-rse 167/3
e.-rsem 36/5
e.-rsin 11/5, 48/2, 135/1,
135/1, 135/2, 135/3, 135/4,
135/5
e.-rüz 182/3
e.-se 47/5, 177/4
e.-sün 22/1, 35/1, 61/4,
86/5, 117/1, 130/1, 130/1,
130/2, 130/3, 130/4, 130/5,
132/1, 132/1, 132/2, 132/3,
132/4, 132/5, 157/3, 188/3
e.-ye 14/1, 21/4, 59/4, 79/5
e.-yeli 142/5
e.-yelüm 153/1
e.-yemez 80/1
e.-yen 10/4, 123/5, 151/5
e.-yesin 23/5, 143/1, 143/1,
143/2, 143/3, 143/4, 143/5
e.-yeyin 19/1, 81/1
e.-yüp 4/3, 12/1, 113/5,
119/3, 158/3
e.-yüpdür 73/2
- eyleyici**
- e.+dür 91/2
- eyvân**
- e. 82/4
- eyyâm**
- e. 92/4
e.+ı 158/2
- ez-ber**
- e. 26/3, 37/2, 160/2
- ez-defter**
- e. 26/1
- ezel**
- e. 53/1
e.+de 49/5
e.+den 66/4, 106/4
- êdin-**
- ê.-düm 23/4
ê.-mek 115/5

	è.-miş-idi T.1/1		è.+i (eşigi) 65/4
èl	è. 93/1		è.+inde (eşiginde) 103/1, 186/1
	è.+de 108/4, 125/4		è.+ini (eşigini) 107/1
	è.+den 28/2		è.+ünj (eşigünj) 66/3
	è.+lerde 120/4		è.+ünjde (eşigünjde) 137/4, 146/2
	è.+lerden 131/3		è.+ünje (eşigünje) 19/5
	è.+lere 147/8		
	è.+leri 62/4	èşit-	è.-di 30/4
	è.+lerinde 19/4		è.-dük 116/2
	è.+lerle 31/4		è.-düm 26/1, 62/5, 85/2
èlet-			è.-elden (eşidelden) 134/3
	è.-di 151/1		è.-en (eşiden) 31/2
èn-			è.-mek 183/2
	è.-di 162/1		è.-ürüz (eşidürüz) 28/2, 80/2
	è.-se 162/1		
èr-		èt-	è. 12/1, 12/4, 13/2, 21/5, 53/2, 138/2, 138/5, 140/5, 148/5, 166/1, 166/2, 166/5, 171/4, 178/1, 178/1, 178/2, 178/3, 178/4, 178/5
	è.-di 9/5, 112/3, 140/1, T.2/1		è.-di 8/4, 14/2, 37/1, 37/3, 58/2, 91/1, 97/2, 101/3, 103/3, 110/3, 121/2, 151/1, 162/5, 165/2, 174/2, 177/2, 180/4, 185/4, T.3/1
	è.-dük 3/2, 67/1		è.-diler 45/2
	è.-esin 96/5		è.-düğine 41/2
	è.-medi 3/4		è.-dügünj 42/3
	è.-medin 52/2		è.-dük 169/4
	è.-mezse 42/5, 161/1		è.-dükde 12/5
	è.-miş 109/2		è.-düm 155/4, 183/1
	è.-miş-idi 69/7		è.-dünj 95/1, 134/2
	è.-se 97/1, 149/1		è.-dürdünj 92/4
	è.-sün 62/2		è.-e (ède) 14/1, 14/4, 58/2, 59/2, 121/1, 167/4
	è.-üp 143/3		è.-egör (èdegör) 2/5
èren			è.-elüm (èdelüm) 127/4
	è.+ler 63/1, 112/5		è.-em (èdem) 116/3
	è.+lerde 169/5		è.-emem (èdemem) 2/3
èrgür-			è.-emezsin (èdemezsin) 1/3
	è. 24/1, 166/2		è.-en (èden) 6/1, 24/3, 48/1, 55/2, 63/5, 65/1, 106/5, 130/2, 141/4, 179/4, 181/5
	è.-mesün 74/4		è.-enler (èdenler) 131/2
	è.-üp 178/5		
	è.-üpdür 82/4		
èriş-			
	è.-di 7/1, 83/2, 105/1, 105/3, 136/3, 170/2		
	è.-icek 96/5		
	è.-mesün 91/5		
	è.-mez 78/2		
	è.-ür 43/5, 76/5, 123/1, 123/2		
èrte			
	è.+ye 94/2		
èşik			

è.-er (èder) 30/6, 31/2, 38/5,
 46/2, 57/3, 64/1, 64/1, 64/2,
 64/3, 64/4, 64/5, 64/5, 74/5,
 83/5, 90/3, 92/2, 92/3, 93/1,
 97/3, 102/5, 109/1, 149/4
 è.-erdüm (èderdüm) 63/2
 è.-erdüñ (èderdüñ) 151/2
 è.-erken (èderken) 131/1,
 T.1/2
 è.-erler (èderler) 92/1,
 160/4
 è.-er midi (èder midi) 110/5
 è.-ermiş (èdermiş) 41/4,
 81/2, 116/2
 è.-erse (èderse) 54/3
 è.-ersin (èdersin) 131/3
 è.-eyin (èdeyin) 34/4, 48/4
 è.-icek (èdicek) 23/2, 80/2
 è.-inmiş (èdinmiş) 69/3
 è.-me 4/3, 6/2, 9/1, 15/2,
 24/1, 64/4, 80/1, 81/1, 81/5,
 124/1, 148/4, 179/2
 è.-meden 5/4
 è.-medin 5/4, 75/4
 è.-mege 21/2, 26/4, 143/5,
 164/2, 182/1
 è.-mek 63/4, 132/3, 149/5,
 169/1, 173/2, 184/4
 è.-mek-durur 147/10
 è.-mem 99/2
 è.-meñ 47/3
 è.-mesün 132/2, 146/2
 è.-meyenler 46/1
 è.-meyüp 163/4
 è.-mez 24/4, 26/5, 46/2,
 72/1, 74/5, 77/1, 77/1, 77/2,
 77/3, 77/4, 77/5, 78/1, 78/1,
 78/2, 78/3, 78/4, 78/5, 81/5,
 92/1, 92/5, 133/5, 152/4,
 189/4, Kt2/1
 è.-mez-iseñ 143/1
 è.-mezdi 1/5, 87/4
 è.-mezler 169/5
 è.-mezmiş 81/2
 è.-mezsem 75/1
 è.-miş 26/1, 39/5, 66/4,
 161/2
 è.-miş-iken 151/3

è.-mişdi 180/5
 è.-mişdür 84/3, 159/4,
 180/3
 è.-mişken 15/5
 è.-se 26/4, 36/3, 96/2,
 126/2, 185/5
 è.-seler 42/2, 146/3
 è.-señ 113/4, 113/5, 142/3
 è.-sün 66/4, 68/5, 163/3
 è.-üp (èdüp) 4/2, 14/2, 22/4,
 36/4, 38/1, 39/2, 47/4, 49/1,
 89/5, 94/1, 119/2, 122/5,
 127/3, 172/3

ètmeklik

è.+i (ètmekligi) 77/1

èv-

è.-er 129/1

èy

è. 1/1, 1/3, 2/1, 2/2, 3/1,
 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 4/5, 5/1,
 5/5, 6/3, 6/4, 8/1, 9/1, 10/2,
 11/5, 13/2, 13/3, 13/4, 13/5,
 14/1, 17/1, 18/1, 18/2, 18/4,
 20/3, 21/1, 24/2, 25/2, 25/4,
 25/5, 27/3, 28/1, 28/5, 30/3,
 31/5, 32/5, 33/5, 35/5, 37/5,
 38/2, 40/5, 41/5, 43/5, 45/5,
 47/4, 48/3, 51/2, 51/3, 51/4,
 51/5, 53/4, 54/2, 55/5, 56/1,
 56/4, 56/5, 57/1, 58/5, 61/3,
 62/1, 62/3, 63/3, 64/1, 64/4,
 65/3, 66/5, 68/2, 68/4, 69/4,
 70/5, 71/1, 71/3, 71/5, 72/2,
 72/4, 73/5, 74/4, 74/5, 75/3,
 76/1, 76/5, 77/2, 77/3, 77/4,
 78/5, 79/4, 80/4, 81/1, 81/3,
 81/4, 82/2, 82/4, 82/5, 83/1,
 83/3, 84/4, 84/5, 86/1, 86/2,
 86/4, 88/2, 88/4, 89/1, 89/2,
 89/3, 89/5, 91/1, 91/3, 91/5,
 92/3, 93/2, 94/1, 94/4, 94/5,
 95/1, 95/4, 97/5, 98/3, 99/5,
 101/4, 101/5, 102/3, 106/3,
 107/3, 107/4, 108/2, 108/4,
 109/2, 109/5, 111/2, 111/4,
 111/5, 112/4, 112/5, 113/2,
 113/3, 114/1, 114/3, 116/1,
 117/1, 117/2, 117/3, 118/1,

- 119/2, 119/4, 119/5, 120/1,
121/1, 121/2, 121/3, 122/1,
122/1, 122/2, 122/3, 122/4,
122/5, 123/1, 124/2, 124/5,
125/2, 126/4, 128/1, 129/1,
130/5, 133/2, 133/3, 134/4,
135/3, 135/5, 136/5, 137/2,
137/4, 137/5, 138/1, 138/2,
138/4, 140/4, 141/2, 142/1,
142/2, 142/3, 142/4, 143/2,
143/4, 143/5, 144/4, 145/3,
146/5, 147/4, 148/1, 148/3,
148/4, 149/5, 150/5, 152/5,
156/1, 156/5, 159/2, 161/1,
161/3, 161/4, 165/3, 166/1,
166/2, 169/2, 169/3, 170/4,
171/1, 171/4, 172/5, 173/3,
174/1, 175/1, 175/2, 176/2,
176/4, 177/3, 179/2, 179/4,
181/3, 182/3, 183/2, 183/3,
184/4, 184/5, 185/3, 186/4,
186/5, 187/2, 187/3, 187/5,
188/2, 188/3, T.5/4
- fağfûr**
f.+ı 182/4
- fâhir**
f.+lerini Kt2/2
- fahr**
f. 99/2
- fakîr**
f. 108/5
- fakr**
f. 99/2
- fânî**
f. 166/4
f.+de 115/5
- fâriğ**
f. 188/4
- fark**
f.+ında 30/3
f.+umda 142/4
- fâş**
f. 53/2, 91/2, 123/5, 151/5
- Fâtiḥâ**
F. T.2/2
- fazl**
f.+uḡdan 97/3
- fedâ**
f. 71/2
- fehm**
f. 106/5
- felek**
f. 108/3
f.+de 22/3
f.+leri 186/4
- fen**
f. (fenn-i 'ıṣkı) 146/2
f.+ini (fennini) 11/3
- fenâ**
f. 48/2, 66/1, 76/1
f.+dadur 186/1
f.+dan 99/2
f.+nuḡ 177/1
- ferâğ**
f. 155/4
- ferâgat**
f. 17/2, 100/3, 122/1
f.+den 138/3
- ferdâ**
f. 10/5, 24/5
- ferdâş**
f.+ıdur 65/2
- Ferhâd**
F. 124/5, 142/4
F.+a 151/1, 153/3, 155/3
F.+ı 187/3
F.+ına 16/2
- ferhunde-baht**
f. 161/2
- ferruh-fâl**
f.+i 61/1
- feryâd**
f. 31/3, 38/5, 139/2
f.+a 38/1, 81/1
f.+uma 31/2
- feth**
f. 19/1, 19/1, 19/2, 19/3,
19/4, 19/5
- fettân**
f. 29/2
- fevk**
f. 67/2
- fezâ**
f. 188/3
- figân**
f. 81/2

- f.+ı 81/2
f.+um 186/4
- fıkr**
f.+e 49/1
f.+i 40/5
f.+iyle 40/1
- fî 'l-cümle**
f. 84/2
- fî 'l-mesel**
f. 11/2
- fırâk**
f. 37/2, 62/1, 66/5, 85/3,
99/3, 141/5, 147/8
f.+ı 103/3, 160/2
f.+ıla 32/2, 59/1
f.+ından 98/5
f.+ıyla 57/5
- Firdevs**
F. 69/3
- fitrâk**
f. 142/1
f.+ümüz 73/4
f.+üne 86/2
- fursat**
f. 13/3
- fürkat**
f. 7/5, 14/3, 122/4
f.+de 3/1, 51/5
f.+le 33/2
- gâfil**
g. 40/4, 84/4, 109/5, 182/4
- gaflet**
g. 96/3, 164/3, 166/5
g.+ledür 117/4
- gâh**
g. 109/4, Mf.3
- gâhî**
g. 149/3, 149/3
- gâlib**
g.+durur 175/5
- gam**
g. 16/2, 19/1, 29/4, 37/3,
40/5, 54/2, 61/5, 64/3, 76/5,
77/4, 79/3, 92/2, 120/3,
124/4, 126/3, 127/4, 130/2,
139/1, 142/4, 145/1, 155/3,
162/5, 170/5, 173/4, 174/4,
178/2, 184/4
- g. (gamm eger) 133/3
g. (gamm içre) 122/5
g. (gamm olma) 17/4
g.+a 163/3
g.+da 49/2, 56/3, 72/2,
74/5, 76/3, 87/5, 100/1,
111/2, 138/5, 147/9, 153/4,
153/5, 177/3, 188/5
g.+dan 12/1, 37/2, 37/5,
44/4, 89/2, 101/2, 113/3,
150/1, 178/1
g.+ı 16/2, 141/2
g.+ıla Mf.1
g.+ından 14/4, 34/1, 88/4
g.+ıyla 96/1
g.+la 15/1, 48/2, 70/3,
115/4, 132/4, 134/5
g.+lar 72/3
g.+uñ 76/4
g.+uña 87/3
g.+uñda 21/2, 23/3, 58/5
g.+uñdan 134/1
g.+uñla 30/2
- gam-dide**
g. 89/5, 188/1
g.+müz 72/3
g.+ye 16/1
- gam-h^vâr**
g. R.1/1
- gamgîn**
g. 171/4, 171/5
- gamze**
g. 11/5, 65/1, 125/3, 129/2,
174/2
g.+dür 43/3, 141/4
g.+lerdür 39/1
g.+ñ 49/4, 65/3, 84/3,
152/2, 174/1, 175/3, 189/2
g.+si 29/2, Mf.5
g.+sin 180/1
g.+siyle 58/1
g.+yle 47/3
- garaz**
g. 88/1, 88/1, 88/2, 88/3,
88/4, 88/5, 89/1, 89/1, 89/2,
89/3, 89/4, 89/5
g.+uñ 148/5
- garîb**

- gark** g.+ünjdür 5/5
g. 10/1, 21/2, 118/3, 130/3, 164/3
- garrâ** g. 156/2
- gâv** g. 97/4
- gavga** g.+lara 33/1
- gavvâs** g. 49/1
- gâyet** g. 12/2, 28/1, 28/3, 100/1, 100/2, 116/5, 134/3, 175/4
- gâyib** g. 112/5
- gayret** g. 132/2
g.+den 158/4
g.+e 43/2
- gayri** g. 17/5, 77/5, 118/4, 132/4, 138/3, 139/5, 147/9, 179/1, 179/1, 179/2, 179/3, 179/4, 179/5
- gazâl** g. 179/4
- gazâlân** g. 82/5
- gazel** g.+ler 55/4
g.+ünjde 140/5
- geç-** g. 17/1, 17/1, 17/2, 17/3, 17/4, 17/5, 136/4, 138/5
g.-di 43/3, 127/1, 127/4, 157/1, 174/1, 174/1, 174/2, 174/3, 174/4, 174/5, 178/2
g.-dügin 142/2, 161/3
g.-düm 7/5
g.-en 129/4, 133/2, 174/1
g.-enlerde 169/2
g.-er 75/3, 144/1, 187/2, Mf.3, Mf.3
g.-erken 129/4
g.-ermiş T.4/2
g.-medi 70/4
g.-mek 111/2, 136/3
g.-mez 153/3
g.-miş-idi 129/2
g.-üp 13/2, 78/2, 85/1, 114/5, 120/1, 130/5
- geçin-** g.-ür 125/5, 129/2
- geçür-** g.-miş 184/3
g.-ür 114/3
- gedâ** g. 29/5, 87/5, 118/4
- geh** g. 6/3, 6/3, 67/2, 109/4, 114/4, 122/4, 122/4, 128/1, 132/3, 132/3, 144/3, 149/3, Mf.3, Mf.3
- gehî** g. 67/2, 67/2, 67/2, 72/5, 72/5, 128/1, 144/3, 149/3
- gel-** g. 1/3, 2/3, 17/1, 17/1, 18/3, 21/1, 45/1, 45/4, 60/1, 72/4, 81/1, 81/4, 83/1, 83/1, 83/2, 83/3, 83/4, 83/5, 103/3, 103/3, 104/4, 113/2, 114/3, 119/4, 122/2, 138/2, 147/9, 159/2, 166/1, 166/2, 166/4, 183/2, 184/4
g.-di 23/3, 30/4, 110/1, 124/2, 136/3, 168/1, 176/5
g.-di mi 110/4
g.-düm 46/3
g.-düñ 119/1, 119/1, 119/2, 119/3, 119/4, 119/5
g.-e 3/1, 13/2, 176/4
g.-ince 180/5
g.-me 93/2
g.-medi 152/1
g.-medin 37/3
g.-medün 75/3
g.-mege 8/3
g.-mek 176/2
g.-mekde 49/5
g.-mese 93/5
g.-mesün 101/2
g.-meye 74/1, 156/3, Kt1/2

- g.-mez 29/4, 77/1, 112/2, 144/4, 160/4
g.-miş 85/3, 167/2
g.-mişdür 38/1, 38/1, 38/2, 38/3, 38/4, 38/5
g.-se 54/1, 149/2, 155/5
g.-sün 46/5
g.-üp 3/5, 11/4, 124/4, 157/3, T.3/2
g.-üpdür 19/5
g.-ür 42/3
g.-ürse 124/1
- genc**
g. 3/2, 64/4
- ger**
g. 2/1, 11/2, 27/2, 31/3, 39/2, 40/5, 54/2, 65/2, 74/4, 82/3, 87/1, 101/4, 112/2, 116/3, 116/5, 123/3, 124/1, 124/5, 126/2, 128/2, 143/1, 148/5, 158/1, 164/5, 165/5, 168/4
- gerçek**
g. 169/5
- gerçi**
g. 6/4, 25/1, 26/3, 27/1, 37/2, 42/1, 47/5, 65/3, 66/1, 78/3, 80/2, 104/5, 105/4, 106/1, 106/3, 118/5, 124/3, 125/5, 163/2, 174/2, 183/3, 184/3, 188/5
- gerden**
g. 131/4, 162/2
- gerdiş**
g. 182/4
- gerdûn**
g. 12/2, 71/5, 73/4, 142/1
g.+a 48/4
- gerek**
g. 46/4, 100/3, 100/3, 100/3, 112/2, 140/3, 144/4
g.+se 51/4, 51/4, 100/3, 149/4
- gerek-**
g.-mez 179/2
- germiyyet**
g.+i 183/4
g.+üj 117/2
- geşt**
g. 121/2
- getür-**
g. 32/2, 44/2
g.-en 33/3
g.-me 182/3
g.-mek-içün 131/4
g.-ünce 159/3
g.-ür 8/5, 87/1, 156/2
- gevher**
g. 4/2, 74/1, T.4/1
- gevher-nisâr**
g. 145/5
g.+dan 136/1
- gez-**
g.-düm 163/2
g.-er 29/4
g.-ersem 128/5
g.-üp 187/1
- géce**
g. 85/4, 94/3, 127/1, 183/4
g.+ler 147/4
- gêñ**
g. Mf.6
- gêy-**
g.-se 187/5
- gêydür-**
g. 147/9
- gıdâ**
g.+sı 51/3
- gıñâ**
g. 67/1
- gibi**
g. 3/5, 5/2, 5/3, 7/5, 18/5, 25/4, 33/4, 34/1, 35/5, 36/2, 53/3, 54/4, 59/2, 59/3, 61/5, 65/2, 70/5, 71/4, 74/3, 75/3, 77/3, 79/3, 81/1, 81/2, 82/1, 87/4, 90/2, 90/3, 90/4, 95/4, 98/3, 103/2, 105/1, 106/3, 107/1, 117/1, 117/3, 119/5, 123/3, 128/4, 128/4, 134/4, 139/3, 139/4, 144/1, 145/2, 147/1, 147/6, 152/4, 157/2, 157/3, 158/2, 158/4, 167/2, 171/1, 178/2, 181/2, 184/3, 186/4, Kt2/2, Mf.1, Mf.2, Mf.3, R.1/2

gider-

g. 9/1, 17/1, 138/1, 166/1
g.-medi 127/2

gir-

g.-di 114/2, T.1/5
g.-düm 19/3
g.-en 65/1
g.-er 109/1, 129/4, 133/2
g.-ince 125/5
g.-mez 71/1
g.-miş 84/3
g.-mişdür Kt2/2
g.-se 177/3
g.-üp 109/3, 180/2

girân

g. 30/4, 173/1
g.+dur 32/4
g.+uñ 107/2

gird-âb

g.+ları 157/5

girîbân

g. 15/4
g.+ın 35/5
g.+umdur 33/1
g.+uñda 42/4

giritâr

g. 147/6, 147/7

giryân

g.+a 98/3, 157/5
g.+ı 47/2
g.+um 119/2
g.+umdur 33/2

girye

g. 92/4

git-

g.-di 9/5, 21/2, 45/2, 62/3,
68/1, 72/4, 124/3, 137/3,
145/3, 153/1, 176/1, 176/1,
176/2, 176/3, 176/4, 176/5,
T.1/4
g.-dün 75/3, 111/2, 160/5
g.-elden (gidelden) 160/2
g.-erdüm (giderdüm) 53/5
g.-erek (giderek) 105/4
g.-erler (giderler) 114/5
g.-me 13/2
g.-mek 47/4
g.-mem 75/4

g.-mesün 24/1

g.-mez 75/1, 75/1, 75/2,
75/3, 75/4, 75/5

g.-sem 12/3

g.-sün 95/3

gîfî-nümâ

g. 152/4

gizlü

g. 91/2

gonca

g. 33/4, 35/5, 59/3, 100/5,
107/4, 112/1, 136/5

g.+sı 57/1

g.+sın 104/1

gonca-dehân

g.+um 28/1, 34/1

gonca-dehen

g. 115/3, 129/1, 165/3,
184/3

g.+ler 169/1

g.+üñ 2/2

gonca-leb

g. 88/3, 156/3, 172/1

g.+e 71/3

goncaveş

g. 15/1, 15/4, 102/2, 178/2

gök

g.+de 79/1, 145/3

g.+e (göge) 113/1, 183/3

g.+lere 94/3

gömgök

g. 168/2

gönder-

g. 114/3

g.-miş 4/2

göñül

g. 1/1, 3/3, 5/1, 12/4, 17/1,
17/5, 18/1, 18/3, 38/1, 41/2,
42/2, 50/1, 52/2, 65/3, 66/4,
69/3, 72/1, 77/4, 89/2, 93/1,
93/4, 96/1, 106/2, 120/1,
122/1, 122/1, 122/2, 122/3,
122/4, 122/5, 123/3, 124/3,
132/2, 134/2, 138/1, 138/4,
141/2, 147/7, 148/3, 160/3,
166/3, 172/4, 179/4, 183/2
g.+de 58/1, 72/4
g.+den 119/5, 142/2, 161/3

- g.+i (göñli) 76/2, 102/2, 163/5
g.+in (göñlin) 85/4, 106/4
g.+ine (göñline) 19/3, 32/3, 114/2
g.+ini (göñlini) 6/2, 159/5
g.+üm (göñlüm) 15/1, 33/4, 35/1, 38/3, 41/3, 54/5, 77/2, 124/4, 165/5, 178/2, Mf.6
g.+ümde (göñlümde) 34/1, 107/5, 179/1
g.+üme (göñlüme) 65/1
g.+ümi (göñlümi) 23/2, 84/5, 109/4, 110/2, 124/2, 189/1
g.+ümüz (göñlümüz) 126/1, 171/5
g.+ümüzi (göñlümüzi) 79/2, 87/1, 87/3
- gör-**
g. 2/3, 120/3, 134/4
g.-di 1/1, 1/4, 20/5, 30/6, 82/2, 127/1, 180/2, 180/4, 186/3
g.-dügi 34/3, 51/1, 53/5
g.-dügümce 137/2
g.-dük 112/1, 161/5
g.-dükçe 31/5, 103/4, 166/3
g.-düm 23/2, 29/5, 35/4, 35/5, 49/2, 60/5, 104/5, 108/2, 158/4
g.-dünj 134/2
g.-dünj-mi 25/5
g.-dünjse 120/4
g.-e 63/4, 68/2, 107/1
g.-em 88/5
g.-emezüz Mf.3
g.-en 66/3, 141/2, 144/2, 154/4, 158/5, 162/1, 185/1, 185/3
g.-enler 7/2, 28/3, 50/5
g.-esin 186/1
g.-eydünj 175/1, 187/4
g.-imesem 143/2
g.-ince 76/3, 99/4
g.-inen 52/5, 82/2, 85/1
g.-medi 51/5, 144/1
- g.-medük 112/1, 112/1, 112/2, 112/3, 112/4, 112/5, 117/2, 117/5
g.-medükdür 112/4
g.-medüm 29/1, 104/2, 161/3
g.-mek 45/5
g.-meye 129/1
g.-meyelden 137/3
g.-meyen 45/3
g.-meyenler 46/1
g.-mez 4/4, 45/3
g.-se 21/3
g.-sem 146/5
g.-señ 2/3, 47/2, 72/3
g.-sün 98/3
g.-sünler 46/1, 46/1, 46/2, 46/3, 46/4, 46/5
g.-ünj 141/3
g.-üp 5/2, 7/3, 30/2, 30/5, 30/7, 49/1, 58/2, 64/2, 67/5, 86/3, 115/1, 120/2, 140/2, T.4/3
g.-ürem 25/3
g.-ürse 43/2
g.-ürsünj 70/3
- görin-**
g.-di 171/4
g.-en 47/1, 48/3
g.-mez 179/1
- göster-**
g. 121/1
g.-dünj 144/5
g.-eyin-mi 3/5
g.-medi 74/2, 127/2
g.-mez 78/3
- götür-**
g.-e 122/2
g.-se 76/2
g.-üp 38/2
g.-ür 137/4
- göyün-**
g.-miş 155/2
- göz**
g. 9/3, 51/2, 63/4, 127/1, 132/1, 151/2, 171/1, Mf.5
g.+de 171/5, 188/1
g.+den 16/1, 59/1, 141/5

- g.+i 18/5, 18/5, 48/3, 68/1, 68/5, 86/2, 105/1, 107/1, 171/1
g.+in 8/2
g.+inden 112/4
g.+ine 51/5, 114/2
g.+ler 112/1
g.+leri 38/4, 176/4
g.+lerüm 53/5, 56/5, 64/3, 86/4, 98/1, 98/5, 146/4, 146/5, 151/5, 182/1
g.+lerümi 96/3
g.+üm 36/1, 58/2, 75/2, 88/5, 98/3, 137/2, 141/2, 154/1, 157/2
g.+üme 169/2, 179/1
g.+ümüñ 47/1, 145/3, R.1/2
g.+üñ 45/5, 114/1
g.+üñi 46/1
- gözlü**
g.+nüñ 50/2
- gubâr**
g. 38/2, 179/5
g.+dan 136/2
g.+uñ 92/2
- gubâr-âfûd**
g. 35/3
- gulû**
g. 36/2
- gurbet**
g.+de 119/3
- gurûr**
g. 117/4
- gussa**
g. 37/3, 124/4, 126/3
g.+dan 21/4
g.+sı 75/5
- gûş**
g. 55/2, 80/2
g.+ma 30/4
- gûş-mâl**
g. 30/6
- gûyâ**
g. 55/1, 66/3, 106/5, 154/4
g.+ları 55/1
g.+sı 104/1
g.+yı 113/3
- gûyiyâ**
g. 19/2, 91/4, 162/3
- güç**
g. 16/1, 16/1, 16/2, 16/3, 16/4, 16/5
- güher-pâş**
g.+a 151/2
- gül**
g. 6/3, 9/4, 33/4, 34/1, 43/1, 43/1, 45/1, 53/3, 59/3, 59/5, 71/3, 95/3, 102/2, 112/4, 113/3, 116/1, 125/2, 128/2, 136/2, 142/3, 149/2, 149/2, 154/2, 154/3, 156/1, 156/4, 165/1, 178/2, 184/3
g.+dür 5/1, 88/1
g.+e 50/3
g.+i 43/2
g.+ler 154/1
g.+ler-ile 80/3
g.+lerin 91/4
g.+üñ 76/1
- gül-âb**
g. 50/3
- gül-bün**
g. 66/5
- gül-çihre**
g. 144/4
g.+den 101/3
g.+nüñ 177/4
- gül-fâm**
g.+dan 55/3
- gül-gûn**
g.+uña 109/2
- gül-pîrechen**
g. 15/4
- gül-reng**
g. 115/4
- gül-ruh**
g. 57/3, 63/3, 184/4
- gül-**
g.-di 13/2, 14/2, 102/5, 105/1, 106/2, 126/3, 156/5
g.-dügüñ 6/3
g.-er 94/4
g.-meye 178/2
g.-üp 50/4, 174/1
- gülistân**
g.+a 149/2, 158/1, 168/1

- g.+da 131/2
g.+uñ 75/5, 116/1
- gülsitân**
g. 178/3
g.+ından 145/2
g.+uñ 181/3
- gülşen**
g. 71/4, 91/4, 95/3, 117/5,
136/5, 157/3, 160/1, 165/3
g.+de 140/2, 169/1
- gülüci**
g.+ye 147/10
- gülzâr**
g. 57/1, 114/5, 133/4,
163/5, 168/3, 168/5
g.+dan 88/1
g.+na 38/3
- gün**
g. 3/5, 5/3, 8/5, 26/5, 70/5,
74/3, 76/5, 83/4, 83/5, 89/2,
117/1, 122/2, 126/2, 126/3,
143/3, 156/5, 158/5, 163/2,
Mf.3
- günâh**
g.+ı 164/5
- güneh-kâr**
g.+am 153/2
- güneş**
g. 82/1, 82/1, 82/2, 82/3,
82/4, 82/5, 96/2, 119/5
- günlü**
g. 119/5
- günlük**
g. 135/4
- gürg-hû**
g.+dan 144/4
- güstâh**
g. 20/1, 20/1, 20/2, 20/3,
20/4, 20/5
- güzel**
g. 28/2, 28/4, 28/4, 35/4,
103/5, 125/1, 125/1, 125/1,
125/1, 125/2, 125/3, 125/4,
125/5
g.+ler 28/4, 103/5, 104/5,
111/3, 160/4
g.+leri 99/5
g.+sin 104/1
- g.+üm 156/3
- güzellik**
g. 187/2
- güzend**
g. 91/5
- habâb**
h. 8/2, 9/3
h.+a 56/5
h.+dan 127/1
h.+uñ 105/1
- habâbâsâ**
h. 146/4
- habâbveş**
h. 173/3
- haber**
h. 53/2, 66/3, 68/4, 84/2
- haberdâr**
h. 46/5
- habîb**
h.+üñe 24/5
- haclet**
h.+den 20/4
- had**
h. 180/2
- had**
h.+üñ (haddüñ) 69/6
- hadeng**
h. 17/4, 49/4, 75/3, 180/1
- hadîs**
h.+i 185/2
- Hak**
H. 74/4, 136/2, 166/5, T.1/4
H. (Hakka) 54/2, 54/3,
123/2, 170/5
H. (Hakkı) 45/5, 164/2
H. (Hakkuz) 67/5
H.+dan 9/3
H.+uñ 45/3
- hak**
h. 27/1
h. (hakkı) 63/1, 129/5,
169/4
- hâk**
h. 5/2, 7/1, 8/1, 22/4, 33/5,
50/2, 50/4, 60/1, 60/5, 65/4,
67/1, 67/2, 82/4, 86/5, 95/5,
112/4, 113/1, 127/5, 138/5,
140/4, 175/5, 183/1.

- h.+de 137/5
 h.+den 38/2, 51/4, 61/4
 h.+e 5/4, 35/3, 103/3, 116/4
 h.+em 134/2
 h.+i 111/2
 h.+ile 59/2, 83/4, 157/2
 h.+üŋ 5/3
 h.+üŋe 119/1
- hakikat**
h. 62/3
- hakkâ**
h. 66/5, 177/1
- hâksâr**
h. 155/4, 179/5
h.+a 103/1
- hâl**
h. 46/5, 94/4, 111/4, 113/4,
150/2
h.+dür 44/1
h.+i 61/3, 105/2, 162/3
h.+in 167/4
h.+inî 147/10
h.+üm 3/4, 31/3, 72/4
h.+üme 37/5, 155/4
h.+ümi 4/2, 31/5
h.+üŋ 147/10
h.+üŋdür 106/2
- hâl**
h. 106/2, 154/4
h.+i 188/1
h.+üŋ 47/1
h.+üŋe 116/2
- halâs**
h. 6/4, 32/5, 78/2, 88/4,
138/2, 138/4, 160/3
- hâle**
h. 186/5
h.+dür 52/5
- hâlet**
h. 32/1, 33/3
h.+dür 55/3
h.+üm 7/3
- hâlî**
h. 188/1
h.+dür 47/1
- hâlis**
h. 87/1, 87/1, 87/2, 87/3,
87/4, 87/5
- hâlisu 'l-kalb**
h. 87/2
- halk**
h. 46/3, 158/2
h.+ı 139/5
- halka**
h.+a 113/2
- halvâ**
h. 92/2
h.+sı 27/1
- halvet**
h. 113/5
- hâm**
h. 180/5
- hamdu li-llâh**
h. 6/2
- hamîde**
h. 30/6, 46/3, 67/3
- hamrâ**
h. 142/3, 156/1
- hancer**
h. 3/3, 26/4, 65/1, 65/3,
107/3, 115/2, 120/5, 152/2
h.+in 11/5
h.+üŋ 85/3
h.+üŋle 42/3, 174/5
- handân**
h. 59/3, 178/1, 178/2
h.+dür 158/2
h.+ı 102/2
h.+umdur 33/4
h.+uŋa 102/5
- hande**
h.+ŋ 121/5
- hâne**
h.+sin 12/4, 144/3
h.+sini 14/2
- hânkâh**
h.+ın 48/1
- hânümân**
h. 79/2
- hâr 1**
h. 33/4, 43/2, 59/3, 102/2,
113/3, 145/2, 178/2
h.+a 128/2, 128/4
h.+dan 88/1
h.+ı 104/1
h.+lar 184/3

- h.+uñ 109/2
- hâr 2**
h.+a 15/4
- harâb**
h. 64/4
- harâm**
h. 148/1
- harâmî**
h.+ler 106/3
- harâret**
h. 32/1
- harc**
h. 63/2, 151/1
- hâric**
h. 26/1
- harîdâr**
h. 147/9
- hârveş**
h. 28/1
- hased**
h. 22/1, 22/4
- hasen**
h.+lerde 169/4
- hâsıl**
h. 69/5, 81/4, 133/4
h.+ı 97/4, 107/5
h.+ın 97/4
h.+ını 135/5
- hasîn**
h. T.5/2
- hasret**
h. 35/1, 37/1, 60/1, 62/1,
76/3, 122/4
h.+ile 59/1, 60/3
- hasta**
h. 94/2, 102/3, 139/3,
165/4, Mf.6
h.+laruñ 143/4
h.+nuñ 51/3
h.+ña 18/2
h.+sı 147/4
h.+ya 31/2
h.+yam 21/1, 83/1
- hasta-dil**
h. 66/5
h.+ler 60/3
- haşr**
h.+e 48/1
- hat**
h. 19/4, 35/3, 90/1, 90/1,
90/2, 90/3, 90/4, 90/5, 91/1,
91/1, 91/2, 91/3, 91/4, 91/5,
136/2, 168/4, 185/3
h. (hatt-ı ‘ârız) 96/4
h. (hatt-ı bî-misâl) 182/5
h. (hatt-ı gubâruñ) 92/2
h. (hatt-ı la‘lün-den) 91/2
h. (hatt-ı lebin) 90/5
h. (hatt-ı sebz) 81/3
h. (hatt-ı zümür-rüdîn) 58/4
h. (hatt u hâli) 162/3
h. (hattı) 44/3, 185/4
h. (hattuñ) 69/6, 90/4
h.+uñ 13/1, 40/1, 168/5,
170/2
h.+uña 168/2
- hatâ**
h. 39/2, 153/2
h.+sı 84/4, 164/5
- hatâsâ**
h. 139/4
- hâtem**
h. 90/5, 144/2
- hâtır**
h.+da 128/3
h.+dan 75/3
h.+um 106/1
- hâtır-nişân**
h.+umdur 57/1, 169/2
- hattâ**
h. 63/2, 170/3
- havâle**
h.+dür 52/2
- Havâric**
H. T.1/1
- havf**
h. 78/1
- hây**
h. 101/2, 189/1
- hayâl**
h. 57/4, 77/4, 131/1, 135/4,
154/2, 179/1
h.+dür 44/4
h.+e 44/4
h.+i 188/1
h.+idür 47/1

- h.+üñ 47/1
h.+üñle 27/3
- hayât**
h. 57/4, 91/3, 91/3
h.+ı 2/5
- hâyil**
h. 123/1, 123/1, 123/2,
123/3, 123/4, 123/5
- haylî**
h. 8/3, 180/1, 180/4, 183/4,
185/4
h.+den 169/2
- hayme**
h. 34/5
- hayr**
h. 107/1
- hayr-h'âh**
h. 139/5
- hayrân**
h. 79/3, 92/2, 128/5, 149/3,
R.1/1
- hayret**
h. 10/1
h.+de 42/5, 179/4
- hayvân**
h. 48/5, 126/1, T.4/2
h.+adur 41/4
- haz**
h. 92/1, 92/1, 92/2, 92/3,
92/4, 92/5, 93/1, 93/1, 93/2,
93/3, 93/4, 93/5
h. (hazz almadi) 93/4
h. (hazz edenler) 131/2
h. (hazzın) 92/2
- hazân**
h. 75/5
- hazer**
h. 61/3
- hâzık**
h. 147/4
- hâzır**
h.+uñ 148/1
- hecr**
h. 94/2, 143/3, 145/1, 147/2
h.+i 64/3
h.+ile 94/3
h.+in 145/4
h.+üñ 130/2
- h.+ünjde 41/4
h.+ünle 21/1
- heft**
h. 118/2
- heft-kişver**
h. 55/5
- helâk**
h. 8/4, 15/2, 32/2, 37/1,
37/3, 47/3, 60/1, 83/5, 84/3,
126/3, 143/2
h.+em 134/1
- helâl**
h.+dür 44/5
h.+üñdür 106/3
- hele**
h. 27/3, 32/4, 32/5, 62/1,
85/3, 101/5, 105/4, 114/5,
117/5, 119/4, 124/2, 147/5,
150/5, 161/5, 165/4, 166/4,
180/4
- hem**
h. 23/1, 23/1, 94/3, 94/3,
104/1, 144/1, T.1/4
- hem-çü**
h. 186/4
- hem-dem**
h. 43/2
h.+den 89/5
h.+i 156/2
- hem-nişin**
h.+i 16/4
h.+üñ 28/1
- hem-ser**
h. 26/2, 104/3
- hemân**
h. 27/2, 32/4, 51/1, 56/4,
60/4, 103/1, 104/3, 132/1,
161/4, 164/4, 172/3
- hemânâ**
h. 30/1
- hemîşe**
h. 170/1
- henûz**
h. 69/1, 69/1, 69/2, 69/3,
69/4, 69/5, 69/6, 69/7
- hep**

- h. 39/1, 58/5, 108/4, 117/4, 139/5, 141/1, 141/4, 160/4, 174/4
- her**
h. 4/1, 10/3, 10/4, 16/3, 17/1, 18/3, 20/1, 20/5, 23/4, 25/5, 28/5, 29/5, 35/3, 36/1, 36/3, 36/4, 51/1, 53/3, 61/1, 61/5, 61/5, 63/4, 64/4, 70/2, 71/2, 75/3, 78/2, 86/4, 91/3, 92/3, 93/5, 94/3, 96/2, 97/1, 101/5, 102/1, 103/1, 106/2, 106/4, 109/1, 112/3, 114/3, 115/1, 115/1, 118/1, 131/5, 137/4, 137/5, 152/5, 156/5, 160/1, 164/1, 164/2, 170/4, 172/2, Mf.6, T.5/2, T.5/3
- hercâyî**
h.+dür 70/5
- hercâyılık**
h.+da 96/2
- hergiz**
h. 51/2, 74/1, 146/3, 147/1, 147/3, 179/1
- hevâ**
h. 24/2, 173/3, 179/5
h.+dan 17/5
- hevâdâr**
h. 17/5
- hevâyî**
h. 167/2
- heves**
h. 42/2, 80/1, 81/1, 107/5
- hey**
h. 60/1, 83/2, 101/1, 103/3, 109/4, 121/4, 146/4, 153/1
- hezâr**
h. 59/5, 136/5, 145/2, 149/4
h.+dan 136/5
- hezârân**
h. 15/1, 39/4, 128/2, 156/4
- hezârâsâ**
h. 15/1
- hıfz**
h. 91/4
- hunnâ**
h. 2/4
- hırâm**
h. 148/4
- hırâmân**
h. 178/3
h.+a 160/1, 163/5
h.+dan 133/5
h.+ı 53/3
h.+um 119/1
h.+uñ 116/3
h.+uñda 42/2
- hıred**
h. 99/5
- hırka**
h. 73/5
h.+sın 147/9
- hırmen**
h. 97/4
- hısn**
h. T.5/2
- hışm**
h.+ıla 95/2
- Hızr**
H. 185/3
H.+ı 185/1
- hızr-hat**
h. 98/3
h. (hızr-hattun) 48/5
- Hızrveş**
H. 1/2, 41/4, T.4/3
- hicâb**
h. 64/1
h.+dan 127/2
- hicrân**
h. 21/5, 37/3, 105/4, 126/3, 188/4
h.+a 170/5
h.+da 119/5
h.+dan 32/5, 77/4, 78/1, 145/2
h.+ı 10/4
h.+ıla 8/4, 132/5
h.+uñ 89/4
- hiç**
h. 68/3, 80/1, 100/2, 101/5, 112/1, 141/3, 157/4, 188/4
h.+e 49/1
- hidmet**
h.+e 71/2
h.+i 183/1

- h.+inde 41/1
hikâyât
 h. 120/3
hikmet
 h.+i 183/2
hilâf
 h.+ı 50/1
hilâl
 h. 22/3, 69/4, 126/2, 175/2
 h.+e 189/4
hilâl-ebrû
 h.+ya 102/4
himmet
 h. 14/1, 169/5
 h.+de 142/1
 h.+le 162/5
himmetlü
 h.+dür 27/4
hisâb
 h. 64/3
 h.+ı 67/4
hisâr
 h. 19/3, T.5/3
hod
 h. 57/4, 65/5, 73/2, 129/2
hod-rây
 h.+ı 113/1
hod-rû
 h. 66/5
hokka
 h. 58/4
hor
 h. 103/1
horlık
 h. 6/1
hoş
 h. 99/5, 124/1, 134/2,
 175/4, 177/1, 182/5
hoş-bû
 h. 125/1
hoş-güvâr
 h. 149/3
 h.+dan 136/3
hoş-reftâr
 h.+ı 46/1
hoşca
 h. 39/5
hû
 h. 176/1, 176/1
hûb
 h. 11/1
 h.+a 163/4
 h.+lar 82/3
Hudâ
 H. 53/1
 H.+ya 54/1
 H.+yı 67/5
hulk
 h.+ı 29/3
hum
 h. 115/4
hum-hâne
 h. 120/2, 122/5
hûn
 h. 57/5, 64/5
hûn-âb
 h. 154/2
hûn-âlûd
 h. 4/1
hûn-âlûde
 h. 146/1
hûn-âşâm
 h. 24/4
hûn-bâr
 h.+ı 46/5
hûn-feşân
 h. 72/3
 h.+ıdır 108/3
hûn-h'ârî
 h. 3/3
hûn-pâş
 h.+ıdır 65/1
hûnî
 h. 26/4, 78/5, 88/4
 h.+yi T.1/1
hûnîlik
 h. 162/4
hûnîn
 h. 103/4
hûr
 h. 183/3
 h.+ı 179/2
hûr-likâ
 h.+dan 14/5
hurdedân
 h.+lar 11/2

- hûrî**
h. T.3/2
- hurrem**
h. 100/5, 126/1
- hurremlık**
h.+ı (hurremlığı) 175/1
- hurşîd**
h. 1/4, 5/4, 44/2, 64/1, 96/1
h.+i 22/3
- hurûc**
h. 185/4
- hûrveş**
h. 74/3
- Husrev**
H. 16/2, 151/1
H.+e 155/3
- Husrevâ**
H. 153/3
- husrevâ**
h. 106/5, 121/5
- huşyâr**
h. 93/3
- huzûr**
h. 97/2, 171/5
h.+uğa 99/4
- hüccet**
h. 13/1
h.+ler 91/1
- hücûm**
h. 180/4
- hükm**
h.+ini 110/3
- hümâ**
h. 188/3
h. (hümây-ı devletün) 118/2
h. (hümây-ı lâ-mekânuz) 79/1
- hürmet**
h. 152/4, 166/3
h.+üm 7/2
- hürmetlü**
h. 155/5
h.+dür 27/5
- Hüseyn**
H. 169/4
- hüseynî**
h.+dür 66/1
- hüsn**
- h. 2/1, 26/2, 29/3, 49/2,
58/3, 66/2, 74/3, 102/2,
104/3, 161/2, 181/5, R.1/1
h.+e 180/2
h.+i 85/2, 169/4
h.+ine 91/4, 91/5
h.+ini 1/4, 162/3
h.+inün 182/5
h.+ün 40/4, 45/2, 86/1,
149/4, 187/2
h.+ünden 82/3
h.+üne 18/4, 64/1, 71/4
h.+ünî 90/3
h.+ünün 102/4
- h'âb**
h. 8/5, 96/3, 171/5
h.+a 88/5
h.+da 146/5
h.+ı 135/4
- h'âb-âlûde**
h. 167/4
- h'âce**
h. 3/2, 85/2
- h'ân**
h. 81/5, 178/4
- ır-**
ı.-maz 127/5
- ırak**
ı. (ırag olmak) 16/1
ı.+dan 80/2
- ırmak**
ı. (ırmağ eyledün) 89/3
ı.+ını (ırmağını) 184/1
- ısr-**
ı.-masun 189/5
ı.-up 4/3
- ışık**
ı.+lar Kt2/2
- 'ışk**
'ı. 30/2, 30/7, 53/2, 55/4,
68/4, 69/1, 84/4, 98/4,
120/2, 123/5, 124/1, 130/1,
130/3, 132/2, 147/3, 153/3,
169/4, 187/3, 187/4, N.1/2
'ı.+a 1/3, 15/3, 18/3, 34/5,
41/1, 67/1, 69/2, 69/5, 93/2,
119/4
'ı.+da 188/3

- ‘i.+ı 5/2, 32/4, 96/3, 146/2
‘i.+ıdur 186/5
‘i.+ıla 3/2, 70/1, 123/2, 147/1, 147/2
‘i.+ın 114/1
‘i.+ında 27/4, 155/4
‘i.+um-ıla 154/3
‘i.+uı 4/4, 12/4, 84/1, 157/1, 170/2, 174/4
‘i.+uıa 123/4
‘i.+uıda 41/3, 64/3, 73/3, 95/1, 97/4
‘i.+uıı 23/4
‘i.+uıla 59/4
- i-**
i.-di 4/4, 47/3, 49/5, 69/2, 69/3, 69/6, 105/4, 111/2, 143/5, 165/4, 177/1, 177/5
i.-dügin 21/3, 66/2, 84/4, 126/4
i.-düm 69/1, 84/4
i.-ken 11/5, 29/1, 40/4, 44/4, 45/4, 98/2, 115/4, 132/5, 157/4, 159/2, 173/1, 182/3
i.-miş 2/2, 62/5, 84/1, 84/1, 84/2, 84/3, 84/4, 84/5, 100/2, 104/4, 107/4, 122/3, 147/8, 151/5, 175/4
i.-mişse 2/4
i.-se 37/4, 41/3, 41/3, 60/5, 87/3, 101/4, 101/5, 118/3, 121/3, 132/2, 148/1, 148/1, 148/2, 148/3, 148/4, 148/5, 170/2, 174/3, Kt1/1
i.-seı 17/3, 22/5, 143/5
- ibrâm**
i. 150/5
- ‘ibret**
‘i. 120/3
- ‘ibret-nümâ**
‘i.+sı 164/2
- i‘câz**
i. 185/1
- icâzet**
i.+le 182/2
- icmâl**
i.+i 147/5
- icrâ**
i. 2/5
- iç**
i. 65/4
i.+i 148/1
i.+inde 11/1, 38/4, 101/4, 122/1, 127/2, 148/3, 153/1, 165/3
i.+ine 165/2
- iç-**
i.-di 91/3
i.-en 130/2
i.-erdüm 184/2
i.-erler 62/4
i.-ersin 135/1
i.-meden 162/4
i.-mekden 180/5
- içlü**
i. 144/3
- içre**
i. 2/1, 18/5, 22/5, 33/3, 57/4, 58/4, 60/2, 84/4, 97/3, 102/2, 104/3, 117/1, 120/2, 122/3, 122/5, 140/3, 147/3, 154/2, 160/1, 173/4, 182/2, 185/2, 187/4
- içün**
i. 11/4, 24/2, 49/3, 51/5, 52/4, 60/2, 66/3, 71/5, 75/2, 91/4, 92/3, 114/2, 129/5, 136/2, 162/2, 182/2, T.2/2
- içür-**
i. 51/3, 52/4
i.-meyince 120/5
- ‘id**
‘i. 69/7, 150/3
- iftâr**
i. 173/2
- iftihâr**
i.+um 99/1
- igen**
i. 92/1, 92/4, 168/3, 189/3, Kt2/1, Mf.5
- iğmâz**
i. 174/2
- ihsân**
i. 178/1
i.+a 98/2, 118/5

	i.+uñ 116/5		79/2, 81/2, 89/5, 90/3,
ihtimâl			115/4, 118/5, 120/5, 121/5,
	i.+de 170/1		125/5, 137/5, 148/4, 148/4,
	i.+i 188/2		151/1, 159/4, 159/5, 168/5,
ihtirâm			170/1, 173/4, 177/3, 185/3,
	i. 148/2		187/1, 187/5, T.1/3, T.1/4
ihtiyâc		illâ	
	i. 18/3		i. 152/1
ihtiyâr		‘illet	
	i. 169/4, 186/2		‘i. 132/4, 166/2, 169/3
	i.+um 99/5	‘ilm	
ihyâ			‘i. 97/3
	i. 6/5, 113/2, 185/5	ilticâ	
ihzâr			i. 78/1
	i.+ında 159/3	iltifât	
ikbâl			i. 55/5, Kt2/1
	i.+i 61/1	imâm	
ikdâm			i. 69/2
	i. 150/4	îmân	
iki 1			î. 84/4
	i. 6/3, 24/4, 53/4, 79/1,		î.+a 110/4, 160/4
	98/1, 123/2, 135/4, 141/4,		î.+dan 133/1
	144/2, 156/2, 156/5, 169/1,		î.+um 164/5
	T.5/1		î.+uñ 1/3
iki 2		‘inâd	
	i. 105/2, 105/5		‘i. 150/2
ikrâr			‘i.+um 54/1
	i.+dan 88/3	in‘âm	
	i.+ına 172/3		i.+uñ 97/1
iksîr			i.+uñda 118/3
	i. 22/4, 67/1	inan-	
iksîrveş			i.-ma 28/5
	i. 86/5	inandur-	
iktibâs			i.-duñ 176/5
	i. 97/3	‘inâyet	
iktidâr			‘i. 14/1, 100/1, 119/3, 178/1
	i.+um 99/4		‘i.+le 151/2
‘ilâc		incin-	
	‘i. 18/2		i.-me 27/2, 28/4, 39/2, 65/2,
ilâh			173/2
	i.+uz 67/5		i.-ür 31/1, 31/1, 31/2, 31/3,
ilâhî			31/4, 31/5
	i. 32/1, 48/1, 133/1, 139/3,	incit-	
	147/7, 178/1, 178/5, N.1/1		i.-me 120/1
ile		inkâr	
	i. 5/3, 7/4, 7/5, 11/5, 18/1,		i. 127/3
	18/5, 23/1, 24/2, 25/2, 30/1,		i.+dan 88/2
	32/2, 44/2, 46/5, 66/5, 68/1,	inkıyâd	

- i. 24/5
i.+um 54/3
- ins**
i.+ile T.4/2
- insâf**
i.+a 32/2
- insâniyyet**
i.+üñ 126/4
- intizâm**
i. 148/5
- intizâr**
i.+a 103/3
- iñle-**
i.-r 72/5
- iñlet-**
i.-üp (iñledüp) 113/4
- ip**
i.+ini 49/3
- iplü**
i.+dür 35/2
- i'râb**
i. 162/3
- İrem**
İ.+de 100/5
- is**
i.+sini 137/1
- 'Îsâ**
'Î. 6/5, 113/2
'Î.+ya 185/5
'Î.+y1 185/1
- 'Îsî**
'Î. 185/4
- 'Îsî-dem**
'Î. T.4/3
- 'Îsî-nefes**
'Î. 81/3
- İslâm**
İ. 97/2
- İstânbûl**
İ.+uñ 111/3
- iste-**
i.-dügüñ 73/3
i.-mem 178/4
i.-mez 126/1, 130/2
i.-mezdük 172/5
i.-r 29/4, 50/4, 163/4
i.-rken 115/3
i.-rler 15/3
- i.-rmiş 100/4
i.-rse 41/2, 47/4
i.-rseñ 17/2, 45/5, 122/1,
176/2
i.-señ 184/4
i.-yüp 183/1
- istiğnâ**
i. 1/5, 6/1, 74/5
i.+ya 67/1
i.+y1 78/5
- istikâmet**
i.+de 161/4
- istinâd**
i.+um 54/2
- iş**
i. 133/2
i.+i 139/2, 170/3
i.+ini 22/4, 151/1
i.+üm 153/5
i.+üñ 86/5
- işâret**
i. 4/3, 132/1
- işle-**
i.-r 133/2
- iştiyâk**
i.+um 184/2
- işve**
i. 148/4
- it**
i. 183/5
i.+den 39/3
i.+ine 137/1
i.+ler 36/2
- itce**
i. 183/5
- i'tibâr**
i.+dan 136/1
i.+um 99/1
- i'tikâd**
i.+um 54/1, 156/3
- i'timâd**
i.+um 54/1
- ittisâl**
i.+de 170/5
- 'iyân**
'i. 87/4, 163/3
- 'izâr**
'i. 154/2

- izdihâm**
i. 148/1
- izhâr**
i. 91/2
- ‘izz**
‘i. 161/5
- ‘izzet**
‘i. 99/1
- jâle**
j. 68/1, 114/2, 116/1
j.+dür 52/1
- jeng**
j. 22/5
- kabâ**
k.+dan 17/2
k.+yı 130/5
- Kâbe**
K. 107/1, 127/5, 143/3
K.+sinde 66/3
- kâbe kavseyn**
k.+ünj 67/3
- kâbil**
k.+üz 71/2
- kâbiliyyet**
k.+dür 55/5
k.+in 30/7
- kabûl**
k. 77/2, 77/5
- kabza**
k. 16/5
k.+ğa 86/4
- kaç-**
k.-arsın 63/5
- kaçan**
k. 35/3, 43/1, 86/4, 109/1,
158/5, 165/5
- kaçur-**
k.-ma 162/2
- kad**
k. 125/2
k. (kadd-i dil-cûdur) 51/1
k. (kadd-i Vusûlî) 107/5
k. (kaddi) 103/5
k. (kaddine) 61/2, 112/1
k. (kaddini) 140/2
k. (kaddüme) 46/3
k. (kaddümi) 30/6, 68/2
k. (kaddümüze) 67/3
- k. (kaddün) 103/3
k. (kaddüje) 71/4, 112/2
k. (kaddünje) 60/1
k. (kaddünjün) 86/3
k.+ünj 46/1
- kadar**
k. 87/3, 132/2, 183/3, k.1/1
k.+dur 39/4
- kadeh**
k. 140/1, 155/5
- kadem**
k. 138/3
- kadîde**
k. 60/4
- kadîmî**
k. 48/2
- kadr**
k. 69/7
k.+in 40/3
k.+ini 181/1, 181/1, 181/2,
181/3, 181/4, 181/5
k.+üm 7/1
- kâfer**
k. 55/3, 101/1
k.+den 141/4
- kafes**
k. 80/3
- kâfir**
k. 14/4, 160/5, 171/2, N.1/1
k.+e 160/4
k.+em 101/4
k.+i 26/1, 89/4
k.+ile 187/4
k.+ünj 160/3
- kâfiristân**
k.+a 160/2
- kâfûr**
k. 162/2
- kâfûrî**
k. 182/1
- kahbe**
k. 50/1, 63/1, 68/3, 169/5
- kahbe-zen**
k. N.1/1
- kahr**
k. 188/4
k.+uğa 78/1
- kâ‘ide**

- k. 2/5
- kâkûl**
k. 23/1, 26/2, 43/3, 61/4,
108/1, 125/1, 151/3, 171/3
k.+ini 165/2
k.+ünj 11/1, 110/1, 110/1,
110/2, 110/3, 110/4, 110/5
- kal-**
k.-a 137/5
k.-an 17/3
k.-ası 177/1
k.-dı 24/2, 80/2, 146/4
k.-ma 41/2, 68/5, 173/3,
175/5
k.-madı 7/5, 70/4, 72/4,
188/1, 188/1, 188/2, 188/3,
188/4, 188/5
k.-mağā 21/5
k.-masa 175/2
k.-maya 19/1
k.-maz 42/3, 76/1, 76/1,
76/2, 76/3, 76/4, 76/5
k.-mazdı 188/5
k.-miş 131/3
k.-miş-iken 119/5
k.-mişdur 42/1, 42/1, 42/2,
42/3, 42/4, 42/5
k.-sa 150/5
k.-sun 174/5
k.-ur 86/4
- kâlâ**
k. 147/3
- kalb 1**
k. 169/3
k.+e 67/1, 78/2, 87/1
k.+i 22/5
k.+ine 133/2
- kalb 2**
k. 87/3
- kaldur-**
k. 51/4
k.-dı 11/4, 185/4
k.-mazdı 146/3
- kalem**
k. 90/3, 170/3
- kalender**
k.+i 52/5, 186/5
- kalender-hâne**
- k.+ye Kt2/1
- kalk-**
k.-ar 155/5
- kâm**
k.+umuz 74/4
- kamer-çihre**
k.+ye 172/4
- kamer-tal'at**
k. 51/2
- kâmet**
k. 12/1, 116/3, 184/5
k.+üm 69/4, 72/2
k.+ünj 122/2
- kâmkâr**
k. 19/5
- kamu**
k. 3/2, 43/1, 104/2, 125/4
- kâmurân**
k. 29/3
- kan**
k. 15/1, 15/2, 38/4, 59/1,
59/3, 83/5, 84/2, 102/2,
105/2, 159/3, 162/4
k.+a 98/1, 98/5, 142/3,
159/2, 184/1
k.+dan 73/5
k.+ı 116/4, 141/5
k.+ın 135/1
k.+ına 108/3
k.+ıyla 36/3
k.+lar 42/3, 72/3, 85/1,
85/4, T.1/2
k.+um 42/4
k.+umuz 175/3
k.+uñ 114/4
- kan-**
k.-a mı 120/5
- kanâ'at**
k. 132/5
- kanat**
k. T.5/3
k.+ı (kanadı) Mf.2
k.+um (kanadum) 54/4
- kanda**
k. 70/3, 95/3, 114/3, 181/1,
184/5, 189/3
k.+dur 84/2, 98/5
- kandîl**

- k. 123/4
- kangı**
k. 61/4
- kâni‘**
k. 120/5
- kankı**
k. 109/2
- kanlu**
k. 53/5, 155/1
- kânûn**
k. 54/3
- kapla-**
k.-dı 58/4
- kapu**
k.+sın 19/5
k.+ya 118/4
- kâr**
k. 37/1, 139/1, 156/5
k.+ından 153/3
- kara 1**
k. 48/3, 119/5, 114/4,
167/5, Mf.1
k.+dan 17/3
k.+muz 70/3
k.+sı 75/2
k.+sıyla 168/2
k.+ya 84/3
- kara 2**
k.+ya 22/3
- karala-**
k.-dı 44/3
- Karâmân**
K.+a 110/3
- karaņu**
k.+dur 51/5
- karâr**
k. 72/1, 137/3, 138/5
k.+a 103/4
k.+dur 136/4
k.+um 72/4, 99/3
- kardaş**
k. 151/4
k.+a 151/4
- kardaşlu**
k. 144/4
- karı-**
k.-yup 160/5
- karş-**
k. 189/2
- karşu**
k. 11/4, 189/5
k.+dan Mf.3
- kasd**
k. 26/4, 95/2, 102/5, 116/2,
121/4
k.+ı 2/2, 41/4
k.+uñ 148/3
- kâse-bâz**
k.+ı 182/4
- kâse-lîs**
k. 178/4
- kasr**
k. T.3/1, T.3/2
- kaş**
k.+ı 17/4, 25/4, 29/2, 57/1,
65/3, 68/2, 72/2, 75/3, 77/3,
86/1, 86/4, 123/1, 124/2,
135/2, 142/2, 161/3, 169/2,
174/1, 180/1, Mf.3, Mf.5
k.+laruñ 146/3
k.+uñ 36/3, 84/3, 189/4
k.+uña 126/2
- kaşandur-**
k.-mış 85/1
- kaşlu**
k. 144/2
- kat**
k. 13/4, 13/4
- kat‘**
k. 138/2
- kat‘â**
k. 10/3, 24/4, 152/2
- katı**
k. 26/5, 44/1, 58/3, 71/5,
72/4, 109/5, 165/3
- katl**
k. 26/4
k.+üme 13/1, 91/1
k.+ümüze 107/3
- katre**
k. 98/2, 118/3
k.+ye 97/1
- kattâl**
k.+üñ 34/2
- kavl**
k. 54/3

- kavm**
k. 185/4
- kavs**
k. 48/4
- kayd**
k. 79/2, 79/5, 138/2
k.+ııı 23/2
- kâyil**
k.+üz 71/3
- kaynat-**
k.-dı 180/5
- Kays**
K. 159/4
K.+ı 177/2
- kayur-**
k.-ma 77/4
k.-madı 141/3
k.-mazdum 134/1
- kayurmaz**
k. 62/1
- kaz-**
k.-ar 90/5
- kazâ**
k. 58/1
- kebâb**
k. 8/3, 9/5, 59/4
k.+a 56/3
k.+dan 127/4
k.+uı 105/2
- kef**
k. (keff-i lutfundan) 97/1
- kefenlik**
k.+dür 63/2
- kelâg**
k. 16/4
- kelâm**
k. 69/5, 69/5
- Kelîm**
K. 69/5
- kem**
k. 126/2, 147/5
- kemâl**
k.+üıdür 106/5
- kemân**
k. 7/4, 30/1, 49/4, 57/1,
67/3, 72/2, 75/3, 122/4,
123/1, 180/1, Mf.5
k.+um 68/2
- k.+uı 86/4
- kemân-ebrû**
k. 6/4, 10/2, 34/3, 53/4,
114/3, 133/2
k.+ıa 189/2
- kemend**
k. 138/2, 147/6
- kemer**
k. 20/3, 107/3
k.+den 92/5
k.+i 157/4
- kemhâ**
k.+yı 187/5
- kemlik**
k.+ı (kemliği) 175/2
- kemter**
k. 87/5
- kenâr**
k. 19/4, 90/2, 98/4, 130/3,
158/2
- kenâre**
k.+dür 58/5
- kendi**
k.+n 35/2, 49/3, 126/2
- kendü**
k. 112/4, 118/5
k.+ı-ıçün 144/3
k.+sin 8/1, 86/2, 114/2,
180/2
k.+sini 50/2
k.+ye 19/2, 93/5
- Kerbelâ**
K. 169/4
- kerem**
k. 12/5, 32/5, 63/3, 71/3,
96/3, 144/4, 166/2
- kerre**
k. 22/1
- kes**
k. 80/1
- kes-**
k. 81/4
k.-dı 3/3
k.-mem 10/2
k.-seı 91/3
- kesb**
k. 131/1
- kesî**

- k. 77/3
- kesil-**
k.-dük 127/4
k.-mez 171/2
- keş-â-keş**
k.+den 6/4
- keşf**
k. 97/5
- keştî**
k. 22/3, 30/5, 71/1, 173/4
- kevn**
k. 123/1
- Kevser**
K. 178/4
K.+den 131/1
K.+i 77/2, 179/3
- keyfiyyet**
k. 79/4
k.+üm 7/3
k.+üj 117/4
- keyvân**
k.+a 82/4
- kez**
k. 46/4, 107/4, 157/1, 164/4
- Kible**
K.+m 36/3
- Kible-nümâ**
K.+nuj 107/1
- kıl-**
k. 12/4, 12/5, 31/1, 32/5,
63/3, 83/1, 89/1, 90/3, 96/3,
113/2, 138/5, 178/1, R.1/2
k.-am 10/3
k.-dı 24/5, 87/1, 90/1,
110/1, 113/5, 163/1, Mf.4
k.-duk 182/2
k.-dum 6/4, 152/3
k.-ma 17/4
k.-madı 137/3
k.-masa 152/2
k.-masun 164/4
k.-maya 21/3
k.-maz 42/2, 97/3
k.-miş 6/1
k.-mişdur 10/4
k.-sa 40/5, 167/5
k.-sam 41/3, 137/1
k.-sañ 151/2
- k.-sun 157/2
k.-up 174/4
k.-ur 2/3
k.-urken T.1/2
k.-urlarsa 70/2
k.-ursam 31/3
- kılca**
k. 20/3, 108/1, 125/1, 157/4
- kılıç**
k.+ı (kılıcı) T.1/3
- kıp-**
k.-duğını 127/1
- kırımzı**
k. 187/5
- kıskan-**
k.-ur 112/4
- kısmet**
k. 53/1
- kıssa**
k.+dur 61/2
- kıy-**
k.-an 39/1
k.-duj 160/5
k.-mak 65/5
- kıyâmet**
k. 60/1, 122/2, 148/4
k.+de 161/1
k.+üm 103/3
- kıymet**
k. 187/1
k.+üj 117/3
- kıymetlendür-**
k.-ürsin 81/3
- kız**
k. 111/3
- kız-nakş**
k.+ı 163/4
- kızar-**
k.-miş 158/1
k.-ursa 20/4
- kızdur-**
k.-up 170/4
- kızıl**
k. 114/4
- ki**
k. 1/1, 10/2, 14/2, 14/3,
36/1, 43/1, 51/2, 52/2, 54/3,
54/4, 55/1, 64/1, 64/5, 65/2,

- 66/3, 66/5, 78/2, 84/1, 84/3,
85/5, 88/3, 90/4, 93/3, 96/5,
99/1, 107/2, 136/4, 140/4,
140/5, 141/1, 143/3, 148/1,
153/3, 154/2, 154/4, 154/5,
159/1, 163/5, 173/4, 174/2,
177/1, Kt1/2, T.1/5
- kilâb**
k. 36/2
- kim 1**
k. 1/2, 5/1, 8/5, 10/3, 15/2,
21/4, 25/4, 27/1, 27/1, 27/2,
27/3, 28/2, 28/5, 30/5, 35/3,
35/5, 36/1, 36/3, 38/3, 38/5,
42/1, 42/3, 44/1, 48/2, 49/3,
50/4, 54/2, 55/2, 61/1, 68/1,
74/2, 76/3, 76/4, 78/2, 79/1,
79/3, 79/4, 85/2, 92/1, 92/3,
93/4, 93/5, 94/4, 96/1, 97/3,
98/3, 102/1, 102/2, 106/1,
106/3, 108/3, 117/3, 118/3,
118/5, 121/1, 121/4, 122/3,
126/3, 130/3, 131/1, 131/3,
133/1, 135/4, 137/4, 140/4,
141/5, 142/3, 144/4, 145/2,
146/4, 164/2, 167/5, 170/2,
173/4, 174/1, 174/1, 175/3,
176/2, 180/2, 183/2, 184/2,
184/3, 186/3, Mf.6, T.1/3,
T.3/1
k.+e 10/5
k.+ünj 61/1, 79/4
- kim 2**
k. 94/5, 107/2, 113/5,
132/4, 167/3, 167/4, 179/4,
187/3
k.+den 41/3
k.+durur 108/5
k.+dür 87/5, 97/5
k.+e 97/5, 141/3
k.+lerden 141/3
k.+ünj 43/5, 61/5, 102/1,
102/2, 156/5, 164/1, 164/2
- kimesne**
k. 12/3, 21/4, 95/4, T.3/1
- kimse**
k. 54/5, 67/5, 69/2, 108/4,
146/2, 147/1, 147/1,
- 147/10, 147/2, 147/3,
147/4, 147/5, 147/6, 147/6,
147/7, 147/8, 147/9, 164/3
k.+den 130/3, 188/5
k.+ye 2/2, 76/1, 101/1,
152/1, 152/1, 152/2, 152/3,
152/4, 152/5
k.+yi 24/4, 29/1
- kîmyâ**
k. 87/3
- kinâr**
k.+a 74/1, 103/2, 167/1
- kîne-cûy**
k.+am 48/3
- kir**
k. 156/2
- Kirdgâr**
K. T.5/1
- kirpük**
k.+i (kirpügi) 29/2
- kişi**
k. 112/3, 151/5
k.+nünj 40/3, Mf.2
k.+ye 10/4, 28/5
k.+yi 180/3
- kişver**
k. 118/2
- kitâb**
k. 90/3
k.+dan 127/3
- ko-**
k. 20/3, 22/2, 136/4, 163/3,
166/3, 174/5
k.-ma 21/5, 135/2
k.-madı 122/4
k.-madın 75/4
k.-mam 96/4
k.-mañ 16/5
k.-mayan 108/1
k.-maz 53/5, 64/2
k.-miş 49/5, 61/3
k.-mişdi 165/4
k.-r mı 68/3
k.-sa 149/5
- kol**
k. T.5/3
k.+ı Mf.2
k.+ına 182/1

	k.+um 54/4		k.+ıdur (kulağıdur) 30/5
kon-	k.-ar 154/4		k.+ımuzca (kulağımuzca)
	k.-dı 162/3		70/2
kop-			k.+umdur (kulağıumdur)
	k.-ar 122/2, 148/4		48/3
kork-			k.+umuza (kulağıumuza)
	k.-aram 26/5, 121/4, 156/2	kulle	71/1
koş-			k. T.5/1, T.5/2
	k.-duğı 110/4	kurbân	k. 71/2, 150/3
	k.-mam 48/4	kurbet	
koy-			k. Mf.2
	k.-dı 186/4	kurd	
	k.-mazuz 70/2		k. Kt1/2
	k.-mış-ıdı T.1/1	kurı	
	k.-up 95/3, 111/2, 133/2, 155/5		k. 179/3
koyın		kurtar-	
	k.+a Kt1/2		k. 178/1
kozi			k.-amaz 21/4
	k.+yı Kt1/2	kuru-	
kuç-			k.-masun-mı 116/4
	k.-a (kuca) 44/4	kus-	
kuçdur-			k.-armış 85/4
	k.-up 172/2	kusûr	
kudret			k. 64/2
	k. 62/2, 129/3		k.+ın T.3/2
kudsî		kuş	
	k. 82/1		k. T.1/5
kûh		kuşça	
	k. 16/2, 142/4		k. 133/5
kul		kûşe	
	k. 29/5, 38/3, 39/2, 77/1, 187/5		k. 135/2
	k.+a 153/2		k.+sinde 17/2, 60/4
	k.+ı 31/1	kutlu	
	k.+lar 101/2		k. 161/2
	k.+ları 20/5	kuvvet	
	k.+ların 104/5		k. 32/4, 62/2
	k.+uñ 44/4, 92/5, 104/2, 111/1	kûy	
	k.+uñam 12/1, 63/5, 133/3		k. 38/2, 46/2, 117/5, 131/5, 170/1, 181/3
	k.+uñuñ 121/5		k.+ın 64/2
kulak			k.+ında 112/3, 176/3, 180/4
	k. 30/1, 30/1, 30/2, 30/3, 30/4, 30/5, 30/6, 30/7, 113/3		k.+ından 114/5
	k.+a (kulağa) 70/2		k.+ımı 69/3, 168/3
			k.+uñ 36/2, 95/3, 100/4, 183/3
			k.+uña 60/5, 124/3, 148/2

- k.+uŋda 7/1, 28/3, 50/4,
136/5
k.+uŋı 47/4
- kuy-**
k.-an 33/2
- kuzah**
k. 48/4
- küffâr**
k. T.1/1
- küfr**
k. 84/4, 164/5, 185/2
k.+i 37/2, 160/2
- kühne**
k.+yi 115/5
- kül**
k. 43/2
- küleh**
k.+i 165/2
- künc**
k. 60/4, 72/5, 80/4, 83/1,
138/3
- küp**
k. 166/3
- küşte**
k. 10/3
- küşte-gîr**
k. 30/2
k.+leri 14/4
- lâ**
l. 152/1
- lâ-büd**
l. 89/4
- lâ-mekân**
l.+uz 79/1
- lâ-ya'kil**
l. 149/3
l.+uz 71/1
- lahza**
l. 32/5
- lâkin**
l. 58/2, 73/5
- la'l**
l. 25/3, 42/1, 55/1, 57/4,
58/4, 74/1, 77/2, 121/4,
131/1, 141/5, 144/2, 172/1,
175/3, 179/3, 186/3, T.4/1
l.+den 144/2
l.+i 57/5
- l.+in 49/1, 170/3
l.+inden 84/2
l.+ine 38/4, 48/5
l.+inüŋ 183/2
l.+üŋ 4/3, 13/1, 37/4, 41/4,
47/3, 66/4, 100/3, 126/1
l.+üŋ-ile 85/3
l.+üŋden 9/2, 91/2, 91/3,
94/2, 163/1
l.+üŋe 9/3, 20/4, 25/1,
170/3
l.+üŋi 6/5, 62/4, 81/3,
159/2, 166/3
l.+üŋle 35/1
- lâlâ**
l. 2/1, 30/4
- lâle**
l.+dür 52/1
- lâle-had**
l. 34/1
- lâle-'izâr**
l. 156/3
- lâleves**
l. 70/3, 158/1, 184/1, Mf.1
- lâlezâr**
l. 149/1, 184/4
- latîf**
l. 125/2
- lâ'ubâlî**
l.+dür 47/5
- lâyık**
l. 8/3, 21/5, 118/5, 132/1,
134/2, 159/1
l.+dur 183/5
l.+mıdur 145/4
- lâzım**
l. 111/5
- leb**
l. 13/1, 25/1, 47/3, 93/1,
102/1, 102/5, 121/4, 124/5,
125/3, 135/1, 141/5, 145/4,
149/3, 163/1, 179/3, 185/1,
185/3
l.+i 16/4, 108/2, 113/2,
136/5, 185/4, 185/5
l.+in 25/3, 90/5, 154/5
l.+ini 105/5
l.+leri 98/5

- l.+lerin 189/5
 l.+lerinden 152/3
 l.+lerün 27/1, 27/2, 65/5,
 92/2
 l.+leründen 57/2
 l.+lerühün 163/2
 l.+ün 15/2, 47/5
 l.+ünde 154/4
 l.+ünden 38/1
 l.+üni 44/1, 49/1, 58/4
 l.+ünle 52/3
- leked-kûb**
 l. 128/1
- letâfet**
 l. 57/3, 100/5
- levendâne**
 l. 140/5, 163/4
- levh**
 l. 90/3
- Leylâ**
 L. 47/4
 L.+dan 53/2
 L.+yı 120/3
- Leylî**
 L.+yı 159/4, 177/2
- leylî**
 l. Mf.4
- Leylî-hırâm**
 L. 187/3
 L.+um 133/3
- lezîz**
 l. 92/3
- lezzet**
 l. 181/1
- lezzetlü**
 l.+dür 27/1
- libâs**
 l. 66/1, 99/2
 l.+a Kt2/1
 l.+ı 52/1
 l.+ından 130/5
- lîk**
 l. 53/5, 58/5, 65/3
- likâ**
 l. 118/1
- lîkin**
 l. 125/3
- livâ**
 l. 67/4
- lokma**
 l. 132/5
- Lokmân**
 L. 183/2
- lutf**
 l. 21/5, 28/4, 54/1, 65/2,
 166/1
 l.+a 134/2
 l.+ı 20/5
 l.+ıla 77/1, 89/2, 167/4
 l.+ından 188/4
 l.+uñ 19/5, 98/2, 100/2,
 118/5, 129/1
 l.+uñ 78/1
 l.+uñdan 12/5, 97/1
- lûcce**
 l. 98/1
- lû'lû'**
 l. 2/1, 30/4
- mâ**
 m. 17/1
- mâ-cerâ**
 m.+dan 17/1
- mâ-sivâ**
 m. 78/2
 m.+dan 17/1
- mağlûb**
 m. 169/5
- mâh**
 m. 9/5, 20/2, 25/2, 51/5,
 52/5, 69/4, 69/6, 69/7, 76/3,
 82/3, 96/1, 96/2, 96/4,
 102/4, 121/1, 126/2, 186/5
 m.+uñ 186/1
- mâh-rû**
 m. 18/4
 m.+lar 189/4
- mâh-rûy**
 m.+uñ 144/2
- mâh-tâb**
 m. 8/1
- mahabbet**
 m. 32/3, 53/4, 122/3, 123/4,
 155/1
 m.+de 107/2, 163/5
 m.+den 32/1, 68/4, 138/1,
 164/1, 168/5

mahal
m. 28/3, 28/3, 64/2

mahbûbu 'l-kulûb
m. 11/1

mahbûs
m. T.1/4

mâhiyyet
m.+üj 117/1

mahmûr
m. 162/4

maşer
m.+de 14/4

mahzenü 'l-esrâr
m.+dur 40/1

makâm
m.+ı 67/3

makbûl
m.+üj 111/1

makdem
m.+in 150/4

maksûd
m. 121/3, 133/4
m.+a 42/5, 76/5
m.+ı 106/1
m.+um 139/5

mâlik
m. 1/1, 67/1

man 'araf
m. 97/5

mânend
m. 59/5, T.5/2

Mansûr
M. 79/3

marîz
m. N.1/2

matla'u 'l-envâr
m.+dur 40/1

mâyil
m. 181/2
m.+üz 71/4

ma'zûl
m. 111/4
m.+üj 111/4

mecâl
m. 122/4
m.+i 188/5

meclâ
m. 45/5

meclis
m. 11/4, 33/3, 74/5, 176/2,
182/2
m.+de 8/2, 20/4, 28/5, 76/2,
85/4, 95/2, 105/2, 113/4,
127/1, 186/3
m.+e 155/5, 157/3, 180/5
m.+i 131/4
m.+inde 16/3
m.+ine 63/3, 176/1
m.+üj 8/3

Mecnûn
M. 53/2, 133/3, 187/3

mecnûn
m.+dan 176/4
m.+umı 47/4, 179/4
m.+umuş 120/3
m.+umuz Mf.4

mecrûh
m. 23/3, 162/1
m.+a 77/3
m.+dur 65/3

med
m. 22/3

meded
m. 12/2, 21/1, 21/1, 21/1,
21/1, 21/2, 21/3, 21/4, 21/5,
38/1, 98/4, 121/4, 146/4,
159/2, 159/2, 160/3, 166/2,
189/1

medh
m. 149/4
m.+üj 145/5

megâk
m. 60/4

meger
m. 21/4, 36/1, 38/5, 49/3,
49/4, 68/1, 79/5, 91/3, 92/1,
107/4, 108/3, 131/2, 143/4,
182/5

meges
m. 80/4, 81/5, 108/2
m.+durur 154/4

meh
m. 32/1, 56/1, 58/2, 64/1,
82/2, 94/1, 117/1, 118/1,
137/4, 156/2, 158/5, 175/2,
182/3

- m.+den 58/3
m.+üj 1/4, 50/5, 175/4
- meh-likâ**
m. 5/2, 5/5
- meh-pâre**
m.+müz 70/5
- meh-rû**
m. 145/3
- mehcûr**
m. 162/1, Mf.6
- mehek**
m.+de 87/2
- mekân**
m. 72/1, 79/1, 123/1
- melâhat**
m. 117/3, 180/2
m.+üm 83/3
- melâl**
m.+i 188/4
- melâmet**
m. 7/3, 108/4, 122/5, 147/9,
176/1
m.+de 67/4, 128/1
- melek**
m. 39/2, 129/3
- melek-manzar**
m. 101/4
- melûl**
m. 77/4
- men**
m.+den 17/1
- mengûş**
m. 30/4
- meñşûr**
m.+ı 182/5
- menzil**
m. 42/5, 67/3, 76/5
m.+ine 43/5, 142/5
- mercân**
m. 98/5
m.+a 146/1
- merdâne**
m. 111/3, 163/4
- merdüm**
m. 47/1, 98/1
- merdümlük**
m. 89/5, 119/2
- meremmet**
m. 14/2
- merhamet**
m. 89/1, 151/2
- merhûm**
m.+uj T.2/1
- mescid**
m. 135/2, 148/1
- mesel**
m. 8/5
m.+dür 53/4, 65/5, 133/2
- Mesîhâ**
M.+yı 185/1, 185/3
- mesken**
m. 28/3, 115/5, 177/1
- mesned**
m. 23/4, T.1/1
- mest**
m. 7/3, 35/4, 69/1, 149/3
m.+e 94/5, 165/3
- mestâne**
m. 163/1
m.+den 93/3
m.+mi 120/2
- meşakkat**
m.+de 72/5
m.+den 138/4
- meşhûr**
m.+dur 8/5
- metâ‘**
m. 41/5, 147/9, 172/5,
187/1
m.+in 15/5
m.+ina 40/4
- Me'vâ**
M. 69/3
- mevcûd**
m. 62/2
- Mevlâ**
M. 45/4
- Mevlevî**
m. 186/4
- mevsim**
m. 136/3
- mevt**
m. 128/3
- mevtâ**
m.+yı 113/2, 185/5
- mey**

- m. 1/1, 9/5, 20/4, 55/3, 57/5, 85/4, 87/4, 136/3, 154/2, 170/4, 173/1, 173/2, 173/3, 173/4
 m.+i 140/1
 m.+ile 52/3
 m.+le 62/3, 153/4
 m.+üj 159/3, 177/5
- mey-âşâm**
 m.+lar 27/5
 m.+umuz 74/5
- mey-fürûş**
 m. 27/5
- mey-hâne**
 m. 7/2, 120/2, 148/1, 163/2
 m.+de 27/5
 m.+den 93/5
 m.+ye 13/3
- mey-h'âre**
 m.+lerde 78/4
- meydân**
 m. 72/2, 76/2, 86/1, 107/2, 187/4
 m.+a 159/3
 m.+da 11/3
- meyl**
 m. 26/5, 64/4, 163/4
 m.+i 58/5, 136/4
- meyyâl**
 m.+i 61/5
- mezâr**
 m.+ından T.2/1
- mezellet**
 m. 113/1
- mezra'**
 m. 48/4
- mikleb**
 m. 26/3
- mısr**
 m. 83/3, 117/3, 180/2
 m.+ında 135/4
- mısrî**
 m. 151/4
- micmer**
 m. 96/4
- mihnet**
 m. 10/4, 122/3, 122/5, 142/4, 147/2, 153/3, 188/5
- m.+den 138/1, 138/2
 m.+e 17/4, 56/3
- mıhr**
 m. 25/2, 69/4, 70/5, 82/4, 96/4, 96/4, 99/3, 122/3, 135/3, 158/4, 164/4, 186/1
 m.+ile 69/6
 m.+ine 41/5
 m.+ini 74/2, 82/2
 m.+üm 119/5
 m.+üj 5/3, 11/1, 17/3, 52/5, 53/4, 170/2, 186/5
 m.+üjü 20/5
- mıhrâb**
 m. 69/2
 m.+da 146/3
 m.+ı 135/2
 m.+ını 36/3
- mıhribân**
 m. 172/4
- mıhrveş**
 m. 5/4
- mılket**
 m.+inde 19/1, 139/1
- mînâ**
 m. 158/5
- minnet**
 m. 132/1
 m.+e 70/4
 m.+i 174/5, 183/1
- mir'ât**
 m. 4/4, 35/3, 45/5, 78/3, 90/1, 130/4, 171/4
- mirvaha**
 m. 80/4
- misâl**
 m. 99/3, T.4/3
 m.+de 170/3
 m.+i 90/4
- misk**
 m.+e 151/4
- miskîn**
 m. 23/1, 35/3, 51/4, 171/1, 171/3
 m.+inden 81/4
 m.+üj 106/4
 m.+üje 106/2
 m.+üjü 43/4, 151/3, 137/2

- m.+ünle 45/2
misl
 m.+in 117/5
misvâk
 m.+ümüz 73/5
mîve
 m. 3/4, 172/3
 m.+si 92/3
miyân
 m. 125/1
 m.+ına 85/2
 m.+ını 172/2
 m.+uñ 107/3
 m.+uña 20/3
 m.+uñdur 108/1
 m.+uñı 44/4
miyân-beste
 m. 92/5
mizâc
 m. 18/1, 77/2
mîzân
 m. 66/2
mû
 m. 172/2
mu'anber
 m. 20/1, 87/1
muca'ad
 m. 23/1
mu'ciz
 m. 6/5
muğ
 m. 106/3
mugân
 m. 44/5, 62/3
 m.+uñ 13/3
mugaylân
 m.+ını 143/3
Muhammed
 M. 185/1
muhassal
 m. 147/2
muhâtara
 m.+dur 166/5
muhkem
 m. 12/4
muhtâc
 m. 18/3, 128/3, N.1/1,
 N.1/1, N.1/2
- muhtasar**
 m. 96/1
mukallid
 m. 1/3
mukarrer
 m. 47/3, 87/2
mukayyed
 m. 23/2, 138/2, T.1/4
muktezâ
 m. 118/5, 173/2
murâd
 m.+a 3/2
 m.+ı 51/1, 97/4
 m.+um 54/5, 77/5
 m.+uma 74/4
 m.+uñ 114/3, 148/4
murassa'
 m. 92/5
murg
 m. 30/3, 55/1, 61/3, 133/5,
 171/1
 m.+ı 42/2, 72/1
Mûsâ
 M. 45/4
musaffâ
 m. 45/1, 152/4
musavver
 m. 27/3
 m.+sin 129/3
mushaf
 m.+ına 26/3
Mûsî
 M. 69/5
Mustafâ
 M. 54/4, T.5/1
muşamma'
 m.+dur 155/1
mu'tâd
 m. 31/2
nutrib
 m. 30/6, 55/3, 105/4, 113/4
mûy
 m.+ı 2/4
Mûyî
 M. T.2/1
mübârek
 m. 161/2
mübârek-bâd

- m.+a 38/2
mübtelâ
 m. 6/1, 76/4, 130/1, 170/5
 m.+ı 4/5
 m.+sı 84/5
mücellâ
 m. 87/4
müdüâm
 m. 9/2, 64/5, 69/1, 170/4
müdde'î
 m. 16/4, 52/2, 171/2, 181/3
 m.+ler 63/3
 m.+yi 3/3
mühlet
 m. 32/5
müje
 m. 142/2
 m.+ı 68/2, 75/4
müjgân
 m.+ın 7/4
 m.+uı 114/3, 169/2
mükedder
 m.+dür 72/4
mükerrer
 m. 55/2
mül
 m. 163/2
mülk
 m. 19/2, 26/2, 40/5, 67/1,
 67/4, 83/2, 110/3, T.1/2
 m.+inde 12/4, 17/2
 m.+ine 12/3
mü'min
 m.+lere T.1/2
münevver
 m. 20/2, 117/1
münîr
 m. 29/2
mürde
 m. 102/1
mürted
 m. T.1/4, T.1/5
müsâ'id
 m. 61/1
müsta'cil
 m.+üz 71/5
müstağrak
 m. 98/1, 98/1, 98/2, 98/3,
 98/4, 98/5
müstedâm
 m. 124/4
müstemend
 m. 108/5
müsülmân
 m.+a 160/5
 m.+lar 101/1, 160/3
müşâbih
 m. 110/5
müşg-bâr
 m. 90/4
müşgîn
 m.+inden 36/5
müşkil
 m. 147/8
 m.+dür 101/1
müşterî
 m.+durur 18/4
 m.+ye 180/2
müyesser
 m. 1/2, 6/1, 10/4, 10/5,
 101/1
nâ-çâr
 n. 147/2
nâ-çîz
 n. 98/2, 118/3
nâ-dân
 n. 37/4
nâ-fercâm
 n.+umuz 74/2
nâ-gehân
 n. 31/3
nâ-hak
 n. 160/5
nâ-kâmlık
 n.+dan 74/4
nâ-mahal
 n. 28/1
nâ-merd
 n.+e 60/3, N.1/1
nâ-mihr
 n.+e 32/1
nâ-mihribân
 n.+uı 147/4
nâ-murâd
 n. 54/5

- nâ-müsülmân**
n. 37/2
n.+a 160/3
- nâ-şâd**
n. 175/1
n.+umı 12/1
- nâ-tüvân**
n.+uñdur 108/5
- nâ-ümîd**
n. 24/1, 24/1, 24/2, 24/3,
24/4, 24/5
- nâb**
n. 64/5
n.+da 146/4
n.+ı 62/4, 135/1, 176/5
n.+ın 144/2
n.+ına 186/3
n.+uñ 57/4, 105/3, 175/3
- nabz**
n.+ını 95/4
- nâfe**
n. 50/2, 140/3
- nağme**
n. 139/2
- nahcîrveş**
n. 86/2
- nahl**
n. 92/3
- nakd**
n. 13/1, 22/2, 40/4, 41/5,
52/2, 85/2, 159/1
n.+ı 187/1
n.+in 66/4
n.+ini 15/5
- nakkâş**
n. 90/3
- nakş**
n. 90/3, 167/3
n.+ı 111/3
- na‘l**
n.+üm 142/4
- nâlân**
n. 15/1, 46/5, 65/2
- nâle**
n. 139/2
n.+mi 80/2
n.+yi 81/2
- nâm**
n. 148/3
n.+ı 139/4
n.+umuz 74/3
- nâme**
n. 87/5
- nâmûs**
n.+uñ 63/3
- nân**
n. 29/4
- nâr**
n. 30/2, 33/2, 45/4, 56/3,
59/1, 89/4, 94/5, 114/1,
154/3, Mf.1
- nasîb**
n. 10/1, 10/1, 10/2, 10/3,
10/4, 10/5, 28/2
- nâvek-fiken**
n. 129/2, 174/2
- nây**
n. 189/3
n.+ı 113/4
- nây-zen**
n.+ler 189/3
- nâz**
n. 35/4, 78/5, 109/4, 113/4,
148/4, 153/1, 162/4
n.+ıla 13/2, 50/4, 102/5,
106/2, 121/5, 126/3, 158/5,
174/1
- nazar**
n. 39/5, 136/1, 151/2,
152/2, 167/3
n.+dur 39/1
n.+ı 157/2
- nâzil**
n. 5/2
- nazîr**
n.+in 161/3
n.+uñ 28/2
- nazm**
n. 50/5
- nâzük**
n. 44/4, 108/1
- nâzük-beden**
n. 60/2
- nâzük-miyân**
n. 29/3
- ne 1**

- n. 2/1, 2/3, 5/3, 6/4, 7/3, 9/2, 9/4, 10/3, 11/5, 14/3, 15/4, 16/1, 16/1, 16/2, 16/3, 16/4, 16/5, 20/4, 21/3, 23/3, 25/4, 25/5, 34/2, 35/1, 36/5, 40/3, 44/1, 44/4, 44/5, 48/2, 48/4, 49/4, 55/3, 61/2, 68/2, 71/4, 72/3, 72/3, 77/3, 81/1, 87/2, 87/3, 91/3, 96/2, 97/1, 99/5, 101/1, 102/2, 105/2, 105/3, 105/5, 111/3, 118/4, 124/5, 126/4, 127/4, 130/1, 130/1, 130/2, 130/3, 130/4, 130/5, 131/3, 132/2, 133/4, 134/2, 135/1, 135/1, 135/2, 135/2, 135/3, 135/4, 135/5, 137/1, 137/2, 137/4, 137/5, 147/8, 148/1, 153/1, 153/4, 153/5, 156/4, 158/1, 159/4, 165/5, 166/4, 167/5, 168/2, 174/3, 180/5, 182/3, 182/5, 183/1, 183/4, 183/5, 185/3, 185/5, Kt1/1, T.5/3
n.+dür 6/3, 15/5, 41/1, 41/5, 88/2, 89/2, 89/5, 107/3, 108/2, 176/5
n.+müz 159/1
n.+si 172/2
n.+ye 129/5
- ne 2**
n. 1/1, 1/1, 29/4, 29/4, 48/4, 48/4, 53/1, 53/1, 61/2, 62/2, 62/2, 62/2, 62/2, 66/2, 128/3, 128/3, 128/3, 128/3, 171/5, 171/5
- Necd**
N. 133/3
- neden**
n. 13/1, 20/2, 58/1, 78/4, 105/5, 110/4, 115/4, 151/3, 173/1
n.+dür 15/1, 115/5, 171/3
- nef'**
n. 127/3
- nefes**
n. 57/2, 81/1
- nefs**
n.+ine 97/5
- nehr**
n. 149/5, R.1/2
- nem**
n.+den 89/3
- nemed**
n. 22/5
- nemgîn**
n. 171/5
- nergis**
n. 46/1, 76/1, 112/4, 139/3
n.+le 114/2
n.+ler 68/1
n.+üñ 66/5, 95/4
- nesne**
n. 81/4, 146/2, 167/5, 179/1
- nev-hat**
n. (nev-hatt-ıla) 149/2
- nev-reste**
n. 165/1
- ney**
n. 65/2, 81/1, 88/3, 186/4
- ney-şeker**
n. 61/2
- nêce**
n. 25/5, 43/3, 43/3, 62/2, 68/5, 84/5, 132/5, 134/4, 163/2, 180/3, 182/4, 186/1, 188/3, T.4/1
- nêceler**
n. N.1/2
- nêçe**
n. 59/1, 59/1, 59/1, 59/1, 59/2, 59/2, 59/2, 59/3, 59/3, 59/4, 59/4, 59/5, 59/5, 61/4, 107/4, 122/5, 140/1, 140/3, 149/5, 157/1, 162/4, 178/2
- nêçün**
n. 8/4, 63/5, 89/4, 160/5
- nêye**
n. 9/5
- nidâ**
n. 29/5
- nigâr**
n. 90/3, 145/1, 154/5
n.+a 16/4, 46/2, 90/2, 109/5, 167/3
n.+uñ 65/1, 117/5
- nigârâsâ**

- n. 139/3
- nihâl**
n. 57/1
- nihân**
n. 63/4, 72/5, 79/3, 88/2,
123/5, 165/2
n.+ı 149/1
n.+um 34/1
- nihâyetsiz**
n. 104/5
- nîk-nâm**
n. 148/3
- nikâb**
n. 9/1, 64/1
n.+ını 127/2
- ni'met**
n. 81/5, 132/5
- nisbet**
n. 96/1
n.+dür 146/1
- nişân**
n. 17/4, 72/2, 75/4, 148/3
n.+ı 10/2
n.+um 34/3
- niyâz**
n.+ı 135/2
- nizâr**
n. 145/4
- noksân**
n.+ı 102/4
- nukl**
n. 173/2
n.+ümüz 74/1
- nukûd**
n. 63/2
- Nûr**
n. 162/3
- nûr**
n. 5/2, 67/5, 68/5, 82/3,
97/3, 123/4, 162/1
n.+ı 47/1, 137/2, 182/1,
182/3, 182/3
- nûş**
n. 1/2, 64/5, 74/5, 122/5,
130/2, 182/2
- nücûm**
n. 82/5
- nüşa**
- n.+lar 91/5
- o**
o. 2/2, 14/1, 21/3, 25/1,
28/5, 37/1, 41/2, 52/5, 58/2,
58/4, 88/3, 108/2, 113/4,
125/1, 142/2, 157/4, 167/4,
178/3, 182/2, 186/5, 189/5,
Kt1/2, Mf.3
o.+dur 97/4
- ocak**
o.+uma (ocağuma) 33/2
o.+umdur (ocağumdur)
48/2
- od**
o. 94/3
o.+a 129/4, 135/3
o.+ına 158/3
- oğlan**
o.+uñ 116/1
- ok**
o. 75/3, Mf.3
o.+ını 189/2
o.+larının 34/3
o.+uñ 114/3
o.+uña 30/1
- okın-**
o.-a 67/3
- oku-**
o.-dukça 145/5
o.-yalum T.2/2
- okun-**
o.-sun 140/5
- okut-**
o.-ur (okudur) 37/2, 160/2
- ol**
o. 1/2, 1/4, 5/1, 5/2, 7/3,
8/4, 10/1, 10/2, 10/5, 12/1,
14/4, 14/5, 15/4, 15/5, 17/4,
17/5, 19/3, 20/3, 23/1, 23/1,
24/2, 26/4, 26/5, 27/4, 28/3,
29/5, 31/1, 31/4, 31/5, 32/1,
33/5, 34/3, 37/2, 38/4, 39/1,
39/4, 40/2, 42/5, 44/5, 46/2,
48/2, 48/3, 48/5, 49/2, 49/5,
50/1, 50/2, 50/5, 53/3, 57/3,
59/3, 60/2, 63/2, 63/4, 64/4,
66/2, 70/5, 70/5, 71/3, 76/4,
77/1, 78/3, 79/1, 82/2, 85/1,

- 85/2, 87/1, 89/2, 97/5, 98/5,
100/4, 101/2, 101/3, 102/3,
103/2, 104/4, 104/5, 107/1,
107/5, 110/4, 113/5, 114/1,
115/2, 120/5, 124/1, 124/1,
124/2, 124/3, 124/4, 124/4,
124/5, 124/5, 125/1, 125/1,
125/2, 125/3, 125/3, 126/3,
126/4, 132/4, 133/1, 133/5,
135/2, 143/2, 144/4, 146/5,
149/2, 149/5, 152/1, 152/5,
153/3, 154/3, 156/2, 156/4,
158/4, 158/5, 160/2, 161/2,
162/4, 167/1, 171/1, 171/2,
174/2, 174/3, 174/4, 175/2,
175/4, 177/4, 180/1, 180/2,
181/1, 181/2, 182/1, 184/1,
184/2, 184/3, 186/1, 188/2,
189/1, Mf.5, N.1/2
o.+dur 130/5, 147/5, 182/5
o.+durur T.1/3
- ol-**
- o. 95/5, 138/2, 138/3,
138/4, 138/4, 138/5, 176/4
o.-a 2/1, 5/3, 9/2, 10/5,
19/1, 20/4, 23/3, 23/5, 25/4,
25/5, 36/5, 40/3, 44/5, 59/4,
59/5, 71/4, 77/3, 79/4, 87/1,
87/2, 96/2, 97/1, 102/2,
105/3, 107/1, 110/4, 116/5,
118/1, 118/3, 131/3, 137/1,
137/2, 143/3, 145/4, 148/1,
153/4, 158/1, 159/1, 165/5,
166/5, 167/4, 169/1, 170/2,
173/1, 173/4, 179/4, 183/1
o.-aldan 153/1
o.-alı 101/2, 165/1
o.-alum Kt1/1
o.-am 10/3, 98/3, 122/5
o.-a mı 18/1
o.-an 33/3, 37/5, 38/5, 41/5,
75/4, 88/1, 92/2, 106/5,
123/2, 130/1, 130/5, 133/4,
155/1, 163/4, 174/1
o.-ana 4/5
o.-anlar 41/1, 130/3
o.-anlara 80/4
o.-anları 132/3
- o.-ası 84/2
o.-aydı 18/2, 177/1
o.-dı 1/1, 1/2, 5/2, 7/1, 10/1,
10/1, 20/1, 20/2, 20/5, 21/2,
22/3, 27/3, 38/3, 40/2, 52/5,
58/5, 63/2, 72/2, 80/3, 82/2,
94/2, 98/1, 155/3, 156/4,
159/5, 160/2, 168/1, 174/1,
174/3, 174/3, 174/3, 186/5
o.-dılar T.5/2
o.-duğı 58/3
o.-duğın 5/2, 86/3
o.-duğum 120/2, 136/2
o.-duğuş 38/2, 108/4
o.-dum 12/3, 32/4, 34/2,
37/1, 72/2, 83/4, 98/4,
160/3, 163/1, 187/3, 188/4
o.-duş 135/4
o.-ımaz 13/4, 51/2
o.-ısar 189/3
o.-ıyardur 115/2
o.-ma 17/4, 17/5, 18/3,
23/2, 40/4, 109/5, 138/2,
159/2, 182/4
o.-madan 118/2
o.-madı 10/5, 28/2
o.-madı mı T.5/3
o.-madın 14/3, 69/1, 69/1,
69/2, 69/3, 69/4, 69/5, 69/6,
69/7, 83/2, 117/3
o.-madum 6/4, 101/2
o.-mağ- için 134/4
o.-mağa 10/1, 15/1, 15/1,
15/2, 15/3, 15/4, 15/5, 29/5,
109/5, 134/2
o.-mağı 63/1, 186/2
o.-mak 16/1, 16/1, 16/2,
16/3, 16/4, 16/5, 33/5, 50/4,
54/5, 92/5, 100/4, 121/3,
122/1, 138/1
o.-makdur 77/5
o.-masa 4/4, 26/2, 87/4,
101/4, 110/5, 172/4
o.-masun 63/3, 83/5, 101/1,
147/1, 147/1, 147/10,
147/2, 147/3, 147/4, 147/5,
147/6, 147/6, 147/7, 147/8,
147/9, Mf.5, N.1/1

- o.-maya 24/5
o.-mayan 31/2, 46/5
o.-mayana 46/4
o.-mayınca 75/1, 126/1
o.-maz 1/3, 39/4, 42/5, 52/2, 78/2, 81/4, 92/4, 101/5, 104/3, 107/2, 120/5, 151/5, 160/3, 179/5
o.-mazdı 26/2, 177/4
o.-mazsa 97/5, 133/4
o.-miş 15/4, 16/4, 20/4, 26/3, 44/1, 60/1, 60/1, 60/2, 60/3, 60/4, 60/5, 67/1, 109/2, 116/1, 156/2
o.-miş-durur 162/4
o.-miş-ıdı 69/4
o.-miş-ıduş 143/2
o.-mişdur 8/3, 60/2, 95/3, 104/2, 112/5, 144/2
o.-mişken 124/2
o.-mişsin 161/5
o.-sa 11/2, 23/3, 25/5, 27/4, 65/2, 74/1, 74/3, 79/3, 87/2, 91/2, 96/4, 96/4, 126/1, 128/2, 131/4, 136/5, 149/1, 149/1, 149/2, 149/3, 149/4, 149/5, 150/1, 150/1, 150/2, 150/2, 150/3, 150/4, 150/5, 165/5, 172/1, 172/1, 172/2, 172/3, 172/4, 172/5, 177/5, 178/4, 186/2, Mf.2, T.5/3
o.-sak 87/3, 149/3
o.-sam 31/1, 71/4, 187/4
o.-sun 22/2, 32/5, 73/5, 117/1, 124/4, 127/5, 139/1, 139/1, 139/2, 139/3, 139/3, 139/4, 139/4, 139/5, 159/1, 183/1, T.5/4
o.-up 2/1, 14/5, 15/3, 17/2, 23/3, 35/4, 59/2, 78/1, 80/3, 90/1, 121/2, 133/3, 139/3, 139/4, 147/2, 147/4, 169/4
o.-up-durur 83/3
o.-updur 7/4, 8/3, 98/1, 98/5, 153/3
o.-ur 15/2, 31/5, 35/3, 43/1, 43/1, 43/2, 43/3, 43/4, 43/5, 67/2, 92/3, 93/4, 95/5, 100/5, 148/2, 153/2, 165/5, 166/4, 173/2, 176/3, Mf.3, Mf.6
o.-ur-ıdı 33/2
o.-ur-ımiş 111/1
o.-ur-ısam 121/3
o.-urdu 146/5
o.-urdum 150/3
o.-ur mı 90/4, 136/3, 161/4
o.-ur mıydı 150/4
o.-ursa 2/1, 92/3
o.-ursam 5/3
- olın-**
o.-maz 93/2
- oñmaduk**
o.+larla 53/3
- oñul-**
o.-madın 70/1
- orak**
o.+umdur (orağumdur) 48/4
- oran**
o.+ı 109/4
- orta**
o.+da 140/1
o.+ya 11/5, 133/2
- osandur-**
o.-dı 12/2
- ot**
o.+ı-mıdur 81/3
- otağ**
o. 155/1
- otlan-**
o.-mışa 105/2
- oyar-**
o. 96/3, 114/1
o.-dı 182/1
- oyna-**
o.-dupdur 182/4
- ög-**
ö.-erek 183/3
ö.-me 111/3
ö.-üp 131/5
- ögün-**
ö.-sün 140/2
- ögür-**
ö.-ürem 25/2
- ögüt-**
ö.-ür (ögüdür) 56/4

öl-

ö.-dügüm 100/1
 ö.-dügümi 21/3, 134/1,
 141/3
 ö.-düm 127/2
 ö.-em 10/2
 ö.-ince 143/2
 ö.-me 153/2
 ö.-medin 18/2, 21/1, 150/3
 ö.-meyince 132/2
 ö.-mezden 73/1
 ö.-mişüz 73/1
 ö.-se 1/5, 23/5
 ö.-sün 73/3
 ö.-ürdüm 57/2

öldür-

ö. 13/2, 100/1, 100/3
 ö.-di 145/1
 ö.-dügini 132/4
 ö.-me 38/1, 92/4, 159/2
 ö.-meyince 153/2
 ö.-üp 88/4, 174/2
 ö.-ür 8/5
 ö.-ürsej 73/3

öldürmelü

ö. 36/4

ölmelü

ö.+si 34/2

ölümlü

ö.+si T.4/2

‘ömr

‘ö. 23/1, 57/4
 ‘ö.+e 28/5
 ‘ö.+i 139/4
 ‘ö.+in 97/3, 151/1
 ‘ö.+ümde 141/2
 ‘ö.+ümünj 46/2
 ‘ö.+ünj 95/5

öñ

ö. 73/1
 ö.+din 95/5

öp-

ö.-erler 62/4
 ö.-mege 80/5, 150/4

öt-

ö.-me 76/1

öykin-

ö.-e 9/4

öykün-

ö.-dügi 75/2
 ö.-e-bildi 168/2
 ö.-imez 25/1, 157/5
 ö.-se 126/2
 ö.-üp 20/4
 ö.-ürmiş 61/2
 ö.-ürse 102/4

özge

ö. 54/5, 70/4, 74/4, 179/2

pâ-beste

p. 94/3

pâ-mâl

p.+i 61/4
 p.+ünj 5/3

pâdişâh

p. 29/3, 55/5, 118/2
 p.+um 24/5, 108/5

pâdişeh

p. 104/2

pâk-dâmen

p.+dür 53/3

pâk

p.+em 134/4
 p.+ümüz 73/1
 p.+ünj 129/3
 p.+ünjde 130/4
 p.+ünjden 97/2

pâlûde

p. 27/1

par

p. 135/3, 135/3, 158/1,
 158/1, 175/4, 175/4

pâre

p. 58/1, 58/1, 85/3, 124/2,
 124/2, 132/2
 p.+dür 58/1, 58/1, 58/4
 p.+müz 70/2
 p.+ye 49/4, 70/2

paşa

p. T.5/1
 p.+sı 104/2

pây

p. 86/5, 140/4
 p.+ına 171/3
 p.+unj 183/1
 p.+uñja 8/1, 22/4, 82/4,
 175/5

- pây-mâl**
p. 6/2, 51/4, 128/1, 151/3,
162/5, 179/5
p.+üjdür 106/4
- pehlû**
p. 125/5
- pek**
p. T.1/5
- pelâs**
p. 99/2
p.+a Kt2/2
- peleng**
p. 48/3
- pelid**
p. 137/5
p.+ile 160/1
- penbe**
p. 142/3, 155/1, 155/2
- pençe**
p. 1/4, 62/2, 146/1
- pend**
p.+i 8/5, 70/2
- per**
p. 80/4
p. (perr ü bâl) 188/3
- perde**
p. 123/5
- perî**
p. 89/1, 129/3, 143/5, 152/1
- perî-peyker**
p. 126/4, 175/1
- perî-rû**
p.+ların 111/3
- perî-ruh**
p.+uñ 64/4
- perî-sîmâ**
p.+y1 113/5
- perî-tal'at**
p. 160/4
- perî-zâd**
p.+1 63/4
- perîşân**
p. 25/5, 189/1
p.+a 25/5, 110/1
p.+dan 133/1
p.+uñda 42/1
- perîşân-hâl**
p. 139/3
- pertev**
p. 45/4, 123/4
p.+i 82/3
- pervâne**
p. 114/1, 135/3, 163/3,
177/3
p.+dür 41/1, 155/2
p.+ye 95/2
- pervâneveş**
p. 32/3
- pervâz**
p. 188/3
- perverde**
p. 57/1
- pervîn**
p. 94/1
- peşîmân**
p. 15/5
- peyk**
p. 76/5, 168/1
- peykân**
p.+1 85/5
p.+uñ 25/4, 77/3, 129/4
- peymân**
p. 38/5
- peymâne**
p. 25/1
p.+den 93/1
- peyveste**
p. 94/1, 165/1
- pır**
p. 105/2, 105/2
- pîr**
p. 13/3, 44/5, 62/3, 99/5,
115/1
- pîrâhen**
p.+üñ 109/3
- pîrehen**
p.+ler 60/2
- pîrezen**
p. 112/5, 115/3
- pîrûze**
p. 58/4
- pister**
p. 65/4
- piş-**
p.-e 153/4
- pîşe**

- p. 153/1, 153/2, 153/3,
153/5
- piyâle**
p.+dür 52/3
- potur**
p. Mf.6
- puhte**
p. 8/3
- pûl**
p.+uñ 111/5
- pür**
p. 30/5, 115/4
- pür-çîn**
p. 61/4
- pür-gubâr**
p. 90/1
- pür-hûn**
p. 52/3
- pür-letâfet**
p.+dür 184/3
- pür-sûz**
p.+um 163/3
- pür-şerâr**
p. 145/3
- pür-şevk**
p. 182/1
p.+den 123/4
- pür-şûr-âb**
p.+da 146/1
- pür-yara**
p.+nuñ 73/2
- pür-zahm**
p.+umı 47/2
- Rab**
R. 12/1, 12/1, 12/2, 12/3,
12/4, 12/5, 15/4, 147/8,
Kt1/2, R.1/1
- Rabbi**
R. 32/3, 32/4, 147/6
- ra'dvâr**
r. 75/2
- râg**
r. 95/3
- rağbet**
r. 166/4
r.+i 183/5
- râh**
r. 128/1, 142/5, 155/4,
188/5
r.+uz 67/1, 67/2
- râhat**
r. 65/4, 122/1
- rahm**
r. 4/5, 5/3, 13/2, 31/2, 37/5,
58/2, 160/4
r.+um 144/5
- rahmet**
r. 166/5
- rahşân**
r.+a 158/4
- rakîb**
r. 4/2, 15/4, 22/1, 36/4,
44/4, 85/2, 102/5, 126/4,
144/4, 145/1, 158/4, 160/4,
180/4, 183/5, 187/4
r.+e 15/2, 137/1, 164/4
r.+em 128/1
r.+i 26/1, 39/3, 49/2, 138/4,
139/1
r.+üñ 6/3, 40/2
- rakîbâ**
r. 63/4, 139/5, 176/3, Mf.5
- râm**
r. 150/2, 176/4
- ra'nâ**
r. 6/3, 128/4, 156/4
r.+nuñ 114/2
- râst**
r. 112/2
- râstî**
r. 68/4, 86/1, 181/2
- ratl**
r. 107/2, 173/1
- ravza**
r. T.2/1
- râygân**
r. 172/1
- râyihâ**
r. T.2/1
- râz**
r. 123/5, 142/2
- râzî**
r. 78/1
r.+yam 137/4, 164/4
r.+yuz 175/3

- rebâb**
r.+ı 113/4
r.+uñ 105/4
- recâ**
r. 78/1
- ref'**
r. 61/4
- reh**
r. 12/5, 33/5, 42/5, 73/3,
100/1, 111/2, 140/4, 166/5
r.+uñ 112/4
r.+üñe 87/2
- reh-nümâ**
r. 142/5
r.+ñ 166/5
- reh-nümûn**
r.+ı 43/5
r.+umsun 142/5
- reh-zen**
r.+dür 53/5
- rengîn**
r. 52/3, 155/1
- resm**
r.+e 30/2
- reşk**
r.+ile 15/2, 30/7
- revâ**
r.+dur 36/3, 137/5
r.+mı 65/5, 129/1, 145/4,
153/4, 158/3, 184/5
r.+mıdur 73/2
- revâc**
r. 18/4, 40/4
- revân**
r. 13/2, 68/4, 71/4, 86/3,
110/3, 125/2, 137/1, 137/3,
137/5, 140/2, 161/4, R.1/2
r.+a 17/5, 51/1
r.+ı 137/3
r.+larla 158/2
r.+um 4/3, 15/2, 89/3,
119/2, 167/1, 187/2
r.+umdur 57/2, 57/3
r.+uñ 107/5, 181/2
- rez**
r. 78/4, 106/3
r.+ı 44/5
- Rıdvân**
R. T.3/2
- rıdvân**
r.+dan 133/4
- rif'at**
r. 140/4
r.+e 112/3
r.+üm 7/1
- rind**
r. 27/5
- rindân**
r. 178/4
- rismân**
r. 79/5
- riş-hand**
r. 147/10
- rişte**
r. 81/4
r.+sin 138/2
r.+yle 165/5
- rişvet**
r. 13/1
- riyâ**
r.+dan 22/5
- rû-be-rû**
r. 187/4
- rû-siyeh**
r.+uñ 156/2
- rûbeh**
r. 73/4, 142/1
- rûh**
r. 4/3, 13/2, 15/2, 57/2,
73/1, 129/3
r.+ı T.2/2
r.+um 22/4, 120/4, 129/5
- ruh**
r. 13/4, 43/1, 78/3, 121/1,
130/4, 167/5
r.+ın 44/3
r.+ına 17/3
r.+ları 165/1
r.+ların 156/1
r.+larıñ 56/1
r.+uñ 39/4, 96/1, 96/4
r.+uña 9/1, 9/4, 20/1
r.+uñdan 90/1
r.+uñla 69/4, 76/3, 99/3
- ruhsâr**
r. 61/3, 158/1

- r.+ı 16/3, 35/3, 91/5, 135/3,
175/4
r.+ıla 133/1
r.+uñ 183/4
r.+uñ-ıla 110/4
r.+uñla 40/1
- Rûm**
R. 19/4, 62/4, 147/5
R.+a 110/3
- rumûz**
r.+ına 69/6
- rûşen**
r. 48/1, 74/3, 96/2, 146/5
- rûy**
r. 86/5, 92/1, 149/2, 162/2,
171/4
r.+uñ 125/2
- rûz**
r. 53/1
- rûzgâr**
r. 22/3
r.+a 167/2
r.+la 136/2
- rûsvâ**
r. 24/3
- rûsvâhk**
r. 53/1
- rûsvâyî**
r. 36/5
- sa'âdet**
s. 10/5, 142/5
s.+de 161/5
s.+le 161/2
- sâ'at**
s. 157/2
s.+de 161/2
- sabâ**
s. 2/2, 5/1, 24/2, 35/5, 38/2
s.+ya 183/1
- sâbit-kadem**
s. 12/4
- sabr**
s. 7/5, 32/2, 72/4, 92/4,
103/4, 122/4
s.+um 108/1
- sâcid**
s. 67/5
- saç**
s.+ına 165/1
- saç-**
s.-ar 145/5
s.-dukça 116/4
- sad-bergveş**
s. 128/2
- sad-çâk**
s.+ümüz 73/2
- sad-gûne**
s. 147/2
- sad-pâre**
s.+de 49/4
- sâde**
s.+dür 73/1
- sâdece**
s. 125/5
- sadef**
s. 2/1
- sadr**
s.+ında 7/2
- sâf**
s. 22/5, 87/4, 118/1, 123/3
- sâf-dil**
s.+lerden 169/3
- safâ**
s. 21/4, 37/4, 76/2, 78/2,
87/1, 118/1, 119/1, 130/1,
136/3, 138/3, 139/2, 143/3
s.+nuñ 181/1
s.+sı 84/1, 164/1, 164/1,
177/5
s.+yı 130/2, 131/1
- safha**
s. 44/3, 91/5, 162/3
s.+sından 139/4
- sâfi-dil**
s. 103/2
- sâfi-meşreb**
s. 18/1
- sağ**
s. 16/1, 95/4, 101/5, 183/1
- sâgar**
s. 18/1, 57/5
s.+ı 186/3
- sahbâ**
s. 64/5
s.+nuñ 116/4
- sâhib-esrâr**

- s. R.1/1
- sâhil**
s.+e 173/4
- sahrâ**
s. 149/1
s.+ya 114/5, 133/3
- sâ'id**
s. 125/4
- sâ'il**
s. 149/5
- sâk**
s.+la 125/4
- sakın-**
s. 14/5, 63/3, 94/5, 124/1,
138/3, 148/4, 182/4
s.-ma 169/3
- sâkî**
s. 9/2, 22/2, 43/1, 44/2,
45/1, 55/3, 56/2, 62/4, 64/5,
76/2, 79/4, 80/5, 85/4,
105/1, 107/2, 116/4, 136/3,
140/1, 146/4, 153/4, 155/5,
157/3, 159/3, 166/3, 170/4,
173/2, 180/5, 182/2, 184/2,
186/3
s.+den 1/2, 150/5
s.+nün 164/1
- sâkin**
s. 60/4, 120/2
- sâkiyâ**
s. 25/1, 52/3, 84/2, 93/1,
131/4, 152/4, 176/1
- sakla-**
s.-r-ısam 25/4
- sal-**
s.-a 83/4
s.-dı 110/2, 165/2
s.-mak 118/2
s.-up 119/1
- salın-**
s.-asın 137/5
s.-duğuş 117/4
s.-duş 119/1
s.-mak 160/1
s.-ur 165/3
s.-urlar 158/2
- salındur-**
s.-saş 43/4
- s.-up 178/3
- saltanat**
s.+la 99/2
- sâlûs**
s.+dan 73/5
- san-**
s. 19/4, 48/5, 56/5, 98/1,
142/3, 165/2, T.4/1
s.-asın 19/3, 90/5, 144/2,
155/2, 185/4
s.-dum 58/2, 84/1
s.-duş 63/1, 115/1, 115/1,
115/2, 115/3, 115/4, 115/5,
120/1, 120/1, 120/2, 120/3,
120/4, 120/5
s.-ma 5/1, 8/3, 22/3, 25/1,
30/1, 30/4, 30/6, 42/3, 42/4,
47/1, 52/5, 53/2, 58/4, 63/4,
64/1, 64/3, 64/5, 80/3, 82/2,
94/4, 103/1, 136/2, 136/4,
141/1, 170/2, 186/5
s.-maş 54/1, 85/1, 154/5,
188/1
s.-maşuz 24/4, 182/1
s.-ur 109/1, 141/2, 158/5
s.-urdum 53/3
s.-urduş 152/2
s.-ur mısın 141/4
- sancak**
s. 110/3
- sancıl-**
s.-up 56/3
- sanem**
s. 14/1, 14/5, 27/3, 78/3,
84/4
s.+lerde 67/5
s.+üş 19/3
- sanem-sûret**
s. 160/4
- sanevber**
s. 112/1
- sanki**
s. 51/1, 52/3
- saşa**
s. 2/1, 3/1, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4,
3/5, 4/2, 5/4, 6/1, 6/1, 6/2,
6/3, 6/4, 6/5, 6/5, 13/5,
14/1, 22/5, 23/3, 28/4, 30/3,

- 38/1, 39/2, 44/5, 51/4, 65/2,
68/5, 70/4, 71/3, 73/2, 94/4,
94/5, 104/3, 104/4, 111/1,
115/2, 123/3, 129/3, 139/5,
153/1, 156/3, 161/4, 166/4,
168/5, 174/5, 176/3, 188/2
- sarar-**
s.-mişdur 66/5
- sarı-**
s.-miş 85/2
- sark-**
s.-ar 20/1
- sarrâf**
s. 49/1
- sars-**
s.-ar 26/5
- sat-**
s.-dı 180/2
s.-mişdur 49/1, 49/2
s.-sa 50/2
s.-up 18/4
- sav-**
s.-arak 176/5
- sâye**
s. 83/4, 118/2, 119/1
s.+ıde 134/2
- sâyeâsâ**
s. 60/1
- sâyebân**
s.+um 34/5
- sâyeleyin**
s. 59/2
- sâyevâr**
s. 158/4
- sâyeveş**
s. 5/3, 121/3, 137/5, 138/5
- sayyâd**
s. 49/3
- sebeb**
s.+den 40/2
- sebîl**
s. 132/5, 142/5
- sebük-bâr**
s. 138/4
- sebz**
s. 81/3
s.+in 185/3
- sebbezâr**
s. 82/1, 135/5, 149/2
- secde**
s.+den 146/3
- secdegâh**
s. 36/3
- secdegeh**
s.+üm 69/2
- sed**
s. T.1/3
- sefâhet**
s. 14/5, 62/5
- sefer**
s.+den 92/4
- sefid**
s. 2/4
- seg**
s. 18/5, 100/4, 148/2, 180/4
- segri-**
s.-r 107/1
- sehâb**
s.+a 56/1
- seher**
s. 3/5, 96/5
s.+i 157/1
- sehî**
s. 3/4
- selâm**
s. 69/3
- selâmet**
s. 176/1
- semen**
s. 52/1
- semen-sây**
s. 189/1
- semen-sîmâ**
s. 184/1
- sen**
s. 23/2, 32/4, 41/2, 42/3,
60/3, 61/2, 63/5, 70/3, 75/3,
83/4, 86/2, 88/2, 92/3,
102/3, 102/4, 104/1, 115/1,
115/3, 115/4, 119/4, 120/2,
120/3, 135/1, 137/3, 137/5,
142/2, 142/4, 144/2, 144/5,
160/1, 175/1, 179/3, 187/4
s.+de 62/3, 62/5
s.+dedür 88/2

- s.+den 4/5, 63/5, 96/2,
100/1, 100/3
s.+dendür 53/1
s.+i 28/1, 68/4, 77/4, 113/5,
115/3, 129/1, 143/1, 143/2,
145/3, 151/4, 161/5, 169/4
s.+siz 38/5, 72/1, 72/1,
72/2, 72/3, 72/4, 72/5,
129/5
s.+ün 4/4, 5/5, 20/3, 22/4,
42/2, 68/2, 69/7, 90/3, 97/2,
100/2, 106/1, 106/1, 106/2,
106/3, 106/4, 106/5, 108/1,
108/1, 108/2, 108/3, 108/4,
108/5, 109/1, 116/1, 117/4,
121/2, 140/3, 180/3
s.+ünle 120/4
- sencileyin**
s. 104/2
- sened**
s. 22/1
- seng**
s. 60/5, 87/2, 144/3
- sengîn-dil**
s. 66/2
- sep-**
s.-miş 85/5
s.-sej 153/4
- ser**
s. 2/4, 7/1, 7/1, 46/2, 47/4,
69/3, 75/1, 122/2, 154/3,
163/1, 168/3, 180/4
- ser-â-pâ**
s. 134/5
- ser-â-ser**
s. 124/1, 187/5
- ser-âmed**
s. 23/3
- ser-‘asker**
s.+i 139/1
- ser-bâzlık**
s. 11/3
- ser-bülend**
s. 27/4
- ser-cümle**
s. 110/1
- ser-çeşme**
s. 41/4, 48/5
- ser-efrâz**
s.+um 27/4, 161/1
- ser-firâz**
s. 121/3
- ser-fürû**
s. 1/5
- ser-gerdân**
s. 49/2
s.+iyuz 74/3
- ser-geşte**
s.+yem 99/3
- ser-had**
s. (ser-hadd-i) 23/3
- ser-keş**
s. 49/5, 59/2, 61/4
s.+i 178/3
- ser-keşlen-**
s.-ür 26/5
- ser-keşlük**
s.+i (ser-keşlügi) 149/5
s.+üñdür (ser-keşlügüñdür)
161/4
- ser-menzil**
s.+e 123/1
- ser-mest**
s. 162/4
- ser-nigûn**
s.+umsun 142/1
- ser-pâ-bürehne**
s. 15/3
- ser-rişte**
s. 79/3
- ser-tâ-ser**
s. 26/1, 114/4
- ser-tâc**
s. 67/2
- serdâr**
s. 26/2, 159/5
- serî‘u ‘z-zevâl**
s.+dür 44/2
- sermed**
s. 23/1
s.+dür 57/4
- sersemlik**
s.+ı (sersemliği) 175/5
- serv**
s. 3/4, 17/5, 27/4, 30/3,
38/3, 42/2, 45/1, 46/1, 51/1,

- 53/3, 59/2, 68/4, 71/4, 74/1,
83/4, 86/3, 89/3, 103/2,
103/5, 107/5, 112/1, 115/2,
119/1, 119/2, 121/2, 121/3,
125/2, 133/5, 136/4, 137/3,
137/5, 140/2, 158/2, 160/1,
161/1, 161/4, 163/5, 178/3,
181/2, 187/2
s.+i 167/1
s.+üm 134/2
s.+ünj 61/5
- serv-kad**
s. 26/5, 104/3, 134/4
s. (serv-kadd ü lâle-had)
34/1
s. (serv-kaddüm) 149/5
s. (serv-kaddün) 36/1, 103/4
s.+den 138/5
- serv-kâmet**
s. 148/4
- sev-**
s.-düm 68/4, 143/1
s.-en 129/1, 137/1
s.-mekde 99/5
- sevâb**
s. 132/3
- sevdâ**
s. 11/1, 57/4, 96/4, 147/7,
160/3, 163/1
s.+sı 62/5, 159/5
s.+sıdur 11/1
s.+sından 17/3
s.+sıyla 179/5
s.+ya 17/5
- sevindür-**
s. 32/2
- seyl**
s. 89/3
- seyr**
s. 46/1, 49/1, 114/5, 125/5,
130/4, 149/2
s.+in 184/4
- seyrân**
s.+a 82/1, 158/5, 168/1
s.+ına T.3/2
s.+uñda 42/5
- sı-**
s.-yup 185/2
- sıdk**
s. 177/5
- sığış-**
s.-maz 93/3, 113/1
- sıhhat**
s. 65/4, 128/3, 188/2
- sık-**
s.-mış 105/4
- sıkıl-**
s.-ursa 9/2
- sımık**
s. 100/4
- sır**
s. 11/2
s. (sırr-ı derûnum) 77/3
s. (sırr-ı ilâhuz) 67/5
s. (sırr-ı man 'araf) 97/5
s. (sırrı) 91/2
s. (sırrum) 151/5
s. (sırrumı) 123/5
s. (sırrumuz) 87/4
s. (sırruñı) 53/2, 152/4
- sırdaş**
s.+a 151/5
- sıyâm**
s. 9/5, 69/7
- sifâl**
s.+i 100/4
- sifle-me'âb**
s.+a 18/3
- Sigetvâr**
S.+a T.5/3
- sîh**
s. 56/3
s.+i 127/4
- Sikender**
S. 87/4
- silk**
s. 148/5
s.+ine 178/5
- sille**
s.+ler 75/2
- sîm**
s. 40/3, 46/4, 62/2, 64/3,
92/1, 96/4, 111/5
s.+durur 125/4
- sîm-beden**
s. 13/4, 20/3

- sîm-ber**
s.+den 92/3
- sîm-endâm**
s. 92/3
s.+umuz 74/1
- sîm-ten**
s.+lerde 169/3
- sîmîn**
s. 52/1
s.+ünjî 162/2
- sîmîn-beden**
s.+ünj 157/4
- sîne**
s. 47/2, 73/2, 80/3, 109/3,
114/4, 123/4, Kt1/1, Mf.1,
Mf.6
s.+de 95/1
s.+m 155/2, 184/4
s.+mde 142/4, 155/1
s.+mden 7/4
s.+mdür 123/5
s.+mi 2/3
s.+münj 154/1
s.+nde 80/1
s.+nje 111/5
s.+ye 49/5
- sîne-çâk**
s.+em 134/1
- siper**
s. 30/1
s.+i 157/1
- sîr-âb**
s. 9/4
- sirişk**
s. 64/3
s.+ünj 111/5
- sitâre**
s.+dür 58/2
- sitem**
s. 33/4
- sitemger**
s.+den 141/1
- siyâh**
s. 139/3
s.+uñ 23/2, 151/3, 154/4
- siyeh**
s. 48/3
- siyeh-kâr**
s. 147/5, 147/6
- sohbet**
s. 13/5
s.+den 76/2
- sok-**
s.-up 11/5
- sokul-**
s.-ur 26/4
- soñ**
s. 54/4, 65/2
- soñra**
s. 17/4, 105/5, 115/2, 181/4
- sor-**
s. 53/2, 111/4, 181/3, 183/2
s.-dı 176/5
s.-dum 66/3
s.-up 55/2
- sovukluk**
s. 158/3
- soyın-**
s.-a Kt1/1
- soyun-**
s.-up 15/3
- söyle-**
s. 71/3
s.-miş 4/5
s.-ñ 8/4
s.-se 25/3
s.-sem 31/4
s.-sün 164/3
- söylen-**
s.-en 108/4
- söyleş-**
s.-ür 31/4
- söylet-**
s.-señ 113/1, 113/1, 113/2,
113/3, 113/4, 113/5
s.-ür (söyledür) 55/1, 55/1,
55/2, 55/3, 55/4, 55/5
s.-ürse (söyledürse) 55/1
- söyün-**
s.-mesün 48/1
s.-ür 96/5
- söz**
s. 107/4, 125/3, 131/1,
131/5
s.+de 148/5
s.+den 150/2

- s.+inden 93/4
s.+ini 114/3
s.+inüŷ 50/1
s.+üm 30/4
s.+ümi 81/1
s.+ümüze 119/4
s.+üŷ 71/1
- su**
s. 33/2, 61/5, 71/4, 103/2,
119/2, 123/3, 134/4, 153/4,
176/5, 181/2, R.1/2
s.+dur 51/3, 187/2
s.+lar 85/5
s.+yı 57/3
s.+yın 184/2
s.+yından 176/2
- sû-be-sû**
s. 36/1, 121/2
- subh**
s. 96/5
s.+a 147/4
- subh-dem**
s. 2/4
- sûd**
s. 147/3
- suffe**
s. 138/3
- sûfi**
s. 7/3, 37/4, 63/1, 71/1,
77/2, 115/1, 120/1, 120/3,
127/1, 176/5
s.+nüŷ 177/5
s.+yüz 73/5
- sûfiyâ**
s. 117/4
- sûk**
s. 153/5
- sula-**
s.-r 116/1
- sulandur-**
s.-maz 179/3
- sultân**
s. 29/5
s.+um 28/4, 34/4, 36/4,
81/5, 83/2, 98/2, 119/3,
153/2, Kt1/1
- sun-**
s. 22/2, 146/4
- s.-a 121/4
s.-arsın 60/3
s.-dı 152/3, 168/5
s.-ma 15/2, 44/1
s.-sun 140/1
s.-up 6/5, 105/5
- sunul-**
s.-dı 6/5
s.-mıŷ 38/4
s.-ur 28/5
- surâhî**
s. 85/4, 155/5
s.+ye 131/4
- sûre**
s. 162/3
- sûret**
s. 118/1, 167/3, 185/2
- sûretâ**
s. 71/3, 78/3
- sûretlü**
s.+dür 27/3
- sûzân**
s.+a 85/5, 129/4
- sünbül**
s. 43/4, 165/1
s.+üŷle 95/3
- sür-**
s. 86/5, 162/5
s.-em 28/2
s.-en 130/1
s.-erken 171/3
s.-medi 8/1
s.-mek 17/2, 140/4
s.-mekle 82/4
s.-sem 175/5
s.-üp 1/4
- sür‘at**
s. 71/5
- Süreyyâ**
S. 51/2
S.+yuz 67/2
- sûri-**
s.-yü 19/5
- sürin-**
s.-ür N.1/2
- sürme**
s. 112/4
- sürü-**

- s.-r 35/1, 35/1, 35/2, 35/3,
35/4, 35/5
- sürül-**
s.-sem 54/2
- sürün-**
s.-sün 140/4
- şâd**
ş. 89/2
- şâdîlik**
ş. 171/4
- şâdlık**
ş.+ından (şâdlığından) 75/5
- şafak**
ş. 85/1, 108/3
ş.+dan 2/4
- şâh**
ş. 17/2, 29/3, 62/3, 169/3,
178/5, 182/2
ş.+a 153/2, T.1/4
ş.+am 34/5
ş.+ı 28/4, 97/5
ş.+ına 155/1
ş.+ınuş 104/5
ş.+la T.5/1
ş.+um 28/3, 39/2, 42/3,
92/5, 118/2, 118/4, 180/3,
182/4, 187/4
ş.+uñ 182/2
ş.+uz 67/1
- şahâdet**
ş. 14/4, 178/5
- şâhîn**
ş. 171/1
- şâl**
ş. 66/1
ş.+a 140/3
- şâm**
ş. 69/6, 119/5, 170/2
- şâne**
ş. 25/5
- şarâb**
ş. 9/2, 35/4, 57/5, 77/2,
79/4, 123/3, 128/5, 135/1,
146/4, 149/3, 176/5, 178/4,
180/5
ş.+a 56/2, 127/3
ş.+dan 127/1
ş.+m 130/2
- ş.+uñ 105/1
- şarâbsız**
ş. 127/4
- şaş-**
ş.-ar 99/4
- şa‘şa‘a**
ş. 82/2
- şavk**
ş. 117/2, 183/4
ş.+ına 59/5
ş.+uñ 25/2
- şâyed**
ş. 14/1, 23/5
- şeb**
ş. 3/1, 9/1, 16/3, 51/5, 76/3,
95/2, 175/4
ş.+inde 96/3
- şeb-ârâ**
ş. 95/1, 117/2, 177/3
- şeb-dîz**
ş. 85/1
- şebistân**
ş.+umdur 33/3
ş.+uñ 114/1
- şeh**
ş. 31/4, 67/4, 111/2, 113/4,
159/5, 161/2, 161/5
ş.+den 101/2
ş.+üñ 20/5
- şeh-bâz**
ş. 35/2, 188/3
ş.+uñ 49/3
- şeh-süvâr**
ş.+um 162/5
- şehâ**
ş. 127/5
- şehd**
ş. 44/1, 94/2
- şehd-la‘l**
ş.+üñ 61/2
- şehîd**
ş. 5/2, 169/4
ş.+üñ 162/1
- şehîdân**
ş. 178/5
- şehr**
ş. 37/4
ş.+ı 158/1, 172/4

- ş.+ünj 158/3
şehriyâr
 ş. 19/2
şeker-âb
 ş.+uñ 105/5
şeker-hây
 ş. 189/5
şeker-leb
 ş. 55/4
şekker
 ş. 16/4, 47/5, 55/1, 154/4
şekker-leb
 ş.+ünj 55/2
şekl
 ş.+ini 78/3
şekvâ
 ş. 36/5
şem‘
 ş. 3/1, 11/4, 16/3, 33/3,
 41/1, 94/1, 94/1, 94/2, 94/3,
 94/4, 94/5, 95/1, 95/2, 96/1,
 114/1, 117/2, 135/3, 162/2,
 163/3, 175/4, 177/3, 182/1,
 183/4
 ş.+‘i 182/3
 ş.+‘ine 32/3
şem‘âsâ
 ş. 97/3
şems
 ş. 186/4
şemşîr
 ş. 108/3
şemşîrveş
 ş. 86/1
şer
 ş. 54/4
şer‘a
 ş. 54/3
şerbet
 ş. 8/4, 18/2, 130/2, 132/4
 ş.+i 134/3
 ş.+in 60/3
şerbetlü
 ş.+dür 27/1
şeref
 ş. 97/2
şerh
 ş. 2/3, 73/2, 80/1, 142/2,
 161/3
şerha
 ş. 134/5, 134/5
şerîk
 ş. 159/2
şeş-per
 ş.+i 186/2
şevk
 ş. 11/1, 94/4, 102/1, 163/1,
 163/3
 ş.+e 44/2, 131/4
 ş.+ile 16/5, 32/3
 ş.+ine 55/4, 175/3
 ş.+ini 121/1
 ş.+üme 33/3
 ş.+üñe 94/1
şeydâ
 ş. 24/1, 24/3, 29/1, 62/1,
 149/4, 156/1
 ş.+sı 86/3, 104/1
 ş.+yı 53/2, 113/1, 187/3
şeydâlık
 ş. 53/1
şeydâyî
 ş. 36/5
şeyh
 ş.+e 115/1
şifâ
 ş. 143/4, 166/2
şikâr
 ş. 142/1, 179/4
 ş.+ımuuz 73/4
şikest
 ş. 174/3
şimden-gêrû
 ş. 66/4, 70/3, 188/2
şimdi
 ş. 8/3, 23/5, 27/3, 49/5,
 72/3, 103/5, 105/3, 181/4,
 187/3
 ş.+den 17/4
şimşâd
 ş.+umı 12/1
şinâver
 ş. 58/5
şîr
 ş. 48/3, 142/1

- ş.+üm Kt2/1
ş.+üñ 2/5, 50/5
- şirâ**
- ş.+muz 22/2
- şîrâne**
- ş. 82/5
- şîrîn**
- ş. 16/2, 55/4, 61/2, 121/5,
124/5, 151/1, 154/4, 155/3
ş.+ini 153/3
- şîrîn-dehen**
- ş. 187/3
- şîrîn-edâ**
- ş. 47/5
- şîşe**
- ş. 157/2
- şîve**
- ş. 121/5, 147/5, 153/1
- şîven**
- ş.+üñ 109/4
- şol**
- ş. 1/1, 16/4, 60/4, 65/1,
160/3, 185/3, T.3/1
- şöyle**
- ş. 1/5, 27/3, 55/2, 62/5
ş.+dür 184/2
- şu**
- ş. 1/2, 36/3, 79/3, 141/1
ş.+lar 97/3
- şûh**
- ş. 88/2, 128/1
- şûle**
- ş. 25/2
- şûr-âb**
- ş.+ı 135/5
- şûrîde**
- ş. 28/3
ş.+den 181/3
- şükr**
- ş. 171/4
- şükür**
- ş. 170/5
- tâ**
- t. 85/5, 121/1
- ta'alluk**
- t. 79/2, 138/2
- tâ'at**
- t. Mf.2
- tâb**
- t. 158/4
t.+uñdur 106/5
- tâbân**
- t.+a 82/3
t.+um 51/5
- tâbende**
- t.+ñ 121/1
- tabîb**
- t. 8/4, 51/3, 95/4, 102/3,
132/4, 143/4, 166/2, 188/2
t.+em 128/3
t.+i 18/2, 80/4, 83/1
t.+üm 134/3
- tâc**
- t. 17/2, 130/5, 131/2, 186/2
t.+ıla 92/5
t.+umuz 73/5
- tağ**
- t. 155/3, Mf.1
t.+ıla 151/1
t.+lar 75/1
t.+lara 124/5
- tağıl-**
- t.-sa 82/5
- tağla-**
- t.-ruz Mf.1
- tahammül**
- t. 17/4
- tahassür**
- t.+üm 52/4
- tahrîr**
- t. 4/2, 146/3
- tahsîl**
- t. 57/3, 132/3
- taht**
- t. 131/2, 161/2
- tahte 's-serâ**
- t.+dayuz 67/2
- tahtgâh**
- t.+ı 139/1
- tak-**
- t.-dı 174/4
- tâkat**
- t. 32/2
t.+üm 7/5, 122/4
- takıl-**
- t.-ur 26/4, 171/2

taklîd	t. 1/3		t.-miş 151/4
tal-	t.-mak 15/3	tarz	t. 2/5
tala-	t.-dukça 36/2	taş	t. 60/5 t.+a 151/1 t.+ıdur 65/4
tal'at	t.+ı 29/2 t.+uğ 58/3, 117/1	taşlu	t. 144/3
taleb	t. 152/3	taflu	t. 12/2, 31/4, 31/4 t.+dur 27/2
tâli'	t. 61/1, 74/2	tav	t. 180/1
tâlib	t. 87/3, 104/4	tavk	t. 42/4, 186/5 t.+ıdur 52/5
ta'fîm	t. 11/3, 146/2	tavr	t.+ı 163/4 t.+ını 140/5
tamâm	t. 69/4, 126/2	tâvus	t. 82/1, 157/3
tamu	t. 176/3	tayan-	t.-up-durur 23/4
ta'n	t. 138/4	tayandur-	t.-miş 85/3
tağ	t. 37/5, T.5/3 t.+a 76/3 t.+mı 7/3, 18/1, 27/5, 34/3, 74/3, 82/5, 93/5, 94/3, 111/1, 159/3 t.+mıdur 5/4, 54/4, 82/3, 87/3, 141/5	tâze	t. 48/1, 95/1, 100/5, 154/3
tağ-	t.-ma 117/4	tebâh	t. 139/4
tağrı	t. 129/5	teber	t.+i 168/1
târâc	t. T.1/2	tecribe	t. 13/4, 157/5
tarâvet	t.+ler 57/3	tecrîd	t. 1/5
tarf	t. 19/4	tedbîr	t.+i 77/5
tarh	t. 22/4	tedennî	t. 170/2
târîh	t. T.1/5, T.3/2, T.4/3 t.+in T.2/2 t.+ini T.5/4	tek	t. 48/4, 140/1, 164/4
tartıl-		tekmîl	t. 146/2
		tekye	t. 23/4, 48/2, 95/1
		telbîs	t.+ile 91/1

telef	t. 97/3	t. 48/4, 85/1
temâşâ	t. 45/3, 164/2, 184/4 t.+dur 26/4, 131/1 t.+nuş 114/5 t.+yı 187/4	tezvîr t. 91/1
ten	t. 76/4, 130/5, 145/4, 162/1 t.+den 73/1, 133/5 t.+inde 102/1 t.+ümde 34/3	tezyîn t. 162/3
tenezzül	t. 5/4, 138/5	tıfl t. 30/7, 116/1
tenglik	t. 19/1	tın- t.-ma 13/5
ter	t. 112/4, 116/1, 154/1 t.+den 39/4, 92/1, 92/2, 141/5 t.+ün 27/1	tırâş t. 90/5, 139/4
terahhum	t. 34/4, 171/4 t.+ı 166/3	tîğ t. 2/3, 5/2, 16/5, 24/4, 37/1, 47/3, 51/3, 58/1, 70/1, 85/5, 108/3, 120/5, 122/4, 124/1, 134/5, 152/2, 169/4 t.+ı 26/4 t.+ını 105/5 t.+uş 10/3, 100/3 t.+uşa 71/2 t.+uşı 52/4 t.+uşuş 97/2
terâzû	t.+dur 51/2	tîr t. 7/4, 17/4, 29/2, 49/4, 67/3, 68/2, 72/2, 76/5, 84/3, 114/3, 115/2, 123/1, 129/2, 137/4, 142/2, 169/2, 174/1, 174/3 t.+ine 75/4, Mf.5 t.+ün 2/3, 57/1, 124/2, 133/2, 161/3 t.+ünde 86/4 t.+ünden 10/2, 65/3 t.+üne 71/2 t.+ünî 144/3 t.+ünüş 174/5
terk	t. 47/4, 78/2, 132/2, 159/4, 168/3, 177/2, 177/4, 185/2 t.+ini 148/3	tîrveş t. 86/1
terki	t.+ye 73/4	tîşe t. 142/4
tesellî	t.+ler 14/2	toğ- t.-dı 158/5 t.-duş 119/5
teslîm	t. 66/4, 75/4	toğrı t. 68/4
teşbîh	t. 49/3, 126/2	toğru t.+dur 181/2 t.+sın 112/2
teşhîs	t. 189/4	
tevbe	t. 127/4, 180/5 t.+ye 150/5	
tevekkül	t. 43/5	
tevhîd	t. 1/1	
tevsen		

t.+sın-mı 125/2
t.+sını 103/4
toğrul-
t.-a 116/3
toğruluk
t.+da 161/4
tokun-
t.-up 174/3
tol-
t.-madın 157/2
t.-mişdur 114/4
t.-sa 102/2
tolandur-
t.-miş 85/2
tolaş-
t.-ma 122/2
t.-sa 165/5
t.-sun 20/3
t.-ur 186/3
tolu
t. 15/1, 52/3, 57/5, 115/4
t.+lar 182/2
tomâr
t. 90/4
top
t. 11/3, 110/5
t.+ıla 19/3
toprak
t.+ı (toprağı) 134/4
t.+ına (toprağına) 145/5
toz
t.+ına 157/2
Tûbâ
T. 30/3, 42/2, 86/3
T.+sı 104/3
T.+yıla 112/2
tuğ
t. 26/2
tuğra
t. 44/3, 110/3, 182/5
tuhef
t. 97/1
tûl
t. 81/4
tuman
t. 75/1
tumturâk
t. 7/2

Tuna
T.+da 158/2
Tûr
T. 69/5
tur-
t.-masunlar 46/2
t.-maz 88/3, 103/4
t.-sa 172/3
turre
t. 174/4
tûşe
t. 12/5
tut-
t.-alum 135/4, 151/4, 156/4
t.-ar-ısam 54/4
t.-dı 103/5, 185/4
t.-duğın 28/3
t.-maz 79/1, 79/1, 79/2,
79/3, 79/4, 79/5
t.-sağ 113/3
tutiş-
t.-mak 33/2
tûfî
t. 55/1, 55/4, 189/5
t.+nüj 16/4
tutul-
t.-dı T.1/4
t.-ur 99/4
t.-urmuş T.1/5
t.-ursa 105/3
tutuş-
t.-urdum 177/3
tuy-
t.-asın 181/4
t.-duk 117/4
t.-miş 38/2
türâb
t.+dan 127/5
tüvânâ
t. 30/2
u
u. 2/3, 7/5, 7/5, 8/4, 16/4,
17/1, 17/2, 17/3, 22/2, 24/1,
24/3, 26/2, 31/3, 32/2, 63/2,
66/1, 68/4, 69/3, 69/6, 69/7,
71/2, 72/4, 76/4, 78/5, 81/2,
81/2, 87/4, 95/3, 96/4, 99/2,
103/1, 103/2, 103/4, 106/1,

- 109/4, 122/4, 125/3, 130/5,
131/2, 132/4, 136/3, 138/1,
139/2, 145/4, 148/3, 149/3,
153/1, 158/4, 161/2, 162/3,
167/5, 167/5, 171/5, 177/5,
185/3, 188/4, 188/4, T.5/2
- uc**
u.+dur 111/3
u.+ı 35/4, 81/2
u.+ında 19/4
u.+ıyla 132/1, 151/2
- uçmak**
u. (uçmağ ola) 72/1
u.+ı (uçmağı) 42/2, 54/4,
133/5
u.+ıla (uçmağ-ıla) Mf.2
- uçur-**
u.-up 49/3
u.-urmuş 35/2
- uğra-**
u.-miş 128/2
u.-rsa 129/4
- uğrat-**
u.-an (uğradan) 33/1
- ulaş-**
u.-dı 4/1
- ulu**
u. 100/4
- ulu-**
u.-ya 183/5
- ulula-**
u.-duş 148/2
- um-**
u.-aram 24/5, 76/4, 116/3,
143/1
u.-ma 70/5, 144/4
u.-up 38/1, 144/5
- ‘ummân**
‘u.+a 98/1
- unudul-**
u.-miş-iken 119/3
- unut-**
u.-ur (unudur) 7/2, 185/1
- ur-**
u. 76/4, 100/3, 137/4,
144/3, 148/3
u.-dı 155/3, 183/4
u.-dum 12/4
- u.-sa 8/1
u.-sam 87/2
u.-ur 123/4
- urgan**
u.+ın 35/2
- urul-**
u.-sa 124/5
- ‘uryân**
‘u. 15/3
- uslan-**
u.-a mı 120/1
- uslat-**
u.-dı 180/3
- uslu**
u. 17/3
- usluluk**
u. 62/5
- ‘uşşâk**
‘u. 60/2, 139/2
‘u.+a 26/5, 77/1, 78/3
‘u.+ı 113/2, 113/4
‘u.+ına 180/1, 185/5
‘u.+ını 26/1
‘u.+uma 34/4
‘u.+uñ 133/2
‘u.+uz 67/2
- utan-**
u.-mayup 9/4
- utandur-**
u.-miş 85/1
- uy-**
u.-ar 184/5
u.-dı 4/1
u.-duş 115/1
u.-mayınca 1/3
u.-miş 158/4
u.-up 160/5
- uydur-**
u. 2/5
- uyu-**
u.-ma 114/1
- uzat-**
u.-ma 131/3, 138/3
u.-mişdur 49/3
u.-urdu (uzadurdu) 80/2
- ü**
ü. 3/2, 7/3, 10/4, 22/3, 29/4,
37/5, 40/3, 40/3, 45/1, 46/4,

- 47/2, 61/1, 61/1, 62/2, 69/1,
69/3, 69/5, 69/6, 69/7, 70/5,
74/1, 80/4, 90/3, 92/1, 92/1,
96/1, 96/4, 99/1, 103/5,
108/5, 108/5, 115/2, 122/3,
122/3, 122/4, 122/4, 123/1,
128/5, 136/4, 140/4, 143/3,
143/4, 147/2, 149/3, 153/1,
153/3, 156/3, 161/5, 164/4,
164/5, 166/1, 176/2, 179/2,
181/1, 185/2, 188/3, Mf.2
- üfür-**
ü.-mesün 189/3
- ülfet**
ü.+i 147/5
- ümîd**
ü. 147/3, 170/1
ü.+ile 21/2
ü.+üm 10/2, 135/5
- ümmet**
ü.+i 185/1
- ümmîd**
ü. 41/3, 62/1, 128/3, 171/5
ü.+i 81/4
ü.+in 24/3
ü.+ini 138/1
- üns**
ü. Mf.2
- ürk-**
ü.-er 176/4
- üst**
ü.+i 155/3
ü.+inde 52/1, 80/3, 142/3,
155/2
ü.+indedür 61/3
ü.+inden 75/1
ü.+ine 5/3, 76/4, 154/1,
154/1, 154/2, 154/3, 154/4,
154/5, 158/5, 162/1, 162/1,
162/2, 162/3, 162/4, 162/5
ü.+üme 3/5, 5/2, 33/1, 36/2,
83/4
ü.+üñe 109/1, 109/3
- üstâd**
ü. 30/7, 187/3
- üstüh^vân**
ü. 137/1
- üstüvâr**
- ü. T.5/2
- üzre**
ü. 16/2, 26/2, 90/5, 91/5,
105/3, 107/3, 108/2, 154/5,
155/1, 155/1, 155/2, 155/3,
155/5, 158/5, 170/2, 170/3,
182/5, 183/1
ü.+dür 71/5
- va'de**
v. 15/5, 129/1, 172/3
- vâdî**
v. 179/4, 184/4
- vahdet**
v. 79/4
- vahşî**
v.+dür 176/4
- vâ'iz**
v. 37/4, 39/3, 93/4, 127/3,
131/1, 131/5, 179/2, 183/3
v.+üñ 8/5
- vâkîf**
v. 67/5, 69/6, 142/2
- vâlih**
v. 128/5, 149/3
- vallâhi**
v. 121/5, 175/4
- var**
v. 34/1, 34/1, 34/2, 34/3,
34/4, 34/5, 40/4, 54/1, 54/1,
54/2, 54/3, 54/4, 54/5, 61/1,
61/1, 61/2, 61/3, 61/4, 61/5,
62/1, 62/1, 62/2, 62/2, 62/3,
62/4, 62/5, 62/5, 84/1, 84/1,
84/2, 84/3, 84/4, 84/5,
128/3, 136/2, 153/4, 153/5,
171/4, 185/5
v.+dur 40/5, 117/5
v.+ı 46/2, 46/2
v.+ıdı 183/4
v.+ımı 22/4
v.+ısa 6/5, 37/3, 49/2, 68/1,
74/4, 77/1, 85/4, 92/1, 95/2,
96/2, 107/4, 112/5, 115/5,
127/3, 162/4, 164/1, 164/1,
164/2, 164/3, 164/4, 164/5,
168/2, 169/5, 171/2, 172/2
v.+iken 118/4

- v.+mı 18/5, 90/4, 108/4, 181/5
v.+mıdur 183/3
v.+sa 114/3
- var-**
v. 13/3, 14/1
v.-a 124/3, 124/3
v.-ı 140/2
v.-ma 63/3
v.-mağa 118/4
v.-masam 124/3
v.-miş-idum 60/5
v.-sun 188/3
v.-uban 169/1
v.-up 15/4, 33/5, 34/2, 93/5, 115/1, 167/4
v.-ur 88/5
- varak**
v. 13/4, 162/2
- vasf**
v. 47/5, 168/5
v.+ın 39/5
v.+ında 50/5
v.+ını 55/2, 146/3, 148/5
- vasl**
v. 14/3, 32/2, 77/4, 116/5, 128/5, 130/3, 151/1, 171/5, 178/1, 178/3
v.+a 3/4, 85/2, 98/4, 138/3, 143/3
v.+ı 10/4, 15/5
v.+ıla 112/3
v.+ına 64/4, 96/5, 104/4
v.+ında 150/3
v.+ını 172/3
v.+uñ 10/5, 20/5, 24/3, 60/3, 130/2, 132/5
v.+uñja 24/1, 69/7, 166/2, 187/1
v.+uñdur 89/1
v.+uñı 81/5
v.+uñla 18/2, 175/1
- vatan**
v. 115/5
- vâyî**
v. Mf.4, Mf.4
- vaz‘**
v. T.3/1
- vâz**
v. 1/3, 17/1, 81/4, 104/4
- vebâl**
v.+dür 44/1
- vech**
v.+ile 117/2, 168/4
- vefâ**
v. 5/5, 41/3, 70/5, 77/1, 78/5, 100/2, 143/1, 143/1, 143/5, 143/5, 144/4, 147/3, 164/4
v.+da 80/5, 170/1, 177/4
v.+yı 78/3, 130/1
- vefât**
v. T.2/2
- velâyet**
v. 62/3
v.+de 161/3
- velî**
v. 4/2, 10/2, 28/2, 37/2, 38/4, 42/1, 44/3, 47/2, 55/5, 99/5, 100/4, 104/5, 124/3, 125/4, 125/5, 151/4, 155/3, 174/2, 181/4
- velîkin**
v. 24/3, 26/1, 26/3, 28/1, 70/4, 144/1, 155/4, 181/2
- verd**
v. 39/4, 90/2, 114/2, 128/4
- Veyse ‘l-Karen**
V. 115/1
- vêr-**
v. 17/5, 32/1, 32/1, 32/2, 32/3, 32/4, 32/5, 94/5, 96/5, 100/3
v.-di 11/3, 13/1, 117/2, 159/5, 174/5
v.-dügüm 14/4
v.-dük 70/4
v.-düm 84/5, 106/2
v.-e 80/5, 118/1, 130/5
v.-elüm 152/5, 159/1
v.-en 18/4
v.-enler 111/1
v.-me 41/5
v.-mek 150/4
v.-mekden 70/4
v.-mez 36/4, 46/4, 128/4

v.-mezdi 151/4	73/5, 74/5, 75/5, 76/5, 77/5,
v.-mez mi 152/2	79/5, 81/5, 82/5, 84/5, 85/5,
v.-se 84/2	86/5, 87/5, 88/5, 89/5, 90/5,
v.-sek 172/4	91/5, 92/5, 93/5, 94/5, 95/5,
v.-sün 8/4	96/5, 97/5, 98/5, 99/5,
v.-üp 20/1, 115/3	100/5, 101/5, 102/5, 103/5,
v.-üpdür 1/5, 6/2, 14/3	104/5, 105/5, 106/5, 107/5,
v.-ür 41/1, 109/5, 137/1,	108/5, 109/5, 110/5, 111/5,
152/5, 153/3	112/5, 113/5, 114/5, 115/5,
v.-ür-ise 13/3	117/5, 118/5, 119/5, 120/5,
v.-ürdüm 101/4	121/5, 123/5, 124/5, 125/5,
v.-ürken 65/2, T.4/2	127/5, 128/5, 129/5, 130/5,
v.-ürsem 111/1	131/5, 132/5, 133/5, 134/5,
vèril-	135/5, 136/5, 137/5, 138/5,
v.-medi 10/3	140/5, 141/5, 142/5, 144/5,
velâyet	145/5, 146/5, 147/10,
v. 83/3	148/5, 149/5, 150/5, 151/5,
vîrân	152/5, 153/5, 155/5, 156/5,
v. 83/2	157/5, 158/5, 159/5, 160/5,
visâl	161/5, 162/5, 164/5, 165/5,
v. 138/1, 179/2	166/5, 167/5, 168/5, 169/5,
v.+de 170/1	170/5, 171/5, 172/5, 173/4,
v.+e 52/2, 62/2	174/5, 175/5, 176/5, 177/5,
v.+in 14/1	179/5, 180/5, 182/5, 184/5,
v.+ine 131/3	185/5, 186/5, 187/5, 188/5,
v.+iyle 155/3	189/5, T.3/1, T.5/4
v.+üñ 92/3, 129/1, 134/3	V.+dür 154/5
v.+üñdür 106/1	V.+nün 51/5, 65/5, 68/5,
v.+ünji 78/1	163/5, 183/5
vuslat	V.+ye 10/5, 78/5, 80/5,
v. 62/1, 188/4	116/5, 143/5
v.+da 135/5, 161/1	V.+yi 16/5, 83/5, 178/5,
v.+dan 138/5	181/5
v.+ını 172/5	Vusûlives
Vusûlî	V. 12/5, 61/5, 122/5, 139/5
V. 1/5, 2/5, 3/5, 4/5, 5/5,	vuzû
6/5, 7/5, 8/5, 9/5, 11/5,	v. 36/3
13/5, 14/5, 15/5, 17/5, 18/5,	vü
19/5, 20/5, 21/5, 22/5, 23/5,	v. 17/1, 24/3, 35/1, 36/5,
24/5, 25/5, 26/5, 27/5, 28/5,	36/5, 37/3, 37/5, 42/2, 72/5,
29/5, 30/7, 31/5, 32/5, 33/5,	78/5, 100/2, 100/5, 102/5,
34/5, 35/5, 36/5, 37/5, 38/5,	124/4, 125/3, 126/3, 139/1,
39/5, 40/5, 41/5, 42/5, 43/5,	139/2, 142/5, 144/3, 145/1,
44/5, 45/5, 46/5, 47/5, 48/5,	145/3, 149/4, 161/2, 170/2,
49/5, 50/5, 52/5, 53/5, 54/5,	181/4, Mf.6
55/5, 56/5, 57/5, 58/5, 59/5,	vücûd
60/5, 62/5, 63/5, 64/5, 66/5,	v.+um 70/3, 144/3, 155/4
67/5, 69/7, 70/5, 71/5, 72/5,	v.+uñda 154/3

- ya**
y. 25/4, 29/2, 68/2, 72/2, 77/3, 86/1, 86/4, 124/2, 135/2, 161/3, 169/2, 174/1, 180/1
y.+dan 17/4
y.+ya 142/2
- ya**
32/2, 32/2, 32/2, 168/1
- yâ**
y. 6/4, 7/3, 10/1, 10/2, 12/1, 12/1, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 15/4, 32/2, 32/3, 32/4, 41/1, 45/2, 45/2, 89/5, 108/3, 108/3, 120/2, 147/6, 147/8, 168/1, 176/1, 178/1, 178/5, Kt1/2, R.1/1
- yaban**
y. 177/2, 184/5
y.+a 47/4, 159/4, 168/3
y.+da 76/5
y.+dan 53/2, 133/3
y.+larda 21/5
- yad**
y. 8/2, 38/5, 120/4, 147/8
y.+larla 38/5
- yâd**
y. 23/5, 60/2, 133/5, 140/5
y.+a 38/5
- yağdur-**
y.-sa 137/4
- yahod**
y. 32/3, 187/3
- yâhod**
y. 129/3
- Yahyâ**
Y. T.1/3
- yak-**
y. 32/3, 96/3, 154/3
y.-ar 96/1, 96/2
y.-dı 32/1, 94/1, 182/1
y.-duğ 70/3, 114/1
y.-ilursa 50/3
y.-mak-durur 89/4
y.-masun 94/5
y.-mazdı 2/4
y.-up 95/1
- yaka**
y.+ma 53/5
y.+nda 42/4, 161/1
y.+sı 177/3
- yakasız**
y. 53/3
- yakıl-**
y.-ayın 3/1
y.-dı 11/4
- yakış-**
y.-ma 169/3
- Ya'kûbveş**
Y. 101/3, 146/5
- yâkût**
y. 25/3, 90/5, 170/3
y.+ı 4/2
- yalancı**
y. 39/3, 169/5, N.1/1
- yahıç**
y. 16/5, 41/1, 95/2, 158/3
- yahıçuz**
y. 78/5, 103/1
- yalvar-**
y.-ı 46/4
- yan**
y. 110/1
y.+ın 35/4
y.+ına 26/4
y.+ınca 35/2
y.+ında 72/5, 174/5
y.+ından 3/3
y.+umca 178/3
y.+uçca 169/1
y.+uçda 36/2, 36/4, 42/3
- yan-**
y.-a 59/1, 158/3
y.-ar 94/3, 129/4, 155/2, 158/1
y.-arken 135/3
y.-dı 11/4
y.-mada 175/4
y.-sun 48/1, 135/3, 163/3
y.-up 3/1, 50/3
- yandur-**
y.-maya 89/4
y.-mıç 85/5
- ya'nî**
y. 14/2
- yaña**

- y. 4/5, 16/2, 16/2, 119/1, 119/2, T.2/1
- yap-**
y. 144/3
y.-dı T.5/1
y.-mağa 12/4
- yapış-**
y.-ur 53/5
- yâr**
y. 12/1, 16/4, 30/4, 31/3, 33/5, 37/2, 49/5, 57/2, 61/1, 63/1, 69/2, 90/5, 91/1, 91/3, 103/1, 111/5, 128/1, 128/4, 132/3, 139/4, 140/2, 140/5, 145/1, 150/1, 154/2, 159/2, 166/4
y.+a 11/4, 35/5, 70/1, 80/1, 84/5, 123/5, 124/1, 130/3, 134/5, 143/2, 144/5, 167/4, 171/2, 184/5
y.+da 171/4
y.+dan 111/4, 179/1, 179/1, 179/2, 179/2, 179/3, 179/4, 179/5
y.+dur 133/4
y.+ı 24/4
y.+ıla 62/1, 124/1, 138/2, 147/3
y.+uñ 61/4, 88/1, 112/3, 147/6, 147/8, 180/4, 181/3, 185/5, 186/2
- yârâ**
y. 2/3
- yara**
y. 80/1, 124/1
y.+dan 174/3
y.+muz 70/1
y.+sından 34/3
- yara-**
y.-r 129/5, 134/5
- yarak**
y. (yarağ) 95/2
y. (yarağ olmak) 16/5
- yârân**
y. 37/3
- yaraş-**
y.-maz 129/5, 169/3
y.-mazsın 176/3
- yarat-**
y.-miş 129/3
- yâs**
y.+ı 84/3
- yasdan-**
y.-miş 60/5
- yasduk**
y.+ına (yasduğına) 165/4
- yaş**
y.+ı 36/1, 145/3
y.+ı-durur 151/5
y.+ına 58/2, 68/5, 75/2
y.+ını 141/2, R.1/2
y.+um 3/4, 53/5
y.+umuñ 184/1
- yaşa-**
y.-rsak 68/3
- yaşart-**
y.-ur (yaşardur) 137/2
- yaşlu**
y. 144/1
- yat-**
y.-dı 180/4
y.-mişdur 49/5
y.-ur 60/1, 60/1, 60/2, 60/3, 60/4, 60/5, Mf.6, Mf.6
- yatur-**
y.-duñ Mf.1
- yay**
y. 65/3, 189/2, Mf.3
- yaykara**
y.+sın 189/2
- yaz-**
y.-ar 91/5
y.-miş 26/1, 85/3
y.-mişlar T.2/2
- yazıl-**
y.-an 170/3
- yazuk**
y. 141/3, 151/1
- Ye'cûc**
Y. T.1/3
- yed**
y. 45/4
- yeden bi-yed**
y. 22/2
- yeg**
y.+durur 118/2, 183/2

- y.+dür 39/4, 136/5
- yek-dâne**
y. 2/1
- yeksân**
y. 59/2, 83/4
- yeğ**
y.+ünde 60/5
- yetîm**
y. 136/1
- yeyni**
y.+dür 66/2
- yeynilik**
y.+ı (yeynilığı) 177/4
- yezîd**
y. 127/5
- yè-**
y.-di 68/1
y.-me 40/5, 76/5, 77/4
y.-mem 54/2
y.-meyince 68/3
y.-r 18/5
y.-sün Kt1/2
y.-yen 92/2
- yël**
y. 75/1
- yël-**
y.-enler 24/2
- yëlken**
y. 187/5
y.+üj 26/3, 109/1
- yëlten-**
y.-ürsin 24/2
- yèr**
y. 43/4, 65/1, 103/1, 103/1,
103/2, 103/3, 103/4, 103/5,
112/3, 134/5, 137/4, 140/2,
142/3
y.+de 1/4, 34/3, 45/2, 79/1,
145/3, 163/2, Mf.6
y.+den 8/1, 131/5, 141/2
y.+dür 39/5
y.+e 8/1, 23/4, 53/5, 88/3,
106/4, 113/1, 138/3, 155/5,
160/5, 179/3
y.+i 5/5, 40/2, 113/1, 186/1
y.+idür 50/4
y.+ine 73/4
y.+mi 105/3
- y.+ümüz 40/5
- yèt-**
y.-er 29/4, 80/4, 111/5,
121/3, 153/5
y.-mez mi 58/1
y.-miş 11/5
- yêtiş-**
y. 21/1, 60/1, 83/1, 83/1,
83/2, 83/3, 83/4, 83/5, 98/3,
113/2
- yık-**
y.-dı 14/2
- yıl**
y. 140/3, 165/4
- yıldız**
y.+ı 5/5
- yine**
y. 3/3, 4/5, 11/4, 13/3, 15/5,
19/3, 23/4, 25/2, 26/1, 29/5,
34/2, 38/2, 38/3, 44/2, 55/2,
55/4, 61/3, 62/5, 68/4, 70/1,
72/2, 81/3, 82/1, 83/5, 84/3,
89/3, 90/1, 91/3, 95/2, 98/4,
105/1, 105/2, 107/1, 107/3,
109/2, 111/4, 113/2, 117/1,
121/1, 124/1, 133/3, 136/3,
146/4, 148/2, 149/1, 149/2,
151/3, 156/5, 157/3, 158/4,
159/5, 161/2, 162/1, 163/1,
163/5, 165/2, 165/4, 170/5,
171/1, 171/1, 171/2, 171/3,
171/4, 171/5, 180/5, 182/2,
189/1, Mf.4
- yohsa**
y. 79/5, 81/3, 110/4, 122/2,
161/4
- yok**
y. 10/2, 28/2, 50/1, 60/3,
67/4, 88/3, 95/4, 99/1, 99/1,
99/2, 99/3, 99/4, 99/5,
100/1, 100/1, 100/2, 100/3,
100/4, 100/5, 102/1, 102/1,
102/2, 102/3, 102/4, 102/5,
103/1, 103/1, 103/2, 103/3,
103/4, 103/5, 125/1, 130/3,
134/5, 152/1, 152/1, 179/1,
180/2
y. (yoğ iken) 157/4

- y. (yoğ imiş) 107/4
y. (yoğ olup) 139/4
y.+dur 73/1, 73/3, 125/3,
139/5
y.+durur 24/3
y.+mı 164/3
y.+mıdır 109/4, 183/5
- yokluk**
y.+da 40/5
- yol**
y. 77/1, 97/5
y.+ıla 33/5
y.+ına 159/1
y.+ında 100/1
y.+uñ 111/2
y.+uñ 36/4, 42/3, 70/4,
73/3, 111/1
y.+uñda 63/2, 83/4, 134/4
- yoldaşlı**
y. 144/4
- yu-**
y. 17/1, 176/2
y.-dum 134/4
y.-madı 136/1
y.-yup 184/2
- Yûsuf**
Y. 49/2, 66/2, 83/3, 101/3,
117/3, 144/4, 151/4, 177/4,
180/2
- Yûsuf-cemâl**
Y. 104/4
Y.+i 146/5
Y.+üm 109/2
- Yûsufveş**
Y. 135/4
- yut-**
y.-mak 115/3
- yutdur-**
y.-a 59/3
- yüce**
y. 27/4
- yücel-**
y.-di 7/1
- yügrük**
y.+isin (yügrügisin) 86/1
- yük**
y.+ini 107/2
y.+üñ 76/4
- yüklen-**
y.-üp 46/3
- yürek**
y. 124/2
y.+im (yüregüm) 25/4
y.+üme (yüregüme) 153/4
- yüri-**
y. 2/5, 13/5, 14/1, 76/1,
93/2, 117/4, 120/1, 138/4,
143/2, 148/3, 162/5, 176/2
- yürü-**
y.-me 18/4
y.-r 155/4
y.-sün 140/1, 140/1, 140/2,
140/3, 140/4, 140/5
- yüz 1**
y. 1/4, 19/5, 20/1, 40/3,
46/4, 87/2, 90/2, 128/4,
136/1, 168/2, 168/4, 170/4,
171/2, 185/4
y.+e 147/10
y.+i 20/4, 57/3, 59/5, 64/1,
69/4, 105/1, 113/3, 125/2,
154/3, 171/4, 175/2, 186/4
y.+ile 9/4
y.+in 8/1, 82/4, 127/2,
127/5
y.+inde 136/2
y.+ine 20/2, 75/2, 156/1,
156/1, 156/2, 156/3, 156/4,
156/5
y.+ini 31/5, 106/4, Mf.3
y.+ler 171/3
y.+üm 28/2
y.+üme 6/3, 14/2
y.+ümi 175/5
y.+ümüze 119/1
y.+ümüzi 77/1
y.+üñ 51/5, 86/1, 95/3,
154/1, 176/2, 184/1
y.+üñe 94/4, 126/2, Mf.5
y.+üñi 98/3, 99/4
- yüz 2**
y. 39/4, 54/1, 84/5, 164/4
- yüzlü**
y. 24/4
y.+leri 158/3
y.+lerüñ 41/1

- yüzlülük**
y. 6/3
- zâd**
z.+umu 12/5
- za‘f**
z.+dan 85/3
z.+ıla 94/2
- zâg**
z. 16/4
- zâhid**
z. 45/3, 60/4, 113/1, 120/2,
170/1, 176/2
z.+i 164/3
- zâhidâ**
z. 78/4
- zahîr**
z. 106/5
- zâhir**
z. 117/1
- zahm**
z. 65/3, 128/2, 174/3
- zahmet**
z. 132/2, Kt1/1
- za‘îf**
z.+i 4/1
z.+üj 76/4
- Zâl**
z. 2/4
- zâl**
z. 12/2, 41/5, 68/3
- zâlim**
z. 21/3, 37/1
- zamân**
z. 4/1, 20/5, 75/2, 142/1
z.+dur 117/2
z.+ıdur 34/4, 138/4
z.+um 34/4
- zâr**
z. 24/1, 76/4, 145/4, 147/1
z.+a 103/1
z.+ı 3/1
z.+ın 111/4
z.+ını 94/4
z.+umdan 46/5
- zât**
z. 97/2
- zebûn**
z.+umsun 142/1
- zehr**
z. 115/4
- zemistân**
z.+a 158/2
z.+da 158/1
- zemmâm**
z. 39/3
- zemzem**
z.+üj 66/3
- zen**
z.+i 131/3
- zenahdân**
z.+a 110/2
z.+ına 147/7
z.+uñ 116/2
- zencîr**
z. 79/2, 120/1, 174/4, 180/3
z.+i 40/2
z.+idür 82/2
z.+ile 79/5
z.+ine 41/2, 77/5
- zencîrveş**
z. 86/3
- zenlik**
z.+dür 63/1
- zer**
z. 13/4, 20/3, 46/4, 62/2,
74/1, 87/2, 92/5, 96/4,
162/2
z.+den 92/1
- zer-beft**
z. 66/1
- zerd**
z. 92/1
z.+ile 40/3
z.+ümden 162/2
z.+üme 13/4
z.+üj 86/5
- zerre**
z. 32/1, 99/3
- zerrece**
z. 11/2, 70/5, 102/4
- zerrîn**
z. 107/3, 157/4
- zevâl**
z.+de 170/2
- zevk**
z. 143/3, 181/1

- z.+e 37/4
z.+in 163/2
z.+ini 181/3
- zeyn**
z. 80/3, 94/1
z.+idür 66/1
- zihgîr**
z. 30/1
- zihgîrveş**
z. 86/4
- zıkr**
z.+e 113/2
- zindân**
z. 83/3, 101/3
z.+a 147/7
- zînet**
z. 162/2
- zîrâ**
z. 51/2, 52/2, 57/2, 75/4,
96/5
- ziyâde**
z. 58/2, 58/3, 94/2, 121/1
- ziyân**
z. 81/5, 172/5
- ziyâret**
z. 132/3
- zulm**
z. 38/1
z.+i 54/3
z.+ile T.1/2
z.+ine T.1/3
- zulmet**
z. 41/4, 69/6, 97/3
- zûr**
z. 62/2
- zücâc**
z. 18/1
- zü 'l-minen**
z.+dendür 53/1
- zülâl**
z. 77/2, 179/3
z.+edür 52/4
z.+idür 47/3
- zûlf**
z. 20/1, 23/1, 23/2, 25/5,
35/3, 36/5, 37/2, 42/1, 43/4,
44/3, 45/2, 47/4, 61/4, 81/4,
87/1, 106/4, 110/1, 110/2,
110/3, 133/1, 137/2, 138/2,
151/3, 159/5, 171/2, 171/3,
189/1, Mf.4
z.+i 17/3, 19/4, 24/2, 40/2,
51/4, 79/5, 139/3, 160/2,
179/5, 182/5, 185/2
z.+ile 147/7
z.+inde 175/4
z.+inden 61/3, 120/1, 160/3
z.+ine 122/2, 147/6, 165/5
z.+inüñ 77/5
z.+üñ 9/1, 56/1, 57/4, 84/4,
90/4, 144/1, 163/1, 167/5,
180/3
z.+üñdür 79/2
z.+üñe 26/2, 35/2, 49/3,
140/3, 164/5
z.+üñüñ 11/3, 41/2

